

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM/ANASANAT DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI**

**HUKUK FAKÜLTESİ MEZUNLARININ ADLİ SOSYAL HİZMETE DAİR
ALGI VE FARKINDALIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ: BURSA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUSUF İSMAİL GEZGİN

DANIŞMAN: DOÇ. DR. YASEMİN ÇÖLGEÇEN

**YALOVA
ARALIK 2023**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM/ANASANAT DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

HUKUK FAKÜLTESİ MEZUNLARININ ADLİ SOSYAL HİZMETE DAİR ALGI
VE FARKINDALIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ: BURSA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUSUF İSMAİL GEZGİN

DANIŞMAN: DOÇ. DR. YASEMİN ÇÖLGEÇEN

YALOVA
ARALIK 2023

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “**Hukuk Fakültesi Mezunlarının Adli Sosyal Hizmete Dair Algı ve Farkındalığının Değerlendirilmesi: Bursa Örneği**” başlıklı bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Yusuf İsmail GEZGİN

ÖNSÖZ

Adli sosyal hizmet; suç tiplerinin artıp suçun karmaşıklaşmasından, adalet alanının girift yapıya dönüşmesinden, adalet alanında yaşanan problemlerden ve aksaklıklardan doğmakta, hukukla sosyal hizmetin kesişimini ifade etmektedir. Bu çalışmada adli sosyal hizmet farkındalığını etkileyen faktörler, adalet alanında sosyal hizmet uzmanının görünümü, adalet alanının ekip çalışmasına ve adli sosyal hizmete uygunluğu ortaya koyulmaya çalışılmış; adli sosyal hizmetin ve bu alanda çalışan uzmanların önemi vurgulanmıştır.

İlk olarak dünyaya gelme vesilem, her zaman ve her koşulda yanımda olan, en güzel ve en değerli bilgileri öğrendiğim ilk öğretmenim Annem Ayşenur Gezgin'e, sadece bu çalışmada değil tüm hayatım boyunca arkamda duran, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen Babam Behiç Gezgin'e, canım kardeşlerim Bedirhan Gezgin ve Talha Cihan Gezgin'e,

Çalışmamın oluşum aşamasından itibaren her yönüyle sahip çıkan, sabırlı bir şekilde yanımda olan; lisans dönemimde de her zaman desteğine sığındığım; öğrettikleriyle, fedakarlığıyla, tecrübesiyle, alçakgönüllülüğüyle hep örnek aldığım öğretmenim ve tez danışmanım Doç. Dr. Yasemin Çölgeçen'e,

Araştırmaya sosyal hizmet yönüyle katkı sunan meslektaşım ve dostum Sosyal Hizmet Uzmanı Ramazan Saatçi'ye, özellikle hukuk bilgileriyle eksik yönlerimizi tamamlayan ve her türlü zahmetime katlanan avukat kardeşlerim Av. İbrahim Buğrahan Uslu'ya, Av. Gürkan Günebakan'a ve Av. Ali Yıldız'a,

Son olarak fikirleri ve tecrübeleriyle bu çalışmanın oluşmasını sağlayan tüm katılımcı avukatlara ve yolu buralara düşüp değerli vaktini harcayarak bu çalışmayı okuyan herkese çok teşekkür ederim.

Aralık- 2023

Yusuf İsmail GEZGİN

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
TABLolar LİSTESİ.....	xvii
ÖZET	xxi
ABSTRACT	xxiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	3
1.2. Araştırmanın Önemi	5
2. ADLİ SOSYAL HİZMET.....	7
2.1. Adli Sosyal Hizmetin Tanımlanması.....	8
2.2. Adli Sosyal Hizmet Tarihi	12
2.2.1. Dünyada.....	12
2.2.2. Türkiye’de	18
2.3. Adli Sosyal Hizmetin Dayandığı Kuram ve Yaklaşımlar.....	21
2.3.1. Ekolojik sistem yaklaşımı.....	22
2.3.2. Güçlendirme yaklaşımı.....	23
2.3.3. Biyopsikososyal yaklaşım	24
2.4. Adli Sosyal Hizmet Alanları.....	25
2.4.1. Aile mahkemeleri.....	26
2.4.2. Çocuk mahkemeleri	28
2.4.3. Denetimli serbestlik uygulamaları	34
2.4.4. Ceza infaz kurumlarında sosyal hizmet uygulamaları	37
2.4.5. Diğer uygulamalar.....	43
2.4.5.1. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı.....	44
2.4.5.2. Çocuk Şube Müdürlükleri	48
2.4.5.3. Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM)	50
2.5. Adalet Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanları	52
2.5.1. Adli sosyal hizmet uzmanının rol ve işlevleri	53
2.5.1.1. Aracı olarak sosyal hizmet uzmanı	53
2.5.1.2. Danışman/Klinisyen olarak sosyal hizmet uzmanı	54
2.5.1.3. Raportör olarak sosyal hizmet uzmanı	55

2.5.1.4. Vaka yöneticisi olarak sosyal hizmet uzmanı	56
2.5.1.5. Araştırmacı ve değerlendirmeci olarak sosyal hizmet uzmanı.....	56
2.5.1.6. Savunucu olarak sosyal hizmet uzmanı	57
2.5.1.7. Bilirkişi olarak sosyal hizmet uzmanı.....	58
2.5.1.8. Eğitici/ süpervizör olarak sosyal hizmet uzmanı.....	59
3. TÜRKİYE’DE BU ALANDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	61
3.1. Adli Sosyal Hizmet Alanında Yapılan Çalışmalar	61
3.2. Sosyal Hizmet Farkındalığı Alanında Yapılan Çalışmalar	62
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	64
4.1. Araştırmanın Yöntemi.....	64
4.2. Veri Toplama Araçları.....	66
4.3. Araştırmanın Kapsamı.....	68
4.4. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi	69
5. ARAŞTIRMA BULGULARININ ANALİZİ.....	71
5.1. Demografik ve Mesleki Bilgiler	71
5.1.1. Demografik bilgiler.....	71
5.1.2. Mesleki bilgiler.....	72
5.2. Sosyal Hizmetin Bilinirliği Meselesi	76
5.2.1. Sosyal Hizmeti çağrıştıran kelimeler.....	76
5.2.2. Sosyal hizmetin bilinirliği	77
5.2.3. Adli sosyal hizmetin bilinirliği.....	77
5.2.4. Sosyal hizmet uzmanı İle çalışma/ karşılaşma durumu	78
5.2.5. Katılımcıların sosyal hizmet bilgisinin kaynağı	80
5.2.5.1. Arkadaş	80
5.2.5.2. Sosyal Hizmet Uzmanı.....	80
5.2.5.3. Üniversite Ortamı	81
5.2.5.4. Mesleki Tecrübe	81
5.2.5.5. Yayınlar	81
5.2.6. Sosyal hizmetin diğer adalet çalışanları tarafından bilinirliği.....	82
5.2.7. Avukatların Gözünden Sosyal Hizmetin Bilinmeme Nedenleri	83
5.2.7.1. İdari Eksiklik	83
5.2.7.2. Farkındalık ve Reklam Eksikliği	84
5.2.7.3. Toplum ve Adalet Yapısı	84
5.2.7.4. İsim ve Sınıflandırma Sorunu.....	85

5.3. Avukatların Perspektifinden Sosyal Hizmet Uzmanı.....	86
5.3.1. Avukatların sosyal hizmet uzmanı izlenimleri	86
5.3.2. Sosyal çalışmacıya duyulan ihtiyaç	88
5.3.2.1 Danışmanlık/Eğitmenlik.....	89
5.3.2.2 Rapor yazma	89
5.3.2.3. Vaka yöneticiliği	90
5.3.2.4 Araştırmacılık ve değerlendircilik	91
5.3.2.5. Savunuculuk.....	92
5.3.2.6. Bilirkişilik.....	92
5.3.2.7. Bağlantı Kurma.....	93
5.4. Hukuk Alanının Ekip Çalışmasına Uygunluğu/ Avukatların Gözünden Ekip Çalışması ve Diğer Adliye Çalışanları.....	94
5.4.1. Adli alanda çalışan meslek gruplarının birbirleriyle ilişkileri.....	95
5.4.1.1. İş yükü/ İş stresi	95
5.4.1.2. Eğitim Eksikliği	96
5.4.1.3. İletişim Eksikliği.....	97
5.4.1.4. Rol Karmaşası.....	97
5.4.1.5. Sorumluluk Bilinci Eksikliği	98
5.4.1.6. Avukatların Göz Ardı Edilmesi	98
5.4.2. Avukatların gözünden olmasını istedikleri ilişki	99
5.4.2.1. Saygı Çerçevesinde İletişim.....	99
5.4.2.2. Avukatlara Değer Verilmesi	99
5.4.2.3. Ekip Bilinciyle Hareket	100
5.4.2.4. Yeterince Personel Olması	100
5.4.2.5. Rol ve Sorumluluklarını Yerine Getirmeleri	101
5.4.3. Avukatların gözünden adalet alanında çalışan personelin eğitime ve psikososyal desteğe ihtiyaç durumu	101
5.4.3.1. Eğitimin ve Psikososyal Desteğin Sağlayacağı Fayda.....	104
5.4.3.1.1 Adalet Duygusunun Temini.....	104
5.4.3.1.2. Zaman Tasarrufu	104
5.4.3.1.3. Sağlıklı İletişim	105
5.4.3.1.4. Psikososyal Sağlık.....	105
5.4.3.1.5. Empati Duygusu.....	106
5.4.3.1.6. İş Kalitesi	106
5.5. Mevcut Hukuk Uygulamalarının Adli Sosyal Hizmet Zeminine.....	107

5.5.1. Hukuk eğitiminin yetkinlik ve yeterliliği.....	107
5.5.1.1. Teori-Pratik Çatışması	108
5.5.1.2. Eğitim Sistemi	109
5.5.1.3. Teknoloji ve Değişim.....	109
5.5.1.4. Bireysel Eksiklikler.....	110
5.5.2. Hukuk bölümünü tercih edenlerin mesleki beklentileri.....	110
5.5.2.1. Beklentileri Karşılatabilme Durumu	112
5.5.3. Hukuk uygulamalarının adli sosyal hizmetin temel değerlerince değerlendirilmesi	113
5.5.3.1. Onarıcı adalet.....	114
5.5.3.2. İnsan Hakları	116
5.5.3.3. Sosyal adalet.....	118
5.5.3.4. Suçun tekrarının önlenmesi.....	119
5.5.3.5. Kişinin onuru ve değeri.....	122
6. SONUÇLAR	125
6.1. Sosyal Hizmetin Bilinirliği Meselesi ve Bu Durumu Etkileyen Faktörler..	125
6.1.1. Çalışmaya katılan avukatların sosyal hizmet farkındalığını etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi.....	125
6.1.1.1. Demografik bilgiler.....	126
6.1.1.2. Mesleki Bilgiler	126
6.1.2. Avukatların gözünden sosyal hizmetin bilinmeme nedenlerinin değerlendirilmesi.....	128
6.1.2.1. İdari Eksiklik	128
6.1.2.2. Farkındalık ve Reklam Eksikliği	128
6.1.2.3. Toplum ve Adalet Yapısı	129
6.1.2.4. İsim/Sınıflandırma Sorunu	129
6.2. Avukatların Gözünden Avukatların Sosyal Hizmet Uzmanlarının Görünümü.....	129
6.2.1. Sosyal çalışmacıya duyulan ihtiyaç	131
6.2.1.1. Danışmanlık/ Eğitimcilik.....	131
6.2.1.2. Rapor yazma.....	131
6.2.1.3. Vaka yöneticiliği.....	132
6.2.1.4. Araştırmacılık ve değerlendircilik	132
6.2.1.5. Savunuculuk	132
6.2.1.6. Bilirkişilik.....	133
6.2.1.7. Bağlantı kurma	133

6.3. Hukuk Alanının Ekip Çalışmasına Uygunluğu.....	134
6.3.1. İlişkinin kötü olma nedenleri.....	134
6.3.1.1. İş yükü/ İş stresi	134
6.3.1.2. Eğitim eksikliği.....	135
6.3.1.3. İletişim eksikliği.....	135
6.3.1.4. Rol karmaşası.....	136
6.3.1.5. Sorumluluk bilinci eksikliği.....	136
6.3.1.6. Avukatların göz ardı edilmesi.....	136
6.3.2. Avukatların gözünden adalet alanında çalışan personelin eğitime ve psikososyal desteğe ihtiyaç durumu	137
6.3.2.1. Adalet Duygusunun Temini.....	139
6.3.2.2. Zaman Tasarrufu	139
6.3.2.3. Sağlıklı İletişim.....	139
6.3.2.4. Psikososyal Sağlık.....	140
6.3.2.5. Empati Duygusu.....	140
6.3.2.6. İş Kalitesi	140
6.4. Mevcut Hukuk Uygulamalarının Adli Sosyal Hizmet Zeminine Uygunluğu	140
6.4.1. Hukuk eğitiminin yetkinlik ve yeterliliği	140
6.4.2. Hukuk bölümünü tercih edenlerin mesleki beklentileri	142
6.4.3. Hukuk uygulamalarının adli sosyal hizmetin temel değerlerince değerlendirilmesi	143
6.4.3.1. Onarıcı adalet.....	143
6.4.3.2. İnsan Hakları.....	144
6.4.3.3. Sosyal Adalet	144
6.4.3.4 Suçun Tekrarının Önlenmesi	145
6.4.3.5. Kişinin Onuru ve Değeri.....	145
7. TARTIŞMA.....	147
8. ÖNERİLER	157
KAYNAKLAR.....	159
EKLER.....	170
EK-1.Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu	170
EK-2 Etik Kurul Raporu	172
ÖZGEÇMİŞ.....	173
TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER.....	173

KISALTMALAR LİSTESİ

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADM	: Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü
AGO	: Adli Görüşme Odaları
CMUK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CTE	: Ceza ve Tevkif Evleri
ÇİM	: Çocuk İzlem Merkezi
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
ÇKKY	: Çocuk Koruma Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
IASSW	: International Association of Schools of Social Work
IFSW	: International Federation of Social Workers
NOFSW	: National Organization of Forensic Social Work.
SİR	: Sosyal İnceleme Raporu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 5.1. Demografik Bilgiler	72
Tablo 5.2. Mesleki Bilgiler	73
Tablo 5.3.En Fazla Çalışılan Hukuk Alanı	74
Tablo 5.4.Sosyal Hizmetin Çağrıştırdığı Kelimeler	76
Tablo 5.5. Sosyal Hizmetin Bilinirliği.....	80

HUKUK FAKÜLTESİ MEZUNLARININ ADLİ SOSYAL HİZMETE DAİR ALGI VE FARKINDALIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ: BURSA ÖRNEĞİ

ÖZET

Günümüzde özellikle teknolojinin de etkisiyle insan, toplum, kültür ve bunlara bağlı olgular sürekli değişim içindedir. Bu duruma bağlı olarak yeni mesleklerle birlikte köklü mesleklerde de yeni çalışma kolları doğmaktadır. Karmaşıklaşan toplum yapısına, artan sorunlara; suç oranları ve suç tipleri de artarak eşlik etmektedir. Suç tiplerinin çoğalması ve oranlarının artması mağdurların da çoğalmasına ve bunun da ötesinde mağduriyetin de karmaşıklaşmasına neden olmaktadır. Oluşan bu karmaşada gerek insan gerek toplum psikolojisi ve sağlığı göz önüne alındığında; hukukun bu girift yapıya evrilmesi, sorunların çözümünde iş birliğini ve birlikte çalışmayı elzem kılmaktadır. Sosyal hizmet disiplini ve mesleği de evrensel manada birçok değişim ve gelişim kaydetmiştir. Bunun sonucunda sosyal hizmetin birçok alt dalı oluşmuş ve mesleğin çeşitli alanlara intikali gerçekleşmiştir. Sosyal hizmet zaten yapısı itibarıyla elektik bir bilimdir ve pek tabii toplum yapısının olmazsa olmazı; toplumsal refahın ve huzurun dayanağı hukuk bilimi ve mesleği ile de ilişkiler halindedir.

Adli sosyal hizmet en genel ifade ile hukuk ile sosyal hizmet alanın kesişimini ifade etmektedir ve sosyal hizmet uzmanları, adalet alanında doğabilecek sorunlara müdahale edecek ekibin bir parçasını oluşturmaktadır. Adli Sosyal hizmet alanında çalışan uzmanlar; avukatlar, hakimler, savcılar ve diğer uzman ve personelle iş birliği içinde çalışmaktadır. Adli sosyal hizmet alanı düşünüldüğünde, sosyal çalışmacıların ortak çalışması gereken adalet çalışanlarının; sosyal hizmet mesleğini, sosyal çalışmacıları, sosyal hizmet alanlarını bilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda araştırma, hukuk bölümü mezunlarının perspektifinden; adli sosyal hizmetin bilinirliğini ve bu bilinirliği etkileyen faktörlerin neler olduğunu, sosyal hizmet uzmanlarının görünümünü, adalet alanında ekip çalışmasının uygulanıp uygulanmadığını, adalet alanında gerçekleşen uygulamaların adli sosyal hizmet zeminine uygunluğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçlarla araştırma nitel yöntemlerle tasarlanmış olup verilerin toplanmasında 27 sorudan oluşan tek bir soru formu hazırlanmıştır. Çalışma, 13.03.2023-13.04.2023 tarihleri arasında Bursa ilinde 20 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın sonucunda, adli alanda yeterince sosyal çalışmacı bulunmaması ve sosyal hizmet faaliyetini yürütecek kurumların tanıtım ve yürütüm görevinde görece eksik kalması, bu alanda yaşanan sorunların idari eksiklik boyutunu; gerek adalet çalışanlarının mesleki ve insani etik mefhumlara gereken önemi göstermemesi gerekse de toplumun adalet duygusuna olan inancının ve bilgisinin az olması, bilinirliğin önündeki toplum ve adalet yapısının neden olduğu engelleri oluşturduğu tespit edilmiştir. Avukatlarla yapılan görüşmelerden sosyal çalışmacı ve avukatların hatta tüm adliye personelinin tam bir ekip çalışması sunmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunun en büyük nedeninin sistem olduğu düşünülmektedir. Adli sosyal hizmet ve modern hukuk uygulamalarının; onarıcı adalet, insan hakları, sosyal adalet, suçun tekrarının önlenmesi, insan onuru ve değeri gibi kavramların tesis ve muhafaza edilmesi gibi hedefleri bulunmaktadır. Katılımcı avukatların ifadeleri doğrultusunda mevcut hukuk uygulamalarının, bahsi geçen bu değerlere uzak olduğu saptanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hukuk, Sosyal Hizmet Farkındalığı, Adli Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmet Uzmanı, Ekip Çalışması,

EVALUATION OF THE PERCEPTION AND AWARENESS OF LAW FACULTY GRADUATES ON FORENSIC SOCIAL SERVICE: BURSA EXAMPLE

ABSTRACT

Nowadays, especially with the influence of technology, people, society, culture and related phenomena are in constant change. Depending on this situation, new lines of work are emerging in well-established professions as well as new professions. Due to the increasingly complex social structure and increasing problems; Crime rates and types of crimes are also increasing. The increase in crime types and their rates causes the number of victims to increase and, beyond that, victimization to become more complex. Considering both human and social psychology and health in this confusion; The evolution of law into this complex structure makes cooperation and working together essential in solving problems. The discipline and profession of social work has also undergone many changes and developments in a universal sense. As a result, many sub-branches of social work were formed and the profession was transferred to various fields. Social work is already an eclectic science by its nature and, of course, it is an indispensable part of the social structure; The basis of social welfare and peace is also in relations with the science and profession of law.

Forensic social work, in the most general terms, refers to the intersection of law and social work, and social workers form part of the team that will intervene in problems that may arise in the field of justice. Experts working in the field of Forensic Social work; It works in collaboration with lawyers, judges, prosecutors and other experts and personnel. Considering the field of forensic social work, justice workers with whom social workers should work together; It is necessary to know the social work profession, social workers, and social work fields. In this context, the research is from the perspective of law graduates; It aims to reveal the awareness of forensic social work and the factors affecting this awareness, the appearance of social workers, whether teamwork is applied in the field of justice, and the suitability of the practices in the field of justice to the background of forensic social work. For these purposes, the research was designed with qualitative methods and a single questionnaire consisting of 27 questions was prepared to collect the data. The study was conducted with 20 participants in Bursa between 13.03.2023-13.04.2023.

As a result of the research, it was concluded that there are not enough social workers in the judicial field and that the institutions that will carry out social service activities are relatively insufficient in their duties of promotion and execution; the administrative deficiency dimension of the problems experienced in this field; It has been determined that both the justice workers' failure to pay due attention to professional and humanitarian ethical concepts and the society's low belief and knowledge in the sense of justice create obstacles to awareness caused by the society and the justice structure. From the interviews with lawyers, it becomes clear that social workers, lawyers, and even all courthouse staff do not provide full teamwork. The biggest reason for this is thought to be the system. Forensic social work and modern law practices; It has objectives such as establishing and preserving concepts such as restorative justice, human rights, social justice, prevention of recidivism, and human dignity and value. According to the statements of the participating lawyers, it is determined that current legal practices are far from these values.

Keywords: Law, Social Work Awareness, Forensic Social Work, Social Worker, Team Work,

1. GİRİŞ

Sosyal hizmet disiplini ve mesleği evrensel manada birçok değişim ve gelişim kaydetmiştir. Bunun sonucunda sosyal hizmetin birçok alt dalı oluşmuş ve mesleğin çeşitli alanlara intikali gerçekleşmiştir. Sosyal hizmet zaten yapısı itibarıyla eklektik bir bilimdir ve pek tabii toplum yapısının olmazsa olmazı; toplumsal refahın ve huzurun dayanağı hukuk bilimi ve mesleği ile de ilişkiler halindedir (Gönültaş, 2022, s. 2).

Günümüzde karmaşıklaşan toplum yapısına, artan sorunlara; suç oranları ve suç tipleri de artarak eşlik etmektedir. Suç tiplerinin çoğalması ve oranlarının artması mağdurların da çoğalmasına ve bunun da ötesinde mağduriyetin de karmaşıklaşmasına neden olmaktadır. Oluşan bu karmaşada gerek insan gerek toplum psikolojisi ve sağlığı göz önüne alındığında; hukukun bu girift yapıya evrilmesi, sorunların çözümünde iş birliğini ve birlikte çalışmayı elzem kılmaktadır (Karataş, 2022, s. 285). Sorunlar sadece ceza davalarından doğmamakta; bunun sonucunda da adli sosyal hizmet mesleğinin sorumluluk alanı daha geniş hale gelmektedir (NOFSW, 2023). Bu durum araştırmamızın konusunu (adli sosyal hizmet) oluşturmaktadır.

Sosyal hizmet ve hukuk mesleğinin ortak değerleri bulunmaktadır. Adalet uygulamalarında iki farklı yaklaşım karşımıza çıkar. Bunlardan birisi cezayı ön plana alan klasik yaklaşımdır. Diğeri ise suç kaynağının yalnızca birey değil aynı zamanda çevreden kaynaklandığını, suçluların cezalandırılmak yerine rehabilite edilmesi gerektiğini söyleyen pozitivist yaklaşımdır. Sosyal hizmet bu iki cephe arasında büyük ölçüde pozitivist yaklaşım tarafında yer almaktadır. Çünkü klasik yaklaşım ekseninde sosyal hizmet tanımlaması yapmak pek de mümkün gözükmemektedir (Gökçearslan Çiftçi, 2014, ss. 27-28).

Adli Sosyal hizmet alanında çalışan uzmanlar; avukat, hakim, savcı ve diğer uzman personelle iş birliği içinde çalışmaktadır. Ne kadar iş birliği içinde olursa da mesleki tanımlar ve etikler birbirinden farklıdır. Örneğin; avukatların müvekkillerinin kim olduğu konusunda çok dar bir tanımla bulunmaktadır ve yargılama boyunca bu tanım çerçevesinde görev yaparlar. Sosyal hizmet uzmanları içinse kendi kaderini tayin etme, gizlilik, uyarma, koruma gibi konular ve sosyal hizmet ilkeleri danışanları tanımlamaktadır. Adli alanda yetişen Sosyal hizmet uzmanları; davaya neden olan tarafların her ikisi için de yarar sağlamaya yönelik çalışmalar yürütürken hukuk

sisteminin yüzeysel olarak kazanan kaybeden ekseninde olduğu düşünülmektedir (Butters ve Vaughan-Eden, 2011, ss. 63-64).

Sosyal hizmet ve hukukun ortak yönleri olduğu gibi farklılıkları da bulunmaktadır. Genel olarak adalet çalışanlarının ellerinde tuttuğu gücün adalet mekanizması içine girenlere özellikle de mağdurlarda oluşturduğu stres ve suç faillerine bakış; adalet mekanizmasının soğuk yüzünü oluşturmaktadır. Sosyal hizmeti diğer mesleklerden ayıran en önemli özelliklerden biri bireyi çevresi içerisinde değerlendirmesidir. Yani sosyal hizmet etik yönüyle, hukukun aksine duygusuz bir yapıya sahip değildir. Hukuk mesleği bireye odaklanırken sosyal hizmet bireyi çevresi içerisinde değerlendirmektedir (Gönültaş, 2022, s. 5). Klasik ceza adalet sistemi ve sosyal hizmet felsefesi temelde birbiriyle çatışmaktadır. Nitekim bu çatışma ve adalet sistemindeki değişimle birlikte adli sosyal hizmet ortaya çıkmaktadır (Gökçearslan Çiftçi, 2014, s. 13).

Sosyal hizmetin temeli bilgi, değer ve beceridir. Sosyal hizmetin bilgisi psikososyal temele dayandığı için eklektiktir. Değer temelini ise insan hakları ve sosyal adalet oluşturmaktadır. Beceri ise bireysel farklılıklara dayanmakta, bilgi ve değer beceriye rehber olmaktadır. Sosyal hizmet insan hakları ve sosyal adaleti temel alan bir değer mesleği olmakla birlikte uygulamasını hak temelli yaklaşıma göre gerçekleştirmektedir (Küçükkaraca, 2013, ss. 83-85). Bu değerler elbette sadece sosyal hizmete özgü değildir ancak bu değerlerin toplamı sosyal hizmeti diğer mesleklerden ayırmaktadır. Değer ve ilkeler sosyal hizmet etiğini oluşturmakta; etik de davranış ve uygulama standardını belirlemektedir (Duyan, 2013, ss. 110-112). Nitekim standart ve kurallar oluşturabilmek için de mesleğin ve bu alanda çalışanların varlığının bilinmesi gerekmektedir.

Türkiye’de sosyal hizmetin profesyonelleşme süreci oldukça yenidir. Sosyal hizmet mesleğinin henüz yeterince bilinmemesi hatta daha mesleğin adına yapılan tartışmaların bile sonuçlanmaması, sosyal hizmet mesleğinin ne denli gelişmemiş olduğunu göstermektedir (Bolgün, 2016, ss. 3-4). Doğal olarak bu durum adli sosyal hizmet alanında da böyle zuhur etmekte; adalet alanında da sosyal hizmet yeteri kadar bilinmemekte ve sosyal çalışmacılar tanınmamaktadır (Baykara ve Acar, 2014, s. 32).

Adli sosyal hizmet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları mesleki uygulamalarda bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorlukların başında uygulama standartlarının

olmaması ve sosyal hizmetin bilinirliği meselesi gelmektedir. Adli sosyal hizmet uygulamaları genel sosyal hizmet uygulamaları içinde küçük bir bölümü oluşturmakta, bu durum eğitim programlarına da açıkça yansımaktadır. Hatta 2007 yılında Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'nin sosyal çalışmacılar üzerinde yaptığı bir çalışmada; adli sosyal hizmet alanı, çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının sadece %1'lik kısmı tarafından sosyal hizmetin ana uygulama alanlarından biri olarak gösterilmiştir (Gönültaş, 2022, s. 6). Bu durum araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Sosyal hizmet, toplum tarafından yeterince tanınmaması nedeniyle üniversite çağına gelmiş gençlerin kariyer planlarında yer almamaktadır. Bu meslek elemanlarının iş verimliliğini ve kalitesini doğrudan etkileyecek bir durumdur. Çünkü yaptığı mesleği sahipleneni ve mesleki benlik saygısı yüksek sosyal hizmet uzmanları, çalıştığı hassas alanlarda daha verimli uygulamalar yürütebilecektir. Sosyal hizmet gibi kritik rollerde yer alan ve insan hayatına dokunan bir meslek; doktor, öğretmen, asker gibi genç yaşta hayalleri süsleyen bir meslek dalı olmayı hak etmektedir (Akçın, 2022, s. 111).

1.1. Araştırmanın Amacı

Karmaşıklışan düzende zarar gören toplum refahı göz önüne alındığında, adli sosyal hizmet alanının gelişmesi hem mağdurlar hem de adalet çalışanları için gereklidir (Barker, 2004, s. 115). Adli sosyal hizmetin profesyonel olarak uygulanması açısından Türkiye oldukça başlangıç aşamasındadır. Bu alanın gelişmesi için bu alanda çalışan tüm meslek elemanları ve halka eğitimler sunulmalı, bilinç oluşturulmalıdır (Türkeri ve Mutlu, 2014, s. 142) Bu nedenle de bu alanda çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Sosyal hizmet; bireyleri ve toplumu doğrudan ilgilendiren sorunlarla uğraşan bir meslek ve disiplindir. Bu nedenledir ki toplumu doğrudan ilgilendiren bir mesleğin toplumu oluşturan bireyler tarafından da bilinmesi, sosyal hizmetin işlevselliği açısından oldukça önemlidir. Adli sosyal hizmet alanı düşünöldüğünde, sosyal çalışmacıların ortak çalışması gereken adalet çalışanlarının; sosyal hizmet mesleğini, sosyal çalışmacıları, sosyal hizmet alanlarını bilmesi gerekmektedir (Gönültaş, 2022, s. 4). Bu bağlamda araştırmanın temel amacı adalet çalışanı olan avukatların; sosyal hizmete ve sosyal hizmet uzmanlarına bakış açısını ortaya koymak ve sosyal hizmet adına farkındalık oluşturmaktır.

Sosyal hizmet ve hukukun farklı yönleri bulunmakla birlikte klasik cezalandırma mantığına dayanan hukuk sisteminden uzaklaşan günümüzde birbirlerini tamamlayan meslekler olarak karşımıza çıkmaktadır (Karataş, 2022, s. 284). Örneğin şiddete bağlı oluşan mağduriyetlerde, mağdurlara yönelik uygulamalar; biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik yönlüdür. Bu bağlamda uygulama; sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikiyatrist, polis, avukat, hakim vb. profesyonelleri içinde barındırır ve sistematiktir (Mavili ve Daşbaşı, 2022, s. 88). Çok çeşitli konuları içeren bu alanda çalışma yapmak sosyal çalışmacıları ve diğer profesyonelleri bir arada olmayı zorunlu hale getirmektedir. Araştırmada mevcut adalet uygulamalarının birlikte çalışılabilirliğe ne kadar uygun olduğu ve gerçekleştirildiği, genel olarak avukatların gözünden ortaya konulacaktır.

Çalışmamıza farklı üniversitelerden mezun olmuş avukatlar katılmıştır. Bu bağlamda hukuk fakültelerinde sosyal hizmetlere dair bir ders olup olmadığı sorgulanmış, hukuk fakültelerinin yetkinlik ve yeterliliği hukuk bölümü mezunlarının ifadeleriyle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak avukatların hukuk bölümünü tercih ederkenki beklentileri ve bu beklentileri karşılayabilme durumları analiz edilmeye çalışılmıştır. Buradaki amaç, sosyal hizmet öğrencileriyle karşılaştırma imkanı sunabilmek ve Türkiye'deki eğitim sisteminin doğurduğu bazı sonuçların görülebilmesi olmuştur.

Sosyal hizmet ve hukukun ortak yönleri, pozitivist hukuk zemininde beliren ve adli sosyal hizmetin de temel değerlerini oluşturan; onarıcı adalet, insan hakları, sosyal adalet, suçun tekrarını önleme, insan odaklılık, kişinin onuru ve değeri gibi kavramlardır. Geleneksel adalet mekanizmasının değişmeye başladığı günümüzde onarıcı adalet suç kavramına ve adalet felsefesine farklı bir yaklaşım sunmaktadır. Onarıcı adalet uygulamalarında amaç, mağdurların zararlarının giderilmesi ve failin suçunu anlayarak hem mağdura hem kendine hem de başka kişilere dolaylı olarak verdiği zararın rehabilite edilmesidir. Özellikle genç yaşta fail olan bireylerin rehabilite edilmesi, uzun bir geleceği olan insanların ve ailelerinin damgalanmasına ve toplumdan dışlanmasına engel olacaktır. Sosyal hizmet uzmanları onarıcı adalet uygulamalarına doğrudan veya dolaylı olarak katkı sunabilmektedir. Mağdurların iyilik halini artırmakla birlikte hem mağduru hem de failin sosyal işlevselliklerini güçlendirmek sosyal hizmet uzmanlarının önemli sorumluluk alanıdır (Özden ve Çoban, 2014, ss. 756-757).

Sosyal hizmet; çocuk, kadın, engelli, çevre vb. hakları koruma amacı güder. Bu bağlamda tüm hakları kapsayan insan haklarına dayanmaktadır (Küçükkaraca, 2013, s. 87). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi tüm dünya tarafından kabul gören bir metindir. Sosyal hizmet etiği ve uygulamaları ile büyük ölçüde uyumlu olan ve tüm devletlerin kabul ettiği insan hakları kavramı adli sosyal hizmet uygulamaları için de bir dayanak oluşturmaktadır. Kişinin onuru ve değeri sosyal hizmet için önemli bir değerdir. İnsan hakları temelli uygulamalar da mağdurların ve suç faillerinin onurunu ve değerini korumaya yönelik uygulamalar sunmaktadır (Gökçearsan Çiftçi, 2014, ss. 16-17).

Sosyal adalet kavramı bütün toplum kurumlarını ve toplumla ilgili meslekleri ilgilendiren ve kapsamı geniş olan bir kavramdır. Hukuk, ekonomi ve politikayla doğrudan ilişkilidir. Sosyal adaletin kapsamı, bireylerin; eşit değeri, eşit hakka sahip olması, fırsat eşitliği, toplumdaki adaletsiz düşünce ve eylemlere karşı korunmasıdır. Sosyal hizmetin ve hukukun temel amaçlarından olması nedeniyle adli sosyal hizmet alanında önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Yolcuoğlu, 2014, ss. 769-771). Herkes yardım edebilir ancak sosyal hizmetin yardım temelinde insan haklarının korunması ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesi bulunmaktadır (Küçükkaraca, 2013, s. 92).

Suçun önlenmesi adına yapılan psikososyal müdahaleleri ikiye ayırmak mümkündür. Bunlardan biri suç henüz oluşmamışken yapılan önleyici müdahalelerdir. Diğer de suç işlemiş veya suça sürüklenmiş bireyin bir daha suç işlemesini önlemek amacıyla gerçekleştirilen rehabilitasyon çalışmalarıdır. Türkiye’ de adalet alanında çalışan profesyonellerin (buna sosyal hizmet uzmanları da dahil olmak üzere) psikososyal adalet uygulamalarının rehabilitasyon alanında aktif oldukları görülmektedir (Sever ve Zengin, 2022, ss. 203, 210). Geleneksel adalet anlayışından farklı olan ve bu yönüyle de sosyal hizmet disipliniyle kesişim oluşturan onarıcı adalet uygulamalarının da en önemli amacı suçun yeniden işlenmesinin önüne geçmektir (Gökçearsan Çiftçi, 2016, s. 165). Yukarıda zikredilen bu önemli kavramlar adli sosyal hizmetin temelini oluşturmakta; çalışmamızın amaçlarından biri de bu kavramlar ışığında adalet uygulamalarına, avukatların perspektifinden bakmaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Araştırmamız; hukuk bölümü mezunlarının sosyal hizmete dair algı ve farkındalığının ortaya konulması açısından önemli görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde adli sosyal hizmete ve sosyal hizmetin bilinirliğine dair çalışmaların olduğu görülmekte ancak adli sosyal hizmetin bilinirliği alanında herhangi bir çalışma olmadığı gözlenmektedir. Çalışmanın bu yönüyle alana özgün bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Sosyal hizmetin bilinirliği meselesi ve sosyal hizmet uzmanlarının tanınmaması, başka sorunları da beraberinde getirmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının buna bağlı yaşadığı problemler; diğer profesyoneller tarafından ne iş yaptığının bilinmemesi, sosyal hizmete farklı anlamlar ve görevler yüklenmesi, sosyal hizmet uzmanının alanda kendini kabul ettirememesidir (Gönültaş, 2022, s. 7). Adalet alanında; sosyal hizmet, psikoloji, pedagoji, çocuk gelişimi vb. bölümlerinden mezun olanlar görev yapmaktadırlar ancak bu meslek grubu üyelerinden aynı işi yapmaları beklenmektedir (Türkeri ve Mutlu, 2014, s. 141). Araştırmada bu konulara da dikkat çekilerek farkındalık oluşturulması önemli görülmektedir.

Ayrıca hukuk alanının adli sosyal hizmet zeminine ve ekip çalışmasına uygunluğunun analiz edilmesi bu alanda yapılacak diğer çalışmalara ilham sağlayacağı düşünülmektedir. Hukuk bölümü mezunlarının eğitim süreçleriyle ilgili ifadeleri, sosyal hizmet eğitimiyle ilgili yaşanan sorunlarla da karşılaştırma yapma imkanı sunması, görülen başka bir önemli noktadır.

Araştırmanın diğer bir önemi ise sosyal hizmet mesleğinin prestiji hakkında farkındalık oluşturmaktır. Çalışmamıza denk gelip okuyacak insanlarda, özellikle de yapılan ön görüşmeler ve mülakatlar aracılığıyla Bursa ilindeki avukatlar arasında (sınırlı sayıda da olsa), sosyal hizmetin konuşularak çapımızca bir farkındalık oluşması amacı güdülmüştür.

2. ADLİ SOSYAL HİZMET

Suç kavramı, insanoğlunun bir arada yaşamaya başladığı günden beri var olmaya devam etmiş bir olgudur ve toplumların en büyük sosyal problemlerinden biridir. Her toplumu oluşturan hukuk normları ve kültürleri birbirinden farklıdır. Bu nedenle de suçun tanımı ve varlığı toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bir eylem bir toplulukta suç olarak kabul edilirken başka bir toplulukta suç olarak kabul görmeyebilir. Suç olgusunun bu karmaşık yapısı nedeniyle sosyoloji, psikoloji, hukuk, siyaset gibi toplum bilimlerindeki uzmanların çalışma alanına girmektedir. İnsan doğuştan suçlu olmamakla birlikte suça birçok bireysel ve çevresel etkenler neden olabilmektedir. Suçlu birey, genellikle olumsuz aile ve toplum koşullarında yetişmiş insanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle suç işleyen insanları toplumdan dışlamayıp onları anlamaya çalışarak çözüm yolları bulunmalıdır. Devletlerin de bu insanları tekrar topluma kazandırabilmek için büyük görev ve sorumlulukları bulunmaktadır (Demir, 2020, s. 29).

Devletler suçun oluşturduğu olumsuz sonuçları bertaraf etmek için hukuk ve hukukun oluşturduğu adalet sistemini kullanmaktadır. Hukuk, toplumsal ilişkileri düzenlemek amacıyla devlet tarafından konulan, bir yaptırımını bulanan ve herkes tarafından uyulması gereken kurallar bütünüdür ifade etmektedir (Adalet Bakanlığı, 2023). Özsunay'a (1979)'a göre ise *“İnsan topluluklarında kişiler arasında ya da kişiler ile devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen ve kendilerine uyulması, devletin zorlayıcı gücü (müeyyide) ile sağlanmış bulunan düzenleyici, yasaklayıcı ve izin verici davranış kurallarının bütününe hukuk adı verilir”* şeklinde tanımlanmaktadır (s. 5).

Hızlı gelişen teknoloji, iletişim boyutlarının artması, suçu tetikleyecek bilgi ve haberlerin kolay ulaşılabilirliği, aile ve ahlak değerlerinin zayıflaması, uyuşturucu madde kullanımının artması, sosyal adaletsizlik gibi nedenler toplum yapısının değişimini tetiklemektedir. Bu değişim suç profilinin değişimini de beraberinde getirmektedir. Suç profilinin değişimiyle birlikte adalet sistemi de girift bir yapıya evirilmekte ve çözümler zorlaşmaktadır (Bilgiç, 2014, s. 271). Teknolojik gelişimin etkilerinden biri olan küreselleşme, aynı zamanda her alana erişimin de kolaylaşmasını sağlamaktadır. Fayda yönüyle düşünüldüğünde bu durum; eğitim, sağlık, gıda, tekstil gibi birçok insani ihtiyaç alanında avantajlı olmakla birlikte dezavantajları da bulunmaktadır. Küreselleşmenin kolaylaştırdığı erişimin dezavantajlarından biri de

suçun hızlı bir şekilde yayılarak toplumsal ve küresel boyutta suçların artmasıdır (Tiryaki ve Erol, 2014, s. 433).

Günümüzde karmaşıklaşan toplum yapısına, artan sorunlara; suç oranları ve suç tipleri de artarak eşlik etmektedir. Suç tiplerinin çoğalması ve oranlarının artması mağdurların çoğalmasına ve bunun da ötesinde mağduriyetin de karmaşıklaşmasına neden olmaktadır. Oluşan bu karmaşada gerek insan gerek toplum psikolojisi ve sağlığı göz önüne alındığında; hukukun bu girift yapıya evrilmesi, sorunların çözümünde iş birliğini ve birlikte çalışmayı elzem kılmaktadır. Hukukun öznesi de insan oldu için diğer sosyal bilim dalları ve özellikle de sosyal hizmetin katkısı olmadan adaletin sağlanması mümkün değildir (Karataş, 2022, s. 285).

IFSW ve IASSW Genel Kurulu tarafından 2014 yılında onaylan tanıma göre sosyal hizmet; *“sosyal değişimi ve gelişimi, sosyal bütünleşmeyi, insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmelerini destekleyen uygulama temelli bir meslek ve akademik disiplindir.”* Sosyal hizmet, sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı ilkelerini merkeze alır. Sosyal hizmet; bilgi, değer ve beceri temeline dayanan bir bilim dalı ve meslektir. Sosyal hizmetin değer temelini; insan hakları, refah, sosyal adalet, bireyin onuru ve değeri oluşturmaktadır (Duyan, 2013, s. 110). İnsan doğuştan sadece insan olduğu için değerlidir ve sosyal hizmet açısından insan hakları, tüm hakları kapsayan bir kavramdır. Yani sosyal hizmet; çocuk hakları, kadın hakları, engelli hakları gibi tüm hakların korunmasını ve geliştirilmesini hedefler (Küçükkaraca, 2013, ss. 87-88).

Sosyal hizmet mesleğinin odağında insan bulunmaktadır. Bu nedenledir ki sosyal hizmet tanımlamaları ve ilkeleri bünyesinde evrensel boyut içermektedir. Adli sosyal hizmetin de evrensel tanımları olmakla birlikte hukuk mesleğiyle iç içe olduğundan ve ülkelerin hukuk düzenlerinin farklılık göstermesinden dolayı; adli sosyal hizmet tanımları ve ilkeleri de ülke, toplum, kültür ve yasalara göre farklılıklar göstermektedir (Demir, 2020, s. 4). Adli sosyal hizmetin tanıtımının yapılabilmesi ve bu alanda farkındalığın artırılabilmesi için adli sosyal hizmetin tanımlanması ve anlaşılabilmesi gerekmektedir.

2.1. Adli Sosyal Hizmetin Tanımlanması

Sosyal hizmetin çalışma alanını oluşturan ve geçtiğimiz yüzyılda en çok ihmal edilen, değersizleştirilen gruplar; suç mağdurları ve suçlular olmuştur. Bu nedenle de sosyal hizmet uzmanları geçtiğimiz yüzyıl boyunca; genç-yetişkin suçlular ve suç mağdurları için çalışmalarda bulunmuş, bunun sonucunda da kayda değer ilerlemeler yaşanmıştır. Adli sosyal hizmet karmaşık bir yapıya sahiptir. Çünkü ceza adalet sisteminin ve bu sistemi etkileyen diğer bütün sistemlerin anlaşılmasını gerektirir. Adli sosyal hizmet uzmanları adalet sistemindeki mağdurları savunarak önündeki engelleri araştırmış ve bunların üstesinden gelinmesinde rol oynamıştır. Mağdurların ihtiyaç duyduğu hizmet ve desteği almasını savunurken ıslah evlerinde bulunan mahkûmların da potansiyellerine ulaşmasını sağlayarak bu yerlere ayak uydurmasına ve ıslahına destek olmaktadır (Roberts and Brownell, 1999, s. 367). Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanının adalet sistemindeki rolü, mahkemelerin dikkate alması için objektif ve güvenilir bilgiler üretmektir. Sosyal hizmet, doğuşundan günümüze kadar hukukla yakın bir ilişkiye sahip olmuştur. İstismar, ihmal, velayet gibi konularda çocukları korumaya yönelik yasalar çıkarılması; denetimli serbestlik, şartlı tahliye, suçun önlenmesi gibi konularda toplumu korumaya yönelik uygulamalarda bulunulması bu durumun en büyük kanıtıdır (Guin ve diğ., 2003, s. 365).

Adli sosyal hizmet alanını, diğer sosyal hizmet alanlarından ayıran nokta; uygulamanın hukuki ve adalet yönüne yapılan vurgudur. Bu noktalardan yola çıkılarak adli sosyal hizmetin birbirinden farklı birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımların içeriği, adli sosyal hizmetin kapsamının geniş ve dar perspektifte ele alınmasına göre değişiklik göstermektedir (Baykara Acar, 2014, s. 33).

Barker (1995), adli sosyal hizmeti, “*hukuka odaklanan ve hukuk profesyonellerini sosyal refah konularında ve sosyal hizmet uzmanlarını da amaçlarının hukuki yönleri konusunda eğiten sosyal hizmet uygulama uzmanlığı*” olarak tanımlamaktadır (s. 140; akt., Green ve diğ., 2005, s.143). Bu tanım; aile içi şiddet, mahkemeler, çocuk suçluluğu, cezaevleri ve kolluk kuvvetlerinin sorumlulukları konularında sosyal hizmet uygulamalarını içeren (Roberts and Brownell,1999, 360) geniş bir kapsamda ele alınmıştır. Bu tanıma dayanarak Brownell ve Roberts (2002) adli sosyal hizmet uygulamalarını; suça sürüklenen çocuk, yetişkin suçlular-mahkûmlar ve suç mağdurlarına yönelik politikalar, uygulamalar ve sosyal hizmet rolleri olarak daha dar bir perspektifle tanımlanmaktadır (s.3). Barker’ın tanımında, sosyal hizmet uzmanları

dahil olmak üzere, adalet alanında çalışan profesyonellerin modern hukuk alanında eğitimi ele alınırken Brownell ve Roberts adli sosyal hizmetin uygulama alanlarını tasvir eden bir tanım yapmıştır.

Bir başka tanımda ise adli sosyal hizmet; psikiyatrik sosyal hizmetle hukuk alanı ilişkilendirilerek tanımlanmıştır. Green ve arkadaşları adli sosyal hizmetin ruh sağlığı sistemlerini de içine aldığını belirtmiş ayrıca adli sisteme dahil olup gönüllü olmayan müracaatçılara dahi sosyal hizmetin uygulanması olarak tanımlamıştır (Green ve diğ., 2005, s.145). Bu tanıma göre adli sosyal hizmet, ceza adaleti sistemiyle ruh sağlığı sistemi arasında bağlantı kuran bir köprü vazifesindedir (Brennen ve diğ., akt., Guin ve diğ., 2003, s.365).

Ruh sağlığı alanındaki çağdaş sosyal hizmet uygulamalarının dayandığı mevzuat kapsamı göz önüne alındığında, adalet alanında olduğu kadar yoğun bir hukuki uygulama olduğu görülmektedir. Bununla birlikte psikiyatri alanında hukuk ve sosyal hizmet giderek daha fazla birleşmektedir. Çünkü ruh sağlığına ilişkin tedavinin niteliğine ve bu tedavilerin hangi noktalarda zorunlu olduğuna hukuki metinlerle karar verilmektedir. Gözaltı ve sivil özgürlüklerle ilgili temel konular başlangıçta sadece ceza adalet sisteminde yer almaktayken günümüzde giderek adli sosyal hizmetin yeni ortaya çıkan uygulama bağlamına dayanmaktadır (Sheehan, 2012, ss. 410-411). Adli sosyal hizmet mesleğinin sorumluluk alanı, ceza sanıklarının yeterlilik konuları da dahil edildiğinde, tedavi hizmeti verilen kliniklerin ve psikiyatri hastanelerinin çok ötesine geçmektedir (NOFSW, 2023).

Hugehes ve O'Neal adli sosyal hizmetin, akıl sağlığı sorunu yaşayan insanların suç işleme oranlarının artması ve mahkemelerin sanıklarla ilgili zihinsel yeterlilik ve sorumluluk konularında ruh sağlığı uzmanlarına danışmasıyla başladığını savunmaktadır. Mahkemelerde bulunan sosyal hizmet uzmanları, önceleri aile danışmanlığı ve velayet konularında görev yapmakta iken Amerika Birleşik Devletleri'nde adli psikiyatride uzmanlaşmaya yönelik hareket, adli sosyal hizmetin de gelişmesine katkı sağlamıştır (1983, s.393). Bu nedenle Hughes ve O'Neal adli sosyal hizmeti ruh sağlığı ve hukukun kesiştiği noktada görmektedir (Maschi ve Killian, 2011, s. 11). Hughes ve O'Neal'ın tanımına göre adli sosyal hizmet en dar anlamda, sosyal hizmet ve hukuk sisteminin kesişimini ifade etmektedir. Adalet sistemi; hukukun asli unsur olarak yer aldığı, sosyal hizmetin insan hakları ve sosyal

adalet ilkelerine dayanarak kendine özgü yaklaşım ve müdahale yöntemleriyle dahil olduğu bir sistemdir (Karataş, 2022, s. 284).

Ancak Maschi ve Killian (2011), adli sosyal hizmetin mevcut olduğu yaygın alanları göz önüne alıp; mesleğin hem sosyal adalete hem de insan haklarına olan bağlılığını içermekle kalmayan aynı zamanda adli sosyal hizmetin işbirlikçi doğasını da vurgulayan daha geniş ve daha bütünleştirici bir tanım olması gerektiğini savunmuştur. Adli sosyal hizmeti dar bir manada tabir edenler ceza hukuku kapsamında tanımlamaktadır. Adli sosyal hizmetin geniş bir tanımının yapılması gerekmektedir. Çünkü adalet alanı yalnızca ceza hukuku ile sınırlı olmamakla birlikte tüm toplum ve kamu uygulamaları, hukukun ve yasaların etkisi altındadır. Ayrıca etkili bir adli sosyal hizmet müdahalesi için kapsamlı bir şekilde; bireylere, ailelere ve topluluklara yönelik uygulamalar gerekmektedir (Robbins ve diğ., 2014, s. 171). Araştırmacılar bu düşünceyle daha geniş tanımlamaları inceleyip tartışmışlardır.

Barker (2003) daha önceki yıllarda yapmış olduğu tanımı genişleterek adli sosyal hizmeti: *“Çocuk refahı, çocukların velayeti, boşanma, çocuk suçluluğu, akrabaların sorumluluğu, refah hakları, zorunlu tedavi dâhil olmak üzere hem cezai hem de hukuki konular ve davalara odaklanan sosyal hizmetteki uygulama uzmanlığıdır.”* şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca adli sosyal hizmetin; sosyal hizmet uzmanlarını uzman tanıklığına hazırlama konusunda yardımcı olmasını ve hukuk profesyonellerini sosyal refah sorunları hakkında, sosyal hizmet uzmanlarını da hukuk konusunda eğitmeyi amaçladığını belirtmiştir (s.166).

Ulusal Adli Sosyal Hizmet Örgütü (NOFSW)’ nün tanımına göre adli sosyal hizmet; sosyal hizmetin hukuk ve hukuk sistemleriyle ilgili soru ve konulara uygulanmasıdır. Daha geniş manada ise hem cezai hem de hukuki davalarla veya herhangi bir şekilde hukuki konularla ilgili olan sosyal hizmet uygulamasını içerir. Hukuk ve hukuk sistemlerinin; ayrılık, boşanma, ihmal, ebeveyn haklarının sona erdirilmesi, istismarın etkileri, çocuk ve yetişkin adalet sistemleri gibi konularda sorunları bulunmaktadır (NOFSW, 2023). Ulusal Adli Sosyal Hizmet Organizasyonu’na göre adli sosyal hizmet, hukuk hizmetinden doğan bu konu ve sorunlara sosyal hizmetin uygulanmasıdır.

Yukarıdaki karşılaştırmalı tanımlamalardan yola çıkan Maschi ve Killian’a göre adli sosyal hizmet; hem hukuki hem de hukuki sorunlardan etkilenen çeşitli gruplara

yönelik bütünleştirici, genelci, uzmanlaşmış ve işbirlikçi bir hizmet sunan ve uzmanlık gerektiren bir sosyal hizmet alanıdır. Adli sosyal hizmet, sosyal işleyiş ve yasal koşulların iyileştirilmesi için sosyal hizmetle uzmanlaşmış hukuk ve politika becerilerini birleştirmektedir. “Adli sosyal hizmet” kavramındaki “adli” terimi sosyal adalet ve insan haklarının temel alındığının altını çizmekte aynı zamanda ekip çalışmasını da zorunlu kılmaktadır (2011, s. 13).

Tüm yapılan tanımları göz önüne alıp değerlendirdiğimizde adli sosyal hizmet; çağın getirisi olan ihtiyaçlardan doğmuş; adaletin tesisi için hukukun, kanunların ve kuralların başrolde olduğu ve sosyal hizmet uygulamalarının da sınırını çizdiği ancak hukukun sert adliyenin soğuk yüzüne odağının insan olduğunu sosyal hizmet prensipleriyle hatırlatan; ortak paydalardan doğup zıtlıklarla birbirini tamamlayan; sosyal hizmet uzmanları ve bu alanda çalışan tüm uzmanların eğitilmesini de amaçlayan sosyal hizmet disiplinin bir alt dalıdır. Aynı zamanda kişilerin adli sistemden en az zararla kurtulmasını sağlayan bir meslektir.

2.2. Adli Sosyal Hizmet Tarihi

2.2.1. Dünyada

Adli sosyal hizmet tarihi vatandaşlara yönelik yasal süreçleri tanımlayan 1601 Elizabeth Yoksullar Yasası'na kadar uzanmaktadır (Maschi ve Killian, 2011, s. 10). Bu yasa sosyal hizmet alanındaki ilk yasalardan biri olması nedeniyle de genel manada sosyal hizmet alanı için önemli bir yasa konumundadır (Gökçearsan Çifçi, 2016, s. 112). Adli sosyal hizmet, sosyal hizmet uygulamalarının başlangıcından beri var olmasına karşılık sosyal hizmet tarihi içinde çok küçük bir bölümde yer almaktadır. Çünkü adli sosyal hizmetin benimsenmesi ve modern hukuk sistemlerine entegrasi 1960'lı yıllara kadar tam manasıyla gerçekleşmemiştir (Munson, 2011, s. 37).

Geçmiş yıllar incelendiğinde dört yüz yıl öncesine kadar çocukluk döneminin ve çocukların yetişkinlerden çok da farklı şekilde ele alınmadığı gözlenmektedir. Çocukların yetişkinlerden tek farkı boyut olarak görülmekte ve hayatın hemen her alanında farklı özel bir muameleyle karşılaşmamaktaydılar. Bununla paralel olarak çocuklar gelişimlerine uygun olmayan ortamlarda büyümekteydiler. Günümüzde ihmal olarak değerlendirilen birçok olgu o dönemlerde normal olarak görülmekteydi. Sanayileşme ve kentleşmenin bir sonucu olarak çocukluk dönemi yeniden ele

alınmaya başlanmıştır. Çocuk; teknolojinin ve sanayinin gelişimiyle şehirlerde daha iyi imkânlarda büyümeye başlamış ancak buna karşılık kalabalıkların getirdiği olumsuz şartlardan dolayı da daha özenli bir şekilde, çocukları koruma ihtiyacı doğmuştur. Çocukluğun farklı şekilde ele alınmaya başlaması ile çocukların farklı şekillerde dahil olduğu adalet mekanizması içerisinde de özel bir yargılama ve cezalandırma ihtiyacı oluşmuştur (Altındağ ve Zengin, 2022, s. 306).

Tarihsel süreçte adli sosyal hizmetin izlerine 1800'lü yıllarda çocuk mahkemelerinin açılmasıyla rastlanmaktadır. Bu yıllara kadar psikoloji alanında çalışmalar oldukça az olup çocukluk dönemi de özel bir dönem olarak değerlendirilmemekteydi. Nitekim gençler başıboş gezen ve kontrol edilemez bir grup olarak görülmekteydi. Suç işleyen çocuklar; yaptığı davranışın neticesinde yetişkinlerden farksız olarak ceza alırlardı (Gökçearslan Çifçi, 2016, s. 112). Çocuk mahkemelerinin kurulurken ki amacı kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılmasıydı. Çocuklar “suçu işlediği sırada gelişimini sürdürmektedir ve tümüyle sorumlu tutulmamalıdır” düşüncesiyle yetişkinlerden ayrı koşullarda yargılanarak topluma geri kazandırılacak şekilde cezalarının ifası hedeflenmiştir (Yıldız ve Yıldız, 2022, s. 31).

1825' e gelindiğinde Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuklar için ayrı cezaevi kurumları açılmaya başlandı. 1800'lerin ortalarında sosyal hizmet faaliyetleri ıslah ve yatılı bakım gibi sosyal refah kurumlarında görülmektedir. Günümüzdeki koruyucu aile uygulamalarına benzer bir şekilde, suç işleyen çocuklar ceza olarak çiftçi veya esnafların yanına çıraklık yapmaları için verilmekteydi. Yanlarına bu tarz çocukları alanlara da fahri ebeveyn denilmekteydi (Gökçearslan Çifçi, 2016, s. 112). 19. yüzyılda suça sürüklenen çocuklar için ayrı tesisler açılmasının nedenlerinden biri de çocukların yetişkin mahkumlar tarafından istismarını engellemektir. Diğer bir nedeni ise çocukların cezalandırılmamasını, rehabilite edilmesini sağlamaktır. Ancak bu sığınma evleri amaçlarına ulaşamadı ve 19. Yüzyılın sonlarına doğru pek çok sığınma evinde isyanlar, kitlesel şiddet vakaları vuku buldu. Sonrasında ilerici reformcular 1899'da Illinois'in Cook County kentinde ilk çocuk mahkemesini kurdular. Sığınma evleri gibi bu mahkeme de gençleri cezalandırmak yerine onları ıslah etmek için kurulmuştur. Bu mahkemelerde klasik hukuk usulleri yerine çocukların ihtiyaçlarına göre çözüm planlamaları yapıldı (McCarter, 2011, ss. 97-98).

Çocuk mahkemeleri çocuk haklarının gelişimi açısından bir dönüm noktası olması hasebiyle özel bir önem taşımaktadır. Çocuk mahkemeleri; ihmal edilip istismara uğrayarak suça sürüklenen çocukların korunması ve kurtarılması amacıyla 19. Yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletlerinde ortaya çıkmıştır. Sonrasında İngiltere, Belçika, Fransa, Hollanda, Almanya ve İtalya gibi Batı Avrupa ülkelerinde de büyük kabul görmüştür. Çocuk mahkemeleri başlangıçta çocuk suçlulara ve ihmal edilen çocuklara bakım hizmeti veren ancak hukukla tam olarak bütünleşmemiş bir yapıda kurulmuş ve işlev görmüştür. Bu yapı 1960'lı yıllara kadar işleyişini sürdürmüş; bu yıllarda Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa ülkelerinde değişen toplumsal-ekonomik ve kültürel yapıların da etkisiyle eleştirilmeye başlanmıştır. Bu eleştirilerin birinci nedeni çocuk suçluluğunda yaşanan artış; ikincisi ise bu sistemin adalet sistemi değil refah sistemi oluşudur. Söz konusu eleştiriler, 1960'lı yıllardan sonra, çocuk mahkemelerinin yapısında bazı değişikliklere yol açmış ve refah yaklaşımı, yerini giderek adalet yaklaşımına bırakmaya başlamıştır. Günümüzde de gelişmiş çocuk adalet sistemi olan ülkelerde çocuk mahkemeleri, hukuk sistemi ile bütünleşmiş bir yapıya bürünmüştür (Uluğtekin, 2004, ss. 5-7).

İngiltere suça sürüklenen çocuklar için yetişkinlerden ayrı bir sistem oluşturmada öncü ülkelerden biri olmuştur. 19. Yüzyıla kadar yetişkinlerin ve çocukların aynı yasalardan aynı muameleye tutulduğu İngiltere'de 1854 Yılında Islah evleri kurulmuş ve 1908 yılında Çocuk Yasası çıkarılmıştır (Öntaş, 2008, s. 22).

ABD'de 1930-1940 yıllarında psikiyatri alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları; suça sürüklenmiş ve psikolojik rahatsızlıkları olan çocukların tedavi edilmesi amacıyla istihdam edilmeye başlanmıştır. Ayrıca bu gelişme çocuk mahkemeleri ve çocuk klinikleri arasında köprü görevi görerek bağlantı sağlamıştır. 1972'de Massachusetts Gençlik Hizmetleri Departmanı tarafından çocuk suçluluğuna yönelik toplum odaklı eğitimler düzenlenmiştir. 1974 yılında ise bu alandaki ilk resmi düzenleme olan "Suça Sürüklenen Çocuklar ve Çocukların Suça Sürüklenmesinin Önleme Yasası" kabul edilmiştir. Çıkan bu yasanın sonucunda da "Çocukların suça Sürüklenmesini Önleme Ofisi" kurulmuştur. Bu ofis; çocuk suçluluğunun önlenmesi, suça sürüklenen çocukların hapis cezası almaması, ceza alan çocukların yetişkinlerden ayrı bir yerde ıslah edilmesi gibi amaçlarla hizmet sunmuştur. Yine 1974 yılında çocuk istismarının önlenmesi için bir yasa çıkarılmış; yasayla birlikte "Ulusal Çocuk

İstismarı ve İhmali Merkezi” kurulmuştur (Gökçearslan Çifçi, 2016, s. 114). ABD’de 1970 ve 1980’li yıllarda çocuk konusunda cinsel istismarın artması nedeniyle bu alanda çocukların, ceza davalarında tanık olarak daha sık yer alması sağlanmıştır. Geçtiğimiz 30 yıl boyunca da çocuk tanıkların korunmasına yönelik temel ilkeler belirlenmeye çalışılmıştır (Vandervort, 2013, s. 173).

Çocuk mahkemelerinin zamanla yayılması ve görev alanlarının aileden kaynaklanan sorunlardan doğması, ABD’de aile mahkemesinin kuruluşuna uzanan bir süreci başlatmıştır. 19. yüzyılda mahkemelerin yükünü hafifletme fikriyle ortaya çıkan aile mahkemeleri Amerika Birleşik Devletleri’nde 1910 yılında kurulmuştur. Aile mahkemeleri; velayet, çocuk ihmali, babalık aile arasında yaşanan sorunlar gibi konuları içeren davalara bakmaktadır (Encyclopedia Britannica, 2023).

Japonya’da Anayasanın 24. Maddesi evli kadın ve erkeğin eşit olarak kabul edilerek aile mahkemesinin kurulmasını emretmektedir. Bu nedenle ilk aile mahkemesi de 1949 yılında anayasa ile kurulmuştur. Eyalet sistemi ile yönetilen Kanada ve Avustralya’da her eyalette farklı sitemler olmakla birlikte ilk aile mahkemesine iki ülkede de 1975 yılında rastlanmaktadır. İngiltere’de ise müstakil bir aile mahkemesi sistemi bulunmamakla birlikte normal hukuk veya ceza mahkemeleri, aile konuları gündeme geldiğinde aile mahkemesinin görevlerini yerine getirmektedir. 1989 yılında çıkarılan Çocuklar Kanunu’nun yüklediği sorumluluklar kapsamında aile mahkemesi icraatları yerine getirilmektedir. Bununla birlikte Londra Yüksek Mahkemesi’nde Aile Hukuku Dairesi bulunmaktadır (Filiz, 2011, ss. 76- 77).

Ayrıca ABD’ de 1980’li yıllara kadar aile ve çocuk mahkemelerinde sosyal hizmet uzmanları bilirkişi olarak nadir görülmektedir. Bu yıllardan sonra özellikle artan çocuk istismarı ve aile içi şiddet vakalarından sonra sayılarının arttığı görülmektedir. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise sosyal hizmet bölümlerinin artması ve bu bölümlerde adli sosyal hizmet derslerinin de yer almasıyla çok daha fazla sosyal hizmet uzmanı bilirkişi olarak mahkemelerde görev almaya başlamıştır (Özcan ve diğ., 2022, s. 17).

ABD’de 1915 ve 1920 yılları arasında polis teşkilatı içinde kadınlar bürosu kurulmuş ve bu büroda çalışan özellikle kadın polislerin büyük çoğunluğu sosyal hizmetin savunuculuk rolü kapsamında hareket etmiştir. Sosyal hizmet uzmanları bu yıllarda daha iyi hapisane koşullarının savunuculuğunu yapmış ve 1924 gibi erken bir tarihte polis departmanlarında istihdam edilmişlerdir (Young, 2014, s. 105).

1950’lerde genç çetelerin artmasıyla birlikte polis birimlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları da artmıştır. 1950’lerin sonlarına doğru çocuk izleme merkezlerinin sayısı 600’e yaklaşmış, 1940-1960 yılları arasında toplum merkezleri kurulmasıyla birlikte çocuk suçluluğunu engelleme programları artış göstermiştir. Aynı zamanda sosyal hizmet uzmanları, çocuklar için özel programlar üreterek sokakta çalışmaya başlamıştır (Gökçearslan Çifçi, 2016, s. 114).

Pozitif hukuk düşüncesiyle ortaya çıkan ve adli sosyal hizmetin uygulama alanlarından biri olan denetimli serbestlik uygulamasının ise temeli İngiltere’de 1678-1682 yılları arasında uygulanan gözetim sistemi uygulamasına dayanmaktadır. Bu uygulamada ölüm cezası alan mahkumlar, cezalarını çekmek yerine Amerika ve Avustralya’ya sürgüne gönderilmiştir. Daha sonralarında uygulama geliştirilerek bu mahkumların izin kağıdıyla İngiltere’ye girişlerine belli sürelerle izin verilmiştir. Bu uygulama olumlu sonuçlar vermiş ve uygulama alanı genişletilmiş; 1879 yılında da pozitif hukukta yer almıştır. Amerika’da İngiltere’deki uygulamanın etkisiyle koşullu salıverme ve gözetim sistemi uygulanmaya başlamıştır. Özellikle 16 yaşından küçükler için cezalandırmak yerine birilerinin yanında çalıştırılarak gözetim altında denetimleri sağlanmaya çalışılmıştır. Uygulamaya gönüllük esasına göre başlanmış, olumlu sonuçlar neticesinde de 1878-1880 yıllarında bazı eyaletlerde devlet memurları tarafından uygulanacağı kabul edilerek kanunlaşmış (Müftüoğlu, 2009, ss. 4-5), kanunlaşmasıyla birlikte de tüm ülkede uygulanması hedeflenmiştir (Çetin ve diğ., 2014, s. 613).

Denetimli serbestlik uygulamalarının Dünya’da uygulama usullerine bakıldığında her ülke kültür ve anlayışına göre farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Uygulama ilk önceleri sadece küçük suçlular için uygulanmış, sonrasında yetişkin suçluları da içine alan bir sisteme dönüşmüştür. Amerika ve İngiltere’ye nazaran diğer ülkelerde denetimli serbestliğe daha temkinli yaklaşılması, uygulamanın daha yavaş ilerleme göstermesine neden olmuştur. Bu nedenle de ancak 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kara Avrupa’ındaki ülkelerde de yayılmıştır (Çetin ve diğ., 2014, s. 614).

Adli sosyal hizmeti tanımlamada ve açıklamada kullanılan kavramlardan biri de onarıcı adalettir. Onarıcı adalet uygulamaları öncelikle ceza uygulamalarının olumsuz etkilerinden çocukları korumak için benimsenmiş sonrasında ise yetişkinler için kullanılmaya başlanmıştır. 1900’lü yıllardan itibaren görünür bir şekilde yer alan ve

hızla yayılan onarıcı adalet uygulamaları klasik ceza adalet sistemine alternatif olarak düşünülmektedir. Onarıcı adalet izleri taşıyan uygulamalardan biri olan arabuluculuk girişimleri ilk olarak 1981 yılında Norveç'te, 1983 yılında Finlandiya'da, 1985 yılında ise Avusturya'da başlatılmıştır. Günümüzde bu alanda Belçika lider durumda olup hemen hemen her davada, taraflara onarıcı adaletten yararlanma hakkı verilmektedir. Portekiz'de 2007 yılında ceza davalarında arabuluculuk ile ilgili bir yasa kabul edilmiştir. İtalya'da onarıcı adalet uygulamaları çocuk adalet sisteminde, İskoçya'da ise hafif suçlarda uygulandığı görülmektedir. Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve Amerika Birleşik Devletleri'nde de onarıcı adalet uygulamaları kullanılmaktadır (Saruç, 2022, s. 411).

Adli soysal hizmet içerisinde mağdur hakları ve yardım programları da önemli bir kısmı temsil etmektedir. İlkel ceza hukukunda; aile ve klanın fertleri tarafından işlenen suçlarda aile veya klanın reisi tarafından faile ceza verilmekteydi. Öç alma esasına dayanan bu sistemde çıkan sorunlar sonrasında uzlaşma kurumunu ortaya çıkarmıştır. Diyet ve kısas gibi uygulamalarla uzlaşma sağlanması gerçekleşmiştir. Bu uygulamalar, her ne kadar öç alma temalı olsa da mağdurların uğradığı zarar da göz önünde bulundurulmaktaydı. Eski Yunan, Roma hukuku incelendiğinde de benzer uygulamalara rastlandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Eski ceza hukuku döneminde benimsenen mağdur merkezli yaklaşım 11. yüzyıldan itibaren değişmeye başlamış, mağdur ceza muhakemesi dışına çıkarılmış ve tanıklıktan öte gidemeyen bir role büründürülmüştür. Ceza hukukunda tüm etmenlerin sanık üzerinde toplanması mağduru ikinci plana itmiştir (Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014, ss. 4-5).

Geçmişten günümüze kadar adaletin tesis edilmesi görevinin devlete bırakıldığı görülmektedir. Soruşturma, kovuşturma, infaz aşamalarında tüm yönüyle devletin içinde olduğu bu sisteme; suçun mağduru sadece şikâyet ederek dâhil olabilmektedir. Nitekim bu durum mağdurların geri plana itilmesine ve birtakım hak kayıplarına neden olmaktadır. Bu gibi nedenlerle mağdur hakları 1960'lı yıllardan bu yana gelişmeye başlamış; sanığa ve devlete de zarar vermeden mağdurların korunması amaçlanmıştır. Yine kriminoloji biliminin alt dalı olan viktimolojinin ortaya çıkışı mağdur hakları adına düzenlenen mevzuatları olumlu yönde etkilemiştir. Bu bağlamda 21. yüzyıl adalet sistemlerinde mağdur haklarının öncelenmesinin gerekliliği benimsenmiştir. Suç mağdurlarının artık ceza yargılamasının unutulmuş veya ihmal edilen tarafı

olmaması hedeflenerek uluslararası alanda ve ulusal hukuklarda mağdur hakları konusunda pek çok düzenleme yapılmıştır (Mavili ve Daşbaş, 2022, s. 80).

Günümüzde adli sosyal hizmet uzmanları; cezai ehliyetin değerlendirilmesi, mahkeme kararıyla psikoterapi uygulanması, çocukların velayetinin uygunluğunun değerlendirilmesi, arabuluculuk hizmetleri, denetimli serbestlik ve şartlı tahliye hizmetleri, avukat danışmanlığı, ebeveyn haklarının değerlendirilmesi, ıslah hizmetleri, aile içi şiddet hizmetleri gibi çok sayıda rol ve hizmeti yerine getiren bir dizi alanda çalışmaktadır. Bunlara ek olarak gün geçtikçe de adli sosyal hizmet uzmanlığı gelişmeye devam etmektedir (Munson, 2011, ss. 39).

2.2.2. Türkiye’de

Türkiye’de 1974 yılında 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu Görev ve Türkiye’de 1974 yılında 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun çıkarılmış ve bu kanun 1982 yılında yürürlüğe girmiştir. Akabinde ilk çocuk mahkemesi 1987 yılında Ankara’da kurulmuştur. Adalet alanında ilk sosyal hizmet uzmanı istihdamı da Ankara Çocuk Mahkemesi’nde yapılmış aynı yıl mahkemeye bir de pedagog atanmıştır. Bir sonraki yıl içerisinde de İstanbul, İzmir ve Trabzon’da bağımsız çocuk mahkemeleri göreve başlamıştır. Çocuk mahkemelerinin Türkiye genelinde çoğalması ve bu alanda sosyal hizmet uzmanı atamalarının yapılması 2000’li yılları bulmuştur (Altındağ ve Zengin, 2022, ss. 309-310).

Evrensel olarak toplumun temel taşı olarak kabul edilen aile kurumunun toplum sisteminde birçok işlevi bulunmaktadır. Öncelikle sağlıklı bir toplumun devamlılığı için bütün toplumlar aile kurumuna önem vermek durumundadır. Bunun için de aile yapısının güçlenmesi, korunması ve gelişmesinin sağlanması zorunludur. Bu nedenlerle devletler ve sivil toplum kuruluşları gerekli önemleri almakta aile kurumunun korunması ve sürdürülebilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Nitekim Türkiye’de aile mahkemelerinin kurularak aileye özel sorunların bu mahkemelerde çözüme kavuşturulması gündeme gelmiş ve 18.1.2003 tarihli ve 24997 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanıp yürürlüğe giren 4787 sayılı Kanun ile Anayasa’nın 41. maddesiyle aile konusunda devlete yüklenen görevle ilgili olarak yeni bir adım atılmıştır. Bu Kanun’un amacı aile mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerini düzenlemek olup aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere

kurulan aile mahkemelerine dair hükümleri kapsamaktadır. Bu mahkemelere; ailenin korunması, ailenin huzur ve refahının sağlanması için önemli görevler verilmiştir (Filiz, 2011, s. 74).

Osmanlı Devleti zamanı incelendiğinde “şahsa kefalet” uygulaması günümüzdeki uygulanan teminatla-güvenceyle salıverme uygulamasına benzemektedir. Bu uygulama; şüpheli veya sanığın mahkemeye veya önceden tayin edilmiş bir yere gideceğine dair kefil olmayı ifade etmektedir. Şartlı salıverme yönüyle denetimli serbestlik uygulaması ile benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Yine Tanzimat dönemi kanunnamesi, 1256,1267 ve 1274 tarihli kanunnamelerde bulunan; nefy cezası, zaptiye nezareti altında bulundurulmak ve kalebentlik cezası denetimli serbestlik uygulamasından izler taşıyan ceza infaz yöntemleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Çetin ve diğ., 2014, s. 614).

Türkiye’de denetimli serbestlik uygulamalarının temeli 22 Ocak 1965 tarihinde, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin üye devletlere tavsiye ettiği kararı kabul etmesiyle atılmıştır. Bu tarihten sonra Türkiye’de ulusal mevzuat içerisinde denetimli serbestlik hizmetlerine benzer düzenlemeler yapılmış; 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun “Denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurulları” başlıklı 104. maddesi ile bu kurum yargı sistemimize katılmıştır. Böylelikle madde kullanımı, hırsızlık, dolandırıcılık, imar suçu ve yaralama gibi suçlardan, bir yıl veya daha az süreliğine mahkûm olan kişilerin hapis cezalarının denetimli serbestlik sistemi içerisinde infaz edilme imkânı doğmuştur (Müftüoğlu, 2009, s. 5).

Günümüz infaz sistemleri içinde; bireylerin sosyal çevresinden izole edilmeden davranış değişikliğini amaçlayan toplum içinde infaz sürecinin sağlanması ve psikososyal müdahalelerle suçun önlenmesi tercih edilmektedir. Söz konusu psikososyal müdahalelerin en önemli ayağını; psikiyatrisiler, psikologlar, psikolojik danışmanlar gibi profesyoneller oluşturmakta olup insanı sosyal çevresi içinde değerlendiren adli sosyal hizmet uzmanlarının da bu sistem içinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Hükümlülerin infazı ve sağlıklı rehabilitasyonu için psikolojik ve tıbbi tedaviler tek başına yeterli olmamakta aynı zamanda birey ve çevre odaklı biyopsikososyal çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de son 10 yılda ortalama bir milyon bireyin multidisipliner bir uygulama olan denetimli

serbestlik hizmetlerinden yararlandığı göz önüne alındığında, sosyal hizmet uzmanlarına ve ilişkili diğer profesyonellere bu alanda ihtiyaç duyulmakta, bu uzmanlara büyük görevler düşmektedir (Görgülü, 2016, ss. 38-39).

Alanyazın incelendiğinde, onarıcı adalet uygulamalarının Türkiye’de henüz gelişim aşamasında olduğu söylenebilir. Türkiye’de 2004 yılında kabul edilip 2005 yılında yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanunu ve Türk Ceza Kanunu ile birlikte uzlaşma uygulaması başlamış olup uygulamada onarıcı adalet anlayışı ile yeterince bağlantı kurulamadığı için başarısızlıklara yol açmıştır. 2006 yılında 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile değiştirilmiştir. 2007 yılında Ceza Muhakemesi Kanuna Göre Uzlaşmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yayınlanmıştır. 2012 yılında arabuluculuk uygulamalarına başlanmıştır. Türkiye’de arabuluculuk 2012 yılında 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nun yayınlanması ile düzenlemeye gidilmiştir. Akabinde 26 Ocak 2013 tarihinde Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Uygulamalara bakıldığında ise temel amacından uzak toplumsal ve psikolojik boyutun göz ardı edildiği görülmektedir. Uygulamalarda amaç onarıcı adaleti temsil etmekten çok adalet sisteminin yükünü hafifletmek olarak gözlenmektedir. Ayrıca arabuluculuk faaliyetleri sadece hukuk eğitimi almış profesyonellere verilmiş; insan ilişkilerini geliştirmeyi temel alan sosyal hizmet ve benzer diğer meslek grupları dışarıda bırakılmıştır (Saruç, 2022, ss. 417, 420).

Türk Hukukunda İslamiyet öncesi dönemde; Hunlarda ve Göktürklerde öç almak yasaktı ve suçluyu cezalandırmak devletin göreviydi. Bununla birlikte bazı suçlarda ise tazminat, uzlaşma ve kefaret usullerinin uygulandığı da görülmektedir. Osmanlı döneminde, İslam hukukuna göre; suç işleyenler işledikleri suçun aynısıyla (kisas) cezalandırıldıkları, ancak tazminat (diyet) ödenmesiyle kisasın uygulanmadığı da belirtilmektedir. Tanzimat dönemine gelindiğinde 1879 yılında, Türk Hukukunda ceza muhakemesini düzenleyen ilk kanun olan Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-u Muvakkatı yürürlüğe girmiştir. Osmanlı’da bu kanun yürürlüğe giresiye kadar İslam ceza muhakemesi kuralları uygulanmıştır. Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-u Muvakkatı, 04.04.1929 tarih ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun (CMUK) yürürlüğe girişine kadar yürürlükte kalmıştır. Adı anılan kanuni düzenlemelerde, daha çok sanık haklarına önem verilerek mağdurun suçtan doğan

zararının giderilmesi ile ilgilenilmemiştir (Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014, ss. 6-7).

Sosyal hizmet uzmanları, görevlerini yerine getirirken ihmal ve istismara uğramış bir çocuk, şiddete maruz kalmış bir kadın, yaşlı, engelli gibi dezavantajlı gruplarla karşılaşmaktadır. Söz konusu gruplar adalet sistemi ile muhatap olduğunda ortaya hak dengesini bozan bir durum ortaya çıkmakta ve mağduriyeti daha da derinleştirmektedir. Bu nedenle mağdur hakları ve mağdurlara yönelik uygulamalar sosyal hizmet mesleği açısından önemli bir yer oluşturmaktadır. Dünyada 1960'lı yıllarda gündeme gelmeye başlayan mağdur hakları meselesi, Türkiye'de 2000'li yıllarda ele alınmaya başlanmıştır. Mağdur haklarına yönelik düzenlemeler Türk Hukuku'nda; 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile dâhil olmuştur. Bu alanda görülen ilk örgütlenme, 2013 yılında Adalet Bakanlığı bünyesindeki Mağdur Hakları Daire Başkanlığı'nın kurulmasıyla başlamıştır (Mavili ve Daşbaş, 2022, ss. 79).

Tarihsel süreç içerisinde adli sosyal hizmet birçok gelişim ve değişim kaydetmiştir. Günümüzde, bu alanda rehabilitasyon odaklı çalışmalar artmakta buna karşın adli alanda sosyal hizmet uygulamalarının asıl hedefi; suç oluşmadan önleme ve suçluların topluma geri kazandırılmasının sağlanmasıdır (Gökçearslan Çifçi, 2016, ss. 115).

2.3. Adli Sosyal Hizmetin Dayandığı Kuram ve Yaklaşımlar

Sosyal hizmetin geleneksel tanımından yola çıkılarak sosyal hizmet uzmanının; birey, grup, aile ve toplumla çalışarak genelci bir çalışma ortaya koyduğu söylenebilir (Zastrow, 2015, s. 92). Genelci sosyal hizmet yaklaşımı bütün sosyal hizmet alanları ve uygulamaları için çatı teşkil etmektedir. Bu yaklaşım belli bir alan veya yöntemden ziyade problem çözme odaklı olan ve tüm sosyal hizmet alanları için uygulanabilecek bir modeli ifade etmektedir. Sosyal hizmet felsefesiyle örtüşen genelci yaklaşım, bütüncül ve düzeyli bir bakış açısı sağlamaktadır. Genelci sosyal hizmet felsefesiyle çalışan sosyal hizmet uzmanı kişiyi etkileyen bireysel ve toplumsal nedenlerin farkında olarak mikro, mezzo ve makro düzeyde değerlendirme ve uygulamalarda bulunmaktadır (Zengin, 2011, s. 31). Bu bağlamda genelci sosyal hizmet yaklaşımı

diğer sosyal hizmet alanlarında olduğu gibi adli sosyal hizmet alanıyla da ilişkilendirilmektedir.

Müracaatçıların adli sistemde karşılaştıkları sorunlar hem bireysel özelliklerden hem de yaşam durumları ve toplumsal nedenlerden kaynaklı çok boyutludur. Bu sebeple de müdahale planlanırken bireyin ve sorunun farklı açılardan ele alınması gerekmektedir. Örneğin suça sürüklenmiş bir çocukla çalışan sosyal hizmet uzmanı; aile, arkadaş, toplum, yaşanan fiziksel ortam gibi faktörleri göz önünde bulundurmazsa başarılı bir müdahale ihtimali çok zor olacaktır (Karataş, 2022, s. 295). Bu nedenle de sosyal hizmet müdahalesinde; müracaatçıyla birlikte, içinde yer aldığı çevre, bu çevrenin biyopsikososyal dinamiklerini ve sistematik yapısını dikkate alan genelci yaklaşım kullanılmaktadır. Buna ek olarak sosyal hizmet mesleğinde karşılaşılan sorunların anlaşılması ve çözüme kavuşturulmasında genelci sosyal hizmet uygulamalarına yol gösteren yaklaşımlar bulunmaktadır (Karataş, 2022, ss. 289-290).

2.3.1. Ekolojik sistem yaklaşımı

Adalet sistemi karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşık yapıyı anlamak için bazı kuram ve yaklaşımlar geliştirilmektedir. Bunlardan biri de sistem kuramıdır. İlk başta doğa bilimleri için kullanılan sistem kuramı 1960'lı yıllardan sonra ise sosyal bilimlerde kullanılmaya başlanmıştır. 1920'lerden 1960'lı yıllara kadar sosyal hizmet uygulamalarında medikal model yaklaşımı kullanılmış, uygulandığı dönem içinde de insancıl bir yaklaşım sağlamıştır. Ancak sonrasında sosyal hizmette tıp modelinin yararı sorgulanmaya başlanmıştır. Çünkü sorunların çözümünde insan kadar çevresinin de etkili olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenlerle de sosyal hizmette; 1960'tan sonra sistem kuramını ve kuram içinde geliştirilen yaklaşımlar kullanılmaktadır (Zastrow, 2015, s. 15).

Sistem kuramı içinde geliştirilen yaklaşımlardan biri de ekolojik yaklaşım olmuştur. İnsan bu yaklaşıma göre farklı sistemlerin meydana getirdiği bir çevre içinde doğar. Örneğin; aile sistemi, eğitim sistemi, siyasal sistem, inanç sistemi gibi sistemler bu çevreyi oluşturmaktadır. İnsanlar bu yapıda var olabilmek için sistemlerle iletişim halindedir ve sistem de dinamik bir yapıya sahiptir. Kişilerin gelişimi, davranışı yaşadığı sosyal çevredeki etkileşime göre değişmektedir (Danış, 2006, s. 46). Bu bağlamda insan çevresini etkileyen ve bu çevreden etkilenen biopsikososyal bir varlıktır. Ekolojik sistem yaklaşımı insan davranışlarına etki eden bu etkileşimleri

incelemektedir. İnsan ve diğer sistemlerin meydana getirdiği etkileri açıklamaya çalışır. Sorunu birey üzerinden değil bireyi çevresi içinde değerlendirerek çözüm bulunmaktadır. Bu nedenlerle de adalet sistemini anlamlandırabilmek ve sorunların çözümü için ekolojik sistem yaklaşımının iyi bir çerçeve oluşturduğu düşünülmektedir (Kırımsoy ve diğ., 2013, s. 29).

Sosyal hizmet mesleğinde ekolojik sistem yaklaşımını uygulamak için üç gerekçe bulunmaktadır. Birincisi ekolojik sistem yaklaşımının insanları, sistemleri ve sorunları bütüncül bakış açısıyla değerlendirmesidir. İkincisi sosyal yapıda var olan sistemler arası etkileşimlerin görülebilmesidir. Üçüncüsü de bu yaklaşımın bireyin sorunlarla baş etme yeteneğine odaklanarak inisiyatif almasını sağlamasıdır (Danış, 2006, s. 53).

2.3.2. Güçlendirme yaklaşımı

Sosyal hizmette medikal modelin terk edilmesiyle birlikte ortaya çıkan yaklaşımlardan biri de güçlendirme yaklaşımıdır. Medikal modelde müracaatçıların zayıf yönlerine odaklanılarak tedavi etme amacı güdülmekte iken güçlendirme yaklaşımında müracaatçının güçlendirilerek kendi kendine yetebilecek hale gelmesi hedeflenmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıyı çözümün bir parçası haline getirebilmek için değerlendirme sürecine müracaatçının gücünü de dâhil etmesi gerekmektedir. Böylece sosyal hizmet uzmanları müracaatçının güç ve yapabilirliğine odaklanmaktadır. Birçok müracaatçı; değersizlik, yetersizlik, güvensizlik ve öz saygıdan yoksunluk duygularına sahiptir. Sosyal hizmet uzmanının müracaatçının gücünü artırabilmesiyle birlikte kişinin kendine olan saygısı da artmakta ve kişisel kararlarını daha güçlü bir şekilde verebilmektedir (Zastrow, 2015, ss. 20-21).

Güçlendirme yaklaşımı kendi kaderini tayin hakkını temel alan bir yaklaşımdır. Sosyal hizmet uzmanı kolaylaştırıcı rolünde, müracaatçı ise bulunduğu durumla ilgili en doğru kararı verebilecek kişi konumundadır. Müracaatçının kişisel becerileri geliştirilerek kendi ayakları üstünde durabilmesi amaçlanmaktadır. Ancak kendi kaderini tayin hakkıyla müracaatçı kendine zarar vermemelidir. Burada dengeyi bulacak unsur sosyal hizmet uzmanıdır. Sosyal hizmet uzmanı da sürecin güçlü yönlerini öne çıkararak müracaatçıyı desteklemektedir (Erbay, 2019, s. 43).

Birçok ülkede adalet sistemine duyulan memnuniyetsizlik ve artan suç oranları ceza adalet sistemine alternatif çözümler aranmasına yol açmaktadır. Bu çözümlerden biri

olan onarıcı adalet uygulamaları yaşanan bir çatışmanın taraflarının çözüme aktif bir şekilde katılarak kişilerde oluşan olumsuz sonuçların hafifletilmesinin gerekliliğine dayanan bir düşünceye dayanmaktadır. Bu düşünceyle çatışmaların barışçıl yolla çözülmesi, hoşgörü ve katılımcılığın artması, soruna neden olan toplumsal uygulamaların düzeltilmesi öngörülmektedir. Mağdurun, failin ve suçtan etkilenen sosyal çevrenin hatta toplumun bir profesyonel aracılığıyla çözüme aktif bir şekilde katıldığı zaman zarfı onarıcı süreç olarak tanımlanmaktadır. Mağdurlar sürece gönüllü olarak katılarak güven içerisinde bulunmalı ve çözümden tatmin olmalıdır. Tarafların gerçekten katılmayı taahhüt etmesiyle başlayan süreç; çözüm mağdurun zararını olabildiğince karşıladığında, fail tarafından suçun etkileri ve bu etkilerin kabul edilemez olduğu anlaşıldığında ve failin davranışının sorumluluğunu kabul ettiğinde bir anlaşmayla sona ermektedir (UNODC, 2006, ss. 5, 8).

Onarıcı adalet uygulamaları, sosyal hizmetin güçlendirme yaklaşımı ile benzerlik göstermektedir. Klasik ceza yaklaşımı suçu hukuka ayırılık ve devlete karşı yapılmış bir eylem olarak tanımlarken onarıcı adalet uygulamalarında suç; topluma ve bireye karşı işlenmiş olarak görmektedir. Onarıcı adalette hedef cezadan çok tarafların iyileştirilmesi ve güçlendirilmesidir. Klasik anlayışta kazanan ve kaybeden tarafların belirlenmesine karşın onarıcı adalette; iletişim, eylemin sonucunun farkına varılması, erken müdahaleyle suçun önlenmesi ve tüm tarafların güçlendirilmesi vurgulanmaktadır (van Wormer, 2009, s. 302 akt: Saruç, 2022, s. 419). Sosyal hizmet ve onarıcı adalet uygulamalarının temelindeki diyalog, bireysel ve toplumsal güçlenme açısından oldukça önemlidir (Saruç, 2022, s. 419).

Güçlendirme yaklaşımı; müracaatçının pasif durumda olmadığı, birey için değil bireyle birlikte sonuca ulaşmayı amaçlayan sosyal hizmet disipliniinde olmazsa olmaz bir yaklaşımdır. Çünkü güçlendirme yaklaşımının temel alınmadığı bir sosyal hizmet uygulaması, mesleğin özünü ve ilkeleriyle ters düşmektedir (Erbay, 2019, s. 58).

2.3.3. Biyopsikososyal yaklaşım

Biyopsikososyal yaklaşım 1977 yılında Amerikalı Psikiyatrist George Engel tarafından tanımlanmıştır (Karataş, 2022, s. 294). Günümüzde tıpta hakim olan model biyomedikal model olarak adlandırılmaktadır. Medikal modelin bilim dünyasına uygun bir çerçeve sağladığı alanlar olmuş ve çeşitli açılardan katkılar ortaya koymuştur. Ancak biyomedikal modelin üstesinden gelemediği sorunlar veya

sonuçları itibariyle gelişen dünyada etkisiz kalan çözümlerinden dolayı biyopsikososyal modelin ortaya çıkması zorunlu hale gelmiştir. Biyopsikososyal model, medikal modelin sunduğu çerçeveyi ihmal edilen alanları da içine alarak genişletmektedir (Engel, 1981, s. 101).

Adli sosyal hizmet alanında biyopsikososyal yaklaşım daha çok kronik hastalığı olanlar ya da ruh sağlığı problemi yaşayan bireylerle çalışırken ve madde bağımlılığı alanında kullanılmaktadır. Biyopsikososyal yaklaşıma göre; “biyo” müracaatçının biyolojik ve sağlıkla ilgili yanlarına, “psiko” müracaatçının kendine verdiği değer ve duygusal hususlara, “sosyal” ise müracaatçının çevresine atıf yapmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı müracaatçıyı tam olarak anlayabilmek için bu boyutların her birini değerlendirmek zorundadır. Çünkü fiziksel, psikolojik ve sosyal çevre koşulları birbirini etkileme eğiliminde olup aynı zamanda müracaatçıyı da etkilemektedir. Bu nedenle müracaatçıyı ve sorunu anlamak için aile ve diğer çevre faktörlerini de hesaba katmak gerekmektedir (Zengin, 2011, s. 32).

Bu modelin kökeni ve detaylandırılması biyoloji alanında geliştirilen sistem yaklaşımına dayanmaktadır. Sistem teorisi, içinde hem organize bütünlerin hem de bileşen parçaların incelenebileceği kavramsal bir çerçeve sağlayarak, asırlardır süren bu sınırlamanın üstesinden gelir ve bilimsel yöntemin kapsamını, sağlık ve hastalık da dahil olmak üzere yaşam ve yaşam sistemlerinin incelenmesini kapsayacak şekilde genişletir. Genel sistemin kavramsal çerçeve sağladığı bu modelde bireylerin sorunları biyolojik, psikolojik, sosyal çevrenin etkisiyle meydana gelmektedir. Nitekim ortaya çıkan bu sorunun çözümü içinde hem sistemin hem de sistemin içindeki bileşenlerin incelenmesi gerekmektedir. Müracaatçının geçmiş tüm bilgileri ve çevresi ile ilgili tüm verileri tedavi açısından değerlendirilmektedir (George, 1980, ss. 103, 536).

2.4. Adli Sosyal Hizmet Alanları

Türkiye’de adli alanda sunulan hizmetler incelendiğinde suç önleme mekanizmalarının aktif ve etkili bir şekilde kullanılmadığı; Türk adalet sisteminde yer alan uygulamaların rehabilitasyon boyutunda olduğu, yani suç işlendikten sonra müdahale edildiği görülmektedir. Yapılan çalışmalarda; mahkemelerde, cezaevlerinde, denetimli serbestlik uygulamalarında görev alan sosyal hizmet uzmanlarının, bireylerin rehabilitasyonuna yönelik çalışmalara odaklandığı gözlenmektedir. Halbuki özellikle genç ve çocuklar için suç oluşmadan yapılacak

alışmalar hem bireylerin hem de ülkenin geleceği için daha önemlidir ve bu çalışmaların sonucunun rehabilitasyon çalışmalarından daha verimli olduğu saptanmaktadır (Sever ve Zengin, 2022, ss. 210-211).

Adli sosyal hizmet denildiğinde, sosyal hizmet uzmanları için çalışma alanı olarak ocuk ve aile mahkemeleri akıllara gelmektedir. Bununla birlikte Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı bünyesindeki diğer kurum ve kuruluşlarda da çalışabilmektedirler (Yıldız ve Yıldız, 2022, s. 25).

2.4.1. Aile mahkemeleri

İnsan, sosyal bir varlık olması nedeniyle toplumlar halinde yaşamayı tercih etmektedir. Kişiler, ihtiyacına ve bireysel özelliklerine göre yaşamak istediği bu toplulukları tercih eder. İnsanın tercihte bulunmadığı tek yer ise doğduğu ve büyüdüğü ailedir. Aile; insanın güven, barınma, büyüme, eğitim gibi birçok ihtiyacının karşılandığı insanlık tarihi kadar eski olan toplumsal yapıdır. Aile kan bağıyla oluşan sosyal bir kurum olmakla birlikte ailenin oluşması ve aile içinde yaşanan sorunların çözülmesi için hukuksal düzenlemelere de ihtiyaç duyulmuştur. Türkiye’de aileyi önemli bir konu olarak ele alan ilk kanun 17.02.1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanun Medenisidir. Ancak zaman içerisinde yaşanan değişimler nedeniyle değişiklikler yapma ihtiyaı hasıl olmuş, bu doğrultuda 22.11.2001 yılında 4721 Sayılı Medeni Kanun Resm Gazete’de yayınlanmış ve 01.01.2022 tarihinde yürürlüğü girmiştir (Yıldırım ve Baydur, 2022, s. 388).

Aile evrensel değerleri olan bir kurum olmakla birlikte dinamikleri zamana hatta mekana göre de farklılık göstermektedir. Geçmişte kurulan aileler ve günümüzde kurulan ailelerin yapısı birbirinden farklılık göstermektedir. Günümüzde birçok değişime sebep olan teknolojik ve toplumsal gelişmeler, aile yapısını da değişirmektedir. Bu bağlamda eskinin hukuk normlarıyla oluşan ve nitekim yine bu normlara göre dağılan aileler ile günümüzdeki aile yapısında uygulanacak hukuk sisteminin aynı olması beklenmez. Çünkü bireylerin değişimi ve beklentileriyle değişen aile yapısı ile karşılaşılan sorunlar, yaşanan haksızlıklar ve hukuka aykırı fiiller de farklılık göstermektedir. Yer ve mekan mefhumu göz önüne alındığında da aile yapıları farklılık göstermektedir. Kırsal kesimde yaşayan insanlarla kentlerde yaşayan insan özellikleri, ihtiyaç ve gereksinimlerinin farklılık göstermesi aile yapılarının da farklı olmasına neden olmaktadır. Günümüzde kent hayatının daha geniş

bir kesime sirayet ettiği düşünöldüğünde doğal olarak aile hukukunun da bu paralelde değışmesi gerekecektir. Bu gelişmeler ve doğan ihtiyaçlar uzmanlık mahkemesi olan aile mahkemesine duyulan gereksinimi ortaya koymaktadır (Cılga, 2002, ss. 2-3).

Toplum yapısında yaşanan değışimler aileyi de etkilemekte ve aile içi şiddet, boşanma, velayet gibi sorunları arttırmaktadır. Nitekim bu durum aile ve çocuk mahkemeleri gibi özel mahkemelere olan ihtiyacı doğurmuştur. Aile Mahkemeleri 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun ile kurulmuş ve 18 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre Aile Mahkemeleri; Adalet Bakanlığı tarafından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulmaktadır. Mahkeme tek hakimli ve asliye mahkemesi derecesinde olmakla birlikte her ilde ve merkez nüfusu yüz binin üzerindeki ilçelerde oluşturulmaktadır (Güneş ve Olungan, 2014, ss. 217, 219). Söz konusu Kanunda aile mahkemeleri;

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun üçüncü kısım hariç olmak üzere ikinci kitabı ile 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler, 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi yanında 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda öngörölen tedbir kararlarını almak ve diğeryasaların verdiğı görevleri yapmakla görevli mahkemedir (4787 sayılı Kanun, m. 4) şeklinde tanımlanmıştır.

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un ikinci maddesinin birinci fıkrasına göre; nüfus faktörü önemsenmeksizin tüm illerde ayrıca merkez nüfusu yüz binin üzerinde ilçelerde kurulacaktır. Aile mahkemesi kurulamayacak olan ilçelerde de bu mahkemenin görevlerini asliye hukuk mahkemeleri yerine getirecektir. Bununla birlikte nüfus ve iş yoğunluğuna göre, gerektiğinde Adalet Bakanlığınca Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak birden fazla aile mahkemesi kurulabilmektedir (Yıldız ve Yıldız, 2022, s. 27).

Türk Hukuk'undaki değışim ve gelişmelere bakıldığında, ailedeki sorunlara çözüm odaklı yaklaşım mekanizması olan aile mahkemeleri, olumlu bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Medeni Kanun değışikliğinin, demokratik aile oluşumunu ve gelişimini güçlendirmekte olduğı görölmektedir. Toplumun temel taşı olan ailede yaşanabilecek olumsuzlukların, çatışma ve sorunların uzmanların oluşturduğu bir mahkemede ele alınması ve aileyi koruyan, geliştiren yaklaşımlarla karar alınmasının hedeflenmesi ileri bir düzenlemedir (Cılga, 2002, s. 1).

4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 5. Maddesinde aile mahkemelerinde görev alacak uzmanların tercihen; evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile sorunları alanında lisansüstü eğitim yapmış olanlar arasından Adalet Bakanlığınca adliyelerde görevlendirilen psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılar tarafından oluşacağı belirtilmiştir. Yani Aile mahkemelerinde görev alan sosyal hizmet uzmanlarının hukuki statülerine ilişkin özel bir durum söz konusudur (Yıldız ve Yıldız, 2022, s. 25). Aynı maddede bu uzmanların görevleri de belirtilmektedir. Uzmanların görevleri;

- Davanın esasına girilmeden önce veya davanın görülmesi sırasında, mahkemece istenen konular hakkında taraflar arasındaki uyuşmazlık nedenlerine ilişkin araştırma ve inceleme yaparak ve sonucu ilgili mahkemeye bildirmek,
- Mahkemenin gerekli gördüğü hallerde duruşmada hazır bulunmak, istenilen konularla ilgili çalışmalar yapmak ve görüş bildirmek,
- Ayrıca Mahkemece verilecek diğer görevleri yapmaktır.

Bu görev tanımlamalarına göre aile mahkemelerinde uzmanlık gerektiren; boşanma, velayet, şahsı ilişki, velayetin nezi, evlat edinme, vasi tayini, velayetin değiştirilmesi, ailenin korunması gibi konularda hakimnin gerekli görmesi halinde uzmanlar görev almaktadır. Görevlendirilen uzmanlar bireysel ve aile bireyleri ile ortak görüşmeler yaparak sosyal inceleme faaliyetini yerine getirmektedir (Güneş ve Olungan, 2014, s. 221).

Mahkemelerin talebi doğrultusunda inceleme yapılmak üzere görevlendirilen uzman; aile ve aile fertlerini çevresi içince gözlemleme fırsatı bulmaktadır. Aile mahkemeleri tarafından görevlendirilen uzmanlar bir görevlendirme yazısı ile görevlendirilerek dosyasının içeriğine ulaşabilir. Uzman; yaptığı görüşmeler, ev ve mahalle ziyaretleri sonrası çalışmalarını tamamlayarak mahkemeye bir rapor sunmaktadır. Uzmanlar tarafından oluşturulan rapor elektronik ortamdan mahkeme dosyasına iletilir (Yıldız ve Yıldız, 2022, ss. 29-30).

2.4.2. Çocuk mahkemeleri

Çocuk ve çocukluk döneminin tanımlanması toplumlara, kültürlere, yasalara göre farklılık göstermektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin birinci

maddesine göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk olarak sayılmaktadır. Türk Dil Kurumu da çocuk kavramını; bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak olarak tanımlamıştır (Çölgeçen ve Gezgın, 2022, s. 89).

Türkiye’de çocuk nüfusu incelendiğinde; Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 2022 yılsonu itibariyle Türkiye nüfusu 85 milyon 279 bin 553 kişi iken bunun %26,5’ini, yani 22 milyon 578 bin 378’ini çocuklar oluşturmaktadır (TÜİK, 2022). Bu rakamlar Türkiye’de çocukların ve çocuk refahının ne kadar önemsenmesi gerektiğini göstermektedir. Çünkü Türkiye’nin genç nüfus potansiyeli hem Avrupa hem Dünya nüfuslarına oranla oldukça fazladır. Ancak ülke olarak çocuk hakları özelinde de aşılması gereken önemli sorunlar, gidilmesi gereken önemli mesafeler bulunmaktadır. Bu durum incinebilir bir grup olan çocukları önemli risk faktörleriyle karşı karşıya bırakmaktadır. Nitekim bu yönüyle bugünün ihmalleri de geleceği etkilemektedir (Aktan, 2014, s. 165).

Çocuk adalet sistemi hem mevzuat hem de sunulan hizmetler yönüyle kendine özgü bir işleyişe sahiptir. Birçok özelliği değerlendirildiğinde yetişkinler için oluşturulan adalet sisteminden ayrışır. Sistem içerisinde çocuğun mümkün olan en az şekilde örseleyecek şekilde yapılandırılması ve ayırım yapmadan çocuğun korunması amaçlanmaktadır. Bu nedenlerle de çocuk adalet sistemi esasında sadece bir yargılama kurumu değil çocukları koruma ve ıslah sistemidir (Alsancak, 2014, s. 234). Uluslararası alanda kabul edilen çocuk haklarına ilişkin sözleşmeler her türlü ayrımcılığa karşı çocukların korunması ve fırsat eşitliği amacını taşımakla birlikte çocuk adalet sistemine de yön vermektedir (Doğan, 2020, s. 285).

Anayasalar ve uluslararası anlaşmalar, devletlere çocukları koruma yükümlülüğü getirmiştir. Devlet bu yükümlülük nedeniyle hem çocukların korunması hem de suça sürüklenmiş çocukların ıslah edilerek tekrar topluma kazandırılması konusunda sorumluluk sahibidir (Yıldız ve Yıldız, 2022, s. 30). Bu bağlamda Türkiye’de de çocukların korunması amacıyla yasa ve yönetmelikler çıkarılmıştır. 2253 sayılı “Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun” Türkiye’de çocuk adalet sistemi adına önemli gelişmelerden biridir ve 15.07.2005 tarihli 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun yürürlüğe girmesine kadar yürürlükte kalmıştır. Söz konusu kanun 07.11.1979 tarihinde kabul edilerek 16816 sayılı Resmi

Gazete’de yayınlanmış ve 01.06.1982 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. İlk mahkemenin kurulması ise 1987 yılında Ankara’da olmuştur. Sonrasında İstanbul, İzmir, Trabzon, Diyarbakır ve Kocaeli gibi büyük şehirlerde kurulmuştur. Çocuk mahkemelerinin ilk kuruluş yılı olan 1987 yılının Eylül ayında mahkemeye bir psikolog ve pedagog atanmıştır. (Güneş ve Olungan,2014, ss. 218-219).

Türkiye’de 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte adli alanda, çocuk konusunda yeni bir döneme girilmiş ve sosyal hizmet uzmanları için yeni ve kurumsal mesleki çalışma alanı ortaya çıkmıştır (Alsancak, 2014, s. 234). Çocuk ve gençlerin; yasal anlamda suç sayılan davranışlar nedeniyle dahil olduğu adalet sisteminde, soruşturmada kovuşturmayaya kadar tabi olduğu yasal düzenleme de 5395 Sayılı Kanun’dur (Bülbül, 2020, s. 349).

Çocuk konusundaki önemli meselelerden biri de cezai sorumluluktur. Cezai sorumluluğun kaç yaşında başladığı ile ilgili uluslararası kabul gören ortak bir yaş yoktur. Çocukların ceza sorumluluklarını belirleyen alt sınıra ilişkin ülkelerin kültür ve mevzuatlarına göre farklılıklar bulunmaktadır (Bülbül, 2020, s. 352). Türkiye’de cezai sorumluluk başlangıç yaşı Türk Ceza Kanunu’nun 31. Maddesi’ne göre on ikidir. Bu yaş sınırı sağır ve dilsiz çocuklar bakımından 15’tir. 12 yaşını doldurmuş 15 yaşını doldurmamış kişilerin cezai sorumluluk halini suç olarak kabul edilen fiilin anlam ve sonuçlarının algılanması ve davranışları yönlendirme yeteneğinin gelişmiş olması belirlemektedir. 15 yaşını doldurmuş 18 yaşını doldurmamış kişilerin işlediği suç karşılığında verilecek cezalarda ise indirim gidilmektedir (Çocuk Koruma Kanunu m. 31).

Kanundan anlaşılacağı üzere 12 yaşından küçük bir çocuğun cezai sorumluluğunun olup olmadığı araştırılmamaktadır. Ancak bu araştırmanın yapılmayacak olması bu yaş grubu için sosyal inceleme yapılmayacağı manasına gelmemektedir. Çünkü sosyal inceleme raporları sadece cezai sorumluluğu belirlemek için değil çocuğun ihtiyaçlarını belirlemek için de yapılmaktadır. Mahkeme cezai sorumluluk belirleme görevini gerçekleştirirken bilirkişi görüşüne başvurarak kararını da bilirkişi görüşüne dayandırmaktadır (Kırımsoy ve diğ., 2013, s. 69).

Çocuk mahkemeleri bahsinde çocuk; suç sayılan fiili gerçekleştiren kişi, suça tanık olan kişi ve suç davranışından etkilenen kişi olarak üç farklı şekilde adalet sisteminde yer almaktadır. Çocuk Koruma Kanunu’nun 3. Maddesi’nde de suça sürüklenen çocuk

ve korunmaya ihtiyacı olan çocuk birbirinden ayrılmıştır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuk “*Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk*” olarak tanımlanmaktadır. Kendilerine karşı işlenmiş bir suçtan doğrudan zarar gören veya herhangi işlenen suçtan dolayı olarak zarar gören çocuk “mağdur çocuğu” ifade etmektedir. Örneğin; ailesine karşı işlenen bir cinayet suçu, doğrudan çocuğa yönelik olmasa bile dolaylı yoldan çocuğu etkileyebilmektedir (Kırımsoy ve diğ., 2013, s. 95).

Ayrıca herhangi bir olayın veya suçun tanığı olan çocuklar tanık sıfatıyla da dinlenebilmektedir. Mahkemede ifade vermek sadece mağdurlar veya şüpheliler için değil sosyal hizmet uzmanları gibi meslek uzmanlarınca bile stresli ve aynı zamanda zahmetli olabilmektedir (Brodsky veTerrell, 2011, s. 73). Bu tarz durumlara tanık olan çocuklar bu suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmalar kapsamında adli sistem içerisine girmekte ve dolaylı yoldan mağdur olmaktadır. Çünkü tanık çocuklar da işlenen suçtan olumsuz etkilenmektedir (Kırımsoy ve diğ., 2013, s. 109). Ayrıca mahkemeler bir güç savaşı sahasını andıran hiyerarşiyi yansıtacak şekilde kurulmuş, yetişkinlere yönelik alanları temsil etmekle birlikte çocuklar için korkutucu ve zor alanlardır. Bu nedenle adalet sistemine tanık olarak giren çocukların korunması, yaşadığı olayın olumsuz sonuçlarının ve etkilerinin giderilmesi büyük önem taşımaktadır (Vandervort, 2013, s. 150).

Suç kavramı insanlık tarihi ile yaşıt olmakla birlikte her toplumda çeşitli etmenlere göre farklılık gösterecek şekilde görülmektedir. Çocuk suçluluğu da günümüz göç, kentleşme, aile yapısındaki değişim gibi modern sorunların izinde artmaktadır. Nitekim Türkiye’de de bu durum önemli bir sosyal sorun olarak yerini almaktadır (Karataş ve Ayaz, 2014, s. 571).

Çocuk Koruma Kanunu’nun yine 3. Maddesi’nde suça sürüklenen çocuk “: *Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk*” olarak tanımlanmıştır. Yani çocuklar hem suçun faili olarak hem de gerçekleşen suçtan etkilenen mağdur olarak çocuk mahkemelerinde bulunmaktadır. Aynı zamanda suça sürüklenen çocukların profilleri incelendiğinde suçun oluşum aşamasına gelene kadar genellikle mağduriyet yaşamış çocuklar olarak karşımıza çıkmaktadır (Bülbül, 2020, s. 354).

Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 40. Maddesi; taraf ülkelere, suça sürüklenen çocuklar için özel yasa, usul makam ve ceza infaz kurumları oluşturma sorumluluğu yüklemiştir. Bu nedenle de yargılama usulü yetişkinlerden farklı olacak şekilde özel yasalar ve mahkemeler oluşturulmuştur. Bu sözleşmenin Türk Hukuku'na yansıyan yönüyle çocuk mahkemelerinde yapılan yargılamalarda; çocuğun yüksek yararı gözetilerek çocuklara zincir ve kelepçe gibi aletler takılmaması, şüpheli veya sanık kavramları yerine suça sürüklenen çocuk kavramı kullanılması kabul edilmiştir (Yıldız ve Yıldız, 2022, s. 31).

Çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemeleri işlenen suç fiilinin niteliğine göre birbirinden ayrılmaktadır (Bülbül, 2020, s. 350). Çocuk Mahkemesi; *“Asliye ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakmakla görevli mahkemedir”* (5395 sayılı Kanun, m. 26/1). Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi ise; *“Çocuklar tarafından işlenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakmakla görevli mahkemedir”* (5395 sayılı Kanun, m. 26/2).

Suçta sürüklenen çocuklar Çocuk Koruma Kanunu'na göre, suçun ağırlığı derecesinde çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesinde yargılanmaktadır. Çocuk mahkemeleri her ilde kurulmakta olup çocuk ağır ceza mahkemeleri bölgenin yapısına, yoğunluğuna göre Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak kurulmaktadır. Çocuk mahkemeleri asliye ceza mahkemesinin görev alanına, çocuk ağır ceza mahkemeleri de ağır ceza mahkemesinin alanına giren konularda çocukların işlediği suçlara bakmaktadır (Yıldız ve Yıldız, 2022, s. 32).

Çocuk refahının esas amacı koruyucu önleyici çalışmalarla çocukların suç kavramından zarar görmeden korunmasıdır. Ancak günümüzde suç ve suçun neden olduğu etkiler çocuklar üzerinde artarak devam etmektedir. Suçun çocuk üzerinde; çocuk suçluluğu ve çocuğun suça sürüklenmesi olarak iki farklı görünümü bulunmaktadır. Bununla birlikte çocuğun suçtan dolayı olarak etkilenmesi veya ihmal ve istismara uğraması da bu alanda değerlendirilmektedir (Yaman ve diğ., 2014, s. 161).

Mahkemelerde görevli sosyal hizmet uzmanlarının, hukuki statüsü ile ilgili bir belirsizlik yahut çok anlamlılık odluğunu söylemek mümkündür (Yıldız ve Yıldız, 2022, s. 25). Bununla birlikte spesifik bir statü olamasa da çocuk mahkemelerinde

alışan uzmanlar; 5395 Sayılı ocuk Koruma Kanununun 3/1-e bendinde ve ocuk Koruma Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğinin 4/2-f bendinde sosyal çalışmacı olarak tanımlanmıştır (Güneş ve Olungan, 2014, s. 220). Sosyal alışma Görevlisi; Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını ifade etmektedir (KKY, m. 4/1). Bu uzmanların atamaları Adalet Bakanlığınca en az lisans öğrenimi görmüş olanlar arasından ocuk ve aile sorunları ile ocuk hukuku ve ocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanlar öncelenerek yapılmaktadır (KK, m. 33/1). ocuk mahkemelerinde yer alan uzmanların görevleri KK'nin 33. Maddesinde ve KKY'nin 19. Maddesinde şu şekilde belirtilmektedir;

- Hakim veya mahkemenin kararından önce görevlendirildiği ocuk hakkında sosyal inceleme yapmak,
- Sosyal inceleme sonucunda kendini görevlendiren mercie hazırlamış olduğu raporu sunmak,
- Suça sürüklenen çocuğun ifadesi alınması sırasında çocuğun adalet mekanizmasının işleyişinden olumsuz etkilenmesinin önüne geçmek ve çocuğun yargılanma süreci hakkında anlayacağı bir dilde bilgilendirerek yanında durmak,
- Sosyal inceleme, gözetim ve denetim yapmasını engelleyen durumların ortaya çıkması hâlinde durumu derhal görevlendirildikleri mercie bildirerek gerekli önlemlerin alınmasını istemek,
- Adli mercilerce tayin edilen diğer uzmanlar, ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak ve gerektiğinde alanına giren konular hakkında bu kişi ve kurumları bilgilendirmek,
- Kanun kapsamında mahkemeler, ocuk hâkimleri ve Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından verilen diğer görevleri yapmaktır. Mahkeme, savcılar ve hakimler sosyal çalışmacılardan; işbirliği yapılabilecek toplumsal kaynaklar ve işbirliği olanaklarını araştırmayı ve geliştirmeyi ayrıca koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen ocuk hakkında kararın uygulanması, takibi ve denetimine ilişkin inceleme yapmasını isteyebilir.

Sosyal hizmet uzmanları ocuk Koruma Kanunu kapsamında suça sürüklenen çocuklara dair sosyal inceleme gerçekleştirmekte ve bu incelemeyi bir rapor haline

getirmektedirler. Bu raporlar çocuğun suça yönelme nedenleriyle birlikte çocuğun sorunlarını ve gerekli hizmetleri ortaya koymaktadır. Sosyal inceleme raporları hem çocuğun yaşam öyküsünü hem de çocuğun suça yöneliminin nedeninin değerlendirilmesini sağlamaktadır. Çocuk adalet sisteminde temel hedef çocuğun cezalandırılması değil ıslah edilip yeniden suç işlemesinin önlenmesidir. Bu hedefin sağlanabilmesi için de çocuk, aile, sosyal hizmet uzmanı ve diğer adli personelin eşgüdüm ve uyum içinde çalışması ve sürece katkı vermesi gerekmektedir (Karataş ve Ayaz, 2014, s. 576).

Çocuk adalet sistemi, birçok farklı meslek grubunun bir arada çalışmak durumunda olduğu çok disiplinli bir yapıya sahiptir. Sistemin sağlıklı ve çocuğun yüksek yararı çerçevesinde işlemesi için farklı alanda uzmanlıklara gereksinim duyulmaktadır. Aynı zamanda bu karmaşık ve zor yapı nedeniyle de uzmanların kendi uzmanlık alanları dışında bazı bilgi ve becerilere de sahip olması gerekmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının da uzmanlık alanları dışında; temel düzeyde hukuk, alanı ile ilgili mevzuat, iletişim, çalıştığı grupla ilgili özel ve farklı bilgi, becerilere sahip olması gerekmektedir (Alsancak, 2014, s. 235).

2.4.3. Denetimli serbestlik uygulamaları

20. yüzyılın başlarında hapis cezalarının suçu azaltmadığı, aksine suç oranlarını arttırdığı düşüncesiyle hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif çözümler düşünülmeye başlanmış; bu düşünceler sonucunda da denetimli serbestlik fikri ortaya çıkmıştır (Çetin ve diğ., 2014, s. 612). Denetimli serbestlik; kişinin işlediği suç nedeniyle cezasını, kanunların tutuklama veya mahkum etme yaptırımları yerine toplum içerisinde, yetkili mercilerce gözetim ve denetim altında çekmesidir. Bu bağlamda kişinin ıslahı ve topluma kazandırılması esas olan bir ceza infaz yöntemidir. Hapis cezasına alternatif olan bu sistemde belli şartlara ve yükümlülöklere karşılık kişi serbest bırakılmaktadır (Müftüoğlu, 2009, s. 2).

Denetimli serbestlik hizmetlerinin amacı toplumun huzurunun sağlanmasıdır. Suç ve suçluluk hayatın içinde olan ve toplumun her kesimi tarafından mağduru veya faili olarak içinde bulunabilecek olan bir durumdur. Yani hapishaneler ve suçlular da toplumu oluşturan sosyal hayatın bir parçasıdır. Bu nedenle uygulamanın amacı; ıslahı mümkün olan suçluların, cezalarını denetimli serbestlik hizmetiyle toplum içinde rencide olmadan çekmeleri sağlanarak topluma kazandırılmasıdır (Koçak ve Altun,

2010, s.103). Bu ıslah faaliyetlerinin temelini ise rehberlik çalışmaları oluşturmaktır. Nitekim bu nedenle de denetimli serbestlik uygulamaları ve sosyal hizmet uygulamaları arasında oldukça benzerlik görülmektedir (Aslan, 2014, s. 582).

Bir ceza infaz sistemi olan denetimli serbestlik (Aydemir, 2022, s. 358); “*Mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim ve denetleme planı doğrultusunda şüpheli, sanık veya hükümlünün toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağladığı toplum temelli bir ceza infaz uygulaması*” olarak tanımlanmaktadır (Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği, 2013). Denetimli serbestlik hizmetleri, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı merkez teşkilatında daire başkanlığı; taşra teşkilatında, müdürlükler ve koruma kurulları tarafından yürütülmektedir (5402 Sayılı Kanun, m. 6-7).

Denetimli Serbestlik Kanunu’nun 10. Maddesi’nin 3. Fıkrası’nda; Müdürlüklerde bir müdür, bürolarda bir şef, yeterli sayıda psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, ğretmen, benzeri alanlarda eğitim alan personel ile bu alanda özel hizmet içi eğitim almış diğer unvanlardaki personel ve yönetim hizmetlerini yürütecek görevlilerin Adalet Bakanlığı onayıyla atandığı belirtilmektedir (5402 Sayılı Kanun, m. 10). Bu uzman personelin temel çalışma alanı; soruşturma ve kovuşturma evresindeki görevler, kovuşturma sonrası görevler ve salıverme sonrası görevler olmak üzere üç ana başlıkta toplanmıştır.

Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Görevler

Uzmanlar Cumhuriyet başsavcılığınca gerekli görüldüğünde, şüpheli hakkında sosyal araştırma raporu düzenleyip sunmakla görevlidir. Bu rapor hem soruşturma hem de kovuşturma evresinde hazırlanmaktadır (5402 Sayılı Kanun, m. 12/b, 13/b). Denetimli serbestlik uygulaması kapsamında hazırlanan sosyal inceleme raporları kapsamında dava hakimleri hükümlüleri daha iyi tanıma imkanına sahip olabilmektedir. Bu durumda adalet sitemine raporların katkısı olarak göze çarpmaktadır. Bütün hükümlüler olmasa da bir bölümünün bu uygulamadan faydalanması cezaevlerindeki yoğunluğun da bir miktar azalmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda yapılan araştırmalarda denetimli serbestlik hizmetinin suç oranının azalmasında olumlu bir katkı sunduğu görülmüştür (Müftüoğlu, 2009, ss. 7-8).

Diğer meslek elemanları gibi sosyal hizmet uzmanları da mahkemelerce, haklarında alternatif tedbir veya cezalara hükmedilen şüpheli, sanık veya hükümlülerin takibini yaparak cezalarını toplum içinde çekmelerini sağlamak ve bunun denetimini yapmakla görevlidir. Aynı zamanda istek halinde hem soruşturma hem kovuşturma evresinde psikososyal danışmanlık yapmakla sorumludur (Koçak ve Altun, 2010, s. 104).

Kovuşturma Sonrası Görevler

Merkezlerin bünyesinde çalışan uzmanlar; suçun tekrarını önlemek amacıyla sosyal destek ve danışmanlık yoluyla haklarında denetim kararı uygulanan kişilerle birebir görüşmeler yaparak oluşabilecek riskleri ve hükümlünün ihtiyaçlarını değerlendirip denetim planı hazırlanmaktadır. Bu planlarla birlikte uzmanlar, hükümlülerle periyodik görüşmeler yaparak planı yürütür (Aslan, 2014, s. 588).

Uzmanlar, belli periyotlarla da denetim planının gidişatı hakkında rapor sunmaktadır (Müftüoğlu, 2009, s. 6). 5237 sayılı Kanunun 51. maddesinin beşinci fıkrası, 5275 sayılı Kanunun 107. maddesinin dokuzuncu fıkrası ve 5395 sayılı Kanunun 38. maddesinin birinci fıkrası ile 39. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince belirlenen sürelerle ilgili yargı merciine sunulmak üzere denetim ve değerlendirme raporu hazırlayarak infaz bürosuna iletmekle yükümlüdür. Ayrıca uzmanlar, hapis cezası konutta ifa edilen çocuk ve kadın hükümlülerle ilgili ikamet ettikleri adreslere gidip yaşam alanında tespit edilen ihtiyaçları raporlayarak vaka sorumlusuna iletirler (Denetimli Serbestlik Yönetmeliği, m. 25).

Salıverme Sonrası Görevler

Salıverme sonrasında uzmanlar; yükümlülerin iyileştirilmesi ve yeniden topluma kazandırılmasına yönelik müdürlük ve mahkemece verilen diğer görevleri yerine getirerek salıverilen kişilerin iş bulmalarına veya meslek ve sanatlarıyla ilgili bir iş kurmalarına, çevre ve aileleriyle olabilecek psikososyal sorunların çözümüne yardımcı olurlar. Ayrıca 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107. maddesinin 10. fıkrasında belirtilen denetimli serbestlik tedbirinin veya belirlenen yükümlülüklerin kaldırılması konusunda düzenleyeceği bir raporla görüş bildirmektedirler (Denetimli Serbestlik Yönetmeliği, m. 25; 5402 Sayılı Kanun, m. 15).

Hükümlülere rehber olarak atanan uzman ve memurlar hükümlülerin hayatlarını iyileştirmelerine yardımcı olarak suça ve kötü alışkanlıklara meyiledeceği çevrelerden arındırmaya çalışırlar. Bununla birlikte kişilerin gerekiyorsa eğitim almalarını sağlayarak bir meslek edinmelerine de yardımcı olurlar (Müftüoğlu, 2009, s. 6; Koçak ve Altun, 2010, s. 104).

Denetimli serbestliğin uygulama gruplarından birini de genç nüfus oluşturmaktadır. Gençlerin hapis süreci devletler için daha maliyetlidir ve tahliye sonrası yüksek riskli faaliyetlerde tekrar suç işleme oranlarını artırabileceğini gösteren kanıtlar bulunmaktadır. Genç suçlu olarak nitelendirilen kesimin çok küçük bir bölümünün ciddi suçlardan hükümlü olduğu göz önüne alındığında büyük bir kısmı için denetimli serbestlik uygulamalarının makul ve gerekli bir alternatif olduğu düşünülmektedir (Li ve diğ., 2011, s. 124).

2.4.4. Ceza infaz kurumlarında sosyal hizmet uygulamaları

Suç kavramının hukuk literatüründe genel bir tanımı olmamakla birlikte kanunlarda suç tipinin unsurlarına yer verilmektedir. Bu nedenle akademik çalışmalarda da birçok suç tanımı mevcuttur. Genel olarak suç belli kurallarla sınırları çizilmiş, yapılması veya yapılmaması yasaklanmış, gerçekleştiğinde de bir cezai müeyyidesi olan eylemlerdir (Gürler ve Gürbüz, 2020, s. 47). Türk Ceza Kanununa göre suç haksızlık ihtiva eden ve hukuki kurumlar tarafından ceza veya güvenlik tedbiri yaptırımına bağlanmış fiildir. Suçu gerçekleştiren kişi veya kişilere de suçlu denilmektedir (Gümüş, 2014, s. 535).

2 Ağustos 2023 tarihi istatistiklerine göre Türkiye’de 232 bin 216 hükümlü, 38 bin 391 tutuklu bulunmaktadır. 01.08.2023 tarihi itibarıyla; 280 kapalı ceza infaz kurumu, 95 müstakil açık ceza infaz kurumu, 4 çocuk eğitimevi, 11 kadın kapalı, 8 kadın açık 9 çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumu olmak üzere toplam 407 ceza infaz kurumu bulunmakta olup bu kurumların kapasitesi 299.980 kişiliktir. Ceza infaz kurumu ve tutukevi sayısının, işletim maliyetlerinin düşürülmesi, hizmette kalite, çağdaş infaz anlayışı doğrultusunda hızla azaltılması amacıyla 2006 yılından 2023 yılına kadar, uluslararası normlara uymayan ve fiziki şartları ve kapasiteleri itibarıyla eğitim ve iyileştirmenin kısıtlı yapıldığı ya da hiç yapılamadığı küçük ilçe ceza infaz kurumlarından toplam 386 ceza infaz kurumu kapatılmıştır (Ceza ve Tevfik Evleri Genel Müdürlüğü, 2023).

Adli Sosyal hizmet alanı içerisinde hükümlü/tutuklu olarak çocuklar ve kadın, engelli, yaşlı, mülteci gibi yetişkin olan dezavantajlı gruplar yer almaktadır. Devam eden hayatın içinde dahi sosyal gereksinimlerini karşılamakta güçlük çeken bazı dezavantajlı kesimler, mahpusluk durumunda diğer gruplara nazaran daha fazla güçlük yaşamaktadır (Büyükbodur ve Kayma, 2020, s. 318).

Sosyal hizmetin birçok çalışma alanı bulunmaktadır. Bu çalışma alanlarından biri kadın alanıdır. Kadın olmak başlı başına toplumsal nedenlerden dolayı dezavantaj oluşturmakla birlikte suça sürüklenen kadınların durumu daha da zor bir hal almaktadır. Bu nedenle de sosyal hizmete bu süreçte görevler düşmektedir. Hem cezaevinde kadının güçlendirilmesi ve rehabilite edilmesi için hem de sonraki süreçte sosyal hayata uyum sağlayabilmesi için sosyal müdahale elzemdir (Kolay, 2014, s. 472). Cezaevindeki kadın hükümlüler; yalnızlık, çocuklarından ayrı kalma, fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar, madde bağımlılığı, ekonomik sorunlar gibi birçok problemle karşı karşıya kalmaktadır (Akgün, 2020, s. 81).

Dünya genelinde erkek suçluların sayısı her zaman kadın suçluların oranından daha fazla olmuştur. Ancak günümüzde kadın suçluluğunun da giderek arttığı gözlenmektedir (Kolay, 2014, s. 466). Batı ülkelerinde kadın suçluluğu Türkiye gibi geleneksel yapısını koruyan toplumlara göre daha fazla olmakla birlikte gerekli önlemler alınmadığı takdirde bu ülkelerde de oranların hızla artacağı tahmin edilmektedir. Örneğin; 1998 yılında kadın hükümlü sayısı 2520 iken 2018 yılında bu sayı 10416 olmuştur Bu durum cezaevlerindeki hizmetler kadar suçu önleme çalışmalarının da ne derece mühim olduğunu ortaya koymaktadır (Giray Sözen, 2022, s. 161). Günümüzde ise Türkiye’de; 232 bin 216 hükümlünün 8 bin 766’sını, 38 bin 391 tutuklunun 2 bin 50’sini kadınlar oluşturmaktadır (Ceza ve Tevfik Evleri Genel Müdürlüğü, 2023).

Toplumun sahip olduğu hâkim kültür, cezaevlerinde de aynı şekilde etkisini göstermektedir. Bu bağlamda Cezaevi süreci kadınlar için; eğitim ve sağlık olanaklarından yoksunluk, aileleri tarafından yok sayılma, çocuklarından uzaklaşma ve sonucunda yalnızlaşma gibi birçok özel sorunu beraberinde getirmektedir. Bu yoksunluklar da fiziksel ve psikolojik sağlığı olumsuz etkilemekte, özellikle kadınların sosyal dışlanmışlığını arttırmaktadır. Cezaevlerinin amacı düşünüldüğünde; suçun tekrarının önlenmesi ve içinde bulunan bireylerin topluma kazandırılması için

özellikle kadın ve çocuk gibi özel gereksinimli konularda çok boyutlu çözüm önerileri getirilmelidir (Giray Sözen, 2022, s. 164).

Ceza infaz kurumlarında tutuklu bulunan kadınların 27 bin 993'ünü 18-40 yaş arasındaki kadınlar oluşturmaktadır (CTE, 2023). Bu sayı çocuklu annelerin de bu kurumlardaki varlığının ne kadar fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumda da sosyal hizmet uzmanlarına önemli görevler düşmektedir. Zira genelci sosyal hizmet prensibiyle hareket eden sosyal hizmet uzmanları bireylerin yanı sıra aileleri ile de çalışmaktadır. Bu nedenlerdir ki sosyal hizmet uzmanları ceza infaz kurumlarında hak savunuculuğu ve kaynaklarla bağlantı kurma rolünü çok boyutlu yaklaşımlarla ele almak zorundadır (Gümüş, 2014, s. 543).

Cezaevlerindeki kadınların ağırlıklı yaş aralığı göz önüne alındığında cezaevlerindeki anne sorunu ortaya çıkmaktadır. Bazı durumlarda anneler yaşı küçük olan çocukları cezaevlerinde yanlarında bulundurabilmektedir. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un 65. Maddesinde bu durum belirtilmiştir:

- (1) Anaları hükümlü olup da dışarıda korumasına bırakılacak kimsesi bulunmayan sıfır-altı yaş grubundaki çocuklar, analarının yanında kalabilirler. Bu çocuklar gündüzleri ceza infaz kurumu bünyesindeki veya Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu veya diğer kurum ve kuruluşlara ait kreş ve gündüz bakımevlerinde barındırılırlar.
- (2) Analarının yanında kalan çocuklara, yaş ve durumlarına ve ihtiyaçlarına göre yiyecek ve içecek verilir.
- (3) Üç yaşını doldurmuş çocuklar, hâkim kararıyla çocuk yuvalarına veya yetiştirme yurtlarına yerleştirilebilirler. Bu çocukların belirlenecek bir program ve usule göre zaman zaman analarıyla temasları sağlanır. (5275 Sayılı Kanun, 2004).

İlgili kanun ve yönetmeliklere göre annelerinin talebiyle 0-6 yaş çocuklar cezaevlerinde kalabilmektedir. Ceza infaz kurumları bu çocukların bakımı ve ihtiyaçlarına uygun hizmet sunmakla yükümlüdür. Ancak uygulamada birçok eksiklikler bulunmaktadır. Çocuklar, yetişkinlere göre tasarlanmış cezaevlerinde beslenme, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlardan yoksun büyümekte ve ortamın havası da düşünüldüğünde psikososyal gelişim açısından da eksik kalmaktadırlar. Bu durum cezaevlerinde mahpus annelerin cezasını adeta ikiye katlamaktadır (Giray Sözen, 2022, s. 167).

Doğangün ve Özhan'a göre ceza sorumluluğu tarih içinde değişen insan, iktidar ve suç paradigmasına göre değişim göstermektedir. Uluslararası mevzuatlar incelendiğinde

bir kişinin herhangi bir suçun faili olabilmesi için zihinsel durumunun suç işlemeye yeterli olması gerekmektedir. Yani suç işleme fiili zihinsel yeterlilikle ilişkilidir. Bu yeterliliği oluşturan etmenlerden biri de çocukluk dönemidir. Çocuk kavramı tarihsel süreç içinde yüklenen anlama göre değişmiş bu bağlamda da çocukların cezai sorumluluğu da zamana, toplumlara, yasalara göre farklılık göstermiştir (2022, s. 171). Cezai sorumluluğu kaldıran veya azaltan sebeplerden biri de yaşı küçüklüğü yani yukarıda ifade edilmek istenen çocukluk dönemidir. Bu durum 5327 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 31. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu kanuna göre 12 yaşı altında olan çocukların herhangi bir cezai sorumluluğu bulunmakta yani cezai sorumluluk başlangıç yaşı 12 olarak belirlenmektedir.

Çocukluk döneminin kendine has özellikleri bulunmaktadır. Bu nedenle suça sürüklenmiş çocuklar veya mağdur ya da tanık durumunda bulunan çocuklar adalet sistemi içerisinde yetişkinlere nazaran farklı değerlendirilmektedir. Nitekim yasalarda da çocuğun biricik kabul edilerek soruşturma, kovuşturma ve infaz evrelerinde buna göre muamele edilmesi emredilmektedir (Ziyalar ve Çalııcı, 2022, s. 184). Türkiye'de; 232 bin 216 hükümlünün 651'ini, 38 bin 391 tutuklunun 1506'ısını çocuklar oluşturmaktadır (Ceza ve Tevfik Evleri Genel Müdürlüğü, 2023).

Çocuk ihmal ve istismarı sadece ebeveynlerin sebep olduğu bir sonuç değil bizzat adalet sisteminin de bazı yönleriyle nedeni olarak karşımıza çıkan bir sorundur. Bunun yaşanabileceği en riskli ortamlardan biri de çocukların örselenmeye daha açık olduğu cezaevleridir (Aktan, 2014, s. 165).

Adli sosyal hizmetle ilgili alanyazında hem mağdur hem de suçlu yönüyle çocuğa daha fazla odaklanıldığı engelli yetişkinlere yönelik uygulamaların daha az olduğu görülmektedir. Ayrıca ulusal ve uluslararası mevzuatlar da incelendiğinde zihinsel engelliliğe yönelik düzenlenmeler bulunurken diğer engellilik türlerine yönelik düzenleme ve uygulamaların yetersiz kalmış olması dikkat çekmektedir. İnsanlar yaradılış itibariyle sosyal ve bu sosyalliği elde edebilecek özgürlüğe ihtiyaç duyan bir varlıktır. Bu nedenle cezaevleri her insan için zor ve kabul edilemez bir yerdir. Bununla birlikte normal hayatta da sosyal hayattan dışlanabilen, erişimden uzak kalan engelli bireyler ve yaşlılar için cezaevi diğer insanlara göre daha zor bir yer haline gelmektedir (Büyükbodur ve Kayma, 2020, s. 318).

Ortopedik engeli olan bireyler için ranza, merdiven gibi nesneler toplu yaşam için sorun oluşturmaktadır. İşitme engeli olan bir hükümlü söylenenleri anlamayarak toplu yaşama dâhil olmakta güçlük çekebilir. Zihinsel engeli olan tutuklular anlama güçlüğü çekerek sunulan hizmetten faydalanamayabilir. Ayrıca cezaevi koşulları düşünüldüğünde engelli mahkumlar, güvenlik ve istismar tehdidine maruz kalabilmektedir. Bunlara ek olarak yapılan çalışmalarda, hükümlülerin psikolojik sorun yaşama olasılığının dışarıdaki insanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenlerle sosyal hizmet müdahalesinin engelli mahkum-tutuklular için de gerekli olduğu sonucu çıkmaktadır. Sosyal hizmet müdahalesiyle problemlerin tanımlanması, tedavi planının oluşturulması, bu planın uygulanması; bu süreçlerin güvenli bir ortamda ve eğitilmiş personelle gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Purutçuoğlu, 2020, s. 209).

Suçluluk, hüküm giyme şahsın sadece kendisi için değil ailesi ve çevresi için de sorun oluşturmaktadır. Türkiye’de cezaevleri nüfusunun çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Ancak bu durum beraberinde eşi veya babası cezaevlerinde olan ailelerin mağduriyetini doğurmaktadır. Özellikle eşi cezaevinde bulunan kadınların ekonomik, psikososyal ve hatta tahliye sonrasında yaşanan sorunlar da büyük problemlere yol açmaktadır. Bu nedenle sadece hükümlüler değil bu bireylerin aileleri de sosyal hizmet için geniş bir alan oluşturmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, herhangi başka bir etmeni göz önünde bulundurmadan tarafsız bir şekilde bu ailelerin sorunlarının çözümünde etkin rol oynamalıdır (Özdemir ve diğ., 2014, s. 735).

Kadınlarda olduğu gibi erkeklerde de genç-yetişkin dönemde suçluluk oranı diğer dönemlere göre daha fazladır. Bu yaş aralığında gerçekleşen suçlar cezaevinde ve sonrasındaki eğitimleri ve rehabilitasyon çalışmalarını daha önemli hale getirmektedir. Çünkü genç yaşta çeşitli sebeplerle cezaevine düşen insanları tahliye sonrasında da bir hayat beklemektedir. Bu durum toplumun sosyal sağlığını da yakinen ilgilendirmektedir (Giray Sözen, 2022, s. 163).

Türkiye’de Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, suçluların cezalarını çekmeleri ile birlikte topluma kazandırılması amacıyla çıkarılmış bir kanundur. Aynı zamanda cezaevlerinde sosyal hizmet uygulamaları da bu amaçla uygulanmakta olup yürürlükte olan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı

Hakkında Yönetmelik ile sosyal hizmet uzmanlarının rol ve sorumlulukları düzenlenmiştir (Güney, 2020, s. 169).

29.03.2022 tarihli 31083 sayılı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'e göre kurumlar, yönetim bakımından müdürü bulunan ve bulunmayan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Müdürü bulunmayan kurumların amiri, idare memuru; yokluğunda ise infaz ve koruma başmemurudur. Müdürü bulunan kurumlarda; bir müdür, yeterli sayıda ikinci müdür ile hükümlü ve tutuklu sayısına, kurumların önem ve niteliğine göre yeterli sayıda personel bulundurulabilmektedir. Yine yönetmeliğe göre personellerin oluşturduğu servisler yönetim servisi, güvenlik ve gözetim servisi, teknik servis, psiko-sosyal yardım servisi, sağlık servisi, eğitim ve öğretim servisi, işyurdu servisi, yardımcı hizmetler servisi olmak üzere sekize ayrılmaktadır. Psikososyal yardım servisini; psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve çocuk gelişimi uzmanı oluşturmaktadır (31083 Sayılı Yönetmelik, 2022).

Aynı yönetmeliğin 12. Maddesinde psikososyal yardım servisini oluşturan uzmanların görevleri belirtilmiştir. Bu görevler;

- Personel ve hükümlülerin ruh ve beden sağlığı ve bütünlüğüne ilişkin koruyucu, geliştirici programları araştırarak uygulamak ve gerektiğinde tedavi sürecine katılarak psikolojik destek ve müdahalede bulunmak,
- Hükümlülerin bireysel özelliklerini, yaşam koşullarını ve suç işleme nedenlerini belirleyerek bireysel gelişmelerine yardımcı olmak,
- Kurum yaşamına uyumlarını ve toplumsal yaşamla uyumlaşmalarını sağlamak,
- Bireyin yeniden suç işlemesini engelleyecek önlemleri almak ve bu amaçla gerektiğinde kurum en üst amirinin bilgisi dahilinde, aileler ve sosyal çevreyle görüşme yapmak,
- İyileştirme programları kapsamında spor alanları, çok amaçlı salon, kütüphane ve iş atölyelerinden yararlanma, meslek edinme kursları gibi faaliyetlere katılabilecek durumdaki hükümlüler ile kurumun iç hizmetlerinde çalıştırılacak hükümlüleri belirleyerek idare ve gözlem kuruluna sunmak,
- Hükümlülerin gözlem değerlendirme raporu veya gelişim değerlendirme raporunu düzenlemek ayrıca servisin çalışmalarıyla ilgili olarak üç ayda bir raporla kurum en üst amirine bildirmek,

- Hükümlüler ile yapılan görüşmeler sonucunda; hükümlülerin dışarıda bulunan bakmakla yükümlü bulunduğu kişilerin sosyal yardım veya sosyal desteğe ihtiyaç duyduklarının öğrenilmesi hâlinde; bu durum ceza infaz kurumu idaresince sosyal hizmet sunan ilgili kamu kurumu veya yerel yönetimlere yazı ile bildirmek,
- Ceza infaz kurumunda anaları ile birlikte kalan sıfır-altı yaş grubundaki çocukların psikososyal gelişimleri psikososyal yardım servisi görevlilerince takip etmektir.

Bir toplumda ceza ve infaz kurumlarında mahpus olan sayısının az olması kadar, bu kurumlarda kalmak zorunda olan insanlara sunulacak sosyal hizmetler de bir o kadar önemlidir. Çünkü mahpusluk durumunda olan insanlar cezasını ifa ettikten sonra yeniden sosyalleşerek topluma karışacaktır. Bu nedenle hem toplumun hem de cezaevlerinde kalan insanların geleceği ve sosyal sağlığı için bu insanların psikososyal gelişimlerine ve tedavilerine önem vermek gerekmektedir (Elitez, 2022: 57). Sosyal hizmet uzmanları; yeni gelen mahkumları değerlendirir, onlar için tedavi planı hazırlar ve uygular hem hükümlülere hem personele eğitim programları sunar, psikososyal destek ve rehabilitasyon hizmeti verir, sağlık sorunları olan bireylerin tedavi süreçlerini takip eder. Yani cezaevine girişten salıverme sonrasına kadar birçok sorumluluğu bulunmaktadır. Bu nedenlerle sosyal hizmet mesleği, cezaevlerinde hükümlülerin psikososyal ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir işleve sahiptir (Purutçuoğlu, 2020 s. 211).

Cezaevinin daha doğrusu bu yaptırımın önemli amaçlarından biri hükümlülerin rehabilitasyonudur. Sosyal hizmet uzmanları, hükümlülere yönelik rehabilitasyon çalışmalarını birey ve grup çalışmaları şeklinde sunmaktadır. Bireysel uygulamalarda, daha çok hükümlülerin özel sorunları, ekonomik problemleri, aileleri ile yaşadıkları problemler üzerinde durularak çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. Yaşanılan diğer sorunların çözümünde, özellikle de toplu halde yaşamadan kaynaklanan problemlerde grup çalışmaları yapılmaktadır. Araştırmalarda cezaevlerinde yaşanan sorunların çözümünde grup çalışmasının bireysel müdahalelere göre daha başarılı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Akgün, 2020, ss. 86-87).

2.4.5. Diğer uygulamalar

2.4.5.1. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

“Mağdur” kelimesi; Arapça zulüm, merhametsizlik, haksızlık anlamına gelen “gadr” kelimesinden türetilmiş bir kavramdır. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde mağdur; haksızlığa uğramış kimse, kıygın şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2023). Günlük dilde; haksızlığa veya zarara uğrayan şeklinde kullanılmaktadır. Suçtan ve hukuka aykırı fiilden kaynaklanan mağduriyet ceza hukukunun, sözleşmeden kaynaklanan mağduriyet ise özel hukukun konusunu oluşturmaktadır. Mağdur denilince akla ilk olarak suç mağduru gelmekte olup kavram farklı alanlarda ve farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Doktrinde de mağdur kavramının pek çok kez tanımlandığı görülmektedir. Mağdur; işlenen suç ile hakkı yenen kişidir. Bir diğer ifade ile mağdur; suçun maddi unsuruna muhatap olan ve bu nedenle suçlu tarafından zarara uğratılan veya tehlikeye maruz bırakılan hak ve menfaatin sahibini ifade etmektedir (Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014, ss. 2-3).

Günümüzde mağdur hakları; adli yönden yasama, yürütme ve yargı organlarınca; bununla birlikte ulusal-uluslararası birçok meslek ve disiplin tarafından üzerinde çalışılması gereken bir konu olarak kabul edilmektedir. Mağdur hakları konusunda uluslararası birçok çalışma ile birlikte kapsayıcı belgeler ortaya konsa da her ülkenin; toplum, kültürel, ekonomik yapısı bu alanda ulusal ve bölgesel çalışmaları da gerekli kılmaktadır (Özdemir, 2022, s. 340).

İşlenen bir suç, oluşan bir hak ihlali klasik ve akla ilk gelen mağduriyeti oluşturmaktadır. Ancak bazen hizmet kapsamında, koruma ve bakım hizmeti sunulurken ya da sunulan hizmetlere erişememe ve haklarını bilmemeden kaynaklanan mağduriyetler de yaşanmaktadır. Bu durum mağdur hakları konusunun ne kadar geniş çaplı olduğunu ve bu hakların tesis edilmesinde bütüncül bir ekip çalışmasının zaruri olduğunu göstermektedir. Hatta nihai hedefe ulaşmak için hizmet sunucularının sorumluluğu kadar toplumun da sorumluluğu bulunmaktadır. İşte bu sebeplerledir ki insanı ve toplumu temel alan sosyal hizmet mesleği içinde mağdurlar, hedef gruplardan birini oluşturmakta ve bu gruba yönelik çalışmalar sosyal hizmet mesleği çerçevesinde yürütülmektedir (Mavili ve Daşbaş, 2022, s. 91).

Türkiye ve Avrupa Ülkeleri’nin mağdurlar için sunduğu hizmetler karşılaştırıldığında; Türk Hukuku’nda uzun yıllar klasik ceza hukukunun geçerli olduğu, mağdur hakları konusunda yetersiz olunduğu ve yeni bir yapılanmaya ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu

kapsamda 2013 yılında Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde; mağdurlara soruşturma, kovuşturma evrelerinde rehberlik ve destek hizmeti sunması aynı zamanda bu hizmetleri koordine etmesi amacıyla Mağdur Hakları Daire Başkanlığı kurulmuştur. Kurulan daire başkanlığı çerçevesinde; suç fiili sonrasında fiziksel ve ruhsal açıdan sarsılan, desteğe muhtaç mağdurlara rehberlik eden ve destek hizmeti sunan çalışmalar gerçekleştirilmektedir (Sülük ve diğ., 2014, s. 388).

Türkiye’de mağdur haklarına yönelik hizmetlerin yasal dayanağı bugüne kadar; 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu, 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu, 5233 sayılı Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılansması Hakkındaki Kanun, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun olmuştur. Adı geçen bu kanunlar; kanunda adı geçen mağduriyetlerin giderilmesine yönelik olup yetersiz kalmıştır (Özdemir, 2022, s. 355). Öte yandan 2019 yılında yürürlüğe giren 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan bazı düzenlemeler sonrasında adli alanda mağdurlara sunulan psikososyal destek hizmetlerinin kapsamı; soruşturma ve kovuşturma aşamalarını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2023).

Yapılan bu düzenlemeleri tamamlayıcı nitelikte hükümler ihtiva eden 10 Haziran 2020 tarihli ve 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile birlikte mağdur hakları konusunda yeni bir adım atılmıştır. Suç mağdurlarına sağlanan hizmet ve yardımlara ilişkin esasları ve bu hizmetlerin yerine getirilmesine dair görev, yetki ve sorumlulukları düzenleyen Kararname ile "Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı" Adalet Bakanlığı bünyesinde ana hizmet birimi olarak yapılandırılarak adliyelerde "Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri’nin yaygınlaştırılması öngörülmüştür (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2023). Mağdurlara sunulacak hizmet; sorun ortaya çıkmadan önce koruyucu-önleyici, sorun ortaya çıktığı sırada destekleyici-geliştirici, sorun ortaya çıktıktan sonra tedavi-rehabilite edici üç ögeyi barındırmaktadır. Bu hizmetlerin de tek bir müdürlük bünyesinde verilmesi hedeflenmiştir (Özdemir, 2022, s. 351).

7343 sayılı İcra ve İflas Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 39 ila 55 inci maddeleriyle 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu, 5395 sayılı

Çocuk Koruma Kanunu, 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun ve ilgili diğer mevzuatta yapılan değişiklikle çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam veya tedbir kararlarının Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri tarafından, müdürlüklerin bulunmadığı yerlerde ise Bakanlıkça belirlenen hukuk mahkemeleri yazı işleri müdürlüğü tarafından yerine getirilmesi kararlaştırılmıştır (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2023).

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığınca adli süreçte; suç mağdurlarına yönelik bilgilendirme, yönlendirme, psikososyal destek hizmetlerini her ilde sunmak amacıyla Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri (ADM) kurulmuştur. Müdürlüklerinin kurulmasıyla birlikte; suç mağdurlarının tamamına yönelik etkin bir bilgilendirme ve yönlendirme sistemi oluşturulması amaçlanmıştır. Çocuk ve aile mahkemelerinde görev yapan uzmanlar aracılığıyla sağlanan psikososyal destek faaliyetlerinin; Cumhuriyet Başsavcılıkları, ceza mahkemeleri ve hukuk mahkemelerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi amaçlanmıştır (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2023). Müdürlükler bünyesinde, Bilgilendirme ve Yönlendirme Bürosu, Kırılğan Grup Destek Bürosu, Ceza Yargılaması Destek Bürosu ve Hukuk Yargılaması Destek Bürosu yer almaktadır (Özdemir, 2020, ss. 92-93).

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın görevleri;

- Kırılğan gruplara yönelik hakların korunması ve sunulacak hizmetlere ilişkin faaliyetleri yürütmek,
- Mağdur hakları konusunda bilgilendirme çalışmaları yapmak,
- Mağdurlara yönelik adli destek müdahale programları geliştirmek,
- Mağduriyetleri önleyici çalışmalar yapmak ve psikososyal destek hizmetlerinin geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik faaliyetler yürütmek,
- Mağdurların adalete erişimini kolaylaştıracak çalışmalar yaparak uygulamak,
- Adli süreçte tanıklara yönelik hizmetlerin geliştirilmesine ve uygulanmasına ilişkin faaliyetleri yürütmek,
- Adliyelerde görev alan sosyal hizmet uzmanı, psikolog, pedagog gibi uzmanların; çalışma usul ve esaslarını belirlemek,

- Adli yardım hizmetlerini ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğini organize etmek ve bu işleyişin etkin ve verimli olması için tedbirler almak,
- Mağdur haklarının bilinirliğinin ve farkındalığının artırılması için faaliyetlerde bulunmaktır (1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, m.53).

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın gerçekleştirmeye çalıştığı yukarıdaki görevler incelendiğinde; sosyal hizmet uzmanlarının adli sistem içerisinde diğer alanlarda olduğu gibi mağdurlar açısından da disiplinlerarası önemli bir paydaş ve destekleyici bir unsur olduğu görülmektedir (Gönültaş ve Coşkun, 2020, s. 156).

Kuruluşundan bugüne kadar Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığınca ulusal ve uluslararası nitelikte birçok çalışma gerçekleştirilmektedir. Gerçekleştirilen ve devam eden projeler içinde öne çıkanlardan biri de Adli Görüşme Odaları (AGO)'dır. Adli Görüşme Odaları, 2012-2014 yılları arasında Adalet Bakanlığı ve UNICEF işbirliğiyle yürütülen “Çocuklar İçin Adalet Projesi”nin bir sonucu olarak kurulmuştur. Görüşme yapılacak kişilerin ikincil mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak üzere “Bekleme Odası”, “Görüşme Odası” ve “Gözlem Odası” şeklinde üç odadan oluşmaktadır (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2023). Adli görüşme odalarının işleyişi ve bu odalarda görev alacak uzman personellerin çalışma standartları 24.02.2017 tarihli “Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği” ile düzenlenmiştir (Gönültaş ve Coşkun, 2020, s. 157).

Adli görüşme odalarının amacı; *“Öncelikli olarak çocuğun üstün yararı ilkesi uyarınca çocuk dostu adli usullerin işletilmesini, adli süreç içinde yer alan mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocuklar ile cinsel suç, aile içi şiddet mağdurları ve diğer kırılgan gruba dahil mağdurlarla uygun ortam ve yöntemle görüşme yapılmasını, ikincil örselenmenin önlenmesini, korunma ihtiyaçlarının tespitini ve ilgili hizmetlere yönlendirilmesini sağlamak üzere adliyeler bünyesinde özel bir alan olarak adli görüşme odalarının kurulması, işlerlik kazanması, ilgili personelin görev, yetki, sorumlulukları ile bu odaların işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.”* (AGO Yönetmeliği, m. 1). Adli görüşme odalarında görev yapan uzmanlar bu sistemin temel yapı taşını oluşturmaktadır. Çünkü uzmanlar görüşme sürecinin yapılması sürecinde önemli görevler almaktadır. Uzmanların görevlendirilme usulleri de AGO Yönetmeliği'nin 9. Maddesinde düzenlenmiştir (Özdemir, 2020, s. 101).

2.4.5.2. Çocuk Şube Müdürlükleri

Birleşmiş Milletler Dünya Çocukları Zirvesi'nde imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesi 1995 yılından bu yana Türk Hukuku'nda etkili olmuş ve birçok alana tesir etmiştir. Bu alanlardan biri de çocuk-polis ilişkisidir (Öntaş Cankurtaran, 2008, s. 28). Çünkü suça sürüklenmiş olan ve korunmaya muhtaç çocuklar ilk olarak kırsalda jandarma kentte ise polisle karşılaşmaktadır. Bu nedenle emniyet teşkilatının içinde çocuklara özel bir birim olması; çocuk suçluluğunun önlenmesi ve özel bir dönem olan çocukluğun değerlendirilmesi için gereklidir (Yıldız ve Yıldız, 2022: 33).

Türkiye'de ilk çocuk bürosu 1962 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğü bünyesinde kurulmuştur. Evden kaçan çocuklar içinse 1967 yılında Ankara Emniyet Müdürlüğü bünyesinde çocuk bürosu kurulmuştur. 1980 yılında çocuk bürosu olarak çalışma yapan büro, çocuk şubesine dönüştürülmüş ve 1995 yılında bu alanda ilk yönetmelik çıkarılmıştır (Öntaş Cankurtaran, 2008, s. 29). Günümüzde ise Emniyet Teşkilatının çocuklara yönelik hizmetlerinin iyileştirilmesi amacıyla "Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü / Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği" 13.04.2001 günlü ve 24372 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni yapılanma ile Küçükleri Koruma Şube Müdürlükleri, Çocuk Şube Müdürlüklerine; Küçükleri Koruma Büro Amirlikleri ise Çocuk Büro Amirliğine dönüştürülmüştür. Bugüne değin Küçükleri Koruma Şube Müdürlükleri tarafından yürütülen korunmaya, yardıma muhtaç, buluntu, kimliği tespit edilemeyen, sokakta yaşayan, başıboş, terk edilmiş, mülteci, refakatsiz ve benzeri çocuklara yönelik hizmetlerin yanı sıra, suç işlediği şüphesi altında bulunan çocukların adli ve idari tüm suç soruşturmaları da Çocuk Şube Müdürlükleri/Büro Amirlikleri tarafından yürütülmektedir (Alsancak, 2014, s. 236).

2001 yılında çıkarılan Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği'nde bu alanda çalışacak personellerin yürüteceği hizmet düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 4. Maddesi'nde Sosyal Hizmet: *"Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunların önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü"nü ifade eder*" şeklinde tanımlanmıştır. Bu alanda çalışmaları

yürütecek emniyet sınıfı dışındaki lisans düzeyinde eğitim almış sosyal hizmet uzmanı, pedagog, psikolog, çocuk gelişimci sosyal çalışmacı olarak ifade edilmiştir.

İlgili yönetmeliğe göre sosyal çalışmacılar Sosyal Hizmet Büro/Kısım Amirliği'nde görev almaktadır. Yönetmeliğin 13. maddesinde Sosyal Hizmet Büro/Kısım Amirliği'nin görev ve işleyişi:

a) Korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kaldığı ihbar edilen, buluntu, evden veya bulunduğu kurum ya da kuruluştan kaçan, suça maruz kalan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten aciz ve hakkında ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan çocuğun, kanuni mümessiline veya İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim edilmesine kadar çocuk bakım ünitesinde muhafazasını sağlamak,

b) Sosyal inceleme raporu hazırlamak,

c) Sosyal inceleme raporuna göre kanuni mümessillerine teslim edilmesi gerekenleri kanuni mümessillerine, kanuni mümessile teslim edilemeyenleri sosyal inceleme raporu ile birlikte İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim etmek,

d) Sorumluluklarını yerine getirmedikleri tespit edilen ana-baba, vasi veya çocuktan hukuken sorumlu olan diğer kişiler hakkında İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bilgi vermek,

e) Öğretmenler ve aileler ile okullar, sosyal hizmet ve sağlık hizmetleri yürüten kuruluşlarla ortak çalışmalar yürütmek,

f) Kanuni mümessiline teslim edilen veya suç işleyen çocuğun kanuni mümessiline rehberlik hizmetlerinde bulunmak,

g) Şube / Büroda işlemleri sürdürülen çocuğun boş zamanının değerlendirilmesi için sosyal, kültürel ve eğitici nitelikte faaliyetler yapmak,

h) Muhafaza altındaki çocuğun, barınma, beslenme, haberleşme, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak, gerektiğinde sağlık tedavilerini yaptırtmak,

ı) Geçici barınma ünitesi ile ilgili işlemleri yürütmek,

i) Yürütülen bir görev nedeni ile çalışan çocukların işyeri şartları ya da işverenden kaynaklanan ihmal ve istismar ortaya çıktığında Bölge Çalışma Müdürlüğüne bilgi vermek, ile görevlidir, şeklinde ifade edilmektedir.

Yönetmeliğin 17. Maddesinde sosyal çalışmacıların sosyal hizmet büro/kısım amirliğinde görev yapacağı ifade edilmekte ve yürüteceği işlemlerde Çocuk Birim Amirine karşı sorumlu olduğu vurgulanmaktadır.

Aynı yönetmeliğin 18. maddesinde de ise bu büroda görev yapan sosyal çalışmacıların görev ve sorumluluklarından bahsedilmektedir. Bu maddeye göre sosyal çalışmacının ilk görevi sosyal inceleme raporu hazırlayarak ilgili yere teslim etmektir. Sosyal inceleme raporu düzenlenecek çocukla ilk görüşmeyi sosyal çalışmacı gerçekleştirmektedir. Ayrıca çocukları suça iten nedenleri araştırarak koruyucu-önleyici hizmetler geliştirmekle görevlidir. Çeşitli nedenlerle korunmaya muhtaç hale gelmiş veya suça sürüklenmiş çocuklara rehberlik hizmeti sunmakla sorumludur. Çocuk konusu birçok kurum ve kuruluşun ortak konusudur. Bu bağlamda bu büroda çalışan sosyal çalışmacıların diğer görevlerinden biri de bu kurumlar arası bağlantıyı sağlamaktır (Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği, 2001).

Çocuk adalet sistemi; çocukluk döneminin kendine özgü yapısı, çocukların yetişkinlere göre belli yönlerden dezavantajlı konumda olması ve sağlıklı bir gelecek tasarlama düşüncelerine dayanmaktadır. Bu sistemin temel amacı ise bir şekilde adalet sistemi ile muhatap olan çocukların, adli süreçlerden en az zararla çıkmasının sağlanması, çocukların korunması ve iyilik halinin gözetilmesidir. Modern çocuk adalet sisteminin mevcut amaçlarının gerçekleştirilebilmesi içinde birçok meslek ve disipline ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim bu da birçok kurum ve personelin işbirliği içinde çalışmasını gerektirmektedir. Bu nedenlerle kolluk içinde çalışacak personel içinde uzmanlığı gerektirmektedir. Bahsi geçen uzmanlık alanlarından biri de şüphesiz sosyal hizmettir (Alsancak, 2014, s. 237).

Çocuk Şube Müdürlükleri'nde ilk sosyal çalışmacı istihdamı 1994 yılında gerçekleşmiş ve 2005 yılında çıkarılan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun da etkisiyle görevlendirilen sosyal çalışmacıların sayısı artmıştır. Ancak kolluk kuvvetlerinin sunduğu hizmet ve sosyal hizmet ilişkisi değerlendirildiğinde sosyal hizmet uzmanlarının görev alanı Çocuk Şube Müdürlükleri ile sınırlı kalmıştır (Gönültaş ve Coşkun, 2020, s. 144).

2.4.5.3. Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM)

Ülke genelinde cinsel istismar mağduru çocuklar başından geçen bir olayı birden çok ve farklı farklı kurumlara anlatmak zorunda kalmaktadır. Bu durum çocuğun ikincil örselenmeye maruz kalmasına yol açmaktadır. Çocuk İzlem Merkezleri'nde; adli, tıbbi ve sosyal hizmet disiplinleri arasında eşgüdüm sağlanarak çocuğun ikincil örselenmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır (Karataş, 2018, s. 139).

Çocuk İzlem Merkezleri 4 Ekim 2012 tarihli, 28431 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2012/20 sayılı Başbakanlık genelgesi ile kurulmuştur (Yıldız ve Yıldız, 2022, s. 33). ÇİM'ler; çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla İlk olarak Ankara'da kurulmuştur. Öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitimli kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere; Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) kurulması ve bu merkezlerin işleyişinin Sağlık Bakanlığınca koordine edilmesi gerekli görülmüştür (ÇİM Genelgesi, 2012).

ÇİM'lerde görev alan personeli; sorumlu hekim, adli görüşmeci, aile görüşmecisi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı temsilcisi, hemşire, sekreter ve doktorlar oluşturmaktadır. Adli görüşmeci kavramını; teorik ve uygulamaya yönelik bir eğitim almış ve bu eğitim sonunda gerçekleştirilen sınavdan başarılı olan sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, psikiyatri hemşireliğinde yüksek lisans yapmış meslek grupları oluşturmaktadır. Adli görüşmeciler merkeze gelen çocuklarla birebir temas kurarak ilk görüşmeyi gerçekleştirmektedirler. Bu nedenle de esasında en önemli alanı oluşturmaktadır. Aile görüşmecisi ise; çocuğu istismar eden veya istismar şüphesi bulunan aileler haricinde, merkeze gelen çocuğun aile bireyleri ile görüşen, çocuk hakkında bilgi alan ve ailelere danışmanlık hizmeti veren uzmanlardır. Sosyal hizmet uzmanları da bu merkezlerde hem adli görüşmeci hem de aile görüşmecisi olarak görev almakta ve çocuğun yüksek yararını ön planda tutarak ikincil mağduriyetlerin önüne geçilmesi noktasında çalışmaktadır (Gönültaş ve Coşkun, 2020, s. 163; Yurtkulu, 2020, s. 244).

Çocuk izlem merkezlerinde bulunan sosyal hizmet uzmanının görevleri;

- Çocuklara merkez ile ilgi bilgilendirme yapmak,
- Çocuklara müdahale sürecinde yanlarında olmak ve ailelerini bilgilendirmek,

- Çocuklarla ilgili yapılan çalışmalara katkıda bulunarak kurumlar arası etkileşimde aktif rol oynamak,
- Çocukların ailelerine yönelik çalışmalar yaparak müdahale planına ailelerinde katkıda bulunmasını sağlamak. Aynı zamanda da çeşitli yönlerden gerektiğinde ailenin de desteklenmesini sağlamak,
- Toplumsal farkındalığı artırıcı çalışmalar yapmak veya yürütülen çalışmalarda rol oynamak,
- Merkezde benzer durumlardan dolayı bulunan çocuklarla grup çalışması yapmaktır (Altındağ ve Zengin, 2022, ss. 317-318).

2.5. Adalet Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanları

Tüm uygulama alanlarındaki sosyal hizmet uzmanları hukuk ve hukuk sistemleriyle bir şekilde etkileşime girmekte, yasa ve yönetmeliklerden de etkilenmektedir (Madden ve Wayne, 2003, s. 345). Sosyal hizmet uzmanlarının adalet sistemi içerisinde doğrudan yer alması ise hukuk konularını doğrudan ele almalarına olanak tanımaktadır. Bu uygulama alanında sosyal hizmet uzmanları; bireyle, aileyle ve topluluklarla çalışarak sosyal adaleti savunur, ayrımcılığa karşı mücadele eder ve toplumların refahına katkı sunabilirler (Butters ve Vaughan-Eden, 2011, s. 62). Sosyal hizmet uzmanları; çok yönlü ve geniş mesleki işlevlerini, adli alandaki yetkinlik ve uzmanlığına düşen pay ile yerine getirmektedirler (Saruç, 2014, s. 199)

Adli sosyal hizmet genel sosyal hizmet alanının küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Buna karşın yaptıkları iş birçok dezavantajlı grupları etkilemektedir. Çalıştıkları alanda; suçlular, mağdurlar, adalet sistemi ile muhatap olanların aileleri, adalet alanı personeli gibi geniş bir insan yelpazesi bulunmaktadır (Young, 2014, s. 104). Adli sosyal hizmet çok geniş bir sorumluluk alanını ifade etmekle birlikte sosyal çalışmacılar adli role büründüğünde farklı bir meslek alanının getirdiği bambaşka sorunlarla da karşılaşabilmektedirler (Robbins ve diğ., 2014, s. 172).

Adalet sistemi içinde çalışmak hem mesleki açıdan hem de duygusal açıdan zorlayıcı olsa da adli sosyal hizmet uzmanları önemli bir görevi yerine getirmektedir. Bu nedenle de uzmanlar sosyal becerilerini ve mesleki bilgilerini geliştirmek zorundadır. Adli davalar verimli ve insani bir şekilde uygulanabilir tüm bilgilerin değerlendirilmesinden sonra çözüldüğünde; davanın tarafları için mümkün olan en iyi

çözümüne ulaşılmaktadır. İşte bu durum adli sosyal hizmet uzmanlarının işlevini oluşturmaktadır. (Butters ve Vaughan-Eden, 2011, s. 64)

Adli sosyal hizmet uzmanlarının görevlerini özetlemek gerekirse; hüküm öncesinde, ceza infazı sırasında ve hüküm sonrasında kamu ve özel sektörde birçok alanda görev yapmaktadırlar. Çocuk mahkemelerinde çocuğun yüksek yararı dikkate alınarak hazırlanan sosyal inceleme raporları, ihtiyaç duyulan hizmetlerin sunumunda büyük rol oynamaktadır. Yine aile mahkemelerinde karar vericilerin önüne sunulan bu raporlar mahkemelere yardımcı olmaktadır. Cezaevlerinde görev alan uzmanlar hükümlülerin insanca yaşaması, barınma, sağlık, eğitim gibi en hayati ihtiyaçlara erişim noktasında köprü görevi görmektedir. Denetimli serbestlik müdürlüklerinde, hükümlülerin suçtan uzaklaşarak eğitim almasını ve bir meslek sahibi olmalarına yardımcı olmaktadır. Hükümden sonra ise psikososyal destek vererek damgalanmanın önüne geçip hükümlülerin tekrar topluma kazandırılması konusunda rehber konumundadır (Güldiker ve Çabuk, 2014, s. 601).

2.5.1. Adli sosyal hizmet uzmanının rol ve işlevleri

Adli Sosyal hizmet uzmanın görevleri yasa ve mevzuatlarla belirlenmiş olup çalıştığı özel alana göre şekillenmektedir. Görev ve sorumluluklar adli sosyal hizmet alanları kısmında anlatılmaya çalışılmıştır. Bu başlık altında adli sosyal hizmet uzmanının bu görev ve sorumluluklarına binaen rol ve işlevleri değerlendirecektir.

2.5.1.1. Aracı olarak sosyal hizmet uzmanı

Sosyal hizmet uzmanının en önemli işlevlerinden biri insanlara ve çevrelerine yardım etmektir. Bu durum sosyal hizmet uzmanlarını insanlar ve kaynaklar arasında bağlantı kuran bir profesyonel olarak konumlandırmaktadır. Aracı rolünü yerine getiren sosyal çalışmacı ilk önce müracaatçının ve kaynakların ön değerlendirmesini yapar. Sonrasında ihtiyaca yönelik müracaatçı ve kaynak arasında hizmet bağlantısını oluşturur veya bu bağlantıları güçlendirir. Ayrıca müracaatçıları ve hizmet sunucularını bilgilendirerek kurulan sistemin tüm elemanlarına yardımcı olmaktadır (Sehafor ve Horejsi, 2014, s. 76).

Suçun önlenmesinde erken önleme çalışmaları; insan psikolojisi, toplum menfaati ve ekonomik nedenlerden dolayı önemlidir. Nitekim suçun erken önlenmesi için sosyal hizmet uzmanları; görev aldığı bölgedeki yerel yönetimler, polis merkezleri ve

adli merkezlerle iş birliği içinde çalışarak hem kurumlar arası hem de kurum ve vatandaş arasında köprü görevi görmelidir. Aynı zamanda suçun nedenlerinden biri de maddi yetersizliktir. Sosyal hizmet uzmanları; özellikle yoksul ailelere maddi yardım yapılmasında, eğer bu ailelerin suçun önlenmesi kapsamında taşınması gerekiyorsa lojistik destek sağlanmasında aracı rolü görmektedir (Sever ve Zengin, 2022, s. 212).

Cezaevine girişte psikososyal servis elemanları hükümlü/tutukluyla ilk görüşmesini yaparak kişilerin kişisel bilgilerinin yer aldığı hükümlü/tutuklu formunu doldurmaktadır. Ayrıca bu görüşmede kendini ve kurumu tanıtarak cezaevi kurallarını, verilen hizmetleri, kişinin haklarını aktarır. Sosyal servise ne zaman başvurabileceğini veya herhangi olumsuz bir durumda neler yapması gerektiği hakkında kişileri bilgilendirir. Cezaevlerinde ihtiyaç duyulan en büyük gereksinimlerden biri de sosyal yardımlardır. Ekonomik yetersizlik bazen insanların cezaevine düşme nedeni olurken aynı zaman da cezaevine düşen bireylerin aileleri de ekonomik olarak sorun yaşayabilmektedir. Bu nedenle cezaevi içerisinde çalışabilecek hükümlüler buralarda istihdam edilebilmektedirler. Bununla birlikte dışarıdaki kaynaklar aracılığıyla da bu ihtiyaç giderilmeye çalışılmaktadır (Akgün, 2022, ss. 379-380).

2.5.1.2. Danışman/Klinisyen olarak sosyal hizmet uzmanı

Danışmanlık, sosyal hizmet uzmanlarının en gözlemlenebilir rollerinden birisidir. Sosyal hizmet uzmanları bu rolü hakkıyla gerçekleştirebilmek için çalışmakta olduğu alana, toplum kültürüne ve insan davranışlarına hakim olması gerekmektedir. Psikososyal danışmanlık, aile ve grup danışmanlığı görevlerini yerine getiren sosyal çalışmacılar; bireyin iyilik halini geliştirebilmek ve kendi kendine yetebilirliğini arttırmak için her türlü yardımcı müdahaleyi danışmanlık rolüyle sergilemektedir (Sheafor ve Horejsi, 2012, ss. 79).

Aile hukuku davalarında mahkemeler; çocuğun nerede yaşaması ve velayeti hakkında kararlar alırken çocuğun yüksek yararını gözeterek uzmanlardan bilgi ve danışmanlık almaktadır (Özcan ve diğ., 2022, s.17). Ayrıca sosyal hizmet uzmanları genellikle cezaevleri ve denetimli serbestlik müdürlüklerinde rehabilitasyon çalışmaları yapmaktadır (Sever ve Zengin, 2022, s. 212). Cezaevinde bulunmak zorunda olan insanların birçok yönden gereksinimi bulunmaktadır. Cezaevi sürecini bir rehabilitasyon ve topluma geri kazanma süreci olarak düşündüğümüzde; bu sürecin sağlıklı bir şekilde işleyip sonuçlanması için kişilere buna yönelik hizmetler verilmesi

gerekmektedir. Öncelikle bu kurumlarda bulunan kişilerle bireysel psikolojik görüşmeler yapılmaktadır. Bu görüşmelerde kişinin neden orada bulunduğunu anlaması ve suça sebep olan etmenlerin değiştirilmesi sağlanarak kişinin ceza sürecini tamamlaması amaçlanmaktadır (Akgün, 2022, s. 379).

2.5.1.3. Raportör olarak sosyal hizmet uzmanı

Sosyal hizmet uzmanlarının hazırladığı raporlara Sosyal İnceleme Raporu (SİR) adı verilmektedir (Yıldız ve Yıldız, 2022, s. 36). Sosyal İnceleme Raporları; bilgi toplama, değerlendirme ve müdahale aşamalarından oluşmaktadır (Karataş ve Ayaz, 2014, s. 577).

Sosyal hizmet kişiyi çevresi içinde değerlendiren kuramsal temellere dayalı bir disiplindir. Sosyal inceleme raporları da bu disiplinin bir etkinliğidir. Bu raporlar karar mercilerine yol gösterici bir işleve sahip olduğu için dava sürecini yani adaleti doğrudan etkilemektedir (Türksever ve Oflaz, 2014, s. 404). Bu nedenle sosyal inceleme raporunu hazırlayacak sosyal hizmet uzmanının özellikle mesleki anlamda bilgi temelini kuvvetli olması gerekmektedir (Karataş ve Ayaz, 2014, s. 576).

Sosyal hizmet uygulamasının şeffaf ve hesap verilebilir olması için kanıta dayalı olması gerekmektedir. Soruşturma, kovuşturma ve infaz aşamalarında hazırlanan sosyal inceleme raporunun adaletin tesisi için kanıta dayalı olması gerekmektedir. Bu nedenle raporun hazırlanmasında sadece bireysel görüşmeler eksik kalabilmekte; yüz yüze görüşmeyle birlikte sosyal çevreyle ilgili de araştırma ve incelemeler yapılması davanın akıbeti için önemli olmaktadır (Karataş, 2022, s. 287).

Çocukların kendini ifade etmesi yetişkinlere göre daha güç olabilmektedir. Bu nedenle çocuk alanında çocuğu çevresi içinde değerlendiren, mikro, mezzo ve makro sistem içerisindeki ilişkileri inceleme sürecine katan sosyal inceleme raporları ideal kararların alınmasında önem kazanmaktadır (Türksever ve Oflaz, 2014, s. 406). Sosyal hizmet uzmanı düzenleyeceği sosyal inceleme raporuyla; çocuğun işlediği fiilin anlam ve sonucunu anlama yeterliliği bulunup bulunmadığı konusunda sonrasında ise çocukla ilgili herhangi bir tedbirin uygulanıp uygulanmayacağı konusunda kanaatini savcılığa ve mahkemeye bildirmektedir. Bir çocuk hakkında sürecin doğru yürütülerek çocuğun ihtiyaçlarına uygun bir şekilde karar verilebilmesi için çocuğun; psikolojisi, eğitimi, aile ortamı, sosyal çevresi, ekonomik durumu hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Bu

nedenle de sosyal inceleme raporlarının, çocuk adalet sistemi içinde de önem derecesi yüksektir (Yıldız ve Yıldız, 2022, s. 37).

2.5.1.4. Vaka yöneticisi olarak sosyal hizmet uzmanı

Danışanlar birçok farklı kurum ve profesyonelden hizmet almaktadır. Sosyal hizmet uzmanları bu kurum ve profesyoneller arasında köprü görevi görmektedirler. Vaka yöneticiliği; müracaatçının tanınması ile başlayarak karşılaşılan sorunu oluşturan engellerin ortadan kaldırılması için hizmet planlaması yaparak devam eder. Sonrasında sosyal çalışmacı aracı olarak veya doğrudan müdahaleyi gerçekleştirir ve planlanan hizmetin başarısını takip eder ve izler (Sheafor ve Horejsi, 2012, s. 80).

Suçun önlenmesi ve adalet mekanizması çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreçte aile merkezli bir yaklaşım ve sosyal destek yani sosyal hizmet önem kazanmaktadır. Bu bağlamda aile ziyaretleri, suç profilinin belirlenmesi, risk faktörlerinin belirlenmesi gibi konularda sosyal hizmet uzmanlarına görevler düşmektedir (Sever ve Zengin, 2022, s. 212). Aile mahkemelerinde görev yapan sosyal hizmet uzmanları çocukların yüksek yararı için görüşme yapma, uzlaşma sağlama ve elde ettiği verileri değerlendirerek çocuğu duruşma süreçlerine hazırlamak ile bu rolünü ifa etmektedir (Özcan ve diğ., 2022, s. 20).

Denetimli serbestlik uygulamasının amaçlarından biri madde bağımlısı olan hükümlülere tedavi edip psikososyal açıdan işlevsel olmasını sağlayarak topluma kazandırmaktır. Bir ekip çalışması olan madde bağımlılığı tedavisinde sosyal hizmet uzmanı psikososyal tedavi boyutunda etkin rol oynamaktadır. Mikro düzeyde bireyin tanınması, madde kullanımına neden olan faktörlerin ortadan kaldırılması; mezo düzeyde kişinin ailesine psikolojik ve ekonomik destek verme, bilgilendirme, grup çalışmaları yapma; makro düzeyde de toplumla eğitim ve farkındalık çalışmaları yapmaktadır. Özetle mikro, mezo ve makro düzeyde planlı değişim süreci yönetilerek sosyal hizmet müdahalesi gerçekleştirilmektedir (Aydemir, 2022, ss. 373-375).

2.5.1.5. Araştırmacı ve değerlendirmeci olarak sosyal hizmet uzmanı

Sosyal hizmet, merkezinde insan olan ve insanların yaşadıkları sorunlara çözümler arayan bir meslektir. İnsanoğlu ve oluşturduğu toplum yapısı, sabit olarak kalmamakla birlikte çeşitli çevresel ve evrensel nedenlerden dolayı değişim içindedir. Merkezinde insan olan bir meslek ve bilimin de geçerliliğini sürdürebilmesi için bu değişime uyum

sağlaması gerekmektedir. Bu nedenle güncel sorunlara çözüm bulmada ve oluşan yeni kültürlere adaptasyon sürecinde sosyal hizmet uzmanlarının araştırmacı ve değerlendirici rolü devreye girmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2012, s. 85).

Aile Mahkemelerindeki uzmanların görevlerinin tanımlanmış olduğu 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun' un 5. Maddesinde; uzmanların dava öncesinde ve dava sırasında, dava konusuna dair araştırma ve inceleme yapması istenmektedir.

Sosyal hizmet uzmanları diğer uzmanlarla birlikte cezaevine ilk giriş sürecinde hükümlülerle psikolojik test ve madde bağımlılığı testleri yapmak üzere görüşmeler gerçekleştirmektedir. Bu sayede herhangi bir kronik rahatsızlık, psikolojik hastalık veya madde bağımlılığı varsa tespit edilmektedir. Hastalığın tespiti ve gerekli tedavi planının uygulanması için sosyal hizmet uzmanı, mesleki yetkinlik ve tecrübesiyle hükümlülerin yaşam öyküsünü araştırır ve ilk görüşmeyle birlikte kişilerin psikososyal sağlığını değerlendirerek önleyici bir hizmet sunmuş olur (Purutçuoğlu, 2020, s.209).

2.5.1.6. Savunucu olarak sosyal hizmet uzmanı

Sosyal hizmetin danışan profilini genel olarak toplumun sosyoekonomik olarak zayıf bireyleri oluşturmaktadır. Bu nedenle de savunuculuk sosyal hizmet uzmanlarının en temel görevlerinden birini oluşturmaktadır. Savunuculuk bir kişiyi savunma şeklinde olabileceği gibi toplum nezdinde bir hak savunuculuğu olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanı; birey, grup veya toplum adına temsil etme, doğrudan savunma ve koruma olarak savunuculuk rolünü gerçekleştirmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2012, s. 77).

Sosyal hizmet disiplinde insanların refah seviyelerini artırıcı uygulamalar gerçekleştirilirken insan hakları temel alınmaktadır. Bu uygulamalar gerçekleştirilirken sosyal hizmet uzmanları genellikle yardıma ihtiyaç duyan kişilerle çalışmaktadır. Yardıma muhtaç kesimi oluşturan gruplardan biri de suç mağdurlarıdır. Bu nedenle suç mağdurları, insan hakları noktasında sosyal hizmet uzmanları tarafından savunulması gereken ve savunulan önemli bir kitleyi oluşturmaktadır (Mavili ve Daşbaş, 2022, s. 78).

Sosyal hizmet alanlarından adalet alanında müracaatçıyla ilgili kararların verilmesi için iş birliği gerekmektedir. Örneğin; korunma ihtiyacı olan bir çocuk için alınacak

tedbirler ve uygulanacak müdahalede, şiddet mağduru bir kadının şikâyet sürecinin başlatılması ve güvenlik tedbirlerinin uygulanmasında, madde bağımlısı olan bir bireyin adli ve tedavi sürecinin yürütülmesi gibi birçok konuda sosyal hizmet uzmanlarının adli sistemle iş birliği içinde çalışması gerekmektedir. Sosyal hizmet uzmanları bu iş birliğinde savunuculuk rolünü gerçekleştirmekte ve müracaatçının iyilik halini arttırmaya odaklı bir şekilde adli birimlere kanıta dayalı bilgi sunmaktadır (Karataş, 2022, s. 286).

Cezaevlerinde gerçekleştirilen görüşmelerde mahkumlar kendini ifade edecek sözel beceriye sahip olamayabilir veya konuşmak istemeyebilir. Bu tarz durumlar, bazı psikolojik hastalıkların veya intihar düşüncesinin temeli olmaktadır. Cezaevlerinde yaşamak zorunda olan ve özellikle de psikolojik rahatsızlığı olan insanlar ihtiyaçlarını karşılayacak donanımında olmayabilir. Sosyal hizmetin disiplinlerarası yapısı ve sosyal hizmet uzmanlarının savunuculuk rolü bu durumlarda hükümlülere fayda sağlamaktadır (Purutçuoğlu, 2020, s. 210). Bu hükümlüler içerisinde kendini ifade etmede güçlük yaşayabilecekler arasında özellikle çocuklarla birlikte engelli bireyler gelmektedir. Sosyal hizmet uzmanı savunuculuk rolünü yerine getirirken aynı zamanda da adalet mekanizmasının doğru bilgiye ulaşmasını sağlayacak uygun koşulların sağlanabilmesi amacıyla aracılık rolünü de üstlenmektedir (Büyükbodur ve Kayma, 2020, s. 318).

2.5.1.7. Bilirkişi olarak sosyal hizmet uzmanı

Mahkemelerde, cezaevlerinde, adliyelerde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının temelde görevi bilirkişiliktir. Bu rol kapsamında yetki aldığı merciiler kapsamında soruşturma sonucunu etkileyen değerlendirme ve tespitler yapmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı bilirkişilik rolünü; rapor yazarak, hak savunuculuğu ve danışmanlık yaparak yerine getirmektedir (Gönültaş ve Coşkun, 2020, ss. 139-140).

Bilirkişilik, bilirkişilerin; nitelikleri, eğitimi, seçimi ve denetimine ilişkin usul ve esaslar 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanuna göre bilirkişi; *“Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü veya yazılı olarak vermesi için başvurulmuş gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi”* olarak tanımlanmaktadır (6754 sayılı Kanun, m. 2/b). Bu kapsama göre hakimler bilirkişilerin teknik bilgisini sunmasını, vakaya ilişkin tespit yapmasını ve vakayı çözümlemesini isteyerek üç farklı şekilde yararlanmaktadır (Özcan ve diğ., 2022, s.18).

Bilirkişilik temel olarak uzmanlık alanlarına ayrılmıştır. Bu uzmanlık alanlarından birini de sosyal hizmet oluşturmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı için; sosyal hizmet, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi veya aile ve tüketici bilimleri bölümlerinden mezun olma şartı aranmaktadır (Özcan ve diğ., 2022, s. 19). Bilirkişiler cezai muhakeme yeteneğinin ortaya konmasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle çocukları suça sürükleyen nedenlerin anlaşılmasında sadece tıbbi muayene yeterli olmamakta biyopsikososyal faktörler, sosyokültürel faktörler, ahlaki muhakeme düzeyi, hukuki bilgi düzeyi gibi tüm etmenler değerlendirilmelidir. Ceza sorumluluğunun değerlendirilmesinde de bir bilirkişi olarak sosyal hizmet uzmanlarına görev ve sorumluluk düşmektedir. Çünkü sosyal hizmet uzmanlarınca hazırlanan sosyal inceleme raporları adaletin tesisinde önemli bir yer almaktadır (Doğangün ve Özhan, 2022, ss. 179-180).

Sosyal hizmet uzmanları bilirkişilik rolünü ifa ederken bireyin kendi kaderini tayin ilkesi konusunda hassas olmalıdır. Örneğin, boşanmak üzere olan bir çiftin evliliklerini bitirme veya devam ettirme konusunda bir öneride bulunmamalıdır. Bununla birlikte intihar madde bağımlılığı gibi konularda kişilerin kendine zarar görmesini engellemek için tedbirler alınmasını sağlamalıdır. Yani sosyal hizmet uzmanı müracaatçının sosyal işlevselliğinin önüne engel koymadan müdahalesini yapmaktadır (Karataş, 2022, s. 287).

2.5.1.8. Eğitici/ süpervizör olarak sosyal hizmet uzmanı

Cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanları bir ekibin parçası olarak hizmet sunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarından beklenen cezaevindeki programlara etkin katılımın sağlanması için teşvik edici olmasıdır. Uzmanlar destek programlarının belirlenmesinde ve uygulanmasında etkin rol oynamalıdır. Bu durum hem cezaevi personelinin hem de mahkumların eğitiminde önemli rol oynamaktadır. Bu sayede personel yenilikçi uygulamaları öğrenmekte; hükümlüler de topluma yeniden katılmasını kolaylaştıracak eğitim kazanımına erişebilecektir (Purutçuoğlu, 2020, s. 210).

Sosyal hizmetin, hizmet sunduğu dezavantajlı gruplardan biri de tutuklu/ hükümlü kadınlardır. Cezaevleri mahpuslar için çeşitli açılardan zorlu koşulların bulunduğu bir alandır. Bu kurumlarda özellikle kadınlar sosyolojik ve fiziksel nedenlerden dolayı erkeklere göre daha fazla sorun yaşamaktadır. Sosyal çalışmacılar bu sorunları en aza

indirmek için çalıştıkları gibi aynı zamanda hem mahpuslar hem de çalışanlar için eğitici görevi de görmektedir. Öfke kontrolü, sağlıklı iletişim, krize müdahale, problem çözme, insan hakları gibi alanlarda kurum personelinin ve mahpusların bilgi sahibi olması konusunda görev almaktadır (Giray Sözen, 2022, s. 169).

Sosyal hizmet uzmanları cezaevi ve denetimli serbestlik müdürlüklerinde eğitici rolünde olduğu gibi suçun önlenmesi açısından henüz suç oluşmadan bu rolü ifa etmesi daha sağlıklıdır. Örneğin yoksul kesimin yaşadığı yerlerde, mültecilerin çokça bulunduğu yerlerde; çocukların nasıl yetiştirileceği, beslenme, ebeveyn eğitimlerinin verilmesi oldukça kıymetlidir (Sever ve Zengin, 2022, 212).

3. TÜRKİYE’DE BU ALANDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Araştırmada, Türkiye’de adli sosyal hizmete dair farkındalığın ve bilinirliğin değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu nedenle Türkiye’de adli sosyal hizmet ve sosyal hizmet farkındalığı alanında yapılan akademik çalışmalar incelenmiştir.

3.1. Adli Sosyal Hizmet Alanında Yapılan Çalışmalar

Yaman ve Acar (2013)’ın ortaya koyduğu çalışmada 1923’ten 2013 yılına kadar süregelen “suç ve adalet” konularında sosyal hizmet disiplinin yararlandığı veya yararlanabileceği; kitap, makale, tez ve diğer akademik çalışmalar ortaya konulmuştur. Çalışmanın hazırlık aşaması 12 ay sürmüş olup 13 tema halinde çalışma sunulmaktadır. Yararlanılan kaynakları; üniversite kütüphaneleri, vakıf kütüphaneleri, bakanlık kütüphaneleri, internet katalogları, dergiler, e-dergiler ve sempozyumlar oluşturmaktadır. Bu süreçte 2020 adet esere ulaşılarak değerlendirme yapılmıştır. Bu eserlerin; 866’sını makaleler, 699’unu tezler ve 455’ini de kitaplar oluşturmaktadır. Ulaşılan 699 adet tezin 515’ini yüksek lisans tezi, 101’ini doktora tezi, 30’unu tıpta uzmanlık tezi ve 53’ünü ise alanı bilinmeyen tezler oluşturmaktadır. Tezlerin ait olduğu enstitülere bakıldığında; 380’i sosyal bilimler enstitüsüne, 106’sı adli tıp enstitüsüne, 65’i sağlık bilimleri/tıp fakültesine, 57’si fen/edebiyat/eğitim bilimleri enstitüsüne, 39’u güvenlik/savunma bilimleri enstitüsüne, 28’i diğer enstitülere ve 24’ü de bilinmeyenlere ait olduğu görülmektedir.

Suç ve adalet alanında yazılan tezlerden Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalına ait yalnızca 18 adet tez bulunmaktadır. Yazarların bu veriden çıkardığı en önemli tespit; bu çalışmaların teoride kaldığı, saha çalışmalarında aktif rol alan bilimlerde ise eksik olunduğudur. Ayrıca bu durumun Türkiye’de artan suç oranıyla da doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sosyal Hizmet Anabilim Dalı’nın ortaya koyduğu çalışmalarda; “hükümlü ve tutukluların çok boyutlu özellikleri, denetimli serbestlik, çocuk mahkemeleri, kadın ve çocuk hükümlüler, çocuk suçluluğu” konularının tezleri oluşturduğu görülmektedir. Bu konular ekseninde dönen ve sayı olarak da oldukça az olan tezler sosyal hizmet biliminde özgün çalışmaların ortaya konmadığını göstermektedir (Yaman ve Acar, 2014).

Bir alanda çalışma yapmak kadar o alanda yapılan çalışmaların tasnifi de bir o kadar önemlidir. Tasnif adına yapılan bu çalışmalar araştırmacılara yol göstermektedir.

Yukarıda adı anılan bu çalışma sosyal hizmet birikiminde adalet alanında yapılmış detaylı bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece bu alanda yapılmış çalışmaların tasnifi ile kalınmamış sosyal hizmet ve diğer disiplinlerin kesişim yönü de ortaya konulmuştur. Ayrıca sosyal hizmet alanında öne çıkan bilim insanlarından bahsedilmesi; bu alana katkı sunma telaşı ve isteğinde olan araştırmacıların nereye bakması gerektiğini göstermesi yönüyle de oldukça kıymetlidir.

Adli sosyal hizmet alanında yapılan akademik çalışmaları derleyen Aslantürk (2014), çocuk mahkemelerine ilk sosyal hizmet uzmanının istihdam edilme tarihi olan 1987 yılını başlangıç tarihi belirleyerek günümüze kadar bu alandaki çalışmaları ortaya koymuştur. Çalışmada kaynak olarak; Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi kataloğu, Ulakbilim veritabanı ve YÖK Tez Merkezi kullanılmıştır. Tarama yapılırken; adli sosyal hizmet, suç, suçluluk, çocuk suçluluğu, kadın suçluluğu, ceza infaz kurumu, denetimli serbestlik, çocuk koruma kanunu, aile mahkemesi, çocuk mahkemesi, suça sürüklenen çocuk, sosyal inceleme raporu kelimeleri ile sosyal hizmet bakış açısıyla çalışmalara ulaşım amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında; 6 kitap, ulusal hakemli dergilerde yayınlanmış 15 makaleye ulaşılmıştır. Lisansüstü tezlere bakıldığında ise; 12 yüksek lisans, 5 doktora tezine ulaşılmıştır. Tezlerin konularını; 6'sını çocuk, 4'ünü kadın, 2'sini alandaki uzmanlar, 2'sini hükümlü aileler, 1'ini suç türleri, 1'ini hükümlüler, 1'ni denetimli serbestlik uygulamalarının oluşturduğu tespit edilmiştir (Aslantürk, 2014).

Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi internet adresinde “adli sosyal hizmet” terimiyle yapılan sorgulamada ise 2014 yılından sonra yazılmış on adet tez bulunmaktadır. Bu tez çalışmalarının dokuz tanesi yüksek lisans, bir tanesi ise doktora düzeyinde hazırlanmıştır. Tezlerin sekiz tanesi sosyal hizmet, 2 tanesi ise hukuk alanına aittir. Çalışmalar; denetimli serbestlik, sosyal hizmet uzmanı, tutuklu/hükümlü, suça sürüklenen çocuk, adli vakalar, suç mağdurları, sığınmacı konularından oluşmaktadır (Görgülü, 2016; Bayrı Mengilli, 2016; Şimşek, 2018; Yeşilirmak, 2019; Mutlu, 2022; Anayurdu Keskin, 2019; Şamar, 2018; Hopancı, 2022; Demir, 2020; Demir, 2023).

3.2. Sosyal Hizmet Farkındalığı Alanında Yapılan Çalışmalar

Bolgün (2016)'ün gerçekleştirdiği yüksek lisans tez çalışmasında; Türkiye’de sosyal hizmetin bilinirliği, toplum tarafından sosyal hizmet mesleğinin ve sosyal hizmet uzmanlarının fonksiyonlarının nasıl görüldüğü ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırma 2015 Aralık ayında Manisa’da 500 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini 18 yaşından büyük vatandaşlar oluşturmuştur.

Yine Manisa ilinde Yıldırım ve arkadaşlarının (2019) 18 yaş üstü vatandaşlara yönelik yapılan başka bir çalışmada; toplumun sosyal hizmet mesleği ve sosyal yardımlar konusundaki bilgilerini, hizmet kullanım durumlarını ve bunu etkileyen etmenleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma verileri 2014 yılında Manisa kent merkezinde toplanmış ve 1007 kişiyle gerçekleştirilmiştir.

Sosyal hizmetin farkındalığına yönelik yapılan diğer bir çalışma ise Sürsavur (2018) tarafından ortaya konulan yüksek lisans tezidir. Çalışmada; üniversite öğrencilerinin sosyal hizmet farkındalığının ölçülmesi, öğrencilerin sosyal hizmet mesleğini ve sosyal çalışmacının mesleki fonksiyonlarını nasıl gördüğünün ortaya konulması ve bu konuda çözüm önerileri sunulması hedeflenmiştir. Araştırma verileri 2018 yılının Nisan ayında, Ankara Üniversitesi Eğitim ve Fen Fakültesi öğrencilerinden seçilen 341 kişi üzerinden toplanmıştır.

Aydemir ve arkadaşlarının (2022) yaptığı çalışmada sosyal hizmet mesleğinin ve sosyal hizmet uzmanlarının toplum tarafından ne düzeyde tanındığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın evreni bu çalışmada diğer çalışmalara göre daha geniş tutulmuştur. Çalışma İstanbul, Ankara ve Sivas illerinde 18 yaş üstü 950 kişiyle gerçekleştirilmiştir.

Akçın (2022) ise nitel yöntemlerle gerçekleştirdiği yüksek lisans tez çalışmasında farklı bir bakış açısıyla sosyal hizmeti, sosyal hizmet mesleğini ve prestijini; sosyal hizmet öğrencileri ve sosyal hizmet uzmanlarının gözünden değerlendirme fırsatı sunmuştur. Araştırmaya 20 sosyal hizmet öğrencisi ve 15 sosyal hizmet uzmanı olmak üzere 35 kişi katılmış, katılımcılarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Tarihsel süreçte hem fen bilimlerinde hem de sosyal bilimlerde en çok kullanılan araştırma yöntemlerinin nicel araştırma yöntemleri olduğu görülmektedir (Çölgeçen, 2018, s. 84). Ancak son yıllarda özellikle sosyal bilim dallarında nicel araştırma yöntemlerinin problemin açıklanmasındaki yetersizliği sebebiyle nitel araştırma yöntemlerinin kullanımı artmaktadır (Kümbetoğlu, 2019). Sosyal olguların tümünün evrenselliğinden söz etmek güçtür. Farklı insanların oluşturduğu farklı toplumların kültür ve değerleri birbirinden farklı olduğu gibi sorunları da birbirinden farklı olmaktadır. Sosyal hizmet bir bilimdir ve bilim evrensel olmakla birlikte; insanı ve toplumu temel alan sosyal hizmet, toplumlara ve toplum ihtiyaçlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Çünkü sosyal olgular sabit değil zamana göre değişmektedir. Bu nedenle sosyal bilimlerin bu temel özellikleri nitel araştırmalarla daha iyi anlaşılır hale gelmektedir. Nitel araştırmaların tek bir tanımı olmamakla birlikte en genel manada; algı ve olayların doğal ortamında, gerçekçi ve bütüncül olarak gözlem ve görüşme gibi nitel veri tekniklerinin kullanılarak ortaya koyulduğu araştırmalardır. Nitel araştırma teknikleri sosyal bilimlerin doğasına uygun olarak esnek olup araştırma sürecine göre şekillenebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 37).

Nitel araştırma süreci esnek ve nicel yöntemlere göre daha az yapılandırılmış araştırma planına dayanmaktadır. Araştırmacı, çalışmayı gerçekleştirirken araştırma aşamalarında aktif bir rol oynayarak araştırılan konunun özneleriyle iletişim halinde, sosyal gerçekliği tüm yönleriyle olabildiğince yansıtmaya çalışır. Nitel araştırmada, insanların; olayları, kavramaları, süreçleri nasıl kavradıkları ve anladıklarının ortaya koyulması amaçlanır. Bu amaç gerçekleştirilirken insan ilişkileri, süreçler, kişiler arasındaki bağlar incelenmektedir. Araştırma sürecinde kişilerin sosyal dünyayı nasıl gördükleri ve olayları, olguları nasıl değerlendikleri önem taşımaktadır (Kümbetoğlu, 2019, s. 47). Bu çalışma hukuk bölümü mezunlarının perspektifinden; adli sosyal hizmetin bilinirliğini ve bu bilinirliği etkileyen faktörlerin neler olduğunu, sosyal hizmet uzmanlarının görünümünü, adalet alanında ekip çalışmasının uygulanıp uygulanmadığını, adalet alanında gerekçeleşen uygulamaların adli sosyal hizmet zeminine uygunluğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçları taşıması nedeniyle araştırma nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır.

Araştırmanın verilerinin oluşturulmasında, nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşımdan yararlanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşımda; sosyal dünyayı anlamak, insanların perspektifini anlamakla mümkündür. İnsanları ve bakış açılarını anlamak da kişilerin tecrübelerini ve ifadelerini anlayarak ve yorumlayarak kavranabilir. Bu yaklaşımın hareket noktasını, insan ilişkilerinin keşfedilerek anlaşılmasına çalışılması oluşturmaktadır. Araştırmacı pozitivist paradigmanın aksine başta kendi deneyimlerinden yararlanmak üzere araştırma konusunun içinde aktif bir şekilde var olmaktadır (Kümbetoğlu, 2019, s. 28).

Sosyal hizmet ve mesleki uygulamaları Türkiye’ de yeni yeni gelişmektedir. Çünkü gerek toplum ve kültür yapısı gerekse hâkim inanç yapısı aileye büyük önem vermektedir. Bu güçlü bağlar zor durum ve gereksinimlere mahalli ve pratik çözümler üretmiştir. Ancak küreselleşme ve teknolojinin hızlı gelişmesi birçok kolaylığı ve gelişmişliği beraberinde getirirken insanlar arası bağlara ve aileye büyük zarar vermektedir. Bozulan aile ve toplum yapısıyla birlikte de sosyal hizmetin kurumsallaşmaya başladığı görülmektedir. Yeni kurumsallaşan bir mesleğin de doğal bir neticesi olarak kendisinin ve çalışanlarının bilinirliği düşük düzeydedir. Adalet alanında da sosyal hizmet yeteri kadar bilinmemekte; sosyal çalışmacılar yeteri kadar tanınmamaktadır. Araştırmanın genel amacı; adalet alanının baş aktörleri olan hukukçuların gözünden, sosyal hizmetin bilinirliği ve bu bilinirlik meselesinin nedenlerini (olumlu ya da olumsuz) ortaya koymaktır. Bu nedenle araştırmamızda olgubilim (fenomenoloji) deseni seçilmiştir. Çünkü olgubilim bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam olarak kavrayamadığımız olguları araştırmak için uygun bir zemin oluşturur. Olgu bilim, derinlemesine analizlerle farkında olduğumuz olguların nedenine odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 66).

Olgubilim araştırmalarında en sık kullanılan yöntem görüşme yöntemidir. Nitel araştırma ve nicel araştırma arasındaki fark veri toplama eyleminde de kendini göstermektedir. Bu eylem nicel araştırmalarda, büyük sayılı örneklemeler üzerinde çalışılan anket olarak karşımıza çıkarken nitel araştırmalarda; görüşme, gözlem gibi yöntemler kullanılmaktadır. Veri toplama yöntemleri; niteliksel ve niceliksel araştırmalarda biçim farklılığı gibi dursa da esasen araştırmanın içeriğinden ve bakış açısından kaynaklı bir farklılıktır (Kümbetoğlu, 2019, s. 47). Gerçekleştirilen görüşme günlük hayattaki sohbetten farklıdır ve araştırma amacına hizmet eder. Bu yönüyle de

araştırmacının alana ve konuya hakim olması, iletişim becerilerini etkin kullanması gerekmektedir. Çünkü kolay gibi gözükse de günlük konuşmada yapılan hataların yapılmaması, aksaklıkların yaşanmaması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 38).

Nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan derinlemesine görüşme, görünenden ziyade olguların, süreçlerin özüne inmeyi hedefleyen bir görüşme tekniğidir. Derinlemesine görüşmede açık uçlu sorular kullanılarak konunun veya problemin detaylı şekilde incelenmesi gerçekleştirilir. Görüşme sürecini araştırmacı yönlendirmekte ve kişinin kendini rahat bir şekilde ifade etmesi sağlanmaktadır (Kümbetoğlu, 2019, ss. 71-72). Yarı yapılandırılmış görüşme formu; araştırma konusuna ve alanlarına sadık kalınmasını sağlarken araştırmacıya da esneklik kazandırmaktadır. Araştırmacı görüşmenin ilerleyişine göre bazı soruların sorulma sırasını değiştirebilir, soruları atlayabilir veya konuyu açacak başka sorular yöneltebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 130). Bu nedenlerle verilerin toplanmasında nitel araştırmalarda en çok kullanılan yöntemlerden olan görüşme yöntemi yarı yapılandırılmış görüşme formuyla birlikte kullanılmıştır.

4.2. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında nitel araştırmalarda en çok kullanılan yöntemlerden olan görüşme yöntemi yarı yapılandırılmış görüşme formuyla birlikte kullanılmış ve 27 sorudan oluşan tek bir soru formu hazırlanmıştır. Soruların hepsi bütün katılımcılara sorulmamış olup görüşmenin gidişatına göre süreç yönetilmiştir. Soruların sorulma ayrımındaki temel etken; sosyal hizmetin bilinirliği ve sosyal çalışmacıyla çalışma/görüşme olarak belirlenmiştir. İlk 11 soruda katılımcıların demografik ve genel bilgileri alınması hedeflenmiş, sonrasında; sosyal hizmetin bilinirliği / sosyal çalışmacıların genel görünümü, hukuk alanının ekip çalışmasına uygunluğu, hukuk uygulamalarının adli sosyal hizmet zemininde uygunluğu konularının ortaya koyulması amaçlanmıştır.

Mülakatın ilk bölümünde sosyal hizmetin bilinirliğini etkileyen faktörlerin tespit edilmesi amacıyla katılımcıların demografik ve mesleki bilgileri öğrenilmeye çalışılmıştır. Yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum gibi faktörlerin sosyal hizmetin bilinmesinde ne gibi bir etkisi olduğu ölçülmek istenmiştir. Özellikle mesleki tecrübe ve en çok çalışılan hukuk alanı gibi faktörlerin adli sosyal hizmetin bilinmesinde ne

derece etkili olduğunun tespit edilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca aile mahkemesi, çocuk mahkemesi, denetimli serbestlik müdürlükleri, ceza ve tevkif evleri gibi sosyal hizmet uzmanlarının aktif bir şekilde çalıştığı alanlarda avukatların mesleği gereği bulunma durumu merak edilmiştir. Bu durumun merak edilmesinin nedeni özellikle bu alanlarda sosyal hizmet uzmanlarının sayıca varlığı ve yaptıkları işin görünümünün tespit edilmek istenmesidir.

Katılımcılara sosyal hizmet ve adli sosyal hizmeti bilme durumlarının yanı sıra diğer adalet çalışanları tarafından bilinirliği de sorulmuştur. Böylece hem sosyal hizmet bilgisinin kaynakları hem de sosyal hizmetin bilinmeme nedenleri tespit edilmek istenmiştir. Sosyal hizmetin bilinmeme nedenlerini bu konuda bilgisi olmayan avukatlar kendi üzerlerinden, alana hakim olan veya bilgisi olan avukatlarsa bilmeyen diğer çalışanlar üzerinden değerlendirmiştir. Ayrıca sosyal hizmetin avukatlarda çağrıştırdığı kelimelerle sosyal hizmet bilinirliği üzerinden bir değerlendirme yapılmak istenmiştir. Çağrıştıran kelimelerin hem genel sosyal hizmet görünümü hem de adli sosyal hizmet görünümü ile ilgili bazı ipuçları vereceği düşünülmüştür.

Katılımcı avukatlara meslekleri gereği herhangi bir sosyal hizmet uzmanıyla çalışıp çalışmadıkları veya karşılaşp karşılaşmadıkları sorulmuştur. Adalet alanında sosyal hizmet uzmanı ile karşılaşan veya çalışan katılımcı avukatlardan sosyal hizmet uzmanına dair izlenimlerini aktarmaları istenmiştir. Buradaki amaç sosyal hizmet uzmanlarının adli alanda nitelik ve nicelik olarak yetkinliğini ve yeterliliğini saptayabilmektir. Sonrasında ise adalet alanında sosyal hizmete ihtiyaç duyulan konular ve sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duyulan alanlara ilişkin katılımcıların fikirleri alınması amacıyla “Çalışma hayatınızda veya genel olarak adalet alanında sosyal çalışmacıya/ sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç var mıdır? Hangi konularda ihtiyaç vardır?” sorusu yöneltilmiştir. Adli sosyal hizmete dair deneyimi olan avukatların gözünden sosyal hizmet uzmanına ilişkin izlenimler değerli görülmüş ve adli alanda ihtiyaç duyulabilecek konular, talep edebilecek paydaşlardan birinci ağızdan aktarma fırsatımız olmuştur.

Sosyal hizmet mesleği birlikte çalışmayı gerektirmektedir. Adli sosyal hizmet alanı da sosyal hizmet uzmanı, psikolog, avukat, savcı, hakim gibi birçok farklı meslek grubunun bir arada çalışmak zorunda olduğu bir alandır. Bu nedenle de ekip çalışması bu alanda bir zorunluluktur. Türkiye’de adalet alanının ekip çalışmasına

uygunluğunun tespit edilmesi amacıyla diğer adalet çalışanlarının sosyal hizmet farkındalığı sorulmuş olup bununla birlikte avukatların diğer çalışanlarla ilişkilerinin ne düzeyde olduğu ve nasıl olmasını hayal ettikleri soruları yöneltmiştir. Adli sosyal hizmet alanı sadece mağdur ve suçluları ilgilendiren bir alan olmayıp bu alanda çalışanların da sosyal hizmete ihtiyacı olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda adalet alanında çalışanların eğitime ve psikososyal desteğe ihtiyacı olup olmadığı sorulmuş, avukatların perspektifinden böyle bir eğitim ve desteğin ne gibi bir fayda sağlayacağı tespit edilmek istenmiştir.

Hukuk ve hukukla ilgili meslekler toplum tarafından bilinen ve saygınlığı bulunan mesleklerdir. Bu durumun oluşmasında mesleklerin köklü geçmişleri de etkili olmaktadır. Buna karşın adli sosyal hizmet yeni gelişmekte olan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda mevcut adalet uygulamalarının sosyal hizmet zeminine uygunluğu önem arz etmektedir. Hukuk uygulamalarının sosyal hizmet zeminine uygunluğunu saptayabilmek amacıyla avukatlara hukuk eğitimleriyle ilgili ve mevcut adalet uygulamalarıyla ilgili sorular sorulmuştur. Buna ek olarak hukuk bölümünü tercih etme nedenleri ve şu ana kadar beklentilerini karşılayabilme durumları öğrenilmek istenmiştir. Buradaki amaç hem eğitim sistemlerimizin küçük bir analizini yapmak hem de sosyal hizmet bölümünün tercih nedenleriyle kıyaslayabilmektir.

4.3. Araştırmanın Kapsamı

Niteliksel araştırmalarda evrenin niceliksel araştırmalara nazaran farklı algılanması ve derinlemesine yapılacak bir araştırma hedeflendiğinden rastlantısal olmayan örneklem seçilmektedir. Niteliksel araştırmalarda araştırmacının daha çok veri derleyebilmesi için bu örnekleme tekniği kullanılmaktadır. Örnekleme, bu alanda deneyimleri olan katılımcıların dahil edilmesi amaçlanmaktadır (Kümbetoğlu, 2019, ss. 96-97). Nitel araştırma geleneği içinde ortaya çıkan amaçlı örnekleme yöntemi, bilgisi olduğu düşünülen kişilerle derinlemesine çalışma yapma imkanı sunar. Olgular ve olayların keşfedilip yorumlanmasında yarar sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 116). Çalışmada bu nedenlerle rastlantısal olmayan örneklem türleri arasından amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın süre ve imkân sınırlılığı içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü adli sosyal hizmet alanı denildiğinde işin içine birçok meslek grubu

girmektedir. Bu kadar çok meslek grubuna ulaşarak bir araştırma yapabilmek için oldukça fazla zaman ve imkân ihtiyacı hasıl olmaktadır. Gerek alınacak izinler için bürokrasi gerekse araştırma süresinin kısıtlılığı araştırmanın daha kapsayıcı bir yazın olmasını engellemekte ve sınırlamaktadır. Bu süre ve imkân kısıtlılığı göz önüne alınarak araştırmada yalnızca hukuk bölümü mezunu paydaşlara ulaşmak amaçlanmıştır. İzinler ve ulaşılabilirlik göz önüne alındığında da hukuk mesleğini icra eden avukatlar örneklem olarak seçilmiştir. Bu bağlamda araştırma Bursa’da yaşayan Bursa Barosu’na kayıtlı avukatlara yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.

Bursa Barosu’na kayıtlı 2.399 erkek, 1.793 kadın olmak üzere toplam 4.192 avukat bulunmaktadır (Türkiye Barolar Birliği, 2021). Çalışmamız için belirli bir sayı tespit etmemiş olmakla birlikte doyum noktasına ulaşıldığında çalışmanın sonlandırılması hedeflenmiştir. Araştırmanın amacı Adli Sosyal Hizmet alanının bilinirliği, sosyal çalışmacıların bu alanda görünümü, adalet alanının adli sosyal hizmet felsefesine uygunluğu ve adli çalışma alanının birlikte çalışmaya uygunluğunun hukuk bölümü mezunları tarafından ortaya konulmasıdır. Bu nedenle yapılan ön çalışma neticesinde daha homojen bir yapı oluşturulması düşünülmüştür. Bu düşünceyle katılımcılar; 10 erkek, 10 kadın; 10 adli sosyal hizmete vakıf veya sosyal hizmet uzmanı ile çalışmış/ karşılaşmış, 10 adli sosyal hizmeti bilmeyen kişilerden oluşmuştur. Veriler, 13.03.2023-13.04.2023 tarihleri arasında Bursa ilinde toplanmıştır. Görüşmeler, yüz yüze ve katılımcıların onayı doğrultusunda ses kaydı ve araştırmacı tarafından notlar alınarak gerçekleştirilmiştir.

Daha önce bahsedildiği üzere adli sosyal hizmet Türkiye’ de yeni yeni gelişen bir alandır. Yeni gelişen bir alanın irdelenmesinde ve analizinde, araştırmanın amacı ve sunmak istediği sonuç göz önüne alınmış olup araştırmada 25-40 yaş arası avukatlarla görüşme gerçekleştirilmiştir. Bunun nedeni araştırma öncesi yapılan ön saha çalışmasında sosyal hizmet farkındalığının bu yaş aralığında daha fazla olduğunun tespit edilmesidir. Daha doğru bir ifadeyle adli sosyal hizmet bilgisini de dahil ettiğimizde; mesleki tecrübesi 5 yıldan fazla 20 yıldan az olan avukatların farkındalığının daha yüksek olmasıdır. Araştırma amacı kapsamında adli sosyal hizmetin derinlemesine görüşülebilmesi için de bu yaş aralığı ile sınırlandırılmıştır.

4.4. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi

Toplanan verilerden araştırmanın soruları ve ulaşılmak istenen hedefler doğrultusunda anlam çıkarmak veri analizi sürecini oluşturmaktadır. Esasında bu süreç verilerin oluşmasıyla başlayan ve birlikte örülen bir süreci tanımlamaktadır (Çölgeçen, 2018, s. 89). Nitel araştırmalar farklı özellikler taşıdığı için verilerin analiz edilmesi de farklı yöntemleri gerektirmektedir. Çünkü nitel araştırmada verilerin analizi, çeşitliliği ve esnekliği gerektirir. Araştırmacının sınırlandırılmaması için belli bir standart yoktur. Analiz kısmı araştırmanın önemli bir bölümünü oluşturmakla birlikte araştırmacı da bu süreçte kendi fikirleri ve yorumlarıyla bulguları zenginleştirmektedir. Burada araştırmacının yorum ve fikirleriyle katkı sunarken araştırmanın amacına sadık kalması ve yansız olması önemli görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, ss. 239-240).

Nitel veri analizini oluşturan farklı yöntemlerden biri de betimsel analizdir. Betimsel analiz; araştırma sürecinde oluşan verilere sadık kalınarak katılımcıların söylediklerinin doğrudan alıntılarla aktarılıp verilerin betimsel bir şekilde sunulmasını ifade etmektedir (Kümbetoğlu, 2019, s. 154). Bu bağlamda çalışmanın veri analizi kısmında betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır.

Verilerin analizi kısmında; veriler beş farklı tema altında alt başlıklara ayrılarak doğrudan alıntılarla aktarılmıştır. Sonuç bölümünde katılımcıların cevapları dört farklı tema altında, araştırmacının yorumlarıyla araştırmanın problemi ve amacı ekseninde değerlendirilmiş, tartışma bölümünde ise bu alanda yapılan diğer çalışmalarla kıyas edilerek verilerin analiz süreci tamamlanmıştır.

5. ARAŞTIRMA BULGULARININ ANALİZİ

5.1. Demografik ve Mesleki Bilgiler

5.1.1. Demografik bilgiler

Tablo-1

KİŞİLER	CİNSİYET	YAŞ	ÇALIŞMA DURUMU	YAŞANILAN YER	EKONOMİK DURUM
Avukat 1	Erkek	28	Aktif	Büyükşehir	Orta
Avukat 2	Erkek	30	Aktif	Büyükşehir	Orta
Avukat 3	Erkek	28	Aktif	Büyükşehir	İyi
Avukat 4	Kadın	30	Aktif	Büyükşehir	İyi
Avukat 5	Erkek	28	Aktif	Büyükşehir	Orta
Avukat 6	Kadın	28	Aktif	Büyükşehir	Orta
Avukat 7	Kadın	27	Aktif	Büyükşehir	İyi
Avukat 8	Erkek	29	Aktif	Büyükşehir	İyi
Avukat 9	Kadın	28	Aktif	Büyükşehir	İyi
Avukat 10	Erkek	38	Aktif	Şehir	İyi
Avukat 11	Kadın	29	Aktif	Büyükşehir	İyi
Avukat 12	Kadın	29	Aktif	Büyükşehir	Orta
Avukat 13	Kadın	37	Aktif	Büyükşehir	Orta
Avukat 14	Kadın	25	Aktif	Büyükşehir	Orta
Avukat 15	Erkek	36	Aktif	Büyükşehir	İyi
Avukat 16	Erkek	31	Aktif	Büyükşehir	İyi
Avukat 17	Kadın	26	Aktif	Büyükşehir	İyi
Avukat 18	Erkek	29	Aktif	Büyükşehir	İyi
Avukat 19	Erkek	31	Aktif	Büyükşehir	Orta
Avukat 20	Kadın	29	Aktif	Büyükşehir	Orta

Tablo- 1’de de görüldüğü üzere 10’u erkek 10’u kadın olmak üzere katılımcılar 20 kişiden oluşmaktadır. Katılımcılardan; 1 kişi 25, 1 kişi 26,1 kişi 27, 5 kişi 28, 5 kişi 29, 2 kişi 30, 2 kişi 31, 1 kişi 36, 1 kişi 37, 1 kişi de 38 yaşında olmak üzere yaş ortalaması 29,8’dir. Katılımcıların tamamı hâlihazırda avukatlık mesleğini icra eden kişilerden oluşmakla birlikte ekonomik durumu görece kötü olan ve herhangi bir sosyal yardım alan hiç kimse bulunmamaktadır. Ayrıca katılımcıların tamamı hayatının büyük bir kısmını büyükşehirlerde geçirmiştir.

5.1.2. Mesleki bilgiler

Tablo- 2

KİŞİLER	MESLEKİ TECRÜBE	MEZUN OLDUĞU OKUL	MEZUN OLDUĞU OKULDA SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ BULUNMA DURUMU	SİVİL TOPLUM KURULUŞUNDA ÇALIŞMA
Avukat 1	3 yıl	İstanbul Üniversitesi	Bilmiyor	Hayır
Avukat 2	6 yıl	Yalova Üniversitesi	Var	Evet
Avukat 3	6 yıl	Yalova Üniversitesi	Var	Evet
Avukat 4	5 yıl	Dicle Üniversitesi	Var	Evet
Avukat 5	5 yıl	İstanbul Üniversitesi	Var	Hayır
Avukat 6	4 yıl	Anadolu Üniversitesi	Var	Hayır
Avukat 7	3 yıl	Selçuk Üniversitesi	Var	Hayır
Avukat 8	6 yıl	Marmara Üniversitesi	Bilmiyor	Hayır
Avukat 9	5 yıl	İstanbul Üniversitesi	Var	Hayır
Avukat 10	13 yıl	Marmara Üniversitesi	Bilmiyor	Hayır
Avukat 11	5 yıl	İstanbul Üniversitesi	Var	Hayır
Avukat 12	5 yıl	İstanbul Üniversitesi	Var	Evet
Avukat 13	10 yıl	Uludağ Üniversitesi	Bilmiyor	Hayır
Avukat 14	2 yıl	Dokuzeylül Üniversitesi	Bilmiyor	Hayır
Avukat 15	11 yıl	İstanbul Üniversitesi	Bilmiyor	Hayır
Avukat 16	7 yıl	Uludağ Üniversitesi	Bilmiyor	Hayır
Avukat 17	2 yıl	Özyeğin Üniversitesi	Var	Hayır
Avukat 18	4 yıl	Gazi Üniversitesi	Bilmiyor	Hayır
Avukat 19	6 yıl	Medipol Üniversitesi	Var	Hayır
Avukat 20	7 Yıl	Dicle Üniversitesi	Var	Hayır

Katılımcıların mesleki tecrübeleri, mezun olduğu okul, mezun oldukları okulda sosyal hizmet bölümü bulunup bulunmadığı ve herhangi bir sivil toplum kuruluşunda bulunup bulunmadıkları Tablo- 2 de görülmektedir. Mesleki tecrübe incelendiğinde katılımcıların mesleki tecrübeleri; 2 kişinin 2 yıl, 2 kişinin 3 yıl, 2 kişinin 4 yıl, 5 kişinin 5 yıl, 4 kişinin 6 yıl, 2 kişinin 7 yıl, 1 kişinin 10 yıl, 1 kişinin 11 yıl ve 1 kişinin de 13 yıldır. Araştırmaya farklı bakış açıları katması düşünülerek farklı mesleki tecrübe yılına sahip avukatlar bilinçli olarak seçilmiştir. Ayrıca avukatların İstanbul Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, Yalova Üniversitesi, Dokuzeylül Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi, Medipol Üniversitesi olmak üzere 10 farklı üniversiteden mezun olduğu görülmektedir. Katılımcıların farklı üniversite ve şehirlerden mezun olanlar içinden olması da araştırmanın bakış açısını genişletmektedir.

Avukatların 12'si mezun olduğu okulda sosyal hizmet bölümü olduğunu belirtirken 8 tanesi bilmiyorum cevabını vermiştir. Herhangi bir şekilde sivil toplum kuruluşunda bulunanların sayısı ise 4'tür.

Hukuk ile ilgili ifa edilen meslekler de kendi içinde konularına göre farklı farklı alanlara ayrılmıştır. Çalışılan alanların sosyal hizmet mesleğine etkisini tespit edebilmek amacıyla katılımcılara “En fazla çalıştığınız hukuk alanı nedir?” sorusu yöneltilmiş ve verilen cevaplar doğrultusunda aşağıdaki tablo oluşmuştur.

Tablo- 3

Katılımcılar	İcra ve İflas Hukuku	Aile Hukuku	Ceza Hukuku	İş Hukuku	Ticaret Hukuku
Avukat 1				X	
Avukat 2		X			X
Avukat 3	X	X	X		
Avukat 4		X		X	
Avukat 5	X	X	X		
Avukat 6		X	X	X	
Avukat 7				X	
Avukat 8				X	X
Avukat 9	X			X	
Avukat 10		X	X	X	
Avukat 11		X	X	X	
Avukat 12		X	X	X	
Avukat 13	X				
Avukat 14				X	
Avukat 15			X	X	
Avukat 16	X			X	
Avukat 17				X	
Avukat 18			X	X	

Avukat 19	X		X		
Avukat 20		X	X		

Tablo- 3'e göre; Aile Hukuku alanını 9 avukat, Ceza Hukuku alanını ise 10 avukat en çok çalıştığı hukuk alanlarından biri olduğunu belirtmiştir.

Sosyal hizmet uzmanlarıyla karşılaşma ihtimali en yüksek olan mekanlarla ilgili "Daha önce Mesleğiniz gereği Aile Mahkemesi, Çocuk Mahkemesi, Ceza ve Tevkif Evi, Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde çalıştınız mı / bulundunuz mu?" sorusuna aşağıdaki cevaplar verilmiştir.

Aile Mahkemesi, Çocuk Mahkemesi, Ceza ve Tevkif Evlerinde bulundum (Avukat 2).

Aile mahkemelerinde duruşmalara çıktım, dava takibi yaptım, müvekkillerle görüştüm. Cezaevine müvekkil görüşmesine gittim (Avukat 3).

Barodaki ilk yıllarımda CMK kurumunda sistemden gelen dosyalar nedeniyle çocukların ceza dosyaları için çocuk mahkemelerinde bulundum. Cezaevine de mesleğimden ötürü birkaç kere gitmişliğim var (Avukat 4).

Çocuk Mahkemesi, Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, Ceza evlerinde avukat olarak bulundum (Avukat 5).

Aile Mahkemesi, Çocuk Mahkemesi ve Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde bulundum. Müvekkillerime ait dosyaların duruşmaları, görüşmeler ve diğer hukuki işlemler için bulunmam gerekmişti (Avukat 6).

Aile Mahkemeleri, Çocuk Mahkemeleri ve Cezaevlerinde bulundum (Avukat 7).

Aile Mahkemesinde birkaç defa, Çocuk mahkemesinde bir kez duruşmaya katıldım. Denetimli serbestlik müdürlüğünde bir kez bulundum. Cezaevine belli aralıklarla gidiyorum (Avukat 11).

Velayet davası sebebiyle aile mahkemelerinde, CMK sebebiyle ceza evlerinde bulundum (Avukat 12).

Çocuk mahkemesinde baktığım dava var. Cezaevinde kalan müvekkillerimi ziyarete gidiyorum (Avukat 19).

Aile Mahkemelerinde staj yaptım, ayrıca mesleğim gereği haftada en az beş kez Aile Mahkemeleri ve Çocuk Mahkemelerinde duruşmalarımız oluyor. Yine sık sık cezaevinde müvekkil ziyaretlerinde bulunuyoruz (Avukat 20).

Cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan avukatların; 9 tanesi ceza ve tevkif evlerinde, 3 tanesi denetimli serbestlik hizmetlerinde, 8 tanesi çocuk mahkemelerinde, 7 tanesi de aile mahkemelerinde mesleği gereğince bulunmuştur. 10 avukat ise ismi zikredilen bu mekanlarda bulunmadığını ifade etmiştir.

5.2. Sosyal Hizmetin Bilinirliği Meselesi

5.2.1. Sosyal Hizmeti çağrıştıran kelimeler

Sosyal hizmeti çağrıştıran kelimeler genel olarak sosyal hizmet alanıyla ve sosyal hizmetin bilgi kaynağı ile ilgili ipucu vermektedir. Aynı zamanda adli sosyal hizmetin çalışma alanları ve bu alanda hangi dezavantajlı grupların daha ön planda olduğuy-la ilgili bilgi vermektedir.

Tablo- 4

Avukat 1	Aile, Paylaşım, Bakanlık
Avukat 2	Mağdur, Çocuk, Toplum
Avukat 3	Aile, Çocuk, Yaşlı
Avukat 4	Yardım, Destek, Toplum
Avukat 5	Kadın, Çocuk, Mağdur
Avukat 6	İnsan, Toplum, Kadın
Avukat 7	Destek, Mağdur, İletişim
Avukat 8	Yardım, Destek, Dayanışma
Avukat 9	Toplum, Refah, İhtiyaç
Avukat 10	Bakımevi, Yaşlı, Hasta
Avukat 11	Mağdur, Destek, Aile
Avukat 12	Çocuk, Bakanlık, Mağdur
Avukat 13	Yurt, Politika, Hizmet
Avukat 14	Yardım, İhtiyaç, Toplum
Avukat 15	Aile, Toplum, Destek
Avukat 16	Aile, Bakanlık, Hizmet
Avukat 17	Refah, Aile, Bakanlık
Avukat 18	Toplum, Aile, Hizmet
Avukat 19	Bakanlık, Mağdur, Çocuk
Avukat 20	Aile, Çocuk, Rapor

“Sosyal Hizmet denildiğinde aklınıza ilk gelen kelimeler nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar yukarıdaki tabloda görölmektedir. 8 katılımcı “Aile”, 1 katılımcı “Paylaşım”, 6 katılımcı “Çocuk”, 7 katılımcı “Toplum”, 2 katılımcı “Yaşlı”, 3 katılımcı “Yardım”, 5 katılımcı “Destek”, 2 katılımcı “Kadın”, 6 katılımcı “Mağdur”, 2 katılımcı “İnsan”, 1 katılımcı “İletişim”, 2 katılımcı “Refah”, 2 katılımcı “İhtiyaç”, 1 katılımcı “Bakımevi”, 1 Katılımcı “Hasta”, 5 katılımcı “Bakanlık”, 1 katılımcı “Yurt”, 1 katılımcı “Politika”, 3 katılımcı “Hizmet”, 1 katılımcı da “Rapor” cevabını vermiştir. Bu tabloya göre; aile, toplum, çocuk, mağdur, destek ve bakanlık sosyal hizmetin avukatlarda en çok çağrıştırdığı kavramlardır.

5.2.2. Sosyal hizmetin bilinirliği

Sosyal hizmetin meslekleşme sürecinde karşılaştığı en büyük sorunlarından biri tanımlama ve toplum tarafından kabul edilme sürecidir. Bir mesleğin meslek olma kriterlerinden en önemlisi toplum onayıdır. Toplum onayının gerçekleşmesi için de muhakkak ki o mesleğin bilinmesi ve meslek elemanlarının tanınması gerekmektedir (Acar ve Duyan, 2003, s. 2). Sosyal hizmetin adalet alanı da dahil olmak üzere tanınması ve prestijli bir meslek olması; sunulan hizmetin kalitesini artırarak meslek elemanlarına, topluma ve bu alanda çalışan diğer personele olumlu katkı sağlayacaktır. Mesleğin canlılığının ve etkinliğinin artması için tanınması ve prestiji yüksek bir meslek algısı oluşması gerekmektedir (Aydemir ve diğ., 2022 s. 315). Katılımcıların sosyal hizmet farkındalığını öğrenebilmek için yöneltilen “Sosyal Hizmet bölümünü, bilimini, mesleğini daha önce duydunuz mu? Bildiğinizi düşünüyor musunuz?” sorusuna; çalışmaya katılan avukatların tamamı sosyal hizmet disiplini duydüğünü söylemiştir. Herhangi bir kaynaktan alınan bu bilginin derecesi ölçülmemiş olmakla birlikte sosyal hizmetin varlığından haberdar olmayan katılımcı bulunmamaktadır.

5.2.3. Adli sosyal hizmetin bilinirliği

Katılımcılara sosyal hizmetin alanlarından biri ve çalışmamızın da konusu adli sosyal hizmetin bilinirliğini anlamak için “Adli Sosyal Hizmeti daha önce duymuş muydunuz?” sorusu sorulmuş ve avukatların da olası ekip arkadaşlarından biri olan sosyal hizmet uzmanlarının adliyede varlığı soru olarak yöneltilmiştir. Katılımcıların yarısı, adli sosyal hizmet alanını duymadığını ve adliyelerde sosyal çalışmacı olduğunun bilgisine sahip olmadığını veya bulunmadığını söylemiştir. Katılımcıların geri kalanı adli sosyal hizmeti duydüğünü ve sosyal hizmet uzmanının adliyede çalıştığını, gördüğünü veya bildiğini ifade etmiştir.

Evet, Adli sosyal hizmetin de varlığından haberdarım, adliye de çalıştıklarını biliyorum (Avukat 2).

Adli sosyal hizmet alanını duydum. Aile mahkemelerinde çalışırken özellikle çocukları ilgilendiren boşanma davalarında adli sosyal hizmet çalışanlarının yargılama sürecinde katkıda bulunduklarını gördüm (Avukat 3).

Evet, yukarda da belirttiğim gibi duydum ve gördüm. Özellikle çocuk mahkemelerinde Sosyal Çalışmacılara rastladım. Adliyelerde son yıllarda adli görüşme odaları kurulduktan sonra daha çok Sosyal Çalışmacının adliye bünyesine dâhil edildiğini söyleyebilirim (Avukat 4).

Duydum. Adliyelerde sosyal çalışmacı bulunduğunu sanıyorum (Avukat 5).

Evet, duydum ve biliyorum (Avukat 6).

Evet, biliyorum, sosyal hizmet uzmanları çalışmaktadır (Avukat 7).

Ayrıntılı bir şekilde duymadım. Ama aile mahkemelerinde bulunan bir iki dosyamda ve çocuk mahkemesinde görülen bir dosyamda sosyal çalışmacı kavramını ve görevlendirildiğini duydum. Dolayısıyla adliyelerde çalıştıklarını da bu sebeple biliyorum (Avukat 11).

Evet, velayet davamızda çocuklarla görüşen sosyal hizmetler uzmanıydı. Adliyede odaları mevcuttur (Avukat 12).

Aile ve Çocuk mahkemelerinde görev yaptıklarını biliyorum (Avukat 19).

Evet, özellikle Aile ve Çocuk Mahkemelerinde birlikte çalışmaktayız (Avukat 20).

5.2.4. Sosyal hizmet uzmanı ile çalışma/ karşılaşma durumu

Katılımcı avukatlara bir sonraki bölümün konusu olan “sosyal çalışmacı” izlenimlerine dair cevapları almadan önce, hangi katılımcıların sosyal çalışmacıyla karşılaştığını veya çalıştığını tespit edebilmek amacıyla “Adliyede veya çalışma hayatınızda sosyal çalışmacı/sosyal hizmet uzmanı ile karşılaştınız mı?” sorusu sorulmuştur. Katılımcı avukatların %50’si meslek alanlarında sosyal çalışmacı ile karşılaşmadığını ve çalışmadığını ifade etmiştir. Adli sosyal hizmeti duyduğunu ve adli sosyal çalışmacının varlığından haberdar olan katılımcıların da tamamı sosyal çalışmacı ile karşılaştığını veya birlikte çalıştığını belirtmiştir.

Evet karşılaştım. Özellikle mağdur çocukların vekilliğini /müdafililiğini yaparken birlikte çalışıyoruz (Avukat 7).

Evet, kendi dava dosyamızda karşılaşmıştım (Avukat 12).

Evet, çalıştım. Bakmakta olduğum bir Ağır Ceza dosyasında müvekkilimin çocuğu için gerekli olmuştu (Avukat 19).

Çocuk mahkemesindeki dosyalarımın oturuşu dava sürecinde karşılaştığım oldu. Mahkemenin yönlendirmesinden dolayı müvekkilim olan suça sürüklenen çocukların görüşmeleri oldu. Bizzat karşılaşmamla birlikte bazen görüşmelere katılmadığım için de sadece uzaktan dahil olduğum oldu (Avukat 4).

Karşılaştım. Çalıştığım bazı aile dosyalarında hâkim ifadesinin alınması için çocukları sosyal hizmet çalışanlarına yönlendirdi. Ayrıca müvekkilimi sosyal hizmet çalışanına yönlendirdim. Anne veya babası ile çocuk sosyal hizmet çalışanıyla görüştü. Daha sonra ortaya çıkan rapor mahkemeye sunuldu ve tarafıma iletilti (Avukat 3).

Bazı avukatlar sosyal çalışmacı ile karşılaştığını ancak tam manası ile birlikte çalışmadığını, bu duruma özellikle sistemin çok da müsaade etmediğini belirtmiştir.

Sosyal inceleme raporu hazırlayacak bir sosyal hizmet uzmanıyla denk gelmişim. Ancak o kadar uzun süre vakit geçirip çalışmışlığım var diyemem. Memurlarla birlikte çalışmaya sistem uygun değil (Avukat 2).

Kısmen. Birlikte çalışmanın kapsamı benim zihnimde daha farklı. Evet, karşılaştık, görüştük ancak birlikte çalışma sistem dolayısıyla tam olarak diyemem (Avukat 5).

Katılımcı avukatlardan bazıları ise sosyal çalışmacıların düzenledikleri raporlar vasıtası ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

Birkaç dosyamda rapor düzenlenmesi için mahkeme kanalı ile müvekkillerimi yönlendirmem gerekti sadece. Ancak birebir muhatap olmadım ya da birlikte çalışma durumum olmadı. Dosya kapsamında rapor düzenlenen ve gerektiğinde kişilerle görüşme yapılan bir birim olduğunu biliyorum. Bizimle çok iletişim olmadan genelde işlemler yapıldığından dosya içerisinde sosyal çalışmacının adını duyuyorum (Avukat 11).

“Aile Mahkemeleri'nde velayet davalarında Sosyal İnceleme Raporları (SİR) aracılığıyla karşılaşmıştım. Sosyal incelemeciler öncelikle çocuğun psikolojik durumu, hayat şartları, anne/baba/diğer ebeveynlerin ekonomik, sosyal, fiziksel durumları, çocukla olan iletişimleri gibi konuları inceleyip kararı önemli derecede etkileyecek raporlar hazırlarlardı. Çocuk Mahkemeleri'ndekiler ise mahkemede sorgusu yapılan küçücüğün o sorgu sırasındaki hal ve hareketlerini inceler ve en son da söylediği sözler hakkında -özellikle- yaşına uygun olup olmadığı, yaşanan olayı yorumlama şekli hakkında mesleki çıkarımlarını yaparlardı (Avukat 6).

Evet, taraf olduğumuz dosyalara rapor sunmaları sebebiyle karşılaşmıştım (Avukat 20).

Verilen cevaplar neticesinde çalışmaya katılan avukatların sosyal hizmet bilirliliğini gösteren aşağıdaki tablo ortaya çıkmıştır.

Tablo- 5

KİŞİLER	SOSYAL HİZMETİ DUYMA DURUMU	ADLİ SOSYAL HİZMETİ BİLME DURUMU	ADLİYEDE SOSYAL ÇALIŞMACI VARLIĞINDAN HABERDAR OLMA DURUMU	SOSYAL ÇALIŞMACIYLA ÇALIŞMA/ KARŞILAŞMA DURUMU
Avukat 1	Evet	Evet	Hayır	Hayır
Avukat 2	Evet	Evet	Evet	Evet
Avukat 3	Evet	Evet	Evet	Evet
Avukat 4	Evet	Evet	Evet	Evet
Avukat 5	Evet	Evet	Evet	Evet
Avukat 6	Evet	Evet	Evet	Evet
Avukat 7	Evet	Evet	Evet	Evet

Avukat 8	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Avukat 9	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Avukat 10	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Avukat 11	Evet	Evet	Evet	Evet
Avukat 12	Evet	Evet	Evet	Evet
Avukat 13	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Avukat 14	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Avukat 15	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Avukat 16	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Avukat 17	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Avukat 18	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Avukat 19	Evet	Evet	Evet	Evet
Avukat 20	Evet	Evet	Evet	Evet

5.2.5. Katılımcıların sosyal hizmet bilgisinin kaynağı

Sosyal hizmet hayatın her alanında yer alan bir disiplin ve meslektir. İnsanlar karşılaştıkları olaylar nedeniyle, sosyal çevrelerinden veya meslekleri dolayısıyla sosyal hizmet bilgisini edinmektedirler. Sosyal hizmet farkındalığının ve mesleki görünürlüğün artması için bu kaynakların da bilinmesi gerekmektedir. Böylelikle hangi konularda eksik kalındığı görülecek ve o alanlarda daha iyi çalışmalar yapılabilir. Çalışmada verilen cevaplar neticesinde avukatların sosyal hizmete dair bilgisinin kaynağı tek bir yer olmamakla birlikte arkadaş, sosyal hizmet uzmanı, üniversite ortamı, mesleki tecrübe ve yayınlar olmak üzere 5 ayrı alt başlığa ayrılmıştır.

5.2.5.1. Arkadaş

Katılımcı avukatların yarısından fazlası sosyal hizmete dair bilgiyi arkadaşları aracılığıyla edindiğini belirtmiştir. Özellikle bu alanda okuyan arkadaşları sosyal hizmetin tanıtımında etkili olmuştur.

Sosyal hizmete dair duyum diyebileceğim bilgiyi o bölümde okuyan arkadaşlarım aracılığıyla edindim (Avukat 1).

Çevremde sosyal hizmet bölümünü okuyan arkadaşlarımdan bu bilgiye sahibim (Avukat 18).

Öncelikle arkadaşlarım aracılığıyla ancak sonrasında da mesleğim dolayısıyla sosyal hizmeti biliyorum (Avukat 19).

5.2.5.2. Sosyal Hizmet Uzmanı

Katılımcıların yalnızca yüzde onu adli sosyal hizmet alanı dışında ve arkadaşları dışında olmak üzere herhangi bir sosyal hizmet uzmanı tanıdığını ifade etmiştir.

“Arkadaş aracılığıyla ve bir sosyal hizmet uzmanı tanıyorum (Avukat 2).

“Mesleğimle alakalı olmasa da daha önce sosyal hizmet uzmanıyla tanışma fırsatım olmuştu. Onunla yaptığımız konuşmalar neticesinde mevcut bilgime sahibim açıkçası (Avukat 15).

5.2.5.3. Üniversite Ortamı

Sosyal hizmet bilgisinin kaynağını arkadaş ortamı olarak belirtenlerin yarısına yakını bu arkadaşlarını üniversitede tanıdığını ifade etmiştir. Yani okudukları üniversitede sosyal hizmet bölümü bulunan katılımcılar, üniversitedeki sosyal ortamlarda sosyal hizmet bölümü okuyan insanlarla tanıştıklarını ifade etmişlerdir.

Sosyal hizmet bölümünü ilk üniversite hazırlık bölümünde duymuştum. Daha sonra bölümü okuyan arkadaşlarımdan sahip olduğum bilginin çoğunu edindim (Avukat 3).

Üniversitede sosyal hizmet bölümü okuyan arkadaşlarım vardı (Avukat 9).

Okuduğum okulda sosyal hizmet bölümü okuyan arkadaşlarım vardı. Sosyal hizmete dair duyduğum şeyler okuldan, arkadaşlarımdan diyebilirim (Avukat 17).

Üniversite dönemimde ve mesleğimi icra ederken (Avukat 20).

5.2.5.4. Mesleki Tecrübe

Katılımcı avukatların yarısı diğer bir sosyal hizmet bilgisi kaynağı olarak mesleki deneyimlerini göstermişlerdir. Özellikle adli sosyal hizmeti bilen, adli sosyal hizmet uzmanının adliyede varlığından haberdar olan katılımcıların tamamına yakını bu bilgiye mesleki tecrübeleri sayesinde eriştiğini söylemiştir.

Meslek hayatımda pratik olarak gördüğüm uygulamalardan bilgi edindim. Daha önce çok bilgi sahibi değildim (Avukat 4).

Mesleğimin ifası aşamasında karşılaştığım ve şahit olduğum vakılarda izlenimlerim sonucunda edindim (Avukat 5).

Stajım ve devamında mesleki hayatım boyunca adliyelerde, karakollarda ve emniyet müdürlüklerinde öğrendim (Avukat 6).

Mesleki faaliyetlerim sosyal hizmet bilgisini tanımama vesile oldu. Özellikle mağdur çocukların vekilliğini/müdafililiğini yaparken Sosyal hizmet uzmanları ile çalışıyoruz sahip olduğum bilgiyi de buralarda edindim (Avukat 7).

Aile mahkemelerinde bulunan bir iki dosyamda ve çocuk mahkemesinde görülen bir dosyamda sosyal çalışmacı kavramını ve görevlendirildiğine şahit oldum. Dolayısıyla adliyelerde çalıştıklarını da bu sebeple biliyorum (Avukat 11).

5.2.5.5. Yayınlar

Katılımcıların sadece yüzde onu sosyal hizmete dair bilgiyi bu alanda yapılan yayınlardan elde ettiğini ifade etmiştir.

Arkadaşlarımdan ve bakanlığın yayınlarından (Avukat 12).

Yabancı dizi ve filmlerden duyup merak etmişim. Ayrıca Sosyal Hizmet Bakanlığı'nın yayınlarından da faydalanmışım (Avukat 16).

5.2.6. Sosyal hizmetin diğer adalet çalışanları tarafından bilinirliği

Adli sosyal hizmet alanında hâkim, savcı, kolluk kuvvetleri ve diğer memurlar olmak üzere birçok meslek grubuna ait insanlar görev yapmaktadır. Bu çalışma adli sosyal hizmeti avukatların perspektifinden incelemeyi amaçladığı için diğer adalet çalışanlarının sosyal hizmeti bilip bilmediği avukatların gözünden incelenmek istenmiştir. Avukatların kendi tecrübelerinden veya çıkarımlarından yararlanarak gözlemleri alınmıştır.

Avukatların yüzde onu sosyal hizmetin gelişmesi ve görünürlüğünün de giderek artması nedeniyle diğer adalet çalışanları tarafından da bilindiğini ifade etmiştir.

Diğer adalet çalışanları tarafından çok daha fazla bilindiğini düşünüyorum. Bazı sosyal hizmet çalışanları sürekli adliyede ve emniyet müdürlüklerinde olduğu için oralarda çalışan memurlarla daha sık görüştükleri ve sürekli birlikte çalıştıkları kanaatindeyim (Avukat 6).

Adliyelerde giderek sosyal hizmet çalışanlarının sayısı arttığı için yolu adliyeye düşen adalet çalışanları tarafından bir süre sonra doğal olarak bilinmeye başlanıyor. Yani adliyede sosyal hizmet çalışanlarıyla karşılaşan, duyan bütün adalet çalışanları sosyal hizmet çalışmalarını bilir (Avukat 3).

Katılımcıların yüzde otuzu sadece sosyal çalışmacı ile karşılaşmış veya bu alanda çalışma fırsatı olan meslek elemanlarının bilebileceğini yani kısmen bilindiğini düşünmektedir.

Mahkemelerce bilinmektedir, çünkü bazı alanlarda birlikte çalışmaları gerekmektedir (Avukat 20).

Adliyelerde giderek sosyal hizmet çalışanlarının sayısı arttığı için yolu adliyeye düşen adalet çalışanları tarafından bir süre sonra doğal olarak bilinmeye başlanıyor. Yani adliyede sosyal hizmet çalışanlarıyla karşılaşan, duyan meslek personelinin bildiğini düşünüyorum. Bu nedenle de çoğunluk olmasa da kısmen bilindiğini düşünmekteyim.- (Avukat 7).

Bence tüm adli çalışanlar tarafından bilinmiyor. Sadece Sosyal Hizmet çalışanları ile iletişimde olan mahkeme kalem memurları tarafından biliniyordu diye düşünüyorum (Avukat 4).

Hayır, pek değil. Sosyal çalışmacıyla mesai arkadaşı olan çalışanlar tarafından biliniyordur sadece (Avukat 15).

Ceza hukuku ve aile hukuku alanında faaliyet sürdürenlerin belki bilebileceğini düşünüyorum ama geriye kalan adalet çalışanları tarafından bilindiğini düşünmüyorum. Kısacası bilindiğini düşünmüyorum biliniyorsa da kırıntı bilgilerdir (Avukat 1).

Yalnızca sosyal çalışanlarla muhatap olunan dosyalarda bilindiğini düşünüyorum. Onun dışında avukatların ya da diğer adalet çalışanlarının bu konuda çok bilgisi olduğunu düşünmüyorum (Avukat 11).

Katılımcıların yüzde altmışı ise diğer adalet çalışanlarının bu konuda bilgisi olmadığını düşünmektedir.

Ben bilindiğini düşünmüyorum. Bunun nedeni de geçenlerde bir arkadaşım ile konuştuk. Adliye sarayına gitmiş bir sosyal çalışmacı ile görüşmek için. Ve kolluk kuvvetlerinden orada görevli danışmaya kadar “sosyal çalışmacı nedir? Burada bulunmaz” cevabını almış. Açıkçası hem bu nedenle hem de öngörü olarak ben bilinmediğini düşünüyorum (Avukat 2).

Tabii ki genel bir yargı söyleyemem belki ama ben şahsen bilindiğini düşünmüyorum (Avukat 13).

Fazlaca bilindiğini düşünmüyorum (Avukat 14).

Pekiye seviyede bilindiğini düşünmüyorum (Avukat 19).

Bilindiğini düşünmüyorum. Benim çevremde de sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren arkadaşlarım olmasaydı pek bilgi sahibi olmazdım diye düşünüyorum (Avukat 18).

5.2.7. Avukatların Gözünden Sosyal Hizmetin Bilinmeme Nedenleri

Adli sosyal hizmet alanı gün geçtikçe gelişmekle birlikte görünürlüğü ve bilinirliği halen yeterli seviyelerde değildir. Ulusal Sosyal Hizmet Çalışanları Birliği (NASW)’nin 2007 yılında sosyal çalışmacılara yönelik yaptığı üyelik anketinde, katılanların yalnızca %1’i ceza adaletini sosyal hizmetin birincil uygulama alanı olarak göstermiştir (Whitaker ve Arrington, 2008). Bu durumun düzeltilmesi için de nedenlerinin bilinmesi gerekmektedir. Avukatlardan kendilerinin ve toplumun sosyal hizmet konusunu, bilinmeme nedenleri üzerinden değerlendirmeleri istenmiş ve “idari eksiklik”, “farkındalık ve reklam eksikliği”, “toplum ve adalet yapısı”, “isim/sınıflandırma sorunu” olmak üzere 4 farklı alt başlık ortaya çıkmıştır.

5.2.7.1. İdari Eksiklik

Katılımcı avukatların bir bölümü; sosyal hizmet alanında çalışanlar, istihdam ve adli sosyal hizmetin belli hukuk alanlarıyla sınırlandırılması nedeniyle bilinmediğini düşünmekte ve idari eksikliğe değinmektedirler.

Ben bu sorular sorulana kadar adliyede çalışan sosyal çalışmacı olduğumu bilmiyordum herhangi bir farkındalık oluşmamış bende. Bunun temel nedeni

etkin çalışma yürütülmemiş olması olabilir kendi alanlarında. Bence bu bir idari kusurdur. Mesela polisler herkes tarafından biliniyor ancak sosyal hizmetin bağlı olduğu kurumların yeterince farkındalık oluşturmadağını düşünüyorum (Avukat 1).

Adli alanda yeterince çalışan sosyal çalışmacı olmaması olabilir (Avukat 9).

Sosyal hizmet alanında çalışan personel sayısı az ise o halde tabi ki bu mesleğin içeriğini bilen kişi sayısı da az olacaktır. Ayrıca sosyal hizmet alanlarının daha çok aile mahkemeleri ile anılıyor olması, diğer mahkemelerde ise pek müracaat edilen bir alan olmaması nedeniyle, sosyal hizmetler her zaman somut olarak karşılaşılabileceğimiz hizmet alanları olmaktan çıkıyor (Avukat 18).

5.2.7.2. Farkındalık ve Reklam Eksikliği

Sosyal hizmetin yeteri kadar bilinmediğini düşünen katılımcıların çok büyük çoğunluğu bunun nedeninin; farkındalık ve reklam eksikliği olduğunu belirtmiştir.

Sosyal Hizmet alanının toplumda yaygınlaşmamış olması. Sosyal Çalışmacıların toplumda yeterince görünür olmaması ve sosyal hizmetin varlığına dair program yapılmaması (Avukat 5).

Yeterince tanınan bir bölüm değil. Ayrıca tanıtılmıyor da. Adalet bakanlığı tarafından tanıtılmayan bakir bir kurum bence. Üstelik sosyal hizmet adliyelere çok sonradan dâhil edilen bir kurum olduğu için bilinmiyor. Gerçi yavaş yavaş adliye koridorlarında Adli Sosyal Hizmet tanıtım afişlerine rastlar olduk (Avukat 4).

İletişim ve reklam çağında yaşıyoruz. Örneğin genel olarak hayatta da bir ürünün bilinirliği onun tanıtımı ve reklamı ile ilgili oluyor, sonrasında ürünün kalitesi onu sattırıyor. Ben sosyal hizmetin daha ilk aşamada kaybettiğini ve yeterince reklamının olmadığını düşünüyorum (Avukat 13).

Farkındalık ve tanıtım eksiklikleri sosyal hizmetin bilinmemesine neden olmuş olabilir (Avukat 14).

Genellikle ihtiyaç halinde başvurulduğundan bilinmediğini düşünüyorum. Ama mesela polisleri herkes biliyor bu nedenle sosyal çalışmacıların bilinmeme nedeni bence tanıtım eksikliği (Avukat 17).

5.2.7.3. Toplum ve Adalet Yapısı

Adli sosyal hizmetin gelişebilmesi için adalet yapısının uygun ve toplumun da buna hazır olması gerekmektedir. Bu alanda sistemden kaynaklı sorunlar olduğu bir gerçek olmakla birlikte toplumun ve adalet yapısının adli sosyal hizmete uygun olmaması durumunda tüm yapılanalar veya yapılacak olan hizmetler etkisiz olacaktır. Katılımcıların bazıları toplum üzerinden bazıları ise adli alanda çalışanlar üzerinden sosyal hizmetin bilinmeme nedenlerine değinmiştir.

Sosyal adalete açlığımız var. Bunun toplanması da açıkçası zor gözüküyor bu durum sadece sistemle alakalı da değil. Sistemle beraber sistemin kişilere empoze ettiği psikolojiyle beraber her şahsın kendisindeki arızadan da kaynaklanmakta.

Kimsenin buna biz avukatlar da dâhil temize çekmeye hak ve yetkisi olduğunu da düşünmüyorum (Avukat 2).

Sosyal hizmeti bilen adli personelin de çocuk suçluluğuyla uğraşan personeller olduğunu düşünüyorum. Çocuk suçluluğu genellikle sosyoekonomik durumu çok kötü olan ailelerin çocukları olduğu görülüyor büyük oranda. Ya aileleri de suçlu bireyler oluyor ya da ekonomik durumları kötü olan aileler. Bu nedenle de bu kişilerin genellikle avukatla işi olmuyor devletin zorunlu görevlendirdiği avukatlar hariç. Bu avukatlar da bu dosyaları çok sahiplenmiyorlar. Dosyaya ne kadar hakim ki adli sosyal hizmete hakim olsun. Zaruri bir iş olduğu için iş sahiplenilmediğinden bilinmediğini düşünüyorum. Özellikle de yaşı büyük avukatların bilmeme nedeni budur. Çünkü bu avukatlarla karşılaşmak için para odaklı olmasıdır. Kısacası Yeterli teşkilatlanma, personel ve dolayısıyla adli görevleri bulunmadığından bilinmediğini düşünüyorum (Avukat 15).

Çünkü adliye çalışanları sadece kendi işleri ile ilgilenir. Avukatlar ise kendi davası olmayan alanları pek te ferruatlı bilmezler (Avukat 19).

5.2.7.4. İsim ve Sınıflandırma Sorunu

İsim ve sınıflandırma sorunu tüm sosyal hizmet alanları için geçerli olan bir sorundur. Bu durumun oluşmasındaki en önemli sebep ise profesyonel sosyal hizmetin Türkiye’de yeterince gelişmemiş olması ve yeni bir alan olmasıdır. Katılımcıların bir bölümü bu sorunun adli sosyal hizmetin bilinirliğine de etki ettiğini ifade etmiştir.

“Şunu da ifade etmek isterim ki sosyal hizmetin bir sınıflandırma sorunu var bence. Yani bugün sosyal hizmet dediğimiz olgu sosyal devletin veya sosyal devlet olmak isteyen bir devletin vazgeçilmez bir parçasıdır. Ama işte bu cümlede de ifade ettiğim gibi bu hizmeti insanlar devletin bir parçası olarak görüyorlar. Zaten öyle ama ben şunu demek istiyorum; insanlar bugün sosyal hizmet olarak bir hizmete maruz kaldıklarında bunu devletten biliyorlar. Evet, bunu zaten sağlayan devlet ama bu sosyal hizmetin tanınmasının ve sosyal hizmet çalışanlarının gereken/ihtiyaçları kadar/işlerini kolaylaştıracak ölçüde saygınlığı elde etmelerine engel oluyor. Yani mesela bugün bir köylü çalışan ineğini bulan devlete minnet duyarken bu işi yapan jandarmaya da saygı ve minnet duymaktadır. Bu köylünün başına geleni gören diğer köylüler de devletin yanında fiili gerçekleştiren jandarmaya da minnet ve saygı duymaktadır. Duyulan saygının sebeplerini irdelemeksizin, saygıyı bir iletişim/oluşan bir etkiye tepki unsuru olarak ele aldığımızda yani saygıya bir ileti dediğimizde bir iletinin doğum amacının yani iletirme amacının gerçekleşmesi için temel ihtiyaç varış adresidir. Yani bir kaynaktan doğan ileti artık var olmak için kaynağa ihtiyaç doğmaz zaten artık vardır, artık amacını gerçekleştirmek için bir varış noktasına yani taşıdığı mesajı iletebileceği bir adrese ihtiyaç duyar. İşte tam burada köylüden çıkan saygı iletisi devlet olgusu yani adresi belli olduğu için devlete ulaşır aynı şekilde jandarma belli bir olgu olduğu için ona da ulaşır. Ve bu ulaşan saygılar jandarma olgusunda birikerek hiç suç işlenmeyen hiçbir sorunun çıkmadığı bir bölgede jandarmayı da etkiler bu durum. Çünkü oradaki jandarmanın temel adı jandarmadır işi yapan Ahmet, Mehmet vb. değildir. Sorunsuz bölgedeki jandarmanın bölgesinde bir sorun çıktığında jandarma bu işi çözerken veya hiçbir sorun çıkmasa bile rutin işlerini yaparken (devriye vb.) jandarma olgusunun daha önceden kazandığı ve kazanmaya devam ettiği saygıyı kullanabilir. Eğer ki jandarmalık yapan devlet personelinin ‘jandarma’ diye bir ismi, bir sınıflandırması olmasaydı, köylü vatandaştan çıkan saygı iletisi sadece

devlete ulaşacaktı çünkü işi yapanlar jandarma değil, (jandarma diye bir olgu yok) işi yapanlar düz devlet görevlisiydi bu durumda saygıyı hak eden devlet yalnız devlet olacaktı. Yani şunu demek istiyorum; sosyal hizmetin bugün bence ilk çözmesi gereken sosyal hizmet çalışanlarına bir isim/bir sınıflandırma vermek, reklamını yapabileceği bir platform oluşturmak yani yapılan işe karşı oluşan saygı iletilisini alabileceği bir adres oluşturmaktır. Bence bu çözümler sosyal hizmet ve sosyal hizmet çalışanları kısa zamanda ülke çapında tanınıp saygınlık kazanacaktır (Avukat 3).

Adliyede ya da hukuk alanında yeterince görev alınmadığı ve görevlendirmelerinin yalnızca bazı dosya ve mahkemelerle sınırlı olması, yani sadece küçük bir alanda sınıflandırılması sebebiyle bilinmediğini düşünüyorum (Avukat 11).

Sosyal hizmetler kavramı toplumumuzda sadece kimsesiz çocuklarla daha çok bağdaştırılan bir kavram ve meslek olduğundan kaynaklandığını düşünüyorum (Avukat 12).

5.3. Avukatların Perspektifinden Sosyal Hizmet Uzmanı

Sosyal hizmet meslekler arası iş birliğini gerektiren bir meslek dalıdır. Bununla birlikte adli sosyal hizmet direkt hukuk ve hukuka bağlı meslek dallarıyla iç içedir. Çocuk Şube Müdürlüklerinde, Çocuk Mahkemelerinde, Aile Mahkemeleri, Çocuk Eğitimevlerinde, Ceza ve Tevkifevlerinde, Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde, Mağdur Hakları Dairesinde, Adli Görüşme Odalarında, Çocuk İzlem Merkezlerinde; kolluk kuvvetleri, hakim, savcı, avukat, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikiyatrist, sosyolog, evrak memurları ve hizmet sunan diğer profesyoneller bir arada çalışmaktadır (Gönültaş ve Coşkun, 2020). Adalet alanında çalışan sosyal çalışmacılar sadece kendi yetkinlik ve uzmanlık alanında adli faaliyetlerde bulunurlar (NOFSW, 2023).

Bu bölümde adli sosyal hizmet uzmanıyla çalışma fırsatı olmuş veya karşılaşmış olan katılımcıların; sosyal hizmet uzmanlarına dair izlenimlerine ve adli alanda sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duydukları konulara yer verilmiştir.

5.3.1. Avukatların sosyal hizmet uzmanı izlenimleri

Sosyal hizmetin bilinirlik düzeyinin artmasında ve mesleğin tanıtımında sosyal hizmet uzmanlarına büyük görev düşmektedir. Özellikle medyaticliğin az olduğu, toplum tarafından görece az bilinen bir mesleğin o mesleği yerine getirenler tarafından temsiliyeti ayrı bir önem kazanmaktadır. Çünkü insanlar sosyal hizmet uzmanıyla temasında belki de bu mesleği ilk defa duyacak, adalet alanında çalışan paydaşlar tarafından sosyal hizmete dair bilgi bu görüşmede öğrenilecektir. Bu nedenlerle de

sosyal hizmet uzmanları iletişim becerilerini doğru ve etkili kullanmalı, mesleğinin gerekliliklerine hakim olmalıdır. Bu bölümde yalnızca sosyal hizmet uzmanıyla çalışmış veya karşılaşmış olan katılımcıların izlenimlerine yer verilmiştir.

Sosyal hizmet uzmanıyla birlikte çalışmış olan katılımcıların büyük çoğunluğu iletişim ögesi üzerinden değerlendirme yaparak karşılaştıkları uzmanların iletişim unsurlarını doğru ve başarılı kullandığına dair izlenimlerini aktarmıştır. Ayrıca adalet sistemi içerisinde yer alan diğer çalışanlara nazaran daha sabırlı ve anlayışlı aynı zamanda da güvenilir olduklarını ifade etmişlerdir.

İletişim becerileri ve bu alandaki yetkinliklerini takdir ediyorum. Psikolojiden iyi anlıyorlar ve kritik süreçleri iyi yönetiyorlar. Bu alandaki ilkeleri davranışa yansıtma konusunda da oldukça başarılı olduklarını düşünüyorum. Aile hukuku dosyasında çocukların velayeti hususunun belirlenmesi için sosyal hizmet uzmanı rapor tanzim etmişti. Gördüğüm kadarıyla objektif hizmet sunarak sosyal adalet ve insan haklarını öncelikli tutarak güvenilir bir zemin oluşturduklarını düşünüyorum (Avukat 7).

Sosyal hizmet çalışanları genel olarak iyi ve ilgililer. Yani zaten muhtemelen aldıkları eğitimden stajda ve çalışırken insanlarla ve insan ihtiyaçlarıyla ilgilendiklerinden ilgili ve kibar olmalarına sebep oluyor. Her ne kadar genelde insanla uğraşan, işi insan olan meslek grupları tahammülsüz olsa da sosyal hizmet çalışanlarında bu şekilde tahammülsüz bir davranışa rast gelmedim. Aldıkları eğitim ve eğitim müfredatlarından kaynaklanabilir. Bir de tabi sosyal hizmet bölümünü seçerken bölümün nasıl bir bölüm olduğunu bilerek seçmeleri ve buna göre okumaları da etkili olabilir. Aldıkları staj eğitimi de bu konuda etkili olabilir (Avukat 3).

İşlerini yaparken suçlulara özellikle çocuklara sakın ve güven verici yaklaşımları dikkatimi çekmişti. Adliyedeki kaos ortamında olmalarına rağmen oraya ait değillermiş gibi. İnsanlar adli makamdan ve mahkeme kalemi memurlarından çekinir genellikle ki onları bu konuda haklı buluyorum. Ancak adli memurların bilinmeyen ve mesafeli duruşları Sosyal Hizmet uzmanında/çalışmacısında yok. Bu da insana güven veriyor tabii ki. Müvekkil açısından bakacak olursak da; mağdur suçlu fark etmez insana saygı duyulduğunu hissettiriyorlar. Benim gözlemimde bu işlerinde yetkin olduklarını göstermektedir (Avukat 4).

Açıkçası sayılarının az olmasından mı aldıkları eğitimden mi kaynaklı bilmiyorum ancak biz ve diğer adalet mensuplarından farklıydı ilk gözlemim. Karşılaştığım veya çalıştığım sosyal hizmet uzmanlarında bende kalan en önemli izlenim güvenilir olmaları diyebilirim (Avukat 12).

Çok ilgili ve anlayışlı biriydi. İşini çok hassas bir şekilde yürütüp rapor tanzim etmişti (Avukat 19).

Sosyal hizmet denildiğinde benim aklıma ilk çocuk geliyor. Çünkü sosyal çalışmacı ile karşılaşma hatıralarım genellikle içinde çocuk olan davalardı. Adalet alanında çocuklarla özdeşleştirebildiğim meslek elemanları diyebilirim. Ve gözlemim iletişimleri güzel, iyi empati kurabilen işlerini layıkıyla yapmaya çalışan meslek elemanlarıydı. Çocuklar ne olursa olsun bizim geleceğimiz. Bu yönüyle de onlarla ilgilenen bir birimin olması çok güzel bence (Avukat 11).

Diğer meslektaşlarının aksine birlikte çalıştıkları bazı sosyal hizmet uzmanlarının işini savsaklayarak yaptığı yönünde eleştiri yapan avukatlar da bulunmaktadır.

Her meslekte olabileceği gibi bazıları, yalnızca verilen görevi yapma gayesiyle hareket edip kendisine gelen dosyayı bir an önce elden çıkarmayı hedefler. Bazıları ise olması gerektiği gibi, daha insancıl ve çözüm odaklı yaklaşır (Avukat 20).

Her ne kadar sosyal hizmet uzmanlarının dürüst olduğunu düşünsem de dürüst oldukları konusunda emin değilim. Genellikle gözlemlediklerim maalesef "İşimiz bitse de hemen gitsek." düşüncesiyle sorgunun/ifadenin sonlanmasını bekliyorlardı. Bu kişilere nazaran rapor hazırlayan meslektaşlarının daha düzgün ve özenli çalıştıklarını düşünüyorum. Duruşma beklemek veya emniyet müdürlüklerindeki prosedürlerin uzaması gibi aksaklıklar hepimiz için can sıkıcıdır elbette. Ama hepimizin orada bulunmasının bir sebebi var. Hatta sebepten öte hepimiz bir amaca hizmet etmek için orada bulunuyoruz. Bu nedenle orada olma sebebimiz olan "insan"ın, o an hayatının belki de en önemli anını yaşadığını unutmadan, özenle/titizlikle görevimizi yapmamız gerekir. Öyle bir anda elimizden gelenin fazlasını yapmamak geri dönülemeyecek vahamette durumlara yol açabilir (Avukat 6).

Bununla birlikte ne sosyal hizmet uzmanları ne de avukatlardan kaynaklanmayan sorunlara dikkat çeken katılımcılar da bulunmaktadır. Esasen katılımcıların çoğunluğu sistem eleştirisi yapmış ve adalet sisteminin ekip çalışmasından uzak olduğunu ifade etmiştir.

Benim tasavvurumdaki sosyal hizmet uzmanı veya bu alanda çalışan kişilerin topluma bariz bir katkısı bir doktor gibi bir kaymakam gibi muhakkak faydası var. Toplumun birçok derdine derman olma noktasında özellikle adalet alanını konuşuyorsak; ceza evine girmiş, ıslah evine girmiş birinin ıslahı ve topluma kazandırılması işlediği suç veya başka bir suçu işlemeye meyli açısından bu alan çok kıymetli bir alan. Ama toplumda yeterince yaygınlık ve işlerlik kazanmadığı için sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda yeterince fırsat bulamamasından ötürü yeterince o istidadı kullanamıyorlar. Sosyal hizmet ve bu alanda çalışanlar esasen çok değerli bence. Ancak işin fiiliyatı ne yazık ki böyle değil. İşin fiiliyatında ortalama bir vatandaş gözüyle bakıyorum sistem gereği muhtemelen şu alanda çok bariz çalışıyorlar bariz etkileri var diyebileceğim bir husus yok maalesef (Avukat 2).

Açıkçası benim karşılaştığım olduğum davalarda sosyal çalışmacıların işlerini iyi yaptıklarını söyleyebilirim sadece. Tabii ki tam olarak iş tanımlarını bilmemekle birlikte sadece işlerini yapıp adalete katkı sunduklarını gözlemledim. Çünkü sistem ancak bu kadar gözlem yapabilmeme izin veriyor aslında. Belki de sunacakları katkı daha fazladır ya da teoride iletişimimiz daha fazla olmalıdır bunu bilemiyorum açıkçası (Avukat 5).

5.3.2. Sosyal çalışmacıya duyulan ihtiyaç

Sosyal hizmet uzmanları son yıllarda yapılan düzenlemelerle adli sitemde birçok birimde rol ve sorumluluk almaktadır. Kollukta, soruşturma ve kovuşturma evrelerinde, adli tıp değerlendirmelerinde, ceza infaz ve denetimli serbestlik

uygulamaları gibi birçok alanda sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle hukukçuların adli sosyal hizmet uzmanlarından ne beklediği, sosyal hizmet uzmanlarının yerine getirmesi gereken sorumlulukların belirlenmesinde önemli olmaktadır (Karataş, 2022, s. 287).

Araştırmaya katılan avukatlar aile ve çocuk mahkemelerindeki yargılamalar başta olmak üzere hukukun birçok alanında sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. “Çalışma hayatınızda veya genel olarak adalet alanında sosyal çalışmacıya/sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç var mıdır? (Varsa) Hangi konularda ihtiyaç vardır?” sorusuna verilen cevaplar danışmanlık/eğitmenlik, rapor yazma, vaka yöneticiliği, araştırmacılık ve değerlendiricilik, savunuculuk, bilirkişilik, bağlantı kurma olmak üzere 7 alt başlığa ayrılmıştır.

5.3.2.1 Danışmanlık/Eğitmenlik

Sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdiği gözlemlenebilir ve ilk sayılabilecek rolü danışmanlık rolüdür. Sosyal hizmet uzmanı bu rol ile psikososyal değerlendirme, teşhis, bakım ve sosyal tedavi işlevlerini yerine getirmektedir. Müracaatçıların zor durumlarla başa çıkması, sorunların önceden tahmin ederek engellenmesi, güçlendirerek kendi kendine yetebilmesi “eğitmek” eylemini kapsar ve eğiticilik rolünün bir getirisiidir. Aynı zamanda çalışılan kurumdaki oryantasyon eğitimleri, süpervizyon, uzmanlara veya tüm personele sağlanan danışmanlık da sosyal hizmet uzmanının eğitmenlik rolünü ifa ederken yerine getirdiği işlevleridir (Sehafor ve Horejsi, 2014).

Suçluların tekrar suç işlememesi için kanunların caydırıcılığıyla beraber buna biz sosyal hizmet diyebiliriz psikolojik destek diyebiliriz adını kim ne koyarsa koysun bu hizmetle kişinin ıslahı ve devamı olan süreç sosyal hizmet vasıtasıyla olacaktır (Avukat 2).

Ütopik bir hayal olsa da bir danışman olarak Ofisin de bir sosyal çalışmacısı olsun isterdim ya da fabrikaların da iş güvenlik uzmanı gibi zorunlu bulundurması gereken bir personel türü olabilir (Avukat 12).

5.3.2.2 Rapor yazma

Kanunların dışına çıkmadan herkes için aynı veya benzer müdahale planlarını uygulamak sosyal hizmet etik ve ilke değerlerine uygun değildir. Çünkü her insan özeldir ve her müracaatçı için farklı bir çaba ve özen gösterilmeli, müdahalenin başarılı olması için kişiye özel olması gerekmektedir. Kişiye özel müdahale yapılması ve

sonucunun başarılı olması noktasında da müracaatçıları tüm yönleriyle açıklamaya çalışan sosyal inceleme raporları büyük önem taşımaktadır (Altındağ ve Zengin, 2022, s. 314).

Genel manada sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Ancak uygulama bazlı konuşmam gerektiğini hissediyorum ve açıkçası tanıştığım ve gözlemlediğim uzmanların hazırladıkları raporlara şahitlik ettim. Bu tür raporların varlığı adalet için zaten gerekli ve bir uzman tarafından olması gerekiyor bence. Bu ne nedenle de rapor yazma konusunda ihtiyaç duyulduğunu düşünmekteyim (Avukat 5).

Sosyal hizmet bilgi, beceri ve değer temeline dayalı bir meslektir. Ancak uygulamada görülmektedir ki sosyal inceleme raporları diğer meslek elemanları tarafından da sadece mevzuatın yerine getirilmesi maksadıyla da tutulabilmektedir. Halbuki bu raporlar bireyi çevresi içinde ele alan bütüncül müdahale kapsamında hazırlanmalıdır (Türksever ve Oflaz, 2014, s. 415).

Raporlar her davanın seyri ve sonucu için önemli. Bu nedenle ehil kişiler tarafından yazılması zaruri bir durum bence. Davalarda karşılaştığımız sosyal inceleme raporlarının da genel itibarıyla güzel yazıldığını görüyoruz. Bence rapor yazma konusunda sosyal hizmet uzmanlarına kesinlikle ihtiyaç olduğunu düşünüyorum (Avukat 19).

5.3.2.3. Vaka yöneticiliği

Sosyal hizmet müdahalesini bir süreç olarak ifade edebilen en kapsamlı sosyal hizmet uzmanı rolü vaka yöneticiliğidir. Müracaatçının tanınmasıyla başlayan takip ve izleme aşamalarıyla son bulan sosyal müdahalesinde sosyal hizmet uzmanı vaka yöneticisi rolünde diğer rol ve işlevlerinin tamamını kapsayacak şekilde müdahalede bulunmaktadır. Müracaatçılarla doğrudan çalışan sosyal hizmet uzmanları insanların sorunları ile bu sorunları giderecek kaynaklar arasında mükemmel bir konumdadır. Sorunların çözümünde hem danışman hem eğitici hem de adeta bir köprü vazifesi görmektedir (Sehafor ve Horejsi, 2014).

İhtiyaç var ve tabii ki tek ihtiyaç noktası insanlar açısından değil mahkeme açısından dava sürecinde de devreye girmektedir. Davalı tarafları doğru analiz etmek onların söylediklerini hareketlerini ve ne demek istediklerini iyi anlayabilmek dosyayı sonuçlandırmak açısından çok önemlidir. Mahkemelerde yoğunluk olduğu için bu süreçler atlanabiliyor. Ancak hakimler savcılar sosyal hizmet uzmanına yönlendirdiği sanık veya mağduru sosyal hizmet uzmanı tarafından yapılan gözlem sonucunda daha iyi anlayıp daha iyi karara varabiliyorlar. Ezcümle insanların adliye atmosferinden çıkıp objektif olarak kendilerini ifade etmelerini sağlama ve bu konuda mahkemeye doğru analiz yapabilme konusunda sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç vardır (Avukat 4).

Esasen baktığımız zaman insanın olduğu her yerde sosyal çalışmacıya ihtiyaç vardır. Adli hizmetler temel olarak sosyal hayatın önemli bir yapıtaşı olduğundan bu alanda özellikle ihtiyaç duyulmaktadır. Genel olarak zaten adaletin varoluşunun çok büyük bir kısmı bir insanın diğer insanlarla veya insan topluluklarıyla olan iletişiminden kaynaklanmaktadır. Yani bir insan diğer insanlarla etkileşime girer; evlenir, çocuk sahibi olur, kavga eder, diğer insanlara karşı suç işler, diğer insanlar ona karşı suç işler, haksızlığa uğrar, haksızlığa uğramasa da sırf murisin çocuğu olduğu için hak sahibi olur, boşanır, ortaklı veya ortaksız şirket kurar, şirket dağıtır, borçlanır, vb. çok örnek verebiliriz. Bunların hemen hepsi adli makamları ilgilendiren konulardır. Ve bunların hemen hepsi insanların diğer insanlarla kurduğu etkileşim, sosyalleşme olgusu sonucunda oluşmuştur. Bu alanlarda sosyal hizmetin varlığı ve ihtiyacı zaten doğasında vardır. Bu ihtiyaç zaten otomatik olarak oluşur sadece bu ihtiyacı giderip gidermemek tercihi bunu organize bir şekilde sağlayabilecek topluluklara devletlere kalır. Yani baktığımız zaman bir insanın diğer insan ve insan topluluklarıyla iletişim kurduğu her yerde ve bir insanın diğer insanlardan ayrı düştüğü veya geri kaldığı yani sosyal olarak diğer insanlara yetişmesi için yardıma ihtiyaç olduğu her durumda sosyal hizmet gereklidir. Bu ihtiyaç doğaldır kendiliğinden otomatik doğar. Yani bir insanın bunu öğrenip öğrenmemesinin bu ihtiyaç üzerinde bir etkisi yoktur. Bir insan sosyal hizmet kavramını hiç duymamış olsa bile sosyal hizmete ihtiyaç duyabilir (Avukat 3).

5.3.2.4 Araştırmacılık ve değerlendiricilik

Toplum yapıları gibi mesleklerin etki alanları ve uygulanma biçimleri zamanla değişmektedir. Bir mesleğin topluma yeterli katkıyı verebilmesi için sabit olarak kalması yeterli değildir ve değişime uyum sağlamak zorundadır. Meslek üyeleri de uygulamaya rehberlik eden becerilerini geliştirmek durumundadır. Sosyal hizmet mesleğini icra edecek insanların da uzman olabilmesi için mevcut olan bilgi birimini, mesleğin gerekliliklerini bilmesi, mevcut devam eden gelişmeleri takip etmesi gerekmektedir. Sosyal hizmet uzmanları özellikle mahkemelerde uygulama ve müracaatçı değerlendirmeleri yaparken ve uzman görüşü ortaya koyarken araştırmacılık ve değerlendiricilik rolünün gerekliliklerini yerine getirmektedir (Sehafor ve Horejsi, 2014).

Mutlaka ihtiyaç vardır. Özellikle Ceza Mahkemeleri, Aile Mahkemelerinde ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Velayetin düzenlenmesi, şahsi ilişki kurulması konularında, yine sosyal ve ekonomik durum araştırılması için, çocukların suça sürüklenmesindeki nedenler, etkiler, sonuçları gibi konularda uzman görüşü almak için sosyal çalışmacıya ihtiyaç vardır (Avukat 20).

Aslında genele bakıldığında bu alanda uzman kişilerin dosyalarımız kapsamında da ciddi önem arz eden durumlara ilişkin uzman görüşü sunan kişiler olduğu biliniyor. Kendilerinin mahkeme oluşumu ve taraflar dışında bir birey olarak dosyalara uzman kişi sıfatıyla katkı sunmaları güvenilirlik ve yetkinlik hususunda bizim tarafımızda genel anlamda yeterli kişiler olarak görülüyor. Çocuk ya da mağdur ile görüşmeleri sonucunda bireylerin mahkeme heyeti ile birebirde paylaşmadığı ya da tarafların da etkisi altında kalmadan mahkeme huzurunda

belirtmekten çekindikleri hususları ya da yaşanan olayı tüm ayrıntıları ile bu hususta uzman ve kişideki değişimleri ve tepkileri birebir gözlemleyip bu konuda görüş bildirebilecek uzman bir kişi ile paylaşabilme durumu bireyin onuruna ve değerlerine saygı gösterilerek hukuki bir zeminde sağlıklı kararlar verilmesine vesile olabileceğinden adalet alanında sosyal hizmet uzmanı kişilerin çalışmasına oldukça önem veriyorum (Avukat 7).

5.3.2.5. Savunuculuk

Sosyal hizmet uzmanının sınırlarını yasalar çizmektedir. Bu sınırlar çerçevesinde diğer koşullardan bağımsız olarak müracaatçının yararı doğrultusunda müdahalede bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı savunuculuk rolü gereği insanın en temel hakkı olan; yaşama, hayatta kalma, gelişme, katılım sağlama, adilce yargılanma haklarını sağlamaya yönelik çalışmalarda bulunmaktadır (Karataş, 2022, s. 286).

Sosyal hizmetin çalışma alanının genellikle çocuklar olduğunu düşünüyorum. Sosyal hizmetin ele aldığı süjeler ya toplumsal eşitliği yakalayamayan kişiler ya da fiziksel veya herhangi bir sebeple yakalama fırsatı olmayan kişileri sosyal hayata katma çabası. Sosyal hizmetin konusunu böyle yorumluyorum bu nedenle de bence ihtiyaç duyulur. Mesela çocuklarsa suça karışan bir çocuksa veya suçtan zarar gören çocuklarsa yaşadığı durumu atlatacak yol gösterecek adım attıracak bunu devletin eliyle yapacak sosyal çalışmacılara ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Eğer mevzu bahis kadınlarsa toplumumuzda kadına şiddet ve kadınların yaşadığı başkaca sorunların giderilmesinde de ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Ayrıca sosyal eşitlikte bir adım geride olan engelli vatandaşlarımızın katılımında sosyal çalışmacıya ihtiyaç olduğunu düşünüyorum (Avukat 1).

Mesleğimiz açısından iki türlü muhatabımız var. Birincisi gerçek kişi ikincisi tüzel kişidir. Gerçek kişiler bizatihi sosyal hizmetten faydalanacak kişiler. Gerçek kişilerin de özellikle ceza davaları hususunda yanı sıra aile ve kişinin şahsını ilgilendiren davalarda hakkın muhafazası için muhakkak sosyal çalışmacıların çalışması gerektiğini düşünüyorum (Avukat 2).

Evet var. Her alanda her konuda daha aktif rol almaları gerektiğini düşünüyorum. Mevcut durumda ülkemizdeki insanların yalnız, çaresiz hissetmelerinin bu şekilde önüne geçilebilir. Yardıma muhtaç olan insanlara daha etkili bir şekilde fayda sağlanabilir (Avukat 16).

Çocuklar için yapılan hizmetlerin artırılması ve detaylandırılması, aynı hizmetlerin reşit kişiler için de insan ve dosya, haklı ve haksız ayırt edilmeden sağlanması iyi olacaktır (Avukat 6).

5.3.2.6. Bilirkişilik

Adli sosyal hizmet uzmanları davalara konu olan olayların açığa çıkarılması ve neticesinde de adaletin tecellisi için mahkemelerde bilirkişi olarak kritik bir rol oynamaktadır. Bu rol davanın seyrini doğrudan etkileyebilmektedir (Özcan ve diğ., 2022, s. 17). Adli sosyal hizmet alanında görev yapan uzmanlar bilirkişilik rolüyle; müracaatçı grupları ile sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temelinde görüşmeler

yapar ve adli sistem içerisinde müracaatçının temsilyeti için çalışarak kişilerin kendi kaderini tayin hakkı ilkesi çerçevesinde değerlendirmeler yapmakta veya önerilerde bulunmaktadır. Uygulama aşamasında sosyal hizmet uzmanı bu rolünde çoğunlukla değerlendirme ve tespit odaklıdır. Bu değerlendirme ve tespitler de sosyal hizmet uzmanı tarafından mesleki gereklilik çerçevesinde yerine getirilmektedir (Bilgin ve Kılıç, 2018, s. 153).

Çalıştığımız alanda bu şekilde uzman kişilere tabii ihtiyaç vardır. Bizler olayların ve kişilerin daha çok somut ve ifade ettikleri kısımlarla ilgilendiğimizden bu şekilde uzman kişilerin bu alanda aktif rol alması durumunda kişilerin ve bu kişilerin birbirleriyle ilişkilerinin uzman gözüyle daha farklı taraflarının da görülebileceğini düşünüyorum. Bizim genel anlamda farkında olmadığımız vakaların ya da kişilerin içinde bulundukları durumların uzman gözünden değerlendirilerek ortaya konmasının adalet alanında oldukça önemli olduğunu düşünüyorum. Sadece belki diğer dosyalarımızda farklı konularda uzman görüşü alınan durumlarda olduğu gibi bu hususlarda aleyhimize olabilecek durumlarda itiraz edip yeni bir bilirkişiden rapor alınması ya da aynı bilirkişiye tekrar dosyanın gönderilerek yeniden incelenmesini talep edebiliyoruz çoğu zaman. Burada da belki de bu şekilde itiraz vb bir mekanizmanın işletilebilmesi ve mahkemenin izni ile tekrar değerlendirmenin mümkün olması hallerinde sadece güvenilirlik anlamında taraflarda herhangi bir endişeye mahal verilmemesinin yolu daha çok açılabilir. Sonuç olarak şu an oldukça önemli olduğunu, geliştirilerek itiraz mekanizması vb. Durumların önünün açılması ve de daha yaygın bir şekilde bu alanda uzman kişilerin de hukuki alanlarda istihdam edilmesinin oldukça gerekli olduğunu düşünüyorum (Avukat 11).

Ayrıca özellikle velayete ilişkin tarafların durumlarının incelenmesinde bilirkişi olarak ihtiyaç olduğunu düşünüyorum (Avukat 7).

5.3.2.7. Bağlantı Kurma

Sosyal hizmet yardım meslekleri arasında insanlara sosyal çevreleri ile ilgili yardım hizmeti sunma yönüyle ayrılmaktadır. Bu durum sosyal hizmet uzmanını; müracaatçı ile kaynaklar arasında konumlandırmaktadır. Bununla birlikte adliyenin kasvetli havası göz önüne alındığında müracaatçıyla adalet çalışanları arasında özellikle iletişim konusunda bağlantı kurma rolünü yerine getirmektedir/ getirmelidir.

Kesinlikle var. Bizim vatandaşımız mağdur olduğu konularda bile adliyelerden, adliyedeki işleyişlerden hep korkar ve çekinirler. Hele de sanık konumunda gelen yetişkin ve çocukların adliye içinde ruh halleri çok kısıtlı ve baskı altında olabiliyor. Ben özellikle insanımızın bu aşamada kendilerini daha iyi ifade etmek ve mağdursa başına gelenleri kolayca aktarabilmek sanık ise kendine isnat edilen suçu kavrayıp savunma yapabilmesi için güven dolu, kendine saygı duyulan bir ortamda olduğuna inanması gerektiğini düşünüyorum. Bu nedenlerle sosyal çalışmacı veya sosyal hizmet uzmanı bu güveni ve saygıyı karşı tarafa sağlama konusunda en büyük görevi üstlenmelidir. Ayrıca üzerinde baskı hisseden adliyeye gelen vatandaşların konumu ne olursa olsun güvende olduğunu ve

kendisine karşı cephe alınmadığını hissetmesi çok önemli. Çünkü suçlu ya da mağdur devlet otoritesinden bu nedenle devletin çalışanları olarak gördüğü hakim savcı ya da onların kalemlerinden çekindiği için insan hakları çerçevesinde haklarını kullanmayı aşırılık olarak hissediyor (Avukat 12).

Aile, çocuk ve ceza mahkemelerinde ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Uzmanların kişilerin ihtiyaçları doğrultusunda diğer çalışanlarla veya kurumlarla iletişim kurarak insanların yaşam kalitelerinin artırılması için çalışması gerekiyor (Avukat 9).

5.4. Hukuk Alanının Ekip Çalışmasına Uygunluğu/ Avukatların Gözünden Ekip Çalışması ve Diğer Adliye Çalışanları

Sosyal Hizmet Uzmanları, sosyal hizmetin ilkeleri gereğince genellikle sorunları tek başına çözmez ve bir dizi uzmanla işbirliği yaparlar. Okul sosyal hizmeti alanında öğretmenler, veliler, öğrenciler, yöneticiler; tıbbi sosyal hizmet alanında hekimler, hemşireler, hastalar, hasta yakınları; Psikiyatrik sosyal hizmet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları psikiyatrilere, hastalar, bakıcılar, diğer personeller; Çocuk refahı alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları çocuklar, kamu kurumları, koruyucu aileler, bakıcılar, yöneticilerle çalışmaktadırlar (socialworklicensemap, 2023).

Sosyal Hizmet uygulayıcıları geçmişten günümüze; birey, aile, toplum nezdinde birçok kesimle çalışmış ve etkileşime girmiştir. Bu bağlamda sosyal hizmet her zaman diğer disiplinlerle kesişmiştir. Ancak gelişen dünya ve değişen koşullar birçok alanda profesyonelleşmeyi getirdiği gibi sosyal hizmet ve diğer disiplinlerin de profesyonelleşmesini ayrıca disiplinler arası etkileşimlerin de profesyonelleşmesini gerektirmektedir.

Adli sosyal hizmet alanı da doğal olarak meslekler arası iş birliğini gerektirmektedir. Hukuk alanında çalışan meslek elemanlarının; meslektaşlarını, diğer meslek elemanlarını, mesleki sınırlılıkları, uygulamanın yasal yönlerini, mesleki etik değerleri ve uygulama standartlarını çok iyi bilmesi gerekmektedir. Bu nedenle sosyal çalışmacılar; kolluk kuvvetleri, hakimler, savcılar, avukatlar vb. meslek grubu üyeleriyle etkili ve doğru iletişim kurup mesleki farklılıklara saygı duyarak sosyal hizmetin önceliği olan insana faydalı olmaya çalışmalıdır (Robbins ve diğ., 2014, s. 174). Doğru ve çevreye faydalı iletişim karşılıklılığı gerektirmektedir. Sosyal çalışmacılar da adli sistemde faydalı olabilmek için diğer paydaşlar tarafından tanınmalı ve mesleki yönü bilinmelidir. Aksi halde sosyal çalışma mesleği amacına ulaşmayacak sosyal çalışmacılar normal evrak memurundan öteye gidemeyecektir.

Bu bölümde adli alanda çalışan meslek gruplarının birbiriyle olan ilişkileri, ilişkilerin iyi veya kötü olmasındaki nedenler, olmasını hayal ettikleri ilişki ve sosyal hizmetin eğitici rolü kapsamında personelin eğitime ve desteğe ihtiyacı olup olmadığı konuları konuşulmuş; adalet sisteminin ekip çalışmasına verdiği önem ve ekip çalışmasına uygunluğu analiz edilmeye çalışılmıştır.

5.4.1. Adli alanda çalışan meslek gruplarının birbirleriyle ilişkileri

İnsan gelişimini şekillendiren faktörlerin ve süreçlerin ayrıntılı bir şekilde anlaşılması, farklı alanlardaki uzmanlar arasında aktif işbirliği ve fikir alışverişini gerektirir (Schoon, 2015, s. 350). “Adliyede diğer çalışanlarla ilişkiniz (savcı, hâkim, memur vb.) ne düzeydedir? Sizlere karşı tutum ve davranışlarını açıklar mısınız?” sorusuna katılımcı avukatların yüzde 10’ u ilişkilerinin genellikle iyi olduğunu ifade etmiştir. Avukat 15 kötü izlenimin daha fazla ses getirdiğini belirterek esasında yaşanan karşılıklı iletişimin normal olduğunu düşünmektedir.

Tutum ve davranışların genel anlamda iyi olduğu kanısındayım. Yapılan iş gereği belli bir iletişim oluyor. Genelde bu iletişim resmi seviyede kalmaktadır. Ancak genelleme yapmam gerekirse hakim ve savcılar yapılan işin haricinde yani mecbur olmadıkları halde gidip danıştığım veya bir soru sorduğumda çok yardımcı olan bir tavırları bulunmaktadır. Ben bunu şahsen vatandaşlara karşı da böyle olduğunu gözlemledim yani bu sadece bir hukukçudan başka bir hukukçuya karşı gösterilen bir nezaket olmayıp bütün ihtiyacı olanlara karşı olmaktadır. Yani benim gözlemim o şekilde. Memurlar da aynı şekilde genel olarak ilgililer ve yardımcı olmayı seviyorlar. Tabi ki de istisnaları bulunmaktadır ama ben şöyle düşünüyorum kötü davranışlar daha iyi reklam yapar bu doğru bir şey değildir. Yani mesela bir insanın bir insana karşı 10 davranışından 9’unun iyi 1 inin kötü olduğunu düşünelim. Ne yazık ki genelde bu kötü davranış konuşulur ve yayılır. Bir yerde iyi davranışların haber değeri yoktur. İyi davranış zaten olması gereken olduğun için kimse ona odaklanmaz sadece kötü davranışa odaklanılır. Ancak bu durum bu şekilde meslek gruplarında haksız görüşe sebep olabilir. Yani memurların çoğu iyi ve ilgiliyken istisna olarak bir kaç kötü ve ilgisizse ne yazık ki en güçlü akılda kalan kötü olanlar olmaktadır. O yüzden şahsi görüşüm genelleme yaparsak adliyedeki memur, hakim, savcı, polis bütün çalışanlar ben iyi ilişki kurabiliyorlar ve ilgililer (Avukat 15).

Geriye kalan avukatlardan ise bazıları kısmen bazıları ise tamamen yaşanan ilişkiden rahatsız olduklarını belirterek ilişkide yaşanan problemlerden bahsetmişlerdir. Bu problemler; personel sayısındaki yetersizliğin neden olduğu iş yükü ve stres, eğitim eksikliği, iletişim eksikliği, rol karmaşası, sorumluluk bilinci eksikliği, avukatların göz ardı edilmesi alt başlıklarına ayrılmıştır.

5.4.1.1. İş yükü/ İş stresi

Avukat 2 yaşanan sorunların karşılıklı eksikliklerden kaynaklandığını belirterek en önemli problemin adliye personelinin nicelik olarak yetersizliği olarak görmektedir.

Bizzat bana karşı olumsuz bir tavır sergileyen memur, hakim, savcıya denk gelmedim. Bunun en önemli nedeninin herhangi bir işimi son dakikaya bırakmamak olduğunu düşünüyorum. Bir işi halletmek için 5 gün varsa ilk gün halletmeye çalışırım ki 4 gün vakitleri olsun. Ama diğer meslektaşlarım hakim, savcı ve memurlarla yaşadıkları tartışmaları duydum ve şahit oldum. Özellikle memurların tabiri caizse hakim savcı rolüne bürünüp ahkam kesmesi sebebiyle çokça tartıştıklarını görüyoruz. Burada iki tarafın da kusuru olduğunu düşünüyorum. Toleransı her iki tarafın da gösterebilmesi lazım. Çünkü memurlar da çok yoğun meslektaşlarım da aynı şekilde. İki tarafta ılımlı olursa yaşanan sıkıntıların yaşanmayacağını düşünüyorum şahsen. Yeterince kamu personeli yok, bunun sonucunda da iş ya ayrım yamalak oluyor ya da geç oluyor (Avukat 2).

Adalet alanı hem insan profili hem de yürütülen işin ağır sorumluluğu sebebiyle strese neden olabilmektedir. Avukat 18 ve Avukat 7 yaşanan iletişim sorunlarını iş yükü ve ortamın stresli olmasından kaynaklandığını belirtmiştir.

Genel olarak beklentimi karşılıyor. Çalışanlardan işini aksatan olabiliyor bazen ama bence buna oransal olarak baktığımızda kabul edilebilir seviyede. Yani aslında şöyle bazen işler çok aksayabiliyor bunun sonucunda adli süreç uzayabiliyor ve vatandaşın adalete olan güvenini sarsacak kadar uzayabiliyor. Ama ben bunun sebebinin memurun kalitesinden ziyade iş yükünden kaynaklandığını düşünüyorum (Avukat 18).

Çalıştığımız ortam gergin olduğu için bazen iletişim sorunları yaşanabiliyor (Avukat 7).

5.4.1.2. Eğitim Eksikliği

Üniversitelerde alınan eğitimle sahadaki uygulamanın birbiriyle tutarsız olması ayrıca memurluk için ayrı bir eğitimin verilmemesi ya da düşük seviyede verilmesi birçok alanda sorunlara yol açmaktadır. Adalet alanında da yaşanan bu sorun avukatlar tarafından dile getirilmiştir.

Tabi ki de bir kalitesizlik mevcut zaten memurun eğitimi genel olarak tecrübeye ve zamana bırakılmış memurun disiplin ve eğitimini sağlayacak amirleri de aynı süreçlerden geçtiği için yani düzgün bir mesleki eğitim almadığı için, disiplini nasıl sağlayacağı konusu kendi tecrübesine bırakıldığı için bu noktada bir kısır döngü mevcut. Memurun disiplin ve eğitimi ile ilgili amirlerin ciddi bir eğitim ve zorlamadan geçirilmesi gerek bu olursa kalite maksimum seviyeye çıkar (Avukat 3).

Bütün memurları veya bütün adalet personeli şöyledir böyledir diyemem açıkçası yanlış olur. Ancak genel olarak ciddi sorunlar yaşanabilmektedir. Ben bunun en büyük nedeninin eğitimsizlik olduğunu düşünüyorum. Bu eğitimsizlik diploma ile alakalı değil ama bence. Net olarak iletişim ve insani yönlerden eğitim eksikliği yaşadığımızı düşünüyorum (Avukat 16).

5.4.1.3. İletişim Eksikliği

Adliye çalışanları ile yaşanan problemlerin en önemlisi iletişim problemi olarak göze çarpmaktadır. Çalışanlarla arasında sorun olduğunu belirten avukatların hemen hepsi iletişim eksikliğine vurgu yapmıştır.

Genelleme yapmak doğru olmasa da bazı hakim ve savcılar bakımından yaklaşım gayet profesyonel ve optimum saygı çerçevesinde iken istisnai olarak karşılaşılsa da bazı hakim ve savcılar bakımından ise üstenci bir yaklaşımın olduğu söylemek mümkündür. Aynı şekilde sivil personel bakımından da bir kısmı gayet profesyonel ve optimum saygı çerçevesinde iken geri kalanlar bakımından iletişimin isteksizce kurulduğu gözlenmektedir (Avukat 5).

Maalesef adliye çalışanları ile olan ilişkimi o kişilerin mod ve tavırları belirliyor. Herkese güler yüzlü ve kibar yaklaşmama rağmen nadiren karşılık alabiliyorum. Savcı, hakim, memur ne olduğu fark etmeden üstten bir tavır sergiliyorlar. Kendimiz için değil bir başkasının hakları için orada bulunduğumuzu unutuyorlar (Avukat 6).

Özellikle memurlarla ilişkilerimiz oldukça sınırlıdır. Genellikle iş yapmak istemezler bu yüzden biz avukatlar sıkıntı yaşarız. Hakimler ve savcılarla ilişkimiz de sınırlı düzeydedir (Avukat 9).

5.4.1.4. Rol Karmaşası

Avukatların en çok şikayetçi oldukları konulardan biri de memurların görevleri haricinde bir role bürünmesidir. Adalet alanında hakim savcı gibi toplum nezdinde forsu yüksek meslek gruplarının olması diğer personelin de vatandaşa ve avukatlara karşı daha üstenci davranmasına neden olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bazı hakim ve savcılarının iletişimden dahi kaçındığı vurgulanmaktadır. Ancak bu durumun gün geçtikçe azaldığı da avukatlar tarafından belirtilmektedir.

Kalem memurları, mahkeme müdürleri genel olarak eskiye nazaran aha saygılı ve daha iyiler diyebilirim. Bu değişim artık kadro değişimi ile mi eğitimle mi oldu bilemiyorum. Ancak nadir olsa da avukatları çok ciddiye almayan memurlar olabiliyor genel olarak saygı çerçevesinde iletişim kurabiliyoruz. Ancak memurlar genelde hakim ya da savcının memuru olarak kendini gördüğü için bize hizmet vermek konusunda komplekse girebiliyorlar. Bizi adli saç ayaklarından biri olarak görmüyorlar açıkçası. Duruşma esnasında ise kurulan ilişki daha başka. Hakim ve savcı biraz daha baskın olmaya çalışabiliyorlar bazıları söz hakkı vermek istemiyor avukatlara. Çok çok konuşup savunma yapmamızı gereksiz görüyorlar duruşmaları kısa kesmeye çalışıyorlar. Tabii ki hepsi böyle değil. Uzun uzun dinleyen avukata saygı duyan hakim savcılarımız da var özellikle yeni atananlar yaşıt gruplarımız bu konuda daha hassas diye düşünüyorum (Avukat 4).

Hakim ve savcılarla ilişkimiz olması gerektiği gibi. Ancak bazı memurlarla ne yazık ki bazen sınırlar korunamayabiliyor. Yaptıkları işten farklı bir üslup ve tavır takındıkları için belli bir standartta olması gereken görüşmeler amacından sapabiliyor (Avukat 17).

Asgari nezaket düzeyinin bile altında zira çoğu hakim savcı, avukatlara selam vermez ve almazlar, hangi konuyla ilgili olursa olsun birebir konuşmayı reddederler. Memurlar ise kraldan çok kralcı gibi davranıp oldukça önyargılı bir şekilde davranırlar ve genellikle iletişimi reddederler, en basit işte dahi çıkarabilecekleri tüm olumsuzlukları çıkarıp işi yokuşa sürerler, mahkemelerde hiçbir iş kendiliğinden ilerlemez mutlaka takip etmek, talep etmek sürekli hatırlatmak gerekir. Avukatlar olarak genç, iyi niyetli ve güler yüzlüyseniz katipler, memurlar sizi daha çok ezmeye çalışır bu yüzden ilk kez tanışılan bir kalemde mutlaka dış göstermeniz ve onların sizi otoriter olarak görmesini sağlamanız gerekir (Avukat 20).

5.4.1.5. Sorumluluk Bilinci Eksikliği

Diğer sorunlarla bağlantılı olarak görev yapan memurların sorumluluk bilinci eksikliği olduğu belirtilen başka bir durumdur. Görev yapan bazı personel sorumluluk almak istemeyerek ve rolünün gerekliliklerini yapmayarak bazıları ise olması gerekenden farklı bir role büründüğü için bu sorunun meydana geldiği ifade edilmektedir.

Faaliyet alanım özel hukuk alanında olduğu için savcılarla çok fazla diyalogum olmadı. Hakimlerle diyalogumda herhangi bir sorunum olmadı standarttı. Memurlarla da pek bir sorun yaşamadım ancak şöyle bir gerçek var, tıpta bunun hatta bir terimi var defansif tıp. Doktorlar kendilerini korumak için daha savunmacı yaklaşıyorlar hastalarına karşı. Memurlarda da bu durumu görüyorum. Herhangi bir hukuki süreç geçirmemek için, başım ağrmasın diye işi bazen sürüncemede bırakabiliyorlar (Avukat 1).

Herkes için söyleyemem ancak karşılaştığım genel durum sorumluluk almak istememeleri ve iş yapmada gönüllü olmamaları (Avukat 13).

İstanbul ilinde hakim ve savcı ile muhatap olabilmek çok zordur. Duruşma dışında pek mümkün değildir. Memurlar ise pek umursamazlar bildiklerini okurlar (Avukat 19).

5.4.1.6. Avukatların Göz Ardı Edilmesi

Katılımcı avukatlardan bazıları ise adli personelin, vatandaşlarla veya birbiriyle olan ilişkisinden ziyade özellikle avukatlara karşı kötü bir tutum sergilediğini belirtmiştir.

Genel olarak iyi ilişkiler kuruyorum. Ancak bazılarının avukatları hafife alan tavırları ile de karşılaşıyoruz (Avukat 8).

Genelde iyi anlaşmaya çalışıyorum. Birbirimizle sürekli iletişim halinde olmamız ve birçok dosya ve durumda karşı karşıya geliyor olmamız sebebiyle sıkıntı çıkarmadan iyi niyetle işlerimi çözüme kavuşturmaya çalışırım. O yüzden çok kaba bir tutum takınmadıkları müddetçe genelde iyidir. Ancak avukatlar için genelde problem çıkartırlar gibi baktıkları için bazen mesafeli olup yardımcı olmak istemedikleri durumlar oluyor. Ve bilerek geçiştirip yargıdaki avukat ayağının önemini göz ardı edebiliyorlar. Ancak bu gibi durumlarda benim de tutum ve davranışlarım ciddi bir hale dönüştüğünden bu aşamada da hukuki haklarımı kullanarak karşılık vermeyi tercih ediyorum (Avukat 11).

Dengesiz bir tutum, avukatlar genel olarak seilmeyen ve ukala görülen meslek gruplarıdır. Bu sebeple bahsi geçen adliye çalışanlarıyla iletişimde saygı kazanmak zorunda olduğumuz diyaloglar yaşanmaktadır (Avukat 12).

Bazı çalışanların avukatlara karşı tutumunun çok kötü olduğunu düşünüyorum. Özellikle tecrübesiz gördüklerinde istedikleri gibi tersleyebileceklerini düşünüyorlar. Buna rağmen yardım etmeye çalışarak iyi bir tutumla yaklaşanlar da mevcut (Avukat 14).

5.4.2. Avukatların gözünden olmasını istedikleri ilişki

Avukatların diğer meslek elemanlarıyla yaşadıkları ilişki izlenimleri alındıktan sonra yaşanan problemlerin çözümüne yönelik hayal ettikleri veya olması gereken mesleki ilişki hakkında görüşlerini ifade etmeleri istenmiştir. Verilen cevaplar neticesinde beş farkı alt başlık ortaya çıkmıştır.

5.4.2.1. Saygı Çerçevesinde İletişim

Avukatların yaşanan problemlerde en muzdarip olduğu konu iletişim olarak göze çarpmaktadır. Saygılı ve karşılıklı iletişim ile mesleki ilişkinin daha sağlıklı yürütüleceği düşünülmektedir.

Tüm adliye personelinin işin gerekliliklerine uygun ve insan ilişkileri yönünden optimum saygı çerçevesinde kalan davranış içerisinde olması gerektiği kanaatindeyim (Avukat 5).

Hepimizin yargının farklı kollarını temsil ettiğimizin, birbirimizle alt-üst ilişkimizin olmadığının, görevimizi yapmak maksadıyla orada bulunduğumuzun göz önünde bulundurulmasını isterdim. Böylelikle hepimiz gönül rahatlığıyla, birbirimize öfke duymadan işlerimizi sürdürebilirdik (Avukat 6).

Daha pozitif ve ılımlı bir ilişki olmasını isterdim (Avukat 7).

Adliyede çalışan kim olursa olsun herkesin birbirine aynı saygıyı göstermesini isterim (Avukat 8).

Bizlerin de dahil olmak üzere iş ahlakına uygun taleplere cevap vermek olabilir (Avukat 17).

İletişime daha açık, daha nazik ve işbirliği içinde olan bir Adliye ortamında çalışmak isterdim. Aynı fakülteden mezun olduğumuz Yargının diğer iki unsuru olan Hakim Savcılar kadar itibarlı ve değerli görülmek isterdim. Önemimizi, değerimizi ve varlığımızı kabul ettirmek için bu kadar çabaya gerek olmasını isterdim (Avukat 20).

5.4.2.2. Avukatlara Değer Verilmesi

Adliyede çalışan personelin büyük bir çoğunluğu kamu personeli iken avukatların ise büyük çoğunluğu özel sektörü ifade etmektedir. Bu nedenle de avukatlar dışlanabilmektedir. Adaletin tesisinde şüphesiz tüm adalet çalışanlarının katkısı

biriciktir. Avukatlar da tam olarak bu noktada dışlanmaktan rahatsız duyduklarını ifade etmektedir.

Avukatların da hakim ve savcı gibi yargıdaki üç sac ayağından biri olduğu ve diğer unsurlardan farklı olmadığı bilinciyle aynı düzeyde önem verilerek ve hakkı gözetilerek davranılması beklediğim bir durum (Avukat 11).

Herkesin birbirine saygı duyduğu ve birbirinin işini zora sokmadığı bir ortam olmasını hayal ederdim (Avukat 12).

Çalışanların işlerini olması gerektiği gibi yapmasını ve özellikle bazı hakim ve savcıların, avukatlara tepeden bakmamasını isterdim (Avukat 14).

5.4.2.3. Ekip Bilinciyle Hareket

Esasında adli sistemde tüm adalet personelinin konusu ortaktır. Nitekim bu ortak paydayı da insan oluşturmaktadır. Ancak konu ortak olsa da herkesin yetkisi ve yetkinliği farklı farklı olması nedeniyle tüm personelin katkısına ihtiyaç duyulmaktadır. Ekip bilincinden yoksunluk yapılan işin kalitesini ve işi yapanların da memnuniyetini düşürmektedir. Katılımcılar hayalindeki ilişkinin hakim savcı ve diğer personelin de içinde olduğu ekip çalışması olduğunu ifade etmiştir.

Öncelikle memurların devletin memuru olarak avukatlara da adalet için hizmet etmeleri gerektiğini bilmelerini isterdim. Bu bilinçle bir hizmet talep ettiğimizde ardıl olmak değil öncelikli olarak yaklaşmalarını isterdim. Hakim ve savcıların ise bizi kendi işlerine ket vuran değil de daha çok yardımcı pozisyonda adaletle erişmek için bütünü tamamlayan bir yapı olarak görmelerini o minvalde daha dostça yaklaşmalarını isterdim (Avukat 4).

Daha çözüm odaklı ve yaptığımız işin aslında birlikte çalışmamızı gerektirdiğinin farkında olmalarını isterdim (Avukat 13).

İddia makamı ve yargı makamı bizde aynı tarafta yer alıyor aslında savcı ve hakimleri düşünürsek. Ben açıkçası bizlerin de içinde olarak birlikte çalışmak isterim. Mesela buna sosyal hizmet uzmanları da dahil. Nitekim hem mağdur hem suçlu yönüyle o insanın faydasına bir şey yaptığımıza ikna edici olmamız gerekiyor. Suçluyu veya mağduru ikna edemezseniz adaleti de tesis etmeniz mümkün değil (Avukat 15).

5.4.2.4. Yeterince Personel Olması

Katılımcıların ifadelerine göre mahkemelerdeki ve adalet saraylarındaki iş yükü çok fazla olmakla birlikte bu alanda çalışan personel sayısı da yetersiz kalmaktadır. Bu durum yaşanan mesleki ilişkiyi de deforme etmektedir. Nitekim sorunun çözümü de yeterli personelin istihdamı ile mümkün olacağı düşünülmektedir.

Yeterince kamu personeli olmasını hayal ederdim. Yeterince kamu personeli olduğunda asla altından kalkamayacak yük yüklenmemiş olacaktır. Bu haliyle de kamu personeline hem hukuki sorumluluk hem de vicdani sorumluluk gereğiyle layıkıyla ve süresinde yapılmasını isterdim (Avukat 2).

Yaşanan sorunların nedenlerinden biride iş yükü çok fazla bununla birlikte personel sayısı yetersiz kalmaktadır. Açıkçası yeterince personel istihdamı sağlandığında yaşanan en azından bazı sorunların yaşanmayacağı kanısındayım (Avukat 16).

5.4.2.5. Rol ve Sorumluluklarını Yerine Getirmeleri

Katılımcılar adliyenin atmosferinden kaynaklı rol ve sorumluluk bilincinden uzaklaşan bazı personelin tutum ve davranışlarından rahatsız olduğunu belirtmiş; isteklerinin herkesin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi olduğunu söylemiştir.

Muhatap olduğumuz kesim genellikle mahkemenin memurları. Kendi yaptıkları işi detaylarıyla bilmelerini ve sorumluluk alma bilinçlerinin olmasını isterdim (Avukat 1).

Tüm adli çalışanların liyakatli ve işlerinde çok hassas olmalarını çok isterim. Herkes başından işi atmak için çabalıyor. Bu nedenle hep üst mercilere iş kalıyor ve hukuk tıkanıyor (Avukat 19).

5.4.3. Avukatların gözünden adalet alanında çalışan personelin eğitime ve psikososyal desteğe ihtiyaç durumu

Alan yazı incelendiğinde ve genel olarak adalet alanı konuşulduğunda bir hizmet sunulacaksa akla hep mağdur veya suç failleri gelmektedir. Ancak sosyal hizmet sadece mağdur veya suç faillerine odaklanan bir meslek değildir. Sosyal hizmet uzmanlarının aynı zamanda süpervizör rolü gereği bulunduğu kurumlarda hizmet veren diğer personellere karşı da görevleri bulunmaktadır. Çünkü sosyal hizmet esasında belli bir guruba yönelik değil herkes içindir ve insan olan her varlığın psikososyal desteğe özellikle de günümüz koşullarında ihtiyacı bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmetin hukuki boyutlarıyla ilgili eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. Bu konularda danışmanlık hizmeti de verebilir. Bununla birlikte sosyal hizmet ve sosyal refah konularında da hukuk çalışanlarına eğitim ve danışmanlık hizmeti sunabilir (Barker ve Branson, 1993: s.17, akt.: Baykara Acar, 2014: s.39).

Bu bağlamda avukatlara “Sizce kolluk kuvvetleri başta olmak üzere eğitime ve psikososyal desteğe ihtiyaç bulunmakta mıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamı iş yükünün ve yüklenilen sorumluluğun çok ağır olması nedeniyle psikososyal desteğe ihtiyaç olduğunu belirtirken katılımcıların yüzde doksanı da eğitimin de

olması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcılar özellikle yapılan işin yüklediği sorumlulukla başa çıkılması yönünde eğitim verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Bence bulunmaktadır. Her gün farklı olaylarla karşılaşıyorlar ve bunlarla başa çıkmayı öğrenmeleri gerekiyor (Avukat 14).

Tüm kamu kurumlarının kuruluş ve kamu personellerinin istihdam amacının esasında vatandaşlara hizmet olması karşısında özellikle kırsal bölgedeki vatandaşlarımızın kamu personelleri ile iletişim kurmakta zorlandığı hatta kimi zaman kamu binalarına girerken dahi tereddüt yaşadığı, kamu kurumunun adliye karakol vb. kamu personelinin de hakim, savcı kolluk kuvveti olduğu durumlarda ise bu durumun daha belirgin şekilde gözlemlendiği birlikte düşünüldüğünde vatandaş nezdinde işbu davranışsal durumun yıllara sari şekilde adli personelin vatandaşlara karşı tutumun bir sonucu olduğu kanaatindeyim. Dolayısıyla bu personellerin eğitime ve psikososyal destek görmelerine ihtiyaç bulunmaktadır (Avukat 5).

Katılımcı avukatlar, vatandaşların ilk muhatabı kolluk kuvveti olması hasebiyle eğitime insanların ilk temas noktası olan bu alandan başlanması gerektiğini belirtmiştir.

Eğitime kesinlikle ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü yaptıkları işin detayına hakim değiller, kolluk kuvveti için de geçerli bu. Kolluk kuvvetinin yaptığı yanlış işlemlerden çok fazla dosya patlıyor (Avukat 1).

Karakollarda çok bulundum. Mesleğim gereği polislerle çok iletişimdeydim ne yazık ki kendini ehliştirmemiş, birey olarak geliştirmemiş birçok memur polisler çok yanlış davranışlarda bulunabiliyorlar. Adli kol olarak ilk müdahale ekibi olan polislerin bu konuda eğitilmesi mağdura sanığa nasıl yaklaşması gerektiğini bilebilecek seviyeye gelmesini isterim. Bu arada tabii ki bu bizim için de geçerli avukatların da bu hizmeti alması gerekiyor. Staj dönemimizde olabilir. Stajyer avukatlara zorunlu ders olarak sosyal hizmet uzmanı tarafından verilecek eğitim olmalı (Avukat 4).

Avukat 3 bu alanda verilecek eğitimin tepeden başlaması gerektiğini düşündüğünü söylemiştir. Amirlere verilecek eğitimin diğer memurlara sirayetinin daha kolay olacağını iddia etmiştir.

Genel olarak ülkemizde memur eğitimi ile ilgili bir sıkıntı olduğunu düşünmekteyim. Bu eğitim ve disiplinin gelenekselleşmesi önce gelenin sonra gelene de bunu iyi bir şekilde öğretebildiğin sistem bence çok daha iyi olur. Burada da öncelikle eğitilmesi gereken grup memurlar değil memurun amirleridir. Amirler, memuru nasıl eğitecekleri ve disiplini nasıl sağlayacakları noktasında eğitilirse bu gelenekselleşmenin önü açılmış olur. Günümüzün teknolojilerini de düşündüğümüzde bir memur oturduğu yerden bilgisayara girerek Cumhurbaşkanlığı Uzaktan Eğitim Kapısı'na girerek ihtiyacı olan ve olmayan bütün eğitimi alabilecek durumdadır. Bu bilgi ve imkan gücünü amirin doğru yönlendirmesi ile birleştirdiğimizde devletin her alanında çalışkan ve tıkr tıkr işleyen bir memur sistemine kavuşabiliriz bence (Avukat 3).

Verilen bu cevaplara ek olarak meslektaşlarıyla farklı düşüncelere sahip olan avukatlar da bulunmaktadır. Bu katılımcılar, eğitimin daha erken seviyelerde olması gerektiğini

ifade ederek bu seviyelerde verilen eğitimin istenilen ve beklenen faydayı vereceğine inanmamaktadır.

Çok yüksek fayda sağlayacağını düşünmüyorum. Eğitimden çok yaptırımın etkili olacağı düşüncesindeyim (Avukat 6).

“Hakim ve savcıların verdikleri emirlere kolluk kuvvetinin ve adli personelin uygulamalarına baktığımızda el altından aslında kanun ve yönetmeliğe uygun olmayan işlerin olduğunu görebiliyoruz. Hakim savcılar da dahil olmak üzere bütün adalet personelinin mesleki etik eğitiminden geçmesi gerektiğini düşünüyorum. Ancak Yüzde yüz fayda sağlamaz bence. Özellikle 25 yaş sonrası insanları ıslah etmek çok zor. Ve belli bir düzen var bunu değiştirmek çok zor. Ama en azından iş ile ilgili vicdani ve hukuki boyut düşünülürse biraz törpüleyebileceğini düşünüyorum. İş kalitesinin artacağını düşünüyorum (Avukat 2).

“Psikososyal desteğe ihtiyaç var mıdır?” sorusu sorulduğunda katılımcılarda empati duygusunun arttığı görülmüştür. Yapılan görüşmelerin bu kısmına kadar iş ve işleyiş konuşulurken daha eleştirel dilde olan katılımcılar aynı iş kolundaki olan paydaşlarıyla bu kısımda empati yaptıkları gözlenmiştir. Katılımcılar bu soru gelene kadar böyle bir destek olmasının akıllarına gelmediğini ifade ederek yaptıkları işlerin zorluklarından diğer adliye personelinin de nasibini aldığını belirtmiş ve tamamı bu zor işte psikososyal desteğe ihtiyaç olduğunu söylemiştir.

Ben yukarıda sürekli mağdur ve suçlu kişilere yapılan hizmetten bahsettim. Siz demeseniz aklıma gelmezdi ancak bence çok önemli bir konu. Özellikle kolluk kuvvetlerinin bu hizmete çok ihtiyaçları olduklarını düşünüyorum. Hem kendi sağlıkları hem de toplum sağlığı açısından. Ayrıca her türlü zor durumla karşılaşan polislerin kendilerinin de psikolojik olarak desteğe ihtiyaçları var tabii ki ne kadar destek alan, bu konuda kendini eğiten polisler olursa o kadar huzur ortamı artar (Avukat 4).

Adalet alanının içinde barındırdığı tüm sistemler; karşılaştıkları olaylar, yaşadıkları olumsuz durumlar nedeniyle yıpranmaktadır. Bu nedenle de psikolojik desteğe ihtiyaç duyulduğunu düşünüyorum (Avukat 7).

Kesinlikle, en az mağdur kadar buna ihtiyaçları vardır (Avukat 12).

Kesinlikle ihtiyaç var. Çünkü adalet alanında çalışan bireylerin çalışma hayatlarında karşılaştıkları kişiler genelde bir suçun faili ya da mağduru konumunda olanlar olduğundan ve karşılaşılan dosyalar kişileri genel anlamda olayın tarafıymış gibi etkileyip o şekilde davranmalarına sebep olabiliyor. Bu anlamda kolluk dahil adalet alanında çalışan herkesin hem çalıştıkları alanda davranışlarını hem de kendi ruh hallerini objektif bir aşamaya taşıyabilecek desteğe ciddi ihtiyaçları olduğunu düşünüyorum (Avukat 11).

Kesinlikle, çalıştığımız alanlar, konu itibarıyla genel olarak zor, dramatik, olağandışı, şiddet içerikli. Yargı alanında çalışan herkes, her gün farklı bir kaos ortamında ve bu da psikolojiyi doğrudan etkiler (Avukat 20).

Bazı katılımcılar sadece yapılan işin değil adliyedeki hiyerarşik düzenin de personeli yıpratıldığını belirterek psikolojik desteğe ihtiyaç olduğunu söylemiştir. “*Psikososyal*

desteğe kesinlikle ihtiyaç var. Çünkü çok yıpranıyorlar ast üst ilişkisi de çok yıpratıyor. Aman üstüm bir şey demesin korkusu bulunmakta. Adli personelin diğer çalışanlara göre daha fazla yıprandığını düşünüyorum” (Avukat 1).

Bir başka görüş ise adalet personelinin duygularının körelip makineleşmemesi için insanla uğraşılan bir alanda böyle bir desteğe ihtiyaç olduğudur. *“Kesinlikle gerekli. Herkes mesleki deformasyonu çok üst seviyede yaşıyor. İnsanların hayatını etkileyen davalara sadece bir dosya olarak bakıyor” (Avukat 19).*

5.4.3.1. Eğitimin ve Psikososyal Desteğin Sağlayacağı Fayda

Adalet alanında çalışan personele sağlanacak psikososyal destek ve verilecek eğitimin gerekliliği hakkında sorulan soruların ve alınan cevapların ardından; eğitimi ve destek verilmesini destekleyenlerden sunulacak bu hizmetin nasıl bir fayda sağlayacağı hakkındaki düşüncelerini ifade etmesi istenmiştir. Verilen cevaplar neticesinde; adalet duygusunun temini, zaman tasarrufu, sağlıklı iletişim, psikososyal sağlık, empati ve iş kalitesi olmak üzere altı alt başlık oluşmuştur.

5.4.3.1.1 Adalet Duygusunun Temini

Avukat 3 verilecek eğitimin Avukat 11 ise sağlanacak psikososyal desteğin personelin iyilik halini artıracaklarını ve bunun sonucunda da vatandaşın da adalet duygusundan tatmin olacağını ifade etmiştir.

Adalet personelin kolluktan başlayarak verilecek doğru eğitim vatandaşın adalet duygusunun tatmini noktasında ilk adımın doğru atılmasına vesile olabilecektir. Doğru bir yönlendirme ve davranış eğitimi alan kolluk ve adliye personeli, o an psikolojik olarak sıkıntı çeken vatandaşa bile adalet sisteminin onun yanında olduğunu ve onun ihtiyaçlarını gerçekleştirmek için hazır olduğunu hissettirebilir (Avukat 3).

Adalet personeline verilecek psikososyal desteğin bu kişileri rehabilite ederek objektif kalabilmelerini sağlayacağını düşünüyorum. Bunun sonucunda da adaletin sağlanmasında daha etkili katkısı olabilir adalet alanında çalışan tüm personelin (Avukat 11).

5.4.3.1.2. Zaman Tasarrufu

Sorumluluk bilinci eksik olan veya yapacağı işin vasıflarını barındırmayan personel ya işin yanlış yapılmasına ya da işin geciktirilmesine neden olduğu katılımcılar tarafından ifade edilerek verilecek eğitimin zaman tasarrufu sağlayacağı düşünülmektedir.

Eğitimin katkısı ekip içi her süjenin işini doğru yapması zamandan kazanmalarına katkı sağlar. Bir işin bitmesi yedi günse daha fazla iş geldikçe iş aksamaya başlayacaktır. Bu da ortamı geriyor hem de iletişimi koparacaktık (Avukat 1).

Ayrıca doğru yönlendirme ile de vatandaş ve adalet sisteminin yaşayacağı vakit kaybı azaltılmış olur (Avukat 3).

5.4.3.1.3. Sağlıklı İletişim

Katılımcıların adalet sisteminde en çok şikayetçi olduğu konulardan biri iletişim eksikliği ve saygısızlıktır. Nitekim psikososyal desteğin ve meslek içi eğitimin sağlıklı iletişime doğrudan etkisi olacağını düşünmektedirler.

Eğitimi çözdün işi kaliteli yaptın ancak sağlıklı bilinçlere ihtiyaç var. Psikososyal desteğin de iletişim ve sağlıklı bilince katkı sağlayacağını düşünüyorum (Avukat 1).

Yadsınamaz bir faydası da, şahsi olarak avukatların memurların ara ara adliyedeki sosyal çalışmacı ile iletişimde olması mesleki deformasyonu azaltmak ve tahammül sınırlarını iyileştirmek olacaktır. Tüm bunlar da insanların yargılama aşamasındaki iletişime geçtiği polisinden memuruna avukatından savcısına kadar eğitilmiş insanların yardımlarıyla mümkün olabilir. Bu nedenle ben yine toplum bazında düşüneneğim memurların polislerin bizlerin sosyal hizmet uzmanı tarafından eğitilmesi başta bireysel olarak faydalı olsa da geniş çapta düşününce birbirine bağlı bu kurumun daha iyi işleyebileceğini düşünüyorum (Avukat 16).

İnsanların psikososyal destek alması psikolojilerini düzeltereği gibi aynı zamanda psikolojik farkındalığını da arttıracaktır. Bunun da uzun vadede davranışları ve iletişimi düzeltereğini düşünüyorum (Avukat 7).

Adaletle ilişkin hangi alanda olursa olsun, çalışan kişiye ve muhatabına daha sağlıklı bir iletişim ve süreç sunar (Avukat 8).

5.4.3.1.4. Psikososyal Sağlık

Katılımcılar tarafından psikososyal desteğin doğal olarak bireylerin sağlığını ve bireylerin oluşturduğu toplumun sağlığını arttıracığı ifade edilmiştir.

Personelin stresli ve psikolojik olarak ağır koşullarla nasıl başa çıkacağını öğrenmesi yaptığı için kalitesini arttırabileceği gibi genel olarak yaşam kalitesini de arttıracaktır. Hatta personelin uzun yıllar çalıştıktan sonra yaşayabileceği sağlık sorunlarının bile önüne geçebilecektir. Çünkü stres sağlık sorunlarına da sebep olabileceği gibi yaşam kalitesini düşürür ve hatta personelin kendi aile ve sosyal çevresindeki ilişkileri bile etkiler. Stresle nasıl çıkabileceğini bilmeyen personel bütün tahammülünü çalışırken karşılaştığı insanlara harcayacak bunun sonucunda da evine gittiğinde ailesine karşı tahammülü az olacaktır. Bunun sonucunda da aileler zarar görebilir ve dağılır. Esasen bu konuda bir çalışma görmedim ancak bence adli konularla ilgilenen personelin ve özellikle kolluk personelinin diğer mesleklerle göre aile ilişkilerinin daha zayıf, ailesine karşı daha tahammülsüz ve bu ailelerin daha çok dağıldığını düşünüyor/tahmin ediyorum. Yani bence kolluk personeli arasında boşanma oranı daha fazla olabilir. Eğer tahminlerim doğruysa bu bize şunu da gösterir ki sosyal hizmet ve sosyal

alışmalar çok önemlidir. Toplumun bir noktasında yapılan ufak bir değişiklik çok fazla insanı etkileyebilmektedir (Avukat 3).

Kişilerin işlerine odaklanmasını, yaptığı işi severek yapmasını ve mutlu olmasını sağlar. Bunun sonucunda da hem insan hem toplum sağlığının artacağı kanaatindeyim (Avukat 9).

Toplum kişilerden oluşur. Nitekim siz bireylerin sağlığını arttırırsanız bu toplumun sağlığına sirayet eder. Ancak bu işin düzenli olması gerekiyor. Aile hekimliği kurumunu adliyeye uyarlayarak Zorunlu görev gibi zorunlu görüşme günü yapılarak aylık görüşme ve takibi yapılmalı bence ve sonucunda sağlık bireyler ve toplum olacaktır (Avukat 12).

Bireysel olarak psikolojiye, ruh ve beden sağlığına iyi gelir, olaylara, insanlara, ilişkilere daha anlayışlı, objektif, sabırlı bakmayı sağlar (Avukat 20).

5.4.3.1.5. Empati Duygusu

Eğitimin adalet personelinde hem vatandaşlarla hem de paydaşlarıyla kuracakları iletişimde empati duygusunu geliştireceği de başka bir katkı olarak belirtilmiştir.

Suçlu psikolojini anlayarak onların toplumdan aforoz edilmesini engelleyebilir. Mağdur yönünden de çalışanlarının kendilerini mağdur yerine koymayaları işlemleri hızlandırabilir (Avukat 13).

İnsanları ve içinde bulundukları psikolojik durumu daha iyi anlamalarına ve ona göre davranmalarına katkıda bulunabilir (Avukat 14).

Empati yeteneğini geliştirir. Doğal olarak hassas bir adalet terazisi oluşturur (Avukat 19).

5.4.3.1.6. İş Kalitesi

Katılımcı avukatların sunulabilecek bu hizmet sonucunda; adalet duygusunun temin edileceği, sağlıklı iletişimin artacağını, zaman tasarrufunun sağlanacağı, bireylerin ve toplumun iyilik halinin yükseleceği ve empati duygusunun oluşacağını belirttikten sonra bulunduğu ortak payda ise işin kalitesinin artacağı yönündedir.

Bizler aslında psikolojiyi, psikoloji sonucundaki davranış bilimini çok nemsemiyoruz. Ama gel gelelim ki adli tüm vakalarda her şeyin temeli; insanların birbirine olan davranışları ya da bir tarafın psikoloji temelli hareketlerinin sonucudur. Bu yüzden her bir ayrı insanı anlamak, yaptığını temellendirmek çok önemli. Karakollara adliyelere düşen insanlardır bunun farkında olmayan insanlar olduğu için asıl iş; memurlara, hakimlere, savcılara ve avukatlara düşüyor. Mağdur veya sana doğru yaklaşım birçok şeyi değiştirir şöyle ki: Mağdurun kendini güvende hissederek anlaşıldığını bilerek ifade vermesi birçok sorunu baştan çözebilir. Sanık konumundaki insanların da düzgün ifade vermesi suçsuzluğunu kanıtlamaya ya da tekrar suç işlemesine engel olmaya kadar birçok fayda sağlar (Avukat 4).

Özellikle ceza infaz kurumu personeli, vatandaşla doğrudan iletişim içinde olan sivil memur ve kolluk personellerinin bu eğitim ve psikososyal destek sonucunda farkındalıklarının artması ve dolayısıyla da bu personellerle iletişim kuran

vatandaşlara etkin hizmet sunulmasına katkı sağlayacağı kanaatindeyim (Avukat 5).

Eğitim Profesyonelleşmeyi mümkün kılar. Bu durum da doğal olarak işin kalitesine yansır (Avukat 15).

5.5. Mevcut Hukuk Uygulamalarının Adli Sosyal Hizmet Zeminine

5.5.1. Hukuk eğitiminin yetkinlik ve yeterliliği

Eğitim bir toplumun temelidir. Sosyal hizmet ve hukuk öğrencileri üniversitelerde pek çok alanda etkileşime girebilme imkanına sahiptir. Ancak bu öğrencilerin kişisel tercihleri inisiyatiflerine bağlıdır. Adli sosyal hizmet uygulamalarının geleceği için profesyonellerin yanı sıra öğrencilerin de bilgilendirilmesi ve algılarını bu yönde etkileyen faktörlerin teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu sosyal hizmet ve hukuk eğitiminin sorumluluğudur (Cole, 2012, s. 21). Katılımcı avukatlara üniversite öğretimi görürken sosyal hizmetle ilgili herhangi bir ders alıp almadıkları sorulduğunda yalnızca yüzde 15'i sosyoloji ve psikoloji dersi gördüğünü ifade etmiştir.

Yalnızca suçlu psikolojisi üzerine bir ders aldım çok bir faydası olmadı sadece böyle bir şeyin olduğunu öğrendim, daha fazla olabilirdi bu tarz eğitimler (Avukat 3).

Üniversitede iken hukuk sosyolojisi dersi aldık. Ancak bunun da teorik bilgiler olduğunu ve adalet alanındaki çalışmalarımıza uygulayabilme konusunda yeterli bir eğitim almadığımızı düşünüyorum (Avukat 11).

Sosyoloji dersi almıştım. Bir kitap okumamız istendi ve o kitap içinden sorular soruldu. Kitabın dahi özeti olduğu için özeti okuyup dersi geçebilmiştik. Fakültedeki hemen hemen her öğrenci için “eğitmenin kitap satma strateji”nden öteye geçememişti eğitim (Avukat 18).

Türkiye’de verilen hukuk eğitime dair yetkinlik ve yeterlilikle ilgili tarafımızca bilgi birikimine haiz olunmamakla birlikte farklı hukuk fakültelerinden mezun katılımcılardan bu konudaki görüşleri alınmıştır. Tezin amaçlarından biri ülkemizdeki hukuk hizmetlerinin sosyal hizmet zeminine uygunluğunun değerlendirilmesi olduğu için alınan eğitim önemli görülmüştür. Bu nedenle katılımcılara “Hukuk eğitiminizi Yetkinlik ve Yeterlilik çerçevesinde değerlendirebilir misiniz?” sorusu yöneltilmiş; katılımcıların yüzde 20’si eğitimin yeterli düzeyde olduğunu ifade etmiştir.

İyi bir üniversiteden sahaya indiğimde kendime güvenimi kazandıracak yeterlilikte eğitim aldığımı düşünmekteyim (Avukat 12).

Yetkin ve yeterli olduğumu düşünüyorum (Avukat 8).

Aldığım eğitimin kısa zamanlı tecrübe ile yetkin olduğunu düşünüyorum (Avukat 13).

Diğer katılımcıların yüzde 30'u eğitimin yetkinlik ve yeterlilik çerçevesinde olmadığını düşünürken büyük çoğunluk kısmen yeterli olduğunu söyleyerek eksik kalan yönleri belirtmişlerdir. Bunun sonucunda da katılımcıların gözünden hukuk eğitiminin görülen eksik yönleri; teori-pratik çatışması, eğitim sistemi, teknoloji ve değişim, bireysel eksiklikler olmak üzere dört alt başlıkta toplanmıştır.

5.5.1.1. Teori-Pratik Çatışması

Hukuk uygulamalarının insani olmamasındaki temel etken fakültelerde öğrencilere hukuk eğitimi verilirken insanın ihmal edilmesidir. Hukuk eğitimi teorik olarak soyut kavramlarla öğretilmekte ancak uygulamada yargı kararlarının muhatabı kavramlar değil bizzat insandır. Bu nedenle hukuk eğitiminde insan ve toplum devre dışı bırakılmamalıdır (Yücel, 2014, s. 17). Katılımcı avukatların büyük çoğunluğu hukuk eğitimindeki eksikliğin, öğrenilenlerin teoride kalması olarak değerlendirmiştir. Okulda alınan eğitimden memnun olanlar dahil meslek aşamasına geçildiğinde şoka uğradığını ifade etmiştir.

Görmüş olduğum eğitimin hukuk nosyonunu kazanmamda yeterli olduğunu düşünüyorum. Ancak eğitim görmüş olduğum kurumun teorik odaklı olması meslek hayatımın başlangıcında zorluklar yaşamama sebep olduğunu söyleyebilirim (Avukat 5).

Çok iyi hocalardan eğitim aldım. Ama devamında staj ve meslek hayatımda, okul hayatımda öğrendiğim bilgilerin yüzlercesini öğrendim, tecrübe ettim. Okul eğitimimiz ne kadar iyi olursa olsun aslında meslek hayatımızda tecrübe ederek öğrendiklerimizden ibaretiz (Avukat 6).

Hukuk eğitimimizin daha çok soyut aşamada kaldığını düşünüyorum. Lisans eğitimimiz boyunca hukuk alanında iyi düzeyde eğitim aldığımıza inanıyorum. Ancak pratikte uygulama aşamasında oldukça farklılık olduğunu gözlemliyorum. Bir avukat olarak meslek hayatına atıldığımızda fakültede öğrendiklerimizin aslında tamamen teorik kaldığını ve pratikte en basit mesleki bilgilere dahi haiz olamadığımızı anlamış oldum. Örneğin hiçbirimiz muhtemelen ilk davamızda mahkemenin neresinde duracağımızı dahi bilmiyorduk. Dolayısıyla bu gibi en basit pratik bilgilerden tutalım diğer tüm hususlar da mesleki tecrübelerimiz arttıkça öğrenmeye devam ediyoruz (Avukat 11).

Fakültede alınan eğitim, teorik olarak yeterli ancak genel işleyiş ve adli pratik anlamında yetersiz olarak değerlendirilebilir (Avukat 15).

Hukuk eğitimim mesleğe başlangıç olarak yeterli. Ancak mesleğe kaliteli bir şekilde devam edebilmek için kesinlikle fakültelerimiz yetersiz kalıyor (Avukat 18).

Yeterli seviyede bir eğitim aldım. Ancak eğitim hep teorik oluyor. Pratik açıdan bütün fakülte eğitimi süresince hiçbir şey yapılmıyor (Avukat 19).

Bitirdiğim üniversitede teoriye yönelik iyi ve kaliteli bir eğitim aldığımı düşünüyorum. Hukuk nosyonumuzun oluşmasında oldukça katkı sağladı, bakış açımızı geliştirdi. Ancak aldığımız eğitim uygulamaya yönelik bir o kadar yetersizdi ve yalnızca bizim fakülte için değil ülkedeki tüm hukuk eğitimin uygulama ile bir ilgisi olduğunu düşünmüyorum (Avukat 20).

5.5.1.2. Eğitim Sistemi

Alınan eğitimin teoride kalması ve mesleki uygulamalara geçildiğinde teori- pratik çatışmasının yaşanması avukatlar tarafından eleştirilen bir durum olduğu ifade edilmişti. Bu durumun paralelinde genel olarak eğitim sisteminin yetkinlik ve yeterlilik konusunda engel oluşturabilecek durumlara neden olduğu da düşünülmektedir.

Aldığım eğitimi yüz üzerinden puanlamak istesem 100 üzerinden 50 yi geçmezdi. Bunda hocaların sektöre yeni yeni giriyor olması, tez yazma ve ders anlatma meşgalesi arasında olması, alanlarına tamamen vakıf olmamaları da etkili, sürekli mevzuatın değişmesi de etkili (Avukat 2).

Hukuk eğitimim mesleğe başlangıç olarak yeterliydi bence. Ancak mesleğe devam edebilmem için kesinlikle avukatlığı öğrenmem gerekiyordu çalışırken öğrendim zaten. Şöyle bir şey biz hukuk fakültesi mezunuyuz adı üstünde bu fakülte ‘hukuk’ fakültesi. Bize orada hukuku öğretiyorlar ancak avukatlığı öğretmiyorlar. Belki bazı okullar giriş yapıyorlardır ancak hukukçu ile avukat farklı şeylerdir. Avukatlığı ayrıca öğrenmek gerekir. Okul dersleri kötü olan bir öğrenci mezun olduğunda okul dersleri çok iyi olan bir öğrenciden daha iyi bir avukatlık yapabilir. Şöyle bir şey var, her avukat bir hukukçudur (hukuk bilgisi az olsa bile kıyısından köşesinden) ancak her hukukçu bir avukat değildir (Avukat 3).

Hukuk eğitimini üniversite olarak baz alırsak üniversitede hukuk eğitimi alanında yetkinlik sağladıklarına inanmıyorum. Zaten eğitim konusunda daha gidecek çok yolumuz olduğunu düşünüyorum yeterliliği aşamamışken eğitimde yetkinliğe henüz geçemedik. Staj eğitimini baz alırsak o da çok teori üzerinden giden bir eğitim o yüzden yetkinlikten bahsedemeyiz. Çünkü avukatlık yaşanmışlık ve tecrübe isteyen bir meslek avukatlık eğitiminde yetkinlik açıkçası zor pratikle verilebilir mi verilebilir ancak eğitimde böyle bir şey mümkün değil (Avukat 4).

Daha etkin ve geniş perspektifli bir eğitim olabilirdi. Eksiklikleri ve uygulamaya dönük hazırlığı olmaması en büyük eksikliği (Avukat 10).

5.5.1.3. Teknoloji ve Değişim

Teknoloji gün geçtikçe tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar hızlı gelişmekte ve bu gelişimin ama iyi ama kötü, etkilemediği herhangi bir alan bulunmamaktadır. Hukuk alanı ve hukuk alanına bağlı meslekler de teknolojinin değişip gelişmesinden nasibini almıştır. Alınan eğitimin görece yetersiz olduğunu Avukat 1 bu nedene dayandırarak ifade etmiştir.

Lisans eğitimi boyunca aldığın eğitim temel bir şeyler öğretiyor. Bir de insan ilişkilerinin ve teknolojinin geliştiği bu dönemde çok fazla iş kolu meydana çıktı. Lisans eğitimi bu nedenle kesinlikle yetersiz. Tabii ki lisans sonrası işine yarayacak bilgileri öğreniyorsun ama yine de yeterli değil. Çünkü bin bir çeşit vakayla karşılaşıyorsun. Yetkinliği ve yeterliliği sağlayabileceğini düşünmüyorum. Bende de böyle. Lisansın En önemli kazanımı muhakeme gücü ve bir bilgiye nasıl ulaşılabilirliğinin öğretilmesi. Mesela Sosyal Hizmetle ilgili herhangi bir şey görmedim (Avukat 1).

5.5.1.4. Bireysel Eksiklikler

Teknolojinin her şeyi değiştirdiğini ifade etmiştik. Günümüzde her alanda başarı sağlayabilmek için bu değişime ayak uydurmak ve kişisel gelişime önem vermek gerekmektedir. Eğitimin yetersiz kalmasında sistemin ve okullarımızın etkisi olmakla birlikte öğrencilerin de bu durumda payı bulunmaktadır. Nitekim bazı avukatlar özeleştiriyi yaparak bu duruma değinmişlerdir.

Eğitimimin yeterli olup olmaması konusunda ise birçok meslektaşım çok cüretkar olsa da yeterli olduğunu düşünse de derya deniz olan bir sektörde yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bu sadece verilen eğitim ya da aldığımız eğitimle alakalı da değil şahsın kendini geliştirmesi ile alakalı bir durum çok fazla çaba isteyen çalışma isteyen bir mesleğimiz var her zaman yenilenen ve aktif olmak zorunda olduğumuz bu çalışma konusunda çaba isteyen bir meslek. O yüzden özeleştiriyi olarak da sunulan eğitim hayatına da eleştirel yaklaşmak gerekirse yetkinlik ve yeterlilik düzeyi vasat diyebilirim (Avukat 4).

(...) aynı şekilde kendime de çok yüksek puan vermem. Çok çalışkan bir öğrenciydim ancak saha konusunda daha aktif olmalıydım. Bu durumda okuldan da bir teşvik olması gerekirdi diye düşünüyorum, okulda buna ilişkin dersler olmalıydı (Avukat 2).

5.5.2. Hukuk bölümünü tercih edenlerin mesleki beklentileri

Türkiye’de sosyal hayatta ve insanların meslek hayatlarında yaşadıkları sorunların en önemli kaynaklarından biri de eğitimidir. Birçok üniversite öğrencisi okuduğu bölümü tercih etmeden önce neden tercih ettiğini bilmemekte ne ile karşılaşacağını öngörememektedir. Bu durum sosyal hizmet bölümü için de benzerlik göstermektedir. 2022 yılında sosyal hizmet öğrencileri ve sosyal hizmet uzmanlarıyla gerçekleştirilen bir çalışmada katılımcıların büyük çoğunluğunun sosyal hizmet bölümünden üniversite planlarının yapıldığı döneme gelene kadar haberdar olmadıkları saptanmıştır. Yapılan bu araştırmada Katılımcılar sosyal hizmet ile tercih döneminde, puanı yettiği için ya da rehber öğretmeninin tavsiyesi ile karşılaştığını ifade etmiştir (Akçın, 2022, s. 111).

Bilinçsiz tercih neticesinde de insanlar yaptığı işten keyif almamakta doğal olarak bu da işin kalitesini ve verimini düşürmektedir. Bu durumun hukuk alanına tezahürünü

saptayabilmek için çalışmaya katılım sağlayan avukatlara, hukuk bölümünü hangi nedenlerden dolayı tercih ettikleri ve mesleki beklentilerini şu zamana kadar karşılayabilip karşılayamadıkları sorulmuştur.

Katılımcıların yüzde onu bu bölümü kendi isteğiyle tercih etmediğini ifade etmiştir.

Ailemin baskısıyla tercih ettiğim liseye gittim. Alanım eşit ağırlıktı ve bu alanda en yüksek bölüm hukuk olduğu için tercih ettim (Avukat 1).

Esasında kendi isteğimle değil de lise ve aile yönlendirmesi ile tercih ettim (Avukat 12).

Avukatların büyük bir bölümü ise hukuk fakültesini kendi isteğiyle tercih ettiğini belirtmiştir. Bu bölümü tercih etmedeki etkenlerden biri hukuk bölümü mezunlarının sosyal statüsü ve toplumdaki saygınlığı olarak ifade edilmiştir.

Bilinen avukat algısına olan özentim sebebiyle hukuk bölümünü tercih ettim. Daha derin veya özel bir sebebim yoktu. Evet, kendi isteğimle tercih ettim. Çocukluğumdan beri avukat olmak istiyordum. (Avukat 6)

Evet, çocukluk hayalimdi. Hukukçuların, siyasette, bürokraside, toplumun her alanında göz önünde ve diğer meslek gruplarına göre hayli etkin olması, önde ve sosyal olması cezpt etmişti. Ayrıca eğitim içeriklerinin ilgi çekici olduğunu düşünmekteydim. Hukuk bitirirsem maddi açıdan da epey rahat olacağımı hayal ediyordum (Avukat 20).

Tercih etme nedenim tamamen kişisel. Kimsenin baskısı altında kalmadım. Hatta çok karışmasalar da ailem çok sıcak bakmıyordu ama ben çocukluktan beri avukat olmayı çok istiyordum. Çocukluğumdaki isteme nedenim sanırım hukuk fakültesi mezunlarının karizmatik gelmesiydi. İlkokul ortaokul lisedeki tüm eğitimim boyunca avukat olmayı isteyerek yaşadım. Hukuk fakültesine girerken fazlasıyla idealisttim (Avukat 4).

Adalet kavramı her alanda ve hayatın her döneminde konuşulan bir kavram, ulaşılması gereken bir hedef olarak karşımıza çıkmaktadır. Adaletli olunması da bir öğüt olarak yapılan her işte ve sosyal hayatımızda duyduğumuz bir öğüttür. Avukatların bir bölümü hukuk fakültesini tercih etmedeki nedenin adalet kavramı olduğunu belirtmiştir.

Evet. Adaletsizliğe katlanamamam beni bu alana yöneltti (Avukat 8).

Evet, kendi isteğimle tercih ettim. Tercih etme sebebim adalete olan düşkünlüğümdü (Avukat 9).

Adalete olan inancım. Evet, kendi isteğimle tercih ettim (Avukat 10).

Yukarıda bahsi geçen araştırmada da sosyal hizmet uzmanlarının bir bölümünün, Türkiye’de sosyal hizmetin tercih edilen yüksek bir bölüm olması ve bu bölümü bitirince kolay istihdam olanaklarından dolayı tercih ettiğini ifade etmiştir (Akçın, 2022, s. 111). Bu sonuca paralel olarak Hukuk fakültesini tercih eden öğrencilerin de

en önemli sebeplerinden birini bu durumun oluşturduğu görülmektedir. Katılımcı avukatların bölüm tercihindeki en önemli etmenlerden biri de hukuk fakültesinin üniversite sınavında tercih edilebilecek en yüksek puana sahip fakülte olması olmuştur.

Mezun olduğum lisede sayısal bölümü yoktu eşit ağırlığın en yüksek puanlı bölümü de hukuk fakültesi idi her ne kadar sayısal bölümler daha çok ilgimi çekse de hukuk bölümünü kazandım. Çok isteyerek olmadı yani (Avukat 3).

Üniversite sınav sonucum yüksek olduğu için iyi bir üniversitede hukuk okumuş olmamın geleceğim için doğru bir tercih olduğunu düşünerek tercih ettim. Hukuk hayalimdeki bölümdü gibi bir şey söyleyemem. O zamanın şartları gereği böyle uygun olacağını düşündüğüm için tercih ettim (Avukat 11).

Avukatların çok küçük bir kısmı ise bu bölümü araştırarak kendilerine en uygun bölüm olduğu için tercih ettiğini ifade etmiştir.

Sahip olduğum özelliklere en uygun mesleğin avukatlık mesleği olduğunu düşünmem sebebi ile kendi isteğimle hukuk bölümünü tercih ettim (Avukat 5).

Tanıdığım avukatlar ile konuşup danıştım ve bu şekilde karar verdim. Bana çok uygun bir meslek olduğunu düşünüyorum. Ailemin de tavsiyeleri üzerine kendi isteğimle tercih ettim (Avukat 14).

Kendi isteğimle tercih ettim. Çapımın bu bölüme uygun olduğunu düşündüğüm için hukuk bölümünü tercih ettim (Avukat 2).

5.5.2.1. Beklentileri Karşılabilme Durumu

Katılımcı avukatların çok büyük çoğunluğunun bölümü isteyerek tercih ettiklerini belirtmelerine karşın şu zamana kadar beklentilerini karşılayamadıklarını ifade etmişlerdir. Mesleki beklentilerini karşılayan ve yaptığı işten memnuniyet duyanların oranı ise yalnızca yüzde on beştir.

Beklentilerimi karşıladığımı düşünüyorum (Avukat 2).

Avukatlık yaptığım şu kısa zaman için karşıladığımı düşünüyorum (Avukat 7).

Yüksek oranda beklentilerimi karşıladığımı düşünüyorum (Avukat 8).

Beklentilerini karşılayabilme durumuna üç avukat kısmen cevabını vermiş olup çok büyük bir çoğunluk ise memnuniyetsizliğini dile getirmiştir. Bunun nedeni incelendiğinde ise katılımcıların ifadelerinden alanın anlatıldığı veya hayaldeki gibi olmadığı, hukuk fakültesinde okumanın çok meşakkatli olmasına karşın maddi ve manevi beklentilerin karşılanmadığı belirtilmiştir. Bunun en büyük nedeninin ise adalet sistemi ve bu alanda çok fazla mezun olması olarak ifade edilmektedir.

Hayır karşılanmadı. Yani bize anlatılandan çok daha kötü durumda. Çok fazla hukuk fakültesi mezunu var ve daha da çok geliyor. Hukuk fakültesi mezunlarına

alternatif bir meslek veya iş kolu daha çıkarmazlarsa sistem şişerek içinden çıkılmaz bir hale dönüşebilir (Avukat 3).

Beklentilerimi maddi olarak da manevi olarak da karşılayamadım. Ülkemizin ekonomisi de adalet sistemi de çökmüş durumda. 10 yıldan az kıdemi olan tüm avukatların bu şekilde düşündüğüne de eminim. Çok farklı hayallerle okusak da istediğimiz kazancı elde edemiyoruz. Dosyalarımızın gerektiği gibi incelenmediğini, dilekçelerimizin hakim ve savcılar tarafından okunmadığını, adaletli kararlar verilmediğini, sürecin uzatılabileceği kadar uzatıldığını hepimiz biliyoruz (Avukat 6).

Beklentilerimi karşıladığını söyleyemem. Üniversite okurken zordu. Ciddi çalışma ve özveri isteyen bir bölümdü. Okuduktan sonra getireceklerinin de daha rahat ve maddi anlamda da tatmin edici olmasını beklerdim. Ancak içinde bulunduğumuz şartlar gereği de çok mümkün olmadığından beklentimi tam anlamıyla sağladığını söyleyemem (Avukat 11).

Hayır. Uygulamanın bambaşka olduğunu gördüm ve hayal kırıklığına uğradım. Maddi açıdan oldukça zorlandım, hukukçuların beklediğim değeri, itibarı ve prestiji görmediğini fark ettim (Avukat 20).

Kesinlikle hayır. Mesleğimiz bitmek üzere. Ekonomik olarak ciddi bir çöküş söz konusudur (Avukat 19).

Maalesef karşılayamadım. Ülkemizin adalet sistemindeki aksaklıklar sebebiyle (Avukat 9).

Katılımcılardan bazıları teori ve pratiğin birbiriyle çeliştiğini, bu nedenle hayal kırıklığına uğradığını ifade ederken bazıları ise okudukları alanın kendilerine uygun olmadığını, bunu da ancak okurken veya mesleğe başladığında anladığını ifade etmiştir.

Herhangi bir beklentim yoktu. Açıkçası memnun da değilim. İnsanların dertleriyle dertlenmek boğuyor insan ilişkileri boğuyor. Alanın bana çok da uygun olmadığını düşünüyorum ama bitirdikten sonra maalesef (Avukat 1).

İç açıcı şeyler söylemek isterdim ancak beklentilerimi pratikte bu meslek karşılayamadı. Manevi tatminlik beni çok mutlu ediyor yer yer tabii ki manevi tatmin olduğunuz yerler oluyor avukatlıkta ama büyük kısmını maddiyat kaplıyor. Bu yüzden idealistliğimi meslek içinde çok fazla sürdüremedim. Bu durum biraz benden kaynaklı da olabilir ama mesleğin de benim açımdan bu konuda eksisi çok (Avukat 4).

Beklentilerim karşılanmamış olmasının yanı sıra aslında görüldüğünden daha stresli ve zor bir meslek olduğunu ve bu durumun da benim karakterime çok da uygun olmadığını gördüm (Avukat 16).

5.5.3. Hukuk uygulamalarının adli sosyal hizmetin temel değerlerince değerlendirilmesi

Temel değerleri sosyal adalet, onarıcı adalet, kişinin onuru ve değeri, insan hakları, suçun tekrarının önlenmesi olan adli sosyal hizmet; mağdurların, suçluların, suçtan etkilenenlerin tedavisi ve güçlendirilmesinde özgün bir pozisyonundadır (Saruç, 2022, s.

409). Bu bağlamda mevcut hukuk uygulamalarının adli sosyal hizmete uygunluğunu değerlendirebilmek amacıyla katılımcı avukatlara “Mesleğinizi ve Türkiye’de adalet uygulamalarını “Onarıcı adalet”, “İnsan Hakları”, “Sosyal Adalet”, “Suçun Tekrarının Önlenmesi” , “Kişinin Onuru ve Değeri” gibi kavramları göz önünde bulundurarak değerlendirebilir misiniz?” sorusu sorulmuş ve verilen cevaplar onarıcı adalet, insan hakları, sosyal adalet, suçun tekrarının önlenmesi, kişinin onuru ve değeri alt başlıklarında analiz edilmiştir.

5.5.3.1. Onarıcı adalet

Ceza sistemleri içerisinde cezalandırıcı sistem, dağıtıcı adalet ve onarıcı adalet olmak üzere üç sistem etkin olarak uygulanmaktadır. Onarıcı adalet uygulamaları klasik ceza adalet sistemine alternatif olarak düşünülmektedir. Bu uygulamalarda öncelikli amaç mağdurun zararının giderilmesi olmakla birlikte mağdur, fail ve toplumu bir araya getirme hedefi bulunmaktadır. Onarıcı adalet kavramını tanımlamak için toplumsal adalet, iyileştirmeler yapma, pozitif adalet, ilişkisel adalet, toplum temelli adalet gibi terimler de kullanılmaktadır (Saruç, 2022, s. 410).

En çok kullanılan onarıcı adalet uygulamaları; mağdur-fail arabuluculuğu, toplum ve aile grup konferansları, ceza belirtme çemberi, uzlaştırıcı çemberler, onarıcı denetimli serbestlik ve toplum kurulları ile panellerdir. Onarıcı adalet bir çatışmanın parçası olmayanları değil olayın direkt taraflarını çözüme dahil etmektedir. Bu bağlamda bir problem çözme yaklaşımı olan onarıcı adalet mağduru, suçtan etkilenenleri ve yargı organlarını sürecin içine dâhil edilmesidir. Çünkü onarıcı adalet programları suç failinin sadece hukuku ihlal etmekle kalmayıp mağdura ve topluma zara verdiği düşüncesine dayanmaktadır (UNODC, 2006, s. 6).

Sosyal hizmet uzmanları bireylere, ailelere, gruplara danışman olarak hizmet verirken ayrıca arabulucu olarak da bu süreci yönetirler. Bu durum sosyal hizmet uzmanının önemli bir rolü ve sorumluluğunu oluşturmaktadır. Esasında sosyal hizmet toplum ve birey arasında arabulucu vazifesi görmektedir (Saruç, 2022, s. 418). Katılımcı avukatlardan bazıları onarıcı adalet uygulamalarının arabuluculuk ve uzlaştırma uygulamalarıyla eskiye nazaran arttığını belirtmiş ancak bu uygulamaların tam olarak amacına hizmet etmediğini ifade etmiştir.

Onarıcı adalete hizmet eden son 5-6 senedir arabuluculuk ve uzlaştırma müessesisiyle bu konuda önemli adımlar atıldığını düşünüyorum. Uygulamada

onarıcı adaleti tesis ediyor mu emin değilim. Özellikle uzlaştırma müessesinde. Arabuluculuk müessesinin onarıcı adalete hizmet ettiğini düşünüyorum ama uzlaştırma öyle değil. Uzlaştırma insanlar suçlu olmasa bile yıllar sürecekt davalardan kaçmak isteyebiliyorlar. Bu da bazen suçtan sözde zarar görenlere gelir kapısı oluyor. Bazen de gerçek mağdurların korkarak uzlaştırmaya razı olmasına neden olabiliyor (Avukat 1).

Son yıllardaki mevzuat düzenlemeleri kapsamında uzlaştırmaya tabi suçların kapsamının genişletilmesi ve tarafların uzlaşma yoluna teşvik edilmesi ceza hukuku uygulamasında onarıcı adalet anlayışının geliştirilmesinde katkısı bulunmaktadır. Ancak söz konusu uzlaştırma sürecinin ilkesel olarak anlayış değişikliğinden daha çok yargıdaki iş yükünün azaltılması amacı taşıması ve buna bağlı olarak uzlaştırma sürecinin dava açılmadan önce tüketilmesi gereken bürokrasi olduğu düşüncesiyle hareket edilmesi sebebiyle uygulamada uzlaştırmadan elde edilmesi amaçlanan ya da amaçlandığı ifade edilen hedeflerin gerçekleşmesi mümkün görünmemektedir (Avukat 5).

Onarıcı adalet uygulamalarından biri de Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasıdır. Bir kere şunu kabul edelim ki her ne kadar HAGB gibi bir uygulama olsa da ve bu uygulamaya göre suçlu sanki suçu hiç işlememiş gibi davranılsa da fiili işleyen fiili işlediği gerçeği sabittir bu yok edilemez. Bu işlenen fiil mağdurun ve toplumun hafızasından silinemez. Bu gerçeğin kabul edilerek onarıcı adaletin daha etkili bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Bugün trafikte seyir halindeyken sinir olduğunuz bir arabanın trafik güvenliğini de tehlikeye atacak şekilde önüne kırıp o arabadaki şoförü kendi ailesinin önünde darp etmezsiniz, vicdanı olan aklı başında olan biri bunu yapmaz. Ama bunu yapanlar da var. Siz kendi vicdanınızı kontrol ettiğinizde böyle bir davranışın vicdanınızda yeri olmadığını anlarsınız. Peki size karşı böyle bir fiil işlense devletin adalet sisteminin tutumu ne olacak? Sizin ve toplumun vicdanını dikkate alıp burada bozulan adalet duygusunu tatmin etmek amacıyla bu fiili işleyeni ciddi bir şekilde cezalandırayım hem de “Suçun Tekrarının Önlenmesi” ilkesi ile de bağlantılı olarak başka bu suçu işlemeyi düşünen olursa bu faile verdiğimiz cezadan ibret alıp fiili işlemesin diye mi düşünecek yoksa kendi toplumun kültürel özelliklerine bakmadan Avrupa’dan ithal ettiği adalet ilkelerini uygulayıp bu fiili işleyene basit yaralamadan 2 yılın altında ceza verip üstüne de HAGB kararı verip kişiyi serbest mi bırakacak? Ne yazık ki şuan uygulanan sistem ikinci seçenektir. Bu şekilde işleyen bir adalet sistemi adalet duygusunu tatmin edebilmekten oldukça uzaktır (Avukat 11).

Onarıcı adalet uygulamalarının başarısı toplum yapısına da bağlıdır. Çatışma kültürünün fazla olduğu bir toplumda onarıcı adalet uygulamalarının başarılı olması oldukça güçtür. Uzlaşma ve arabuluculuk faaliyetlerinin uygulanabilmesi için toplum tarafından bu uygulamaların kabul görmesi gerekmektedir (Saruç, 2022, s. 420). Bu görüş minvalinde kimi katılımcılar ise onarıcı adalet uygulamalarının öncesinin ve sonrasının da düzenlenerek faydalı olabileceğini söylemiştir. Mevcut adalet sisteminde tepeden getirilen bir uygulamanın başarılı sonuçlar vermediğini ifade etmiştir.

Onarıcı adalet yönünde attığımız adımlar var ancak biz buna toplum olarak hazır mıyız bilemiyorum. Mesela bir şahıs daha önceden 10 tane hırsızlık sabıkası var yine hakim önüne gelmiş. Bu sistemde onarıcı adaletten ziyade ya cezalandırıcı bir adalet sistemini öngörmek lazım ya da hayır biz onarıcı adalet işleteceğiz ama

mevzuatımızı değiştireceğiz demek lazım. İkisinin aynı anda olması mümkün değil. Birisi bir suç işlediğinde mesela biz de 6 yıl alan birisi hapis yatmıyor. Ne yapılabilir mesela yarısını yatıp yarısı denetimli serbestliğe aktarılabilir. Tabii ki bu durum da suçun niteliğine göre değişebilir (Avukat 2)

Öncelikle şunu söylemek isterim. Türkiye’de adalet noktasında vatandaşın çok fazla şikyeti var. Bu şikyetlerin sebepleri ve bu konular birbiri ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı bence. Türkiye’de adalet sisteminin dizaynı noktasında bir sıkıntı var bence. Yani bina yapılmış içine personel konulmuş ama işleyiş yeterince dşnlememiş. şöyle ifade edeyim. Türkiye’de adalet sisteminde düzenleme yapılmasının, düzeltme yapılmasının en büyük amacı adaletin tam olarak tesis edilmesini sağlamak, bunu yaparken dünyadaki başarılı adalet sistemlerinden örnekler kullanmak ve yardım almak. Ancak burada atlanan çok temel bir hadise var. Burada amaçsal bir hata yapılıyor. Bir uygulama tasarlanırken öncesi ve sonrası düşünülmüyor ve iş başarısız oluyor veya amacına ulaşmıyor (Avukat 3).

5.5.3.2. İnsan Hakları

Yüzyılımızın en büyük kazanımlarından olan insan hakları kavramı; insanların etik değerlere uygun onurlu bir muamele görmesini amaçlayan uluslararası topluluğun birleştiği bir söz edimidir. Bu amaçla oluşturulan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, insanların bu muameleye ilişkin taleplerini ve ilkelerini içermektedir (Kuçuradi, 2003, s.8). Bildirgenin tüm maddelerinde yer alan ilkeler aynı zamanda sosyal hizmetin tüm dünyada ulaşmayı hedeflediği ideallerle aynı doğrultudadır (Bayrı Mengilli, 2016, s. 28) Katılımcı avukatların yüzde otuzu mevcut adalet uygulamalarının insan haklarını temel aldığı ve bu doğrultuda uygulandığını düşünmektedir.

Kanunlarımızın büyük bir oğunlu insan haklarına hizmet ediyor bence (Avukat 1).

İnsan haklarını teorik olarak ele alacaksak batı hukukundan alındığı şekliyle kanunlarımızın da insan haklarına hizmet ettiği söylenebilir (Avukat 16).

Avukat 4 ise insan hakları ve diğer ilkelerin teorik olarak var olduğunu ancak uygulamada tam olarak sağlanamadığını ancak buna yönelik bir çabanın da var olduğunu ifade etmiştir.

Teori ve pratikte uygulamalar ve doğal olarak bu soruya verilecek cevaplar değişkenlik gösterir bence. Anayasa, kanunlar ve milletlerarası antlaşmalar esas alındığında belirttiğiniz kavramların yaşatılması gerektiğini biliyoruz. İnsan hakları ve sosyal devlet ilkesi yorum yaparsak kişinin onuru ve değeri zaten anayasamızın ilk maddelerinde korunan değerli kılınan kavramlardır. Zira hukukumuzda da cezalandırılma sistemi değil ışlah sistemi vardır. Yani suçu işleyen kişinin ceza alması ilk hedef değil onu ışlah ederek topluma geri kazandırma işlemi hedeflenmektedir. Teoride onarıcı Adalet bizim sistemimizde yer almaktadır. Avukatlar da zaten anayasa ve kanunlara bağlı kalarak mesleğini icra ettiği için avukatların bu kavramlar dışında hareket etmesi beklenemez. Tabii ki adliyelerde, ışlah evlerinde, karakollarda da genel olarak adli uygulamalarda

da bu kavramlar önemli olmalıdır. Pratik de ise halkımıza sorsak ne onarıcı adaletten ne sosyal adaletten memnunar. Hatta çoğu insan hakları yok der muhtemelen. Çok haksız da sayılmazlar tabii ki uygulamada kanunlar ve anayasa yanlış insan ellerine düşünce yanlış uygulamalara sebebiyet verebiliyor. İnsan hakları insanın onuru ve değeri konusunda çalışmalar yapıldığının farkındayız. Özellikle adliyelerde bu konuda insanlar daha da bilinçlenmiş durumda. Mağduru tatmin etmek konusunda onarıcı Adalet güzel bir kavram ancak verilen cezalar tazminat olarak da hüküm olarak da şu anki haliyle mağdurları tatmin etmiyor maalesef. Yine de ben bu kavramları uygulamaya çalışanların varlığına şahidim . sayı olarak az olduğumuzu düşünüyorum.Bu sayıyı artırmak için eğitim ve bilinç çalışması yapılması şart . Çok karamsar bakmıyorum tabloya ben (Avukat 4).

Bazı avukatlar ise meslektaşlarının aksine sadece ülkemizde değil tüm dünyada mevcut adalet sisteminin insan haklarına uzak olduğunu ifade etmiştir.

Ben adalet sisteminin insan haklarına fersah fersah uzak olduğunu düşünüyorum. Eğer imkanım olsaydı ben bir avukat olarak ve devlet nezdinde yeterince yetkim olsaydı benim kuracağım adalet sisteminde bir avukatın hiçbir görevi olmazdı. Aynı bir vatandaş adliye girdiğinde aleyhine gelişen bir hukuki muamele olduysa bu muamelenin tarafı herkes olabilir fark etmez bu şahıs adliye girdiğinde hakkını koruması kendini muhafaza etmesi hem usul hem esas açısından hiçbir şekilde zayi olmayacak şekilde maddi gerçeğe ulaşması tamamen kendi çabasıyla olabilecek bir sistem ayarlamak isterdim. Adliye girdiğinde bu insan dilekçeyi nereye ne süreyle vereceği gibi bir sistem ve o dilekçe beyan usul erkan çerçevesinde vatandaşın hakkını koruyacağı bir sistem dizayn etmeye çalışırdım diyeyim. Bu avukatlığa düşman olduğum mesleğimi sevmediğim manasında değil avukatlık zaten vatandaşın hakkı korunamadığı için ortaya çıkan bir meslek bence. Gönül isterdi ki bir vatandaş bana ihtiyaç duymadan adliye girsin bütün işlemleri görülsün. Böyle bir sistem yok (Avukat 2).

Toplumda bir avukatlar yalancıdır algısı var bunun en büyük sebebi de usulsüzlüklerin gün geçtikçe daha da olağan ve yaygın olması. Bu sebeple adaletin doğru işlemediği düşünülebilir. Birçok olayda da hukuk kuralı ile toplumsal adalet çeliştiği için adalet sistemine güven de azalmakta, bu yüzden toplumun vicdani kanaatinin doğru yönde gelişebilmesi için yazılı kurallar hakkında daha doğru bilgilendirilmesi gerekmektedir. Ülkemizde son dönemde verilen, verilse de uygulanmayan yargı kuralları sebebiyle mesleği yapmanın zorlaştığını, adalet uygulamalarının insan haklarını koruyan şekilde teşekkül ettiğini düşünmüyorum (Avukat 12).

Adalet alanındaki uygulamaların tek düze olmaması ve benzer durum ve kişilerin farklı farklı uygulamalarla karşılaşması açıkçası hukukta genel anlamda insan hakları ve kişinin onuru ve değeri gibi kavramlar göz önünde bulundurulmadığını göstermekte (Avukat 11).

Avukat 18 adalet uygulamalarından ziyade sistem içerisinde insan haklarının tecellisinde en önemli mesleğin avukatlık olduğunu belirtmiştir. İnsanların haklarına yanlış uygulama usullerinden dolayı ulaşamamasını vurgulamak istemiştir.

Adalet sistemimiz içerisinde insan haklarına kavuşmamızda en önemli rolü oynayan mesleğin Avukatlık mesleği olduğunu düşünüyorum. Nitekim hukuki bilgiden uzak şekilde hazırlanan dava dilekçelerinin ve başlatılan davaların

hüsran ile sonuçlandığına çok kez şahit oldum. Hukukun usul esastan önce gelir ilkesi gereği, haklı olmaktan evvel hakkınızı usule uygun şekilde arayıp aramadığınız çok büyük önem arz etmektedir. Hal böyle olunca, haklı olsanız dahi davayı yanlış mahkemede açmış olmanız, yanlış usulle açmış olmanız ve diğer usulden kaynaklanan hatalar hakkınıza ulaşmanızı engelleyecektir (Avukat 18).

5.5.3.3. Sosyal adalet

Adalet ve adalet alanındaki kavramlar adaletsizlik durumundan ortaya çıkmaktadır. Adaletsizliğin, eşitsizliğin olduğunu bilmek ve bu durumu kabul etmek adaleti savunmanın bir parçasıdır. Sosyal adalet; haklara, fırsatlara ve kaynaklara eşit erişim sağlandığında tam olarak yerine gelmektedir (Solas, 2008, s. 818).

Sosyal hizmet açısından değerlendirildiğinde; tarihin aynı döneminde yaşayan iki insandan birinin sahip olduğu olanaklara başka bir insanın sahip olamadığı durumlarda sosyal adaletsizlik meydana gelmektedir. Sosyal adaletin olmaması da yoksulluk, ayrımcılık, istismar, fırsat eşitsizliği gibi sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlar sosyal hizmet uzmanı için kabul edilemeyecek durumlardır (Friedman, 2010, s.2). Çoğu kişi için başlangıçta zorlayıcı olsa da, adalet sistemi içinde çalışmak sosyal hizmet uzmanları için son derece ödüllendirici ve sosyal adaleti teşvik etme fırsatlarıyla dolu olabilmektedir (Butters ve Vaughan-Eden, 2011, 64).

Katılımcı avukatlar sosyal adaletin insan eliyle mutlak olarak sağlanamayacağını düşünmekle birlikte sosyal adalet kavramının ekonomi, sosyokültürel durum gibi başka faktörlerden de etkilendiği için sadece hukuk anlamında değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir.

Bu dünyada mutlak adaletin sağlanacağını düşünmüyorum. Muhakkak ki sosyal adalet hizmet ettiği noktalar bulunmakta ancak tam manasıyla sosyal adaletin insan eliyle sağlanacağını düşünmüyorum. Ancak suçlunun topluma geri kazandırılmasında örneğin suç işlemiş çocuklarla yetişkinler arasında farklı müeyyidelerimiz var. Bu bence sosyal adaletin en büyük örneğidir (Avukat 1).

Sosyal adalet meselesi adaletle beraber ekonomiyi de gerektirdiğinden insan maddi gücü nispetinde sosyalleşebildiğinden ülkemiz açısından ekonominin durumu belli olduğu için bu faslı sadece adaletle düşünemeyiz. Tabii ki bu konuda da alacağımız çok yol olduğunu düşünüyorum (Avukat 2).

Sosyal adaletin ise hukuk ve adalet uygulamalarından daha çok ekonomi bilimi ve politikalarının konusu olduğu düşünüyorum (Avukat 5).

Sosyal adaletin diğer bir anlamı da toplumdaki bütün bireylerin fiziksel, yaş, cinsiyet, ırk, dil, din dikkate alınmadan herkesi imkan olarak eşitleyici davranılması olabilir. Bugün bu konuda ülkemizin oldukça gelişme kaydettiğini düşünüyorum. Engeli olan veya yaşı itibarıyla yaşamı zorlaşan vatandaşlarına

devletimizin sosyal adaleti temin etme hususunda yardımcı olabildiğini düşünüyorum (Avukat 16).

Avukat 18 Türkiye’de davaların çok uzun sürelerde sonuçlanmasının sosyal adaleti sağlamada engel olduğunu belirterek birtakım önerilerde bulunmuştur.

Davaların uzun sürmesi ise sosyal adaletin sağlanmasını da engellemektedir. Nitekim geç gelen adalet adil değildir. Hakim ve savcıların daha sık denetlenmesi, adliye ve personel sayısının artırılması, hedef süre uygulamasının savcılar için de uygulanması, hedef süreye uymayan hakimlerin ve savcılarının haklı mazeret gösteremedikleri müddetçe müeyyideye tabi tutulmaları, istinaf ve temyiz süreçlerinde de benzeri uygulamaların uygulanması, adalete erişim ve Türkiye’de adalete olan güveni sağlayacak en önemli hususlar olduğu kanaatindeyim. Böylece aslında hızlı işleyen bir adalet mekanizması, suç işleme oranlarını da azaltacak, adliyeden ve hızlı müeyyidelerden çekince yaşanmasını sağlayacaktır (Avukat 18).

Adli sosyal hizmet sosyal hizmetin bir alt dalı olup sosyal refah politikasıyla da doğrudan ilişkilidir. Toplumda cereyan eden olaylar ve bu olayların sonuçları adli sosyal hizmetin gelişimini ve sosyal adaleti de etkilemektedir (Gökçearslan Çifçi, 2016, s. 113). Bazı avukatlar da sadece adalet sisteminde değil genel olarak toplum nezdinde sosyal adaletten uzak olduğumuzu belirterek bu durumun hukuk sisteminde de paralellik gösterdiğini ifade etmiştir.

Sayılan kavramlar toplumumuz tarafından henüz benimsenmemiştir. Hatta söz konusu kavramlardan önce sosyal adalet duygusu henüz toplumsal bilince yerleşmemiştir. Bu nedenle adalet sistemimize de sirayet etmediğini düşünüyorum (Avukat 10).

Soru içerisinde belirtilen kavramlar artık meslekte nerdeyse hiç önemsiz olmayan ilkeler olarak kalmıştır. Herkes diğer tüm mesleklerdeki gibi geçim derdindedir. Hiç kimse idealizm kavramını artık hatırlamamaktadır bile. Adalet hizmet diye bir düşünce nerdeyse yoktur. Herkes ev ve ofisinin giderlerini karşılama savaşı içerisinde. Bu nedenle de sosyal adalet ve adaletten uzak bir sistem içerisinde olduğumuzu düşünmekteyim (Avukat 19).

5.5.3.4. Suçun tekrarının önlenmesi

Katılımcı avukatların tamamına yakını suçun tekrarının önlenmesi noktasında adalet sisteminin yetersiz kaldığını düşünmektedir.

Ülkemizde maalesef adaletin olması gerektiği gibi, öngörülen ilkelere tamamen uyduğunu düşünmüyorum. Cezaların yeteri kadar caydırıcı olmadığı görüşündeyim (Avukat 14).

Adalet uygulamalarının sorumluluğu zaten bu suçun tekrarına izin vermemeli. Caydırıcılığı ve başka kriterlerle. Türk Ceza Kanunu’nda buna yönelik düzenlemeler var ancak Mesleğimin Suçun tekrarının önlenmesini sağladığına pek emin değilim. Denetimli serbestlik gibi uygulamalar suçun tekrarının önlenmesi için var ama yeterli mi emin değilim (Avukat 1).

Suçun Tekrarının Önlenmesi, esasen kriminoloji bilimin konusunu oluşturmakla birlikte ceza hukuku uygulamalarının tarihsel gelişiminde en çok tartışılan konular arasında yer almaktadır. Günümüzde bu hususa ilişkin olarak cezaların caydırıcılığı en çok tartışılan sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunu da suçların cezai müeyyidelerinin yeterliliği ve infaz hukuku bağlamında 2 şekilde değerlendirmek mümkündür. Türk Ceza Kanunu kapsamında suçlara karşılık cezai müeyyidelerinin uluslararası standart ve insan haklarına uygun olarak düzenlendiğini söylemek mümkün olsa da özellikle uygulamada hakimlerin cezaların en alt sınırından hüküm verme eğiliminin olması caydırıcılık bakımından sorunlara yol açmaktadır. Uygulamayı infaz hukuku bakımından ele aldığımızda ise kanun yapıcılarının konuya caydırıcılık ya da suçluların tekrar topluma kazandırılması ilkelerinden daha çok günlük siyasi gündem ve bir takım popülist saiklerle yaklaşması dolayısıyla etkin bir infaz hukuku kurumunun yerleşmesine engel olmaktadır. Yine son yıllarda ceza infaz kurumlarındaki hükümlülerin cezalarını tamamladıktan sonra tekrar topluma kazandırılmaları yönünden birçok düzenlemeye gidilse de istatistiksel olarak amaçlanan hedeflere ulaşılamadığı ve dolayısıyla bu konuda yöntem değişikliğine gidilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır (Avukat 5).

Bazı veriler de avukatların düşüncelerini desteklemektedir. Türkiye'deki ceza evlerindeki insan sayısı Avrupa cezaevleri arasındaki en yüksek sayıyı oluşturmaktadır. Bununla beraber suç oranında da artış devam etmektedir (Yücel,2014, s. 17). Katılımcılar, bazı suçların artık meslek haline geldiğini, hakimlerin önüne çıkan insanların sürekli aynı kişiler olmasının suçun tekrarının önlenemediğine kanıt olduğunu söylemişlerdir.

Bir asliye ceza hakiminin önüne suç işlemiş bir şahıs geldiğinde muhtemelen o şahsın daha önce de işlemiş olduğu suçlar oluyor geçmişinde. Yani bir suç makinesi hakimın önünde oluyor. Asliye ceza için konuşuyorum bu şahıs belki de bir gün bile yatamayacak. Şimdi böyle bir sistemin bulunduğu ortamda suçun tekrarının önlenmesinden bahsetmek güç (Avukat 2).

Türkiye'nin en büyük problemlerinden biri cezaların caydırıcı olmamasıdır. İnsanların rahat rahat suç işleyebilmesidir. Ceza kanunumuz ne kadar etkili görünse de mevcut infaz kanunumuzda çok ciddi indirimler bulunmaktadır. Bunun sonucunda insanlar çorap değiştirir gibi suç işlemektedir. Mesela hırsızlık artık meslek olarak yapılmaktadır. Hakimler bile önlerine sürekli aynı sanıkların gelmesinden bıkmış durumdadır. İnsanların devletten korkması değil ama insanların en azından suç işlemekten çekinmesi gerekmektedir. Suç işleyen insanlar rehabilite edilmelidir. Tabii ki insan hakları da göz önünde bulundurularak daha caydırıcı yaptırımlar bulunmalıdır (Avukat 6).

Avukatlar Suçun tekrarının önlenmesi konusunda ciddi yorumlarda bulunup fikirler öne sürmüşlerdir. Bazı avukatlar suçun tekrarının önlenmesi meselesini toplumdaki adalet duygusunun tatminiyle paralel olarak yorumlamışlardır.

Günümüzde Türkiye’de çok ciddi bir fiili ceza eksikliği sorunu vardır. Sorunuzda bahsetmiş olduğunuz ilkelerin Avrupa’dan ithal edilmesi sebebiyle bugün 4üncü 5inci hatta 10uncu suçunu işleyen insanlar dışarıda gezebiliyor. Bunun sonucunda da toplumun adalet sistemin olan güveni giderek azalıyor. Bir başka konu da kişinin işlemiş olduğu suç somut delillerle açıkça ortaya konulmuş olmasına rağmen ne yazık ki adresi belli bir yere kaçamaz denilerek tutuklama kararı verilmiyor. İşte amaçsal hata demiştik ya burada tutuklamaya sadece güvenlik tedbiri olarak bakılırsa belki bu karar doğru olabilir ancak tutuklamaya aynı zamanda adalet duygusunu tatmin yönünde kullanılabilecek bir araç olarak bakılırsa bu uygulama son derece yanlışır bence (Avukat 3).

Suçun tekrarının önlenmesi” ilkesi ile ilgili şunu belirtmek isterim ki; ne yazık ki olaya yanlış taraftan bakıldığını düşünüyorum. Bugün bu ilke suçu işleyen kişinin topluma kazandırılarak yeniden işlenmesi olarak uygulanmaya çalışılmakta ve bu şekilde bile yanlış uygulanmaktadır. Suç işleme konusunda hiçbir sıkıntısı olmayan vicdanın rahatsızlık duymayan kişiye diyorsunuz ki sen suç işledin ama ben sana ya az ceza verip cezayı hiç uygulamadım ya da az ceza verip çok azını uyguladım seni dışarı salmanın fırsatını kolladım. Bugün infaz kanunumuzun ve adalet ilkelerimizin sonucu budur. Bu kişinin tekrardan suç işlememesi için kendi vicdanı mücadelesinden başka bir yol yoktur. Bunun yerine suç işleyene adaletli, tam, toplumun adalet duygusunu tatmin edecek ölçüde ceza verilse suçu henüz işlememiş olanların suçu işlemesinin önüne geçilebilir. Bence bu ilkenin uygulanma mantığı bu olmalıdır (Avukat 7).

Avukat- 11 ise Suçun tekrarının önlenemediğini ve bunun da adalet duygusunun tüm toplum nezdinde zarar verdiğini bir örnekle açıklamaya çalışmıştır.

Ülkemizde bence adalet sistemi noktasında ciddi hatalar yapılıyor. Avrupa’dan ithal edilen adalet sistem parçaları bizim adalet sistemimize entegre edilmeye çalışılıyor. Bunun sonucunda da günümüzde baktığımız zaman toplumumuzun adalet yönünden tatminlik seviyeleri oldukça düşük. Şöyle ifade edeyim bugün zimmet suçu işleyen bir vergi memuru Avrupa’dan ithal edilen “İnsan Hakları” “Kişinin Onuru ve Değeri” “Suçun Tekrarının Önlenmesi” gibi ilkelerin toplumumuzla uyumlu olmayan şekilde uygulanması nedeniyle 2 yılın altında ceza alabiliyor ve bu cezası 2 yılın altında olduğu için kişi hakkında HAGB verilebiliyor. HAGB verildiği için de bu kişi hem fiili bir ceza almadığı gibi hem de her ne kadar zimmet suçu memuriyete engel de olsa ortada kurulmuş bir hüküm olmadığından memuriyete devam edebiliyor. Şimdi bu olayda adalet sistemimiz vatandaşını suçluların arasına yani hapis haneye itmeme mantığıyla suçlu bazlı onarıcı adaletin de etkisiyle HAGB kararı veriyor. Yani diyor ki bu kişi daha önce suç işlememiş bir daha işlemeyebilir ama biz ona ağır ceza verirsek hapis haneye gider ve çıktığında artık eskisi gibi bir hayatı olmaz toplumdan uzaklaşır. Biz bu kişiyi kazanmak için fiili bir ceza vermeyelim ve bir daha suç işlemezsene dolaşabilirsin diyelim gibi bir mantıkla hareket ediyor. Kişinin hayatındaki dengesinin bozulmayarak “Suçun Tekrarının Önlenmesi” “insan hakları” gibi ilkeler ile de beraber işlediği suçtan fiili bir ceza almaması sağlanıyor. HAGB (Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması) kararı bir hüküm olmadığı içinse “insan hakları” ile bağdaşır bir şekilde kişi sanki bu suçu hiç işlememiş gibi davranılıyor. Kişi bu suçu hiç işlememiş sayıldığından dolayı da zimmet fiilini işlemiş bir vergi memuru tekrardan vergi memurluğuna dönebiliyor. Her ne kadar adalet sistemine göre bu olayda bir pürüz olmasa da devlet idaresi ve toplumun adalet duygusunu tatmin noktasında ciddi sonuçlar doğabiliyor. Düşünün siz bu kişinin çalıştığı birimde çalışan başka bir vergi memurusunuz ve işinizi olabildiğince düzgün yapmaya çalışıyorsunuz çünkü

vicdanınız sizi buna itiyor. Siz böyle yaparken devletin zimmet suçu işleyen çalışma arkadaşınızı cezasız bırakması sizi nasıl hissettirir? Veya orada vergi memuru olarak çalışmanıza da gerek yok güvenlik görevlisi olduğunuzu düşünün nasıl hissedersiniz? Hiç kuşku yok ki bu olayı gören herkes adalet duygusu yönünden tatmin olmanın tam tersini hissetmeye başlayacak ve hatta adalet sistemine, devlete olan güveni zayıflayacaktır. Kendi toplumumuzun kültürel özellikleri göz önüne alındığında bu durum “Onarıcı adalet” ve “Sosyal Adalet” ilkeleriyle çelişmektedir. Bu şekilde işlenen fiil nedeniyle bozulan toplum dengesi ve düzeni onarılmadığı gibi suç işlememiş bireylerle suç işlemiş bireyler arasındaki ceza çekme farkı ortadan kaldırılarak sosyal adaletin bozulmasına sebebiyet verilmektedir (Avukat 11).

5.5.3.5. Kişinin onuru ve değeri

İnsan onuru, insan hakları üzerine inşa edilmiş olmakla birlikte, hak olarak tanımlanandan farklı bir kavramdır. Genel anlamda onur; insanın kendisine duyduğu öz saygı ve başkalarının kendisine gösterdiği saygıyı içeren olumlu bir değerdir. Mercier’e göre onur, çok değerli kılınmış bir şeyin özelliği olup, insanın hakkı olan hakları alması sonucu ortaya çıkmaktadır (Mercier, 1982, s.14). Sosyal hizmetin insan onuru temeli; ayrımcılık, aşağılanma ve baskıya karşı özgürlük, eşitlik, güçlenme, demokratik katılım gibi başka değerleri doğurmaktadır. IFSW ve IASSW’nin sosyal hizmet etik bildirgesinin en önemli amaçlarından birisi, insan onurunu korumanın yollarını üretebilmek ve bu sorumluluğu, başta sosyal hizmet uzmanları olmak üzere tüm insanlara benimsetebilmektir (Bayrı Mengilli, 2016, s. 28). Bu bölümdeki sorulara yorumlarıyla katkı veren avukatların ekseriyeti kişinin onuruna ve değerine saygı duyulan uygulamalar bulunmadığını ifade etmiştir.

İnsan onuru ve değeri hakkında konuşacaksa bir vatandaş adliyeye adımını atıyor ne yapıp ne edeceğini bilmiyor bu nedenle de giriyor polisle tartışma yaşıyor en basit üst aramasında mesela, vezneye gidiyor harç yatıramıyor veznedeki memurla tartışıyor, hakimle zaten görüşemiyor kalemdekiler kovuyor. Şimdi bu vatandaşın değeri olabilir mi olamaz, ama bu vatandaş cebinden binlerce lira çıkarıp avukat tutsa, avukat hem polis hem hakim hem kalem hem vezne nezdinde bütün işleri halledecekti ve değer verilen bir insan olacaktı. Halbuki orada hakkı korunan avukat değil vatandaş dolayısı ile adliye içinde vatandaşın adı yok. Keşke adı ve hakkı olsaydı da bir işi kendisi başka kimseye muhtaç olmadan giderebilseydi. Sosyal hizmet açısından değerlendirecek olursak adli personel bu alanda bilgilendirilseydi veya birey hakları yönünde eğitilmiş olsaydı vatandaş bunun idrakinde daha güvenle adliyeye giderdi. Şu an herhangi bir müvekkil avukatı aradığında adliye ile ilgili ilk korkusu ben de gelecek miyim oluyor. Vatandaş daha baştan korkuyor. Müşterek bir eğitim alınmış olsa toplum psikolojisi, kamu sağlığı ve kamu menfaati göz önünde bulundurulsa vatandaş adliyeye rahat rahat gider bizzat hakkını savunur (Avukat 2).

Hukuk sistemimizde ağır aksak işlediğini düşünmekteyim. Suçun tekrarının önlenmesi ve caydırıcılık yönü de ne yazık ki bulunmamaktadır. Adaletin bir ayağı aksaktır sözü tam anlamıyla şu an ki hukuk sistemimizi karşılamaktadır.

Bunun sonucunda da Ne yazık ki kişinin onur ve değeri de yeterince korunmamaktadır (Avukat 13).

Açıkçası kişinin onuru ve değerinin hukuk kurallarına göre tesis edilmediğini düşünüyorum. Bu belki adaleti bir bütün olarak düşündüğümüzde belki yargılama aşamasından değil ama öncesinden başlayarak onurun ve değer korunduğunu düşünmüyorum. Mesela Anayasamızda masumiyet karinesi diye bir kavram var. Yani Yargıtay kararı kesinleşene kadar herkes masumdur. Ama bizde polis, savcı, avukat, tarafından böyle değerlendirilmediğini görüyoruz. Mesela suçlu olduğunu düşünülen birine bey demek bile acziyet olarak kabul ediliyor komik bir şekilde. Biz suçlu olduğu hükmünü vererek başlıyoruz. İnsan haklarına aykırı ve kişilerin onur ve değerinin öncelenmediği bir hukuk sisteminde onarıcı ya da caydırıcı ceza/adalet sistemlerinin tercihinin çok da önemli olmadığı; öncelenmesi gereken kavramların, insan hakları ve kişinin onuru ve değeri olduğu kanısındayım (Avukat 15).

Adalet alanındaki uygulamaların tek düze olmaması ve benzer durum ve kişilerin farklı farklı uygulamalarla karşılaşması açıkçası hukukta genel anlamda insan hakları ve kişinin onuru ve değeri gibi kavramlar göz önünde bulundurulmadığını göstermekte (Avukat 11).

Kimi avukatlar ise kendi meslekleri özelinde değerlendirme yaparak sisteme, aksaklıklara, engellere rağmen mesleğini insan onuru ve değerini korumak adına yaptıklarını ifade etmiştir.

Hukukçular ve özellikle Avukatlık açısından kutsal bir meslek icra ettiğimizi düşünüyorum. İnsanların özgürlükleri, hakları, sosyal hayatta olmasa dahi kanun önünde olmak zorunda oldukları eşitlikleri, adil yargılanma hakları bizim çalışma alanlarımızı oluşturuyor. Toplumca suçlu ilan edilen bir insanın kanunen de 'suçlu' ilan edilmesine kadar geçen süreçte, yalnızca insan olmasından kaynaklı ve yalnızca insan olduğu için elde ettiği doğuştan hakların korunması, insana, evrensel etik değerlere, objektifliğe yakışır bir şekilde mesleğimize duyulan tüm önyargı ve eleştirilere rağmen, hakkaniyetle yargılanmasını sağlıyoruz. O an o insan için yani müvekkilimiz için ne önemliyse, ne hayatiyse, avukatlar olarak bizler, tam da o alanda çalışıyoruz ve müvekkilimizin o alandaki adalet ihtiyacını karşılamak için çabalıyoruz. Bu sebeple zor ve kutsal bir meslek icra ettiğimizi düşünüyorum. Mesleğimizi, işleyişteki engellere, haksızlıklara, adaletsizliklere, maddi kaygılara rağmen sürdürmeye çalışmak daha zor ve kıymetli kılıyor (Avukat 20).

Ben kendi mesleğim adına konuşacak olursam tabii ki de insan onuru ve değeri bizim önceliğimiz. Ancak adalet sistemi içerisinde maalesef ki bazen maddi kaygılarla insan onuru çiğnenebiliyor. Türkiye'de kişinin onur ve değerini ihmale sebebiyet en önemli sorunlardan birinin yargılama giderlerinin yüksek olması olduğunu söyleyebilirim. İnsanlar dava açmaktan, hakkını aramaktan çoğu kez bu sebepler vazgeçmektedir. Çünkü rakamlar gerçekten korkutucu seviyelere ulaşabilmektedir. Bu da bazen avukatların gerçekleri saklamalarına, sırf müvekkili kaybetmemek adına yargılama giderlerinden bahsetmemelerine, dava sonunda ise olumsuz ihtimallerde kılıf aramalarına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle karşı vekalet ücretleri dahil olmak üzere yargılama giderlerinde iyileştirmeler yapılmalı, hata gerekirse karşı vekalet ücreti kaldırılması hususunda tartışmaya açılmalıdır (Avukat 18).

6. SONUÇLAR

6.1. Sosyal Hizmetin Bilinirliği Meselesi ve Bu Durumu Etkileyen Faktörler

Araştırma öncesi alanın görünümünü ve katılımcıları belirlemek amacıyla yapılan ön çalışmada 25 yaşından küçük avukatların daha doğrusu mesleğe yeni başlayan görece tecrübesiz avukatların ve 35- 40 yaş üstü görece tecrübeli avukatların, sosyal hizmet bilgisinden bağımsız olarak adli sosyal hizmet alanını bilmediği saptanmıştır. Adli sosyal hizmetin en çok bilindiği grubun 25- 30 yaş arasında olan veya başka bir ifadeyle mesleki tecrübesi 5 ila 10 yıl arasında değişen avukatlardan oluştuğu görülmüştür. Çalışmaya katılım sağlayan avukatların tamamı sosyal hizmetin varlığından haberdardır. Adli sosyal hizmet bilgisine sahip olanların oranı ise yüzde ellidir. Katılımcıların yarısı adli sosyal hizmeti bilmemekte ve adalet alanında sosyal hizmet uzmanının varlığından haberdar değildir.

Araştırmada diğer adalet çalışanlarının sosyal hizmet bilgisi avukatların perspektifinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Katılımcı avukatların büyük çoğunluğu adli sosyal hizmetin diğer adalet çalışanları tarafından bilinmediğini düşündüğünü ifade etmiştir. Katılımcıların yüzde otuzu yalnızca sosyal hizmet uzmanlarının bulunduğu birimlerde çalışan insanların bileceğini belirterek kısmen bilindiğini iddia etmiştir. Avukatların yalnızca yüzde onu sosyal hizmetin gelişmesi ve görünürlüğünün de giderek artması nedeniyle diğer adalet çalışanları tarafından da bilindiğini düşünmektedir. Bu bilgiler avukatların tecrübelerinden ve tahminlerinden oluşmaktadır. Bilgi güvenilirliği açısından buradaki en önemli veri ise adli sosyal hizmeti görece bilen ve adli sosyal hizmet uzmanıyla karşılaşmış veya birlikte çalışmış katılımcıların büyük çoğunluğunun; adli sosyal hizmetin adalet çalışanları tarafından bilinmediğini ifade etmesidir.

6.1.1. Çalışmaya katılan avukatların sosyal hizmet farkındalığını etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi

Sosyal hizmetin avukatlarda çağrıştırdığı kelimeler incelendiğinde en çok; aile, toplum, çocuk, mağdur, destek ve bakanlık kavramlarının öne çıktığı görülmektedir. 8 tane aile ve 5 tane ise bakanlık cevabı verilmiş olup 10 katılımcı aile veya bakanlık cevabı vermiştir. Araştırmada bu durumun oluşmasında; sosyal hizmete dair müstakil bir bakanlık olması ve bu bakanlığın içinde aile kelimesinin geçmesi olduğu

saptanmıştır. Sonuç olarak Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı sosyal hizmetin bilinirliğinin artmasında etken bir rol oynamaktadır.

Adli sosyal hizmet uzmanıyla karşılaşmış veya çalışmış kişilerin ise verdiği cevaplar incelendiğinde en çok mağdur, çocuk, aile ve toplum kavramları öne çıkmaktadır. Mağdur ve mağdur hakları adli sosyal hizmetle doğrudan ilgili bir konu olmakla birlikte bu soruya “Mağdur” olarak verilen cevapların tümü bu alanda görev yapmış katılımcılardan gelmiştir. Aynı zamanda çocuk kavramı da adli sosyal hizmet alanında yapılan çalışmalarda dezavantajlı gruplardan çocuk alanına yoğunlaştığına dair önemli bir kanıt sunmaktadır.

6.1.1.1. Demografik bilgiler

Çalışmada verilen cevaplar incelendiğinde katılımcı avukatların tamamının sosyal hizmet disiplininin varlığından haberdar olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışmada; yaş, cinsiyet, ekonomik durum gibi demografik faktörlerle sosyal hizmet bilinirliği arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bunun nedeni çalışmanın nitel bir çalışma olup çok fazla katılımcıyı içermemesidir. Ayrıca katılımcılar bilinçli olarak hukuk fakültesi mezunlarından seçildiği için demografik bilgilerin sosyal hizmet bilinirliğini etkilemesi araştırma başında da beklenmemiştir. Ancak yaş faktörünün adli sosyal hizmet bilinirliğini etkilediği görülmüş olup bu durum, mesleki tecrübe faktörüyle birlikte aşağıda değerlendirilecektir.

6.1.1.2. Mesleki Bilgiler

Katılımcılara mezun oldukları üniversitede sosyal hizmet bölümü bulunup bulunmadığı sorusu yöneltilmiş ve 12 kişi sosyal hizmet bölümünün üniversitelerinde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu 12 katılımcının 10’u adli sosyal hizmeti bilen ve adli sosyal hizmet uzmanıyla çalışmış veya karşılaşmış olanlardır. Mezun olunan üniversitede sosyal hizmet bölümünün bulunması sosyal hizmet farkındalığına olumlu bir katkı sunduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada sadece 4 avukatın daha önce sivil toplum kuruluşunda çalıştığı veya bulunduğu görülmektedir. Bu 4 avukatın da adli sosyal hizmeti bildiği ve sosyal çalışmacıyla çalıştığı tespit edilmiştir. Sosyal çalışmacıların çok sık çalışma alanı bulduğu sivil toplum teşkilatlanmasının da sosyal hizmet farkındalığını arttırdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Hem araştırma öncesi yapılan saha çalışmasında hem de araştırmada yaş faktörünün ve mesleki tecrübenin adli sosyal hizmet bilinirliğini etkilediği tespit edilmiştir. Yeni mezun olan hukukçuların ve 35 yaş üstü tecrübeli sayılabilecek avukatların adli sosyal hizmetin varlığından haberdar olmadığı görülmüştür. Yeni ve doğal olarak tecrübe eksikliği bulunan avukatların eğer eğitim sürecinde sosyal hizmetle herhangi bir ilişkisi olmadıysa bu anlaşılabilir bir durumdur. Ancak tecrübeli sayılabilecek avukatların adli sosyal hizmeti bilmemesi ve daha önce sosyal hizmet uzmanıyla çalışmamış olması adli sosyal hizmet alanının henüz daha yeni gelişmekte olan bir alan olduğunu kanıtlamaktadır. 25 ve 35 yaş aralığındaki avukatların adli sosyal hizmet farkındalığının diğer yaş gruplarına göre daha fazla olduğu sonucu da bu durumu desteklemektedir. Avukat 15 bu durumu ayrıca maddi sebeplere dayandırarak açıklamıştır. 36 yaşında olan katılımcı sosyal hizmetin ve psikoloji gibi alanların daha çok çocuk alanıyla anıldığını düşündüğünü belirterek bu alandan çok fazla para kazanılmadığını belirtmiştir. Belli bir standardın üstünde kazanmaya başlayan tecrübeli avukatlarında bu paralara tenezzül etmediği için sosyal çalışmacıyla karşılaşmadığı ve adli sosyal hizmeti bilmediğini tahmin ettiğini ifade etmiştir.

Adli sosyal hizmet farkındalığını etkileyen en önemli faktörün bu araştırma için “en çok çalışılan hukuk alanı” olduğu görülmüştür. Adli sosyal hizmeti bilmeyen ve mesleki anlamda sosyal çalışmacı ile hiç karşılaşmamış avukatların en çok çalıştığı hukuk alanları; iş hukuku, ticaret hukuku, icra ve iflas hukuku olduğu; adli sosyal hizmeti bilen ve sosyal çalışmacı ile çalışmış/ karşılaşmış olanların ise en çok çalıştığı alanlar içinde aile hukuku ve ceza hukuku olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının avukatlarla birlikte daha çok çalışma imkânı bulabileceği aile mahkemeleri, çocuk mahkemeleri, ceza ve tevkif evleri, denetimli serbestlik müdürlükleri ismi geçen bu hukuk alanları ile ilişkili olduğu için adli sosyal hizmet bilinirliğini doğrudan etkilemektedir. Yine bu mekanlarda mesleği gereği bulunmuş avukatların tamamı adli sosyal hizmetin ve sosyal hizmetin varlığından haberdardır. Bu durum sayıları belli olmasa da veya yeterliliği tartışılrsa da aile mahkemeleri, çocuk mahkemeleri, ceza ve tevkif evleri, denetimli serbestlik müdürlüklerinde sosyal hizmet uzmanı bulunduğunu göstermektedir.

Sosyal hizmet bilgisinin kaynağının tespit edilmesi sosyal hizmetin tanıtımında ve bu alanda farkındalığın artırılması için önemli görülmektedir. Tanınırılığa fayda sağlayan

etmenlerin muhafazası ve sosyal hizmet camiası olarak eksik kaldığımız yerleri görebilmek için gereklidir. Bu bağlamda katılımcıların sosyal hizmet bilgisinin kaynağına dair kendi ifadeleri incelendiğinde ise; sosyal çevre, mesleki tecrübe ve bazı yayınlardan sosyal hizmet bilgisine ulaştığı görülmektedir. Üniversite ortamı gibi arkadaş gruplarının olduğu yerlerde sosyal hizmet bölümünü okuyan birinin bulunması sosyal hizmetin bilinmesini sağlayan en önemli faktör olarak göze çarpmaktadır. Özellikle adli sosyal hizmet alanında bilgiye sahip olan katılımcıların da sosyal hizmete dair bilgiyi meslekleri sayesinde öğrendikleri ifade edilmiştir. Adli sosyal hizmete dair bir farkındalık oluşturan en önemli detay meslek elemanlarının birlikte çalışmasıdır.

6.1.2. Avukatların gözünden sosyal hizmetin bilinmeme nedenlerinin değerlendirilmesi

Çalışmaya katılan avukatlardan adli sosyal hizmeti bilmeyenlerin kendileri üzerinden, diğer adalet çalışanları tarafından bilinmediğini düşünenlerin ise gözlemleri yardımıyla bilinmeme nedenleri üzerine değerlendirme yapmaları istenmiştir. Avukatların ifadeleri incelendiğinde bilinirliğin ve görünürlüğün oluşmasını engelleyebilecek dört farklı neden olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

6.1.2.1. İdari Eksiklik

Sosyal hizmetin yalnızca sosyal çalışmacının nadir çalıştığı alanlarda biliniyor olması katılımcılar tarafından idari bir kusur olarak görülmektedir. Aynı zamanda bu alanda istihdamın az olması da sosyal hizmet uzmanının görünürlüğünü doğal olarak etkilemektedir. Ayrıca birçok meslek alanıyla ilgili yapılan tanıtım çalışmaları özel gün ve haftalarla ilgili yapılan çalışmaların sosyal hizmet alanı ile ilgili yapılmadığı ifade edilerek idari bir sorun olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

6.1.2.2. Farkındalık ve Reklam Eksikliği

Katılımcılar tarafından sosyal hizmetin bilinmemesinin en büyük nedeni; toplumun bu alanda farkındalığının olmaması ve sosyal hizmet alanına dair reklam eksikliği olarak görülmektedir. Adli sosyal hizmetin varlığından haberdar olmayan katılımcılar da en büyük eksikliğin reklam ve tanıtım eksikliği olduğunu belirtmiştir. Özellikle çokça izlenen televizyon dizileri, haber programları ve sosyal medya platformlarında sosyal

hizmet oldukça az gündeme gelmektedir. Ayrıca sosyal hizmete ve özellikle de adli sosyal hizmet dair bilgisi olan katılımcıların bilgilerinin kaynağının medya ve yayınlar kanalıyla olmadığı da bu bulguyu desteklemektedir.

6.1.2.3. Toplum ve Adalet Yapısı

Katılımcılar özellikle adli sosyal hizmetin bilinmeme nedeni sadece idari yapı veya reklam eksikliği değil toplum ve adalet yapısından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Nitekim sistemi ve idari yapıyı da oluşturanlar da bu toplumun fertleridir. Toplumun adalete olan açlığı ve bilgisizliği adli sosyal hizmetin de bilinirliğini olumsuz yönde etkilediği ifade edilmektedir. Ayrıca sosyoekonomik faktörlerin de adalet yapısını etkilediği düşünülmektedir. Günümüzde maddi durumların mesleki etiğin önüne geçmesi adaletin tesisine zarar verdiği tespit edilmiştir. Özellikle geçim sıkıntısı yaşayan avukatların kendi işleri ile ilgilenerak davayı kazanma pahasına etik ilkeleri ikinci plana atabildiği katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Buna ek olarak sosyal hizmet uzmanlarının mevcut çalışma alanlarını oluşturan hukuk alanları görece daha az paha eden daha az kazandıran dava alanlarını oluşturduğu düşünülmektedir. Bu durum da adli sosyal hizmetin bilinirliğini olumsuz etkilemektedir.

6.1.2.4. İsim/Sınıflandırma Sorunu

Adli sosyal hizmetin bilinmemesine neden olan son başlık ise isim ve sınıflandırma sorunudur. Esasen bu sorun sadece adli sosyal hizmet alanı için değil tüm sosyal hizmet alanlarının muzdarip olduğu bir konuyu oluşturmaktadır. Bu sorun sosyal hizmet disiplinin öz eleştiri yaparak çözmesi gereken ve başka araştırmalara konu olacak bir alanı oluşturmaktadır. Örnek vermek gerekirse polis ve jandarmanın tüm toplum tarafından bilinirliği başka nedenlere dayanmakla birlikte köklü yapısına ve başarılı teşkilatlanmaya dayanmaktadır. Bununla karşın sosyal hizmetin profesyonel olarak gelişimi henüz yenidir ve belli kavram, isimlendirme konularında dahi uzlaşa bulunmamaktadır. Ayrıca sosyal hizmetin belli alanlarının bilinmesi yalnızca belli dezavantajlı kesimlerle özleştirilmesi de bu sorunu meydana getirmektedir.

6.2. Avukatların Gözünden Avukatların Sosyal Hizmet Uzmanlarının Görünümü

Artan suçlar ve doğan mağduriyetler hukukun ve hukuk ögelerinin tek başına adaleti tesis etmede başarılı olamadığının bir göstergesidir. Bu bağlamda adalet alanında ekip çalışmasının olması gerektiği, hakim, savcı, avukat gibi doğrudan hukukla ilişkili mesleklerin yanında sosyal hizmet uzmanı, psikolog, pedagog gibi insanı, psikolojiyi, sosyolojiyi temel alan meslek alanlarının da olması gerektiği açıktır. Ancak daha önce belirtildiği gibi bu alanın başrolünü hukuk oluşturmaktadır. Sosyal hizmete de ihtiyacın olduğu bir gerçek olmakla birlikte arz-talep dengesi düşünüldüğünde hukuk mesleğini icra edenlerin sosyal hizmetten ne beklediğini, sosyal hizmet uzmanına ne yönde ihtiyaç duyulduğunun ortaya konulması gerekmektedir.

Katılımcı avukatlardan sosyal hizmet uzmanıyla karşılaşmış veya birlikte çalışmış olanlar bu alanda hizmet veren meslek elemanlarının görünümünü aktarmışlardır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu sosyal çalışmacıların iletişim ögelerini doğru ve başarılı kullandığını söylemiştir. Adalet alanında görev yapan diğer meslek grupları ile kıyasladıklarında daha sabırlı ve anlayışlı olduklarını aynı zamanda da işlerini layıkıyla yaparak güvenilir olduklarını ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan avukatlar bu pozitif durumun oluşmasında sosyal hizmet eğitime vurgu yapmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının insan psikolojisinden iyi anladığı, süreçleri iyi yönettiği ve empati yeteneklerinin olması takdir edilerek anlatılmıştır.

Araştırmanın başka bir sonucu da avukatlarda sosyal hizmeti çağrıştıran kelimelerle paralel olarak bu bölümde de rapor yazma ve çocuk kavramlarının sıkça zikredildiği gözlenmiştir. Adli alanda çalışanların aksine iyi, ilgili, sabırlı olarak nitelendirilen sosyal hizmet uzmanları bunun yanı sıra avukatlar tarafından rapor yazma ve çocukla özdeşleştirilmiştir. Özellikle çocuklara karşı tavırları ve sunulan hizmet takdir ederek anlatılmış, tutulan raporlardan övgüyle bahsedilmiştir.

Sosyal hizmet uzmanlarının bu olumlu havasını alan eğitime ve yaptıkları staja bağlayan katılımcıların yanı sıra sayılarının az olmasının buna sebep olabileceğini düşünenler de bulunmaktadır. Adalet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları genel olarak değerlendirildiğinde; sayılarının az olduğu hem tanınırlıklarından hem de bu alanda çalışan meslek gruplarının ifadelerinden görülmektedir. Ancak bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının avukatların aktardığına göre iletişim becerileri ve yetkinliği takdir edilesi durmaktır.

Bununla birlikte her meslek grubunda olduğu gibi işini bir an önce bitirme gayesiyle insanların biricikliğini, duygu ve düşüncelerini olaya dâhil etmeden hizmet sunan sosyal hizmet uzmanlarının da olduğu aktarılmıştır. Bu yalnızca adalet ortamında değil genel kamu görevlilerinin görevi bitirip sorumluluk almama özelliğine dayandırılarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda sistemin birlikte çalışmaya uygun olmadığını vurgulayarak sosyal hizmet uzmanlarının diğer tüm meslek görevlilerini de dâhil ederek olması gerekenden daha pasif kaldığını ifade eden avukatlar da bulunmaktadır. Teorik olarak sosyal hizmeti ve sosyal hizmet uzmanının rol ve işlevlerini bilen katılımcılardan bazıları bunun pratikte uygulanmadığını ifade etmiştir. Teori- pratik çatışmasının da en büyük nedeninin adalet sistemi olduğu belirtilmiştir.

6.2.1. Sosyal çalışmacıya duyulan ihtiyaç

Araştırmada Avukatların adli alanda sosyal çalışmacıya; danışmanlık/eğitmenlik, rapor yazma, vaka yöneticiliği, araştırmacılık ve değerlendircilik, savunuculuk, bilirkişilik, bağlantı kurma rollerinde ihtiyaç duyduğu sonucuna varılmıştır.

6.2.1.1. Danışmanlık/ Eğitmenlik

Danışmanlık sosyal hizmet uzmanının yerine getirmiş olduğu en gözlenebilir rollerinden biridir. Sosyal hizmet müdahalesi ise esasında bir eğitici olan sosyal hizmet uzmanının yerine getirdiği işlevdir. Müracaatçının kendi kendine yetebilmesi, iyilik halinin geliştirmesi sosyal hizmet uzmanının danışmanlık, klinisyen ve eğitmenlik rolünün bir getirisi. Özellikle ceza adalet sisteminin amacı tutuklu/ mahkumların topluma eğitilerek geri kazandırılmasıdır. Katılımcılar suçun tekrarının önlenmesinin, insan ve toplum psikolojisinin güçlendirilmesinin sosyal hizmet eliyle olacağını ifade etmiştir. Aynı zamanda avukatlar kendilerinin de psikososyal desteğe ve danışmanlığa ihtiyacı olduğunu belirtmiştir.

6.2.1.2. Rapor yazma

Yapılan görüşmelerde katılımcıların en çok bahsettiği sosyal hizmet uzmanı rolü rapor yazma olmuştur. Sosyal hizmet uzmanıyla tanışma, karşılaşma durumları raporlar sayesinde olduğu ifade edilmiştir. Sosyal hizmet uzmanının adli alanda en görünür rolünün raportör olduğu saptanmıştır. Çünkü ihtiyaç duyulan alanların ve sosyal hizmet rolleri teorik olarak aktarılırken rapor yazan sosyal hizmet uzmanları mevcut

sistemde bulunmaktadır. Esasında ihtiyaç olarak belirtmelerinin nedeni sosyal hizmet uzmanlarının hazırladığı raporlardan memnuniyet duymaları olarak gözlenmiştir. Bir başka sonuç ise adalet alanında tanzim edilen diğer evraklara göre daha görece daha özenle ve geciktirilmeden hazırlanması olarak aktarılmıştır. Ayrıca sosyal inceleme raporlarının davanın seyrini doğrudan etkileyebildiği için ehil kişiler tarafından hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Burada başka bir önemli nokta ise sosyal hizmet uzmanlarının bu konuda ehil görülmesi olarak dikkatimizi çekmiştir.

6.2.1.3. Vaka yöneticiliği

Vaka yöneticiliği sosyal hizmet müdahalesinin tümünü kapsayan bir roldür. Esasında sosyal hizmet uzmanları birçok işlevini bir vaka veya soruna karşı gerçekleştirmektedir. Katılımcı avukatlar insanın olduğu her yerde sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç olduğunu ifade etmişlerdir. Davalar bazen uzun bir süreci kapsamaktadır. Bu sürecin içinde davanın taraflarının tanınması, analiz edilmesi ve davanın sonuçlandırılması yer almaktadır. Avukatlar bu önemli sürecin yönetilmesinde hatta sürecin sonrasında sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

6.2.1.4. Araştırmacılık ve değerlendiricilik

Dünyadaki her olgu olumlu veya olumsuz manada sürekli bir değişim içerisinde. Günümüzde özellikle teknolojik hızın da etkisiyle değişim çok hızlı bir şekilde cereyan etmektedir. Bu değişimden meslek alanları da nasibini almaktadır. Merkezinde insan olan ve sorun çözme işlevi bulunan sosyal hizmet gibi meslekler oluşabilecek yeni sorunlara önceden önlem almak zorundadır. Sosyal hizmet uzmanları da mesleğinin gerekliliklerini yerine getirebilmek için bu değişime uyum sağlama eğiliminde olmalıdır. Ayrıca adli sosyal hizmet alanında davaların açığa kavuşabilmesi için araştırma yapmaya ve süreci ve tarafları analiz etmeye ihtiyaç bulunmaktadır. İşte bu noktada katılımcı avukatlar sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir. Katılımcılar tarafından Sosyal hizmet uzmanlarının mahkemelerde uzman görüşüne ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

6.2.1.5. Savunuculuk

Savunuculuk adli alanda sosyal hizmet uzmanının en temel rollerinden birini oluşturmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları görev aldığı vakalarda adli makamlara müracaatçı ile ilgili öneriler getir ve değerlendirmeler yapar. Bir anlamda sosyal hizmet bakış açısını kanun koyucular ve uygulayıcılar önünde temsil etmektedir. Bu temsiliyet bireyin kendi kaderini tayin hakkı göz önünde bulundurularak müracaatçının üstün yararı kapsamında yapılmaktadır. Kısacası Uzmanlar bazı zamanlarda müracaatçılara yönelik baskı mekanizması olarak hissedilen adli makamlar önünde sosyal hizmetin savunuculuk rolünü üstlenmektedir (Bilgin ve Kılıç, 2018, s. 154). Katılımcı avukatlar da sosyal hizmet uzmanlarının özellikle dezavantajlı grupların haklarının savunulması noktasında sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmişlerdir. Bu dezavantajlı gruplar içerisinde de kendilerini ifade edememe yönüyle ve yaşlarının küçük olması sebebiyle çocuk konusuna özel olarak değinmişlerdir.

6.2.1.6. Bilirkişilik

Sosyal hizmet uzmanları mahkemelerde bilirkişi olarak görev almaktadır. Sosyal hizmet uzmanı bilirkişilik rolünü; rapor yazma aşamasında, dezavantajlı grupların haklarını savunurken ve danışmanlık yaparak yerine getirmektedir. bu eylemleri gerçekleştirirken de değerlendirme ve tespit odaklıdır. Katılımcı avukatlar da özellikle mahkemelerde bilirkişilik rolünde sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duyulduğunu söylemiştir. Katılımcılar tarafından uzman görüşünün davanın seyri için önemli olduğu düşünülmektedir. Aile ve çocuk mahkemelerinde, velayete ilişkin değerlendirmelerde sosyal hizmet uzmanlarının istihdam edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

6.2.1.7. Bağlantı kurma

Sosyal hizmet uzmanı müracaatçılarla kaynaklar arasında konumlanmaktadır. Sosyal hizmet mesleği birlikte çalışmaya dayanan bir meslektir. Ayrıca adalet alanında müracaatçıların sorunlarını tek başına çözebilecek yetkinlikte değildir. Bu bağlamda uzmanlar kaynaklar ve müracaatçılar arasında adeta bir köprü görevi görmektedir. Katılımcı avukatlar sosyal hizmet uzmanlarının diğer kişi ve kurumlarla bağlantı kurarak insanların hayat standartlarının yükseltilmesinde katkısı olması gerektiğini düşünmektedir. Adliyeler ve mahkeme salonları çoğunlukla kasvetli olarak tabir

edilmekte bu ortamlarda bulunmak ve iletişim kabiliyetlerini normal düzeyde kullanmak uzmanlar için bile güç olabilmektedir. Bu durum göz önüne alındığında mağdurlar hatta şüpheliler için iletişim konusu daha zor bir hale gelmektedir. Avukatlar özellikle iletişim konusunda da sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyaç olabileceğini belirtmişlerdir.

6.3. Hukuk Alanının Ekip Çalışmasına Uygunluğu

Bir ekip, belirli bir hedefe ulaşmak için birlikte çalışan, tamamlayıcı becerilere sahip bir grup insandır (Thompson, 2008). Bu tanımda tamamlayıcı ifadesi öne çıkmaktadır. Ekip başarısı ve yüksek verimlilik için ekip üyelerinin birbirini tamamlayan özelliklerde olması gerekmektedir yani ekip uyumu vurgulanmaktadır. Bir ekibin başarısı veya başarısızlığı ekip üyelerinin ekibe bağlılığı ve sunduğu katkıyla alakalıdır. Ancak etkili ekipler oluşturmakla ilgili başka faktörler de bulunmaktadır. Belli sınırlarla çevrili başlangıç hedeflerini içinde barındıran bir strateji, ekip oluşturmanın ilk koşuludur. Bununla birlikte; grupların dinamiği, açık hedefler, ekip içindeki paydaşların birbirine olan farkındalığı, anlaşmaya varılan bir plan ve ekip felsefesi en önemli hususlardandır. Ekip çalışması bir işin tek başına üstesinden gelinemeyeceği durumlarda yapılmaktadır. Bu nedenle ekipteki her üyenin katkısı benzersizdir (Madge ve Khair, 2000, s. 131). Ekip çalışması adli sosyal hizmet alanı için önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Çünkü bu alanda çok sayıda farklı meslek grubuna ait profesyonel bir arada çalışmak durumundadır. Bu nedenle de bir arada çalışan uzmanlar birbirinin farkında olmasının yanı sıra karşılıklı ve sağlıklı iletişimin de olması gerekmektedir. Çünkü iletişim ekip çalışmasının temel faktörünü oluşturmaktadır.

Çalışmanın amaçlarından biri de adalet alanının ekip çalışmasına uygunluğunun tespit edilmesidir. Bu nedenle avukatlarla diğer adalet çalışanlarının ilişkileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Katılımcı avukatların yalnızca %10'u kolluk kuvvetleri, hakim, savcı ve diğer memurlarla ilişkilerinin iyi olduğunu ifade etmiştir. Geriye kalan katılımcılar ise çeşitli sebeplerden dolayı ilişkilerin kısmen olumsuz olduğunu belirtmiştir.

6.3.1. İlişkinin kötü olma nedenleri

6.3.1.1. İş yükü/ İş stresi

Adalet alanı yapılan işin ve muhatap olunan kişilerin özelliklerinden kaynaklı olarak strese neden olabilmektedir. Katılımcı avukatlar adliyenin kasvetli havasının yanı sıra iş yükünün de çok fazla olduğunu belirtmiştir. Yapılan düzenlemelere, gerçekleştirilen hizmetlere karşın suç işleme oranının arttığı da bir gerçektir. Bu durum mahkemelerin ve adli personelin de iş yükünün artmasına neden olmaktadır. İlişkilerin kötü olmasındaki birçok neden bir kenara bırakılırsa yeterince personelin olmaması dava sürecini uzatmakta ayrıca işin kalitesini de düşürmektedir.

İş stresi adalet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları için de sorun olabilmektedir. Adalet alanında psikososyal hizmetler sunulurken sistem veya mevzuattan kaynaklı sorunlar yaşanabilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının mahkemelere bağlı çalışması; bağımsız ve tarafsızlıklarını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum stres ve tükenmişliğe neden olarak uzmanların verim ve etkinliğini düşürmektedir (Karataş, 2022, s. 289).

6.3.1.2. Eğitim eksikliği

Katılımcı avukatlar alandaki eğitim eksikliğine dikkat çekmiştir. Bahsedilen bu eğitim eksikliği, diploma sahibi olunmasından ziyade üniversitede alınan eğitimle alanda uygulamanın farklı olmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Ülkemizde bir meslek elemanın istihdamında, birçok farklı alandan mezun olan öğrenciler alınabilmektedir. Örnek vermek gerekirse bir kadro için 6- 7 farklı bölümden mezun olan öğrenciler başvurma hakkına sahip olmaktadır. Bu durum üniversitede alınan eğitimle o mesleğin gerekliliği arasında bir tezat olduğunu göstermektedir. Ayrıca katılımcılar, göreve başladıktan sonra da memur eğitimlerinin göstermelik olarak verildiğini, memurların eğitiminin zamana ve tecrübeye bırakıldığını düşünmektedirler. Eğitim konusunda başka bir nokta ise iletişim ve insani ilişkiler konusundaki eksiklik olarak ifade edilmiştir.

6.3.1.3. İletişim eksikliği

İletişim bir ekibi oluşturan üyeler arasında olmazsa olmaz bir zorunluluktur. Sağlıklı iletişimin olmadığı bir ortamda diğer bütün etmenlerin tartışılması anlamsız olacaktır. Çünkü insanın olduğu ve insanın merkezde olduğu mesleklerde birçok noktada sorun yaşanabilir ve bu durum kabul edilebilir. Zaten sosyal hizmet gibi meslek grupları bu sorunların çözümü için var olmaktadır. Ancak sağlıklı bir ilişkinin birinci önceliği

iletişimdir, doğru iletişim kurulmadan da sorunların çözümü pek mümkün gözükmemektedir. Adli personelle ilişkilerde sorun olduğunu belirten katılımcı avukatların tamamına yakını iletişim eksikliğine değinmiştir. Tüm hakim, savcı ve memurlar olmasa da büyük bir bölümünün üstenci bir tavır sergileyerek sağlıklı bir iletişimden kaçındıkları belirtilmiştir. İletişim eksikliğini sadece avukatların yaşamadığı, vatandaşın da bu durumdan muzdarip olduğu katılımcılar tarafından iddia edilmiştir.

6.3.1.4. Rol karmaşası

Hakim, savcı, polis gibi meslek gruplarının toplumda etkisi ve prestiji yüksek olması; birlikte çalışılan alanlardaki ilişkilerde soruna neden olabilmektedir. Bununla birlikte bu meslek gruplarının yanında görevli olan evrak memurları gibi diğer personel de vatandaşa ve adliyeden olmayan uzmanlara karşı etik olmayan tavırlar sergileyebilmektedirler. Katılımcı avukatların şikayet ettikleri konuların başında muhatap olunan kişilerin yaşadığı bu rol karmaşası gelmektedir. Katılımcılar, memurların kendilerini hakim ve savcıların memurları olarak gördükleri için üstenci davrandıklarını ifade etmişlerdir. Esasında bu durum iletişim ögesiyle paralellik göstermektedir. Hatta katılımcı avukatlar güler yüzlü ve pozitif bir tavır sergilediklerinde, karşılıklı ilişkilerde bazen dezavantajlı duruma düştüklerini ifade etmiştir.

6.3.1.5. Sorumluluk bilinci eksikliği

Sorumluluk bilinci eksikliği diğer yaşanan tüm sorunların toplamını oluşturmaktadır. İş yükü ve yapılan işin stresli olması personelin sorumluluk almaktan çekinmelerine neden olabilmektedir. Aynı zamanda bilgi ve tecrübe eksikliği memurların görevlerini yerine getirme konusunda engel oluşturmaktadır. Katılımcılar yaşanan rol karmaşasıyla da sorumluluk bilinci eksikliğini özdeşleştirmiştir. Olduğundan veya olması gerekenden farklı davranan adalet alanı çalışanlarının aynı zamanda yapması gereken görevleri de yerine getirmediğini belirtmiştir.

6.3.1.6. Avukatların göz ardı edilmesi

Adalet alanının çalışanların bir bölümünü de avukatlar oluşturmaktadır. Hak savunuculuğu denildiğinde akla ilk olarak avukatlar gelmektedir ve avukatlık mesleği

hukuk alanının asli mesleklerinden birini oluşturmaktadır. Bu durumun aksine adliyede çalışan personelin avukatları dışladığı, ukala olarak gördüğü, dava sürecinin bir parçası olarak kabul etmediği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Avukatların büyük bir çoğunluğunu sivil avukatlar oluşturmaktadır. Katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere burada oluşan olumsuz durumun esasında kamu-özel çatışmasından çıktığı düşünülmektedir. Adaletin sacayaklarından biri olan avukatlar kamu görevlisi olmadığı için farklı bir muameleye maruz kalmaktadır.

Avukatların hayal ettikleri, olmasını istedikleri ilişkiye yönelik cevaplar ise yaşanan sorunların çözümü niteliğinde olmuştur. Katılımcı avukatlar karşılıklı saygı çerçevesinde başta kendileri de olmak üzere sağlıklı bir iletişimle işlerini yürütmek istediklerini belirtmektedirler. Avukatların dışlanmadan adaletin sacayaklarından biri olduğu unutulmadan değer verilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Katılımcılar bu alanda çalışan her bireyin alana katkısının olduğunu vurgulayarak ekip bilinciyle hareket etmenin adaletin tesisinde önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu alanda çalışan bütün personellerin işlerinin esasında zor ve meşakkatli olduğunu belirten katılımcılar, iş yükü ve stresin azaltılabilmesi için yeterince istihdam olmasının gerekliliğini ifade etmiştir. Son olarak ise kamu alımlarının liyakat esasına göre yapılmasını ve bu alandaki personelin rol ve sorumluklarını işin hakkını vererek yerine getirmelerini arzu ettiklerini söylemişlerdir.

6.3.2. Avukatların gözünden adalet alanında çalışan personelin eğitime ve psikososyal desteğe ihtiyaç durumu

Adli Sosyal hizmet; yasalara aşinalık, toplumun ve adalet sisteminin ilkeleri ve bunların uygulanması, doğru iletişim becerileri gibi uzmanlık bilgisi gerektiren bir meslektir. Geleneksel sosyal hizmet eğitimi almış bir sosyal çalışmacı böyle bir eğitim olmadan alanda dezavantajlı duruma düşebilmektedir. Bununla birlikte sosyal hizmet uzmanının mağdur ve suçlulara olduğu kadar adalet alanında çalışanlara karşı da sorumlulukları bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı adalet sistemi içinde bulunan kanun yapıcılar, kolluk kuvvetleri, avukatlar ve diğer adalet personeline karşı da danışmanlık, eğitim ve öğretim sağlamakla görevlidir (NOFSW, 2023). Çünkü adli sosyal hizmet uygulaması hem hukuki sürece odaklanarak adalet sistemine hem de sosyal refaha yönelik bakış açısı sunarak bu alanda çalışan meslek elemanlarına

yöneliktir (Barker, 2004, s. 115). Bu bağlamda katılımcılara adalet alanında çalışan personelin eğitime ve psikososyal desteğe ihtiyacı olup olmadığı sorulmuştur.

Bir önceki bölümde de ifade edildiği gibi katılımcılar zaten muhatap oldukları kamu görevlilerinin eğitim eksiliğinden şikayet etmektedir. Katılımcıların ifadelerine göre bu eğitim eksikliğini sağlıklı iletişim becerilerindeki yoksunluk ve mesleğin gerekliliklerine hakim olmamak oluşturmaktadır. Bu nedenle de meslek içi eğitim olması gerektiği avukatların büyük bir kısmı tarafından ifade edilmiştir. Adalet alanının ilk ayağını kolluk kuvvetleri oluşturmaktadır. Katılımcıların bazıları verilecek eğitime buradan başlanması gerektiğini belirtmiştir. Kolluk kuvvetleriyle yaşanan iletişim problemlerinin yanı sıra hukuk bilgisi eksikliğinden kaynaklı yanlış yönlendirmeler sonucunda vatandaşın mağdur olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda verilebilecek eğitimin tüm personeli kapsamaması gerektiği savunulmuştur. Adliyede bulunan ast-üst ilişkisine değinen katılımcılar amirlerin, memur eğitimi konusunda eğitilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bu görüşlere katılmayan katılımcılar da bulunmaktadır. Bazı avukatlar verilecek eğitimin katkısının çok düşük olacağını iddia etmiştir. Bunun nedeni; belli bir yaştan sonra özellikle mesleki tecrübe kazanmış kamu görevlilerine karşı verilecek eğitimin etkisinin olmayacağının düşünülmesidir. Buna ek olarak eğitim olacaksa bile daha çok yaptırımın olması gerektiğini savunanlar olmuştur.

Yapılan görüşmelerin bu noktasına kadar katılımcıların daha eleştirel bir tavır sergilediği gözlenmiştir. Ancak psikososyal desteğe ihtiyaç bulunmakta mıdır sorusu katılımcıların tamamının empati yapmasına olanak sağlamıştır. Katılımcılar hem kendilerini hem de yaptıkları işi savunurken bu bölümde yapılan işin ortak olması nedeniyle diğer adalet çalışanlarının da yaptıkları işin ve iş yükünün ne kadar fazla olduğunu özellikle belirtmişlerdir. Bu soru sorulana kadar mağdur- suçlu ekseninde iş ve işleyiş hakkında konuşan katılımcılar böyle bir desteğin olması gerektiğinin soru sorulana kadar farkında olmadıklarını ifade etmiştir. Yaşanan olayların dramatikliği ve bazı suçlularla karşılaşmanın personelin sağlığını olumsuz etkilediğini düşündüklerini söylemişlerdir. Daha çok bu alanda çalışan evrak memurlarından bahseden katılımcılar aynı zamanda katı hiyerarşik düzenin de insan psikolojisine verdiği zarardan bahsetmiş, mesleki deformasyonun üst düzeyde olduğu bu alanda

belirtilen nedenlerden dolayı profesyonel destek alınmasının zaruri olduğunu belirtmiştir.

Uzmanlar tarafından verilecek eğitim ve psikososyal destek hizmetlerinin katılımcılar tarafından altı noktada fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

6.3.2.1. Adalet Duygusunun Temini

Katılımcılar gerek sosyal medya gerekse ana akım medyada yer alan haberlerin de etkisiyle adalet duygusunun zarar gördüğünü düşünmektedir. Bu durumun oluşması başlı başına bir sorun olup bu alanda yapılacak başka araştırmaların konusu oluşturmaktadır. Ancak avukatların ifadelerinden ve öznel bir yorum olarak kendi gözlemimizden yola çıkarak toplumun özellikle ceza davalarında adalet sisteminin eksik kaldığı düşüncesi bulunmaktadır. Bu durumun değişebilmesi için doğru uygulamaların sayısının artması gerekmektedir. Verilecek eğitimin ve psikososyal desteğin adalet duygusunu yeniden sağlama konusunda olumlu katkı sunacağı avukatlar tarafından düşünülmektedir.

6.3.2.2. Zaman Tasarrufu

Adalet alanında yaşanan sorunlar zaman kaybına da neden olmaktadır. Dolayısıyla özellikle verilecek eğitimin zaman tasarrufu sağlayacağı ifade edilmiştir. Ancak verilecek mesleki eğitimin tümüyle sosyal hizmet uzmanları tarafından verilmesi mümkün değildir. Avukatların burada kastettikleri eğitim mesleki bilgi ve beceri yönündeki eğitimidir. Sosyal hizmet uzmanları yalnızca yetkinlik ve uzmanlık alanında faaliyetlerde bulunmaktadır. Şunu da eklemek gerekir ki haddinden fazla iş yükünün azaltılması için personel sayısının da artırılması gerekmektedir. Ancak bu şekilde zamandan tasarruf sağlanabilecektir.

6.3.2.3. Sağlıklı İletişim

Daha önce belirtildiği gibi katılımcıların çalıştıkları alanda en muzdarip olduğu konu iletişim eksikliğidir. Avukatlar başta kendileri olmak üzere iletişim becerileri geliştiğinde saygı çerçevesinde sağlıklı bir iletişim ortamının oluşacağını ifade etmiştir. Verilecek psikososyal desteğin de mesleki deformasyonu azaltarak çalışanların ruh sağlığına olumlu katkı sunacağı gibi bu alanda oluşacak farkındalığı da arttıracığı belirtilmiştir.

6.3.2.4. Psikososyal Sağlık

Psikososyal desteğin bu alanda çalışan personelin stresini azaltarak ruh sağlığına olumlu katkısı olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda bu desteğin oluşabilecek başka sağlık problemlerinin önüne geçerek koruyucu- önleyici bir katkı sunacağı belirtilmiştir. Sağlanan desteğin insanların iyilik halini yükselterek mutlu olmalarını sağlayacağı söylenmiş, bu durumun uzun vadede toplum sağlığını da arttıracığı ifade edilmiştir.

6.3.2.5. Empati Duygusu

Mülakatın bu kısmında kendileri de empati yapan katılımcılar, destek ve eğitim alacak personelin de empati duygusunun artacağını belirtmiştir. Empati duygusunun artmasıyla da daha hassas bir adalet terazisinin oluşacağı ifade edilmiştir.

6.3.2.6. İş Kalitesi

İş kalitesinin artması esasında diğer tüm ihtimallerin gerçekleşmesi durumunda oluşacak doğal bir durumdur. Araştırmaya katılım sağlayan avukatlar da sağlıklı iletişim ortamının oluşması, çalışanların iyilik halinin artması, empati duygusunun kurulmasıyla birlikte iş kalitesinin de artacağını ve yapılan işten daha fazla verim alınacağını ifade etmiştir.

6.4. Mevcut Hukuk Uygulamalarının Adli Sosyal Hizmet Zeminine Uygunluğu

6.4.1. Hukuk eğitiminin yetkinlik ve yeterliliği

Konusu insan olan bir alanda, insan psikolojisine ve toplum psikolojisine yönelik eğitim verilmesi esasen bir zorunluluktur. Her meslek elemanı kendi alanında uzmanlaşarak sorunların çözümünde pay sahibi olması gerekmektedir birlikte uzmanlar birbirinin alanından en azından haberdar olmadığında sağlıklı bir ekip çalışması olması mümkün gözükmemektedir. Bir sosyal hizmet uzmanının bilgisinin hukuk fakültesi mezunu kadar olması elbette ki beklenemez ancak en azından alan mevzuatına hakim sosyal çalışmacıların sahalarda olması istenir. Her ne kadar sunulan hizmet farklı farklı da olsa yaşadığımız devlet bir hukuk devletidir ve meslek elemanlarının bir ayağı mevzuatta yani hukukta olmak zorundadır. Aynı şekilde avukatlık, hakimlik, savcılık gibi uğraşı insan olan bir mesleğin öğrencilerinin de en

azından bu alanların varlığını bilecek farkındalık oluşacak kadar eğitim alması gerekmektedir. Bu bağlamda katılımcı avukatlara üniversite öğretimi görürken sosyal hizmetle ilgili herhangi bir ders alıp almadıkları sorulmuş ve yalnızca %15'i sosyoloji ve psikoloji dersi gördüğünü ifade etmiştir.

Buna ek olarak farklı hukuk fakültelerinden mezun katılımcılara aldıkları eğitimin yetkinlik ve yeterliliği sorulmuş ve tamamıyla avukatların gözünden analiz yapılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların %20'si aldığı eğitimin yeterli olduğunu düşünürken %30'u yeterli olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu ise fakültelerin, öğretmenlerin ve sunulan eğitimin kaliteli olduğunu ancak yeterli olmadığını belirtmiştir. Bunun nedenleri ise; Teori-pratik çatışması, eğitim sistemi, teknoloji ve değişim, bireysel eksiklikler olarak ifade edilmiştir.

Teknolojik değişim her alanda etkisini göstermektedir. Bu nedenle üniversitelerde alınan eğitim tek başına yeterli olmayabilir. Katılımcı avukatlarda bu değişimden bahsederek farklı hukuk alanlarının oluşmaya başladığını ve bu gelişmelerin de devam ettiğini belirtmişlerdir. Örneğin dijital para sektörü yeni yeni gündeme gelen bir alandır. Bu sektörde hukuka aykırı fiillerin olduğu ve insanların mağduriyet yaşadığı görülmektedir. Nitekim bu değişim önceden tespit edilebilir bir durum olmadığı için yeni hukuk kolları oluşukça adalet çalışanları kendini yeni doğan alanlara adapte edebilecektir. Bu durum da kişilerin kendilerini geliştirebilme yeteneğine bağlı olmaktadır. Avukatlar öz eleştiri yaparak kendilerinin de yetkinlik ve yeterlilik konularında bireysel eksiklikleri olduğunu beyan etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yapılan en büyük eleştiri ise eğitim sistemi ve sistemin doğurduğu teori-pratik çatışmasıdır. Üniversitede alınan eğitimin muhakeme yeteneklerini geliştirdiklerini ve bilgiye ulaşmayı öğrettiğini belirten katılımcılar bunun yetersiz olduğunu, meslek dallarının öğretilmediğini ifade etmişlerdir. Esasen hukukun çok geniş bir kavram olduğunu ve üniversitelerde de teorik olarak hukukun öğretildiği söylenmiştir. Bu durum mesleğe başlangıçta yeterli gibi gözükse de staja başlangıç itibariyle şok yaşandığı ifade edilmektedir. Mahkeme salonunda nerede duracağını bile bilmediğini ve bu tarz durumların strese neden olduğunu belirten avukatlar pratikte çok yetersiz olduğunu söylemiştir. Buna ek olarak teoride öğrenilen bazı bilgilerin (örneğin mesleki etik gibi) pratikle çelişmesi de ayrı bir soruna neden olduğu belirtilmiştir.

Katılımcı avukatların ifadelerini destekleyecek bir başka nokta ise yapılan yasa değişiklikleri ve uygulamaların sonuçlarının tezatlıdır. Türkiye'nin yasalar ve haklar çerçevesinde yaptığı değişiklikler dikkat çekmektedir. Ancak uygulamada bu paralellik görülememektedir. Nitekim yıllar geçtikçe suç oranlarının arttığı görülmekte bu alanda da teori ve pratikte tezatlık doğmaktadır (Kaya, 2014, s. 475).

6.4.2. Hukuk bölümünü tercih edenlerin mesleki beklentileri

Katılımcıların %10 hukuk bölümünü kendi isteğiyle tercih etmediğini, aile baskısı veya okul yönlendirmesinin tercihinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Diğer bütün katılımcılar kendi isteğiyle hukuk fakültesine gittiğini söylemiştir. Bu tercihin nedenlerinden biri hukuk bölümünün ve sonrasında yapılabilecek mesleklerin statüsü ve saygınlığıdır. Toplum tarafından prestijli olarak görülen meslekler öğrencilik zamanında tercihlerde büyük rol oynamaktadır. Nitekim katılımcıların bir bölümü bu nedenle tercih ettiklerini belirtmişleridir. Diğer bir neden bazı katılımcılar için direkt olarak avukatlık algısının çocukluktan beri hayali olmasıdır. Adalet toplumun her kesimince ve her alanda kutsal bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Adalet duygusu, adaletin tesisi gibi konular avukatlık mesleğiyle doğrudan ilişkilidir. Adalet kavramı katılımcıların bazıları için tercih nedenlerinden biri olmuştur. Katılımcıların önemli bir çoğunluğu ise kendi isteğiyle olmasına karşın hukuk bölümünün tercih edilebilecek en yüksek bölüm olması sebebiyle tercih ettiğini ifade etmiştir. Katılımcıların çok küçük bir kısmı da fakülteyi araştırıp kendilerine uygun olduğunu düşünerek gittiklerini beyan etmiştir.

Katılımcı avukatların çok büyük çoğunluğunun isteyerek ve kendi kararlarıyla üniversite tercihi yapmalarına karşın mesleki beklentilerini şu ana kadar karşılayabilme oranları çok düşüktür. Mesleki beklentileri maddi ve manevi karşıladığını belirtenlerin oranı yalnızca %15'tir. Yaptığı işten memnun olan ancak maddi yönden memnuniyetsizliğini dile getiren katılımcı oranı da %15'tir. Geriye kalan katılımcılar yani büyük bir kısmı mesleklerinden memnun olmadığını dile getirmiştir. Bunun en büyük nedeni de teori-pratik çatışması olarak göze çarpmaktadır. Katılımcılardan bazıları pek bir beklentisinin olmadığını ancak mesleğin anlatılandan daha zor ve sistemin daha kötü olduğunu söylemiştir. Kimileri ise idealistlikle başladıkları meslek hayatlarında kısa süre içinde yıprandıklarını belirtmiştir. Ayrıca şikayet edilen diğer bir durum çok fazla hukuk bölümü mezunu olmasıdır. Hukuk

okumanın çok meşakkatli olduğunun altı çizilmiş buna karşın maddi olarak karşılığın alınmadığı ifade edilmiştir.

6.4.3. Hukuk uygulamalarının adli sosyal hizmetin temel değerlerince değerlendirilmesi

Adli sosyal hizmetin Türkiye’de yeni gelişmekte olan bir alan olduğu daha önce ifade edilmişti. Yeni gelişen ve kendine adalet alanında yer bulmaya çalışan sosyal hizmetin hem toplum hem de çalışanlar tarafından benimsenmesi mesleğin tanınırlığı, aktifliği ve prestiji aynı zamanda da yapılacak işin kalitesi için gereklidir. Bu nedenlerle adli sosyal hizmetin bir meslek olabilmesi ve bir yer edinebilmesi için mevcut hukuk uygulamalarının da sosyal hizmet zeminine uygun olması veya uygun değilse de bu alanda düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bu amaçla katılım sağlayan avukatlardan adalet uygulamalarının ve mesleklerinin sosyal hizmet zeminine uygunluğunu değerlendirmeleri istenmiştir. Verilen cevaplar; onarıcı adalet, insan hakları, sosyal adalet, suçun tekrarının önlenmesi, kişinin onuru ve değeri alt başlıklarında analiz edilmiştir.

6.4.3.1. Onarıcı adalet

Onarıcı adalet uygulamaları günümüzde klasik ceza adalet sistemine alternatif bir yöntem olarak çıkmıştır. Onarıcı adalet uygulamalarında amaç fail ve mağduru hatta toplumu bir araya getirerek çözüm bulma arayışdır. Türkiye’de denetimli serbestlik, arabuluculuk ve uzlaştırma programları onarıcı adalet uygulamalarının örneklerini oluşturmaktadır. Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 231. Maddesi uyarınca uygulanan hükmün açıklanmasının geri bırakılması da onarıcı adalet uygulamaları kapsamında değerlendirilebilir.

Katılımcı avukatlar arabuluculuk ve uzlaştırma uygulamalarının amacına ulaşmadığını ve bunun sonucunda da onarıcı adaletin de sağlanmadığını belirtmektedirler. Bunun nedenlerinden biri arabuluculuk ve uzlaştırma müessesinin onarıcı adaleti tesis etme amacından ziyade yargının yükünü hafifletme hedefi güttüğü ifade edilmektedir. Dava süreçleri çok uzun sürebildiği için insanların bazen haklı da olsalar haklarını alamayacaklarını düşünmeleri veya yıllarca uğraşmak istememelerinden kaynaklı zaruri olarak uzlaşmaya yanaştığı belirtilmektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları da özellikle toplum nezdinde adalet duygusunun teminine zarar

verdiği iddia edilmiştir. Bazı avukatlar ise toplumun ve mevcut sistemin bu uygulamalara hazır olmadığını söylemiştir. Uygulamayla ilgili herhangi bir ön hazırlık ve düzenlemeler yapılmadan uygulamaya sokulması, önünün sonunun hesaplanması olumsuz sonuçların doğmasına neden olduğu ifade edilmiştir.

6.4.3.2. İnsan Hakları

Sosyal hizmet uygulamaları insan haklarını merkeze almaktadır. İnsan hakları sosyal hizmetin değer temelini oluşturan öğelerden biridir. İnsanın doğuştan sadece insan olduğu için sahip olduğu bu haklar sosyal hizmet ve hukukun ortak değerlerinden birini oluşturmaktadır. Çünkü insan hakları uluslar arası alanda kabul görmüş ve tüm hakları kapsadığı iddia edilmektedir. Günümüzde tartışılan klasik ceza adalet sisteminin insan hakkı ihlallerine neden olduğu düşünülmekte ve bu yönde eleştirilmektedir.

Katılımcıların %30'u kanunlarımızın insan haklarına uygun olduğunu dile getirmiştir. Bazı avukatlar ise teoride insan haklarına uyumlu bir yapımızın olduğunu ancak uygulamada insan hakları ihlallerinin yaşandığını iddia etmiştir. Bazı avukatlar da usulsüzlüklerin olması nedeniyle adalet uygulamalarının insan haklarını korumadığını belirtmiş bu durumun da medyaya yansısıyla toplumun adalete olan inancına zarar verdiği ifade etmiştir. Katılımcıların bir kısmı olaya daha farklı açıdan yaklaşarak tüm dünyadaki insan hakları ihlallerine değinmiştir. İnsanların haklarını aradıkları bir sistemde avukata ihtiyaçlarının olmasının insan hakları ilkelerine zaten sığmadığını ifade etmişlerdir.

6.4.3.3. Sosyal Adalet

Sosyal adaletsizlik yalnızca gelirden kaynaklı değil, insanın yaşamla bağını kurmasına engel olan her türlü haksızlıktan kaynaklanmaktadır (Solas, 2008, s. 817). Sosyal adalet kavramı sosyal hizmet ve hukukun ortak kavramlarından birini oluşturmakla birlikte içinde ekonomi ve sosyokültürel değerleri de barındıran geniş bir alanı kapsamaktadır. Katılımcı avukatların da değindiği ilk nokta bu olmuştur. Sosyal adaletin çok boyutlu yapısı itibariyle sadece hukuk ve sosyal hizmet perspektifinden değerlendirilmesinin eksik kalacağını belirtmişlerdir. Buna karşın adli sosyal hizmet sosyal hizmetin bir alt dalı olup sosyal adalet ve sosyal refah politikalarıyla da doğrudan ilişkilidir. Toplumda cereyan eden olaylar ve bu olayların sonuçları adli

sosyal hizmetin gelişimini de etkilemektedir. Bu duruma bir örnek vermek gerekirse; 1929 yaşanan ekonomik kriz ve bu krizin sonuçları söylenebilir. 1930’larda yoksulluğun insanlardan değil sistemden kaynaklı olduğu fikri ortaya çıktı. Bunun sonucunda “Büyük Buhran” ile sosyal hizmet uzmanları kamu alanında daha aktif rol alamaya başladılar ve programlar ürettiler (Gökçearslan Çifçi, 2016, s. 113).

Katılımcı avukatların önemli bir kısmı uygulamaların sosyal adaleti tesis etmede yeterli olmadığını düşünmektedir. Özellikle dava süreçlerinin bazen gereğinden fazla uzadığı belirtilerek bunun sosyal adalete de zarar verdiği ifade edilmiştir. Bazı katılımcılar ise sosyal adalet kavramını genel olarak değerlendirmiş ve sosyal adaletin toplumda bulunmadığını iddia ederek bu durumun adalet uygulamalarında da paralellik gösterdiğini belirtmişlerdir.

6.4.3.4 Suçun Tekrarının Önlenmesi

Tıp, sosyal hizmet, psikoloji gibi merkezinde insan ve toplum sağlığı olan bilim ve mesleklerde koruyucu önleyici hizmetler; tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinden daha az maliyetlidir ve daha olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Koruma kavramı insanların akıllarına gelen anlamlarından çok daha geniş bir kavramdır (Öztek, 2020, s. 37). Modern hukuk uygulamalarının onarıcı adalet felsefesinin, adli sosyal hizmetin en önemli amaçlarından biri; suç işlemiş insanların ıslahı sağlandıktan sonra bir daha suç işlemesinin önüne geçilmesi yani işlenen suçların tekrar etmesinin önlenmesidir.

Araştırmaya katılım sağlayan avukatların suçun tekrarının önlenmesinde adalet sistemimizin yetersiz kaldığını söylemişlerdir. Cezaların ve hakimlerin verdiği kararların caydırıcılıktan uzak olduğunu belirtilen katılımcılar yöntem değişikliğine gidilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Suçların artık bir meslek haline geldiğini ifade eden avukatlar hakimlerin sürekli aynı kişilerin mahkeme önüne gelmesinden sıkıldığını beyan etmişlerdir. Bazı insanların suç makinesine dönüştüğünü birçok suçtan sabıkası olan insanların sokakta gezdiği bir ülkede suçun tekrarının önlendiğini söylemenin anlamsız olacağını belirtmişlerdir. Suçun önlenmemesinin de en olumsuz sonucunun toplumun adalete inancının sarsılması olarak ifade edilmiştir.

6.4.3.5. Kişinin Onuru ve Değeri

Adalet sisteminde yaşanan tüm sorunların, ifade edilen insan hakları ihlalleri, sosyal adaletin sağlanamaması, suçun tekrarının önlenememesi esasında insan onuru ve

değerini de korumadığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bazı katılımcılar hukuki sürecin kolluk kuvvetleriyle başladığı mahkeme salonunda ve kanunlarda insana değer verilse de öncesinde yapılan muamelenin kişinin onuru ve değerini zedelediğini iddia etmiştir. Adliye hakkını aramak için giden bir vatandaşın yaşadığı çekince, iletişim kurmada yaşadığı zorluk başlı başına kişiye değer verilmediğinin bir göstergesi olarak ifade edilmiştir. Benzer olaylarda mahkemelerden farklı kararlar çıkması da sosyal adaletle birlikte kişinin değerine zarar veren uygulamalar olarak düşünülmektedir.

Bazı katılımcılar öz eleştiri yaparak kimi zamanlarda hayat meşgalesiyle kendilerinin de bu kavramları göz ardı edebildiğini ifade etmişlerdir. Bu durumun maddi kaygılarla ve yapılan işin zorluğu ile oluştuğu izah edilmiştir. Katılımcılar esasında insan onuru ve değeri korunmadığı için avukatlık mesleği olduğunu ifade ederek yaşanan tüm bu zorlukların ve ihlallerin mesleği daha kıymetli kıldığını belirtmiştir.

7. TARTIŞMA

Günümüzde özellikle teknolojinin de etkisiyle insan, toplum, kültür ve bunlara bağlı olgular sürekli değişim içindedir. Bu duruma bağlı olarak yeni mesleklerle birlikte köklü mesleklerde de yeni çalışma kolları doğmaktadır. İnsanın ve oluşturduğu sistemlerde meydana gelen değişim, suç ve suç tiplerini de değiştirmektedir. Suçun girift bir yapıya evrilmesi ve suç işleme oranlarının tüm düzenlemelere rağmen artması, adalet sistemini çıkmaza sokmaktadır. Bu durum adalet sisteminde değişime gidilmesi gerektiğinin bir göstergesidir. Yaşanan bu çağda ekip çalışması birçok alanda zorunlu hale gelmektedir. Adalet sisteminin de bu çıkmazdan sadece hukuk bölümü mezunlarının ifa edeceği mesleklerle çıkması imkansızdır.

Sosyal hizmet insanı temel alan, oluşan toplumsal sorunların çözümüne verilecek cevaplardan doğmuş bir meslektir. Toplumda yaşayan tüm insanlar bir yönüyle herhangi bir suçun mağduru veya faili olabilir. Bu bağlamda hukuk sisteminde yaşanan sorunlar tüm toplumu ilgilendiren sorunlar olmakla birlikte adli sosyal hizmet de bu doğan sorunların çözüme kavuşturulması için var olan, sosyal hizmetin bir alt dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Adli sosyal hizmet en genel ifade ile hukuk ile sosyal hizmet alanının kesişimini ifade etmektedir ve sosyal hizmet uzmanları, adalet alanında doğabilecek sorunlara müdahale edecek ekibin bir parçasını oluşturmaktadır. Burada özellikle üstünde durulması gereken başka bir konu; adli sosyal hizmetin sadece mağdur ve failere yönelik olmadığının bilinmesidir. Adli sosyal hizmet başta sosyal hizmet uzmanları olmak üzere tüm adalet çalışanlarının eğitimini hedeflemektedir. Adliye ortamı; yapılan işin özellikleri, iş yükünün fazla olması, karşılaşılan insan profilleri, katı hiyerarşik yapı gibi nedenlerle kasvetli alanları oluşturmakta ve psikososyal sağlığı olumsuz etkileyebilmektedir. İşte tam da bu noktada adalet alanında çalışan kolluk kuvveti, avukat, hakim, savcı, psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve tüm personelin psikososyal desteğe ihtiyacı bulunmaktadır ve bu durum göz ardı edilmemelidir.

Türkiye’de adli sosyal hizmet alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde; çocuk suçluluğu, kadın hükümlüler gibi sosyal hizmetin dezavantajlı kesimlerine ve çocuk mahkemeleri, aile mahkemeleri, denetimli serbestlik gibi adli sosyal hizmetin çalışma alanlarına odaklanıldığı görülmektedir. Özellikle çocuk alanının ve suç objesinin araştırmaların konusunu oluşturduğu saptanmıştır. Yaman ve Acar (2014)’ın belirttiği

gibi bu konular ekseninde yoğunlaşan ve sayı olarak da oldukça az olan tezler sosyal hizmet alanında özgün çalışmaların ortaya koyulmadığını ve bu alanda eksik kalındığını göstermektedir. Bu duruma ek olarak, Türkiye’de adli sosyal hizmetin bilinirliği veya farkındalığı konularında herhangi bir çalışma yapılmadığı da tespit edilmiştir.

Adli sosyal hizmet uzmanları çeşitli uygulama ortamlarında; risk değerlendirmeleri, bilirkişilik, araştırmacılık, velayet değerlendirmeleri, mağdur ve suçlu hizmetlerini yönetmek gibi birçok rol ve işlevi yerine getirmektedir. Nitekim bu görev yelpazesi uzmanlar için benzersiz zorluklara neden olmaktadır (Butters ve Vaughan-Eden, 2011, s. 61). Bu roller göz önüne alındığında, sosyal hizmet mesleğinin bu karmaşık uygulama alanı içinde uygulama standardının olması gerekmektedir. Ancak sosyal hizmet mesleğinin özel uygulama standartları bulunmamaktadır. Meslek hafızası incelendiğinde adli sosyal hizmet alanında diğer meslek uygulamalarının standartlarının uygulandığı görülmektedir (Munson, 2011, ss. 39-40).

Çoğu meslekte etik; hedef kitlesini olumsuz durumlardan korumakla sınırlıdır. Sosyal hizmet etiği ise güçlü sosyal ve ekonomik adalet ilkeleriyle diğer mesleklerin ötesine uzanır. Sosyal hizmet uzmanları; sosyal adaleti, kişinin onurunu ve değerini, insan ilişkilerinin önemini, dürüstlüğü savunmakla görevlidir. Bu nedenle sosyal hizmet uygulamasını gerçekleştirebilmek için mikro, mezzo ve makro düzeyde özel önem ve yetkinlik gerekmektedir. (Butters ve Vaughan-Eden, 2011, s. 63).

Adli sosyal hizmet gün geçtikçe adli sistem içerisinde oturmakta ve sosyal hizmet mesleği alanında da önemli bir uzmanlık haline gelmektedir. Bu görevi yerine getiren uzmanlar; sosyal hizmet uzmanları ile sosyal hizmet uzmanı olmayanların etik standartları arasındaki çatışmalarla ilgili olmak üzere birçok etik sorunla karşı karşıya kalabilmektedir. Adli sosyal hizmet uzmanlarının bu zorlukların üstesinden gelebilmesi için etik standartlara ve mesleki uygulama becerisine sahip olması gerekmektedir. Sosyal hizmet mesleğinde; adli sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştığı zorlukların aşılabilmesi için daha önemli adımlar atılmalıdır. Bunun için sosyal hizmet eğitiminde hem adli sosyal hizmet hem de etik konularına daha fazla yer verilmesinin etkili olabileceği düşünülmektedir (Reamer, 2023, s. 41). Mesleki standartların belirlenebilmesi ve etik kurallarının oluşabilmesi için de adli sosyal hizmet mesleğinin

başta sosyal hizmet camiası olmak üzere, çalışılan ekip arkadaşları ve toplum tarafından bilinmesi ve farkındalık oluşması gerekmektedir.

Sosyal hizmetin bilinirliği ve farkındalığı üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu araştırmaların nicel araştırma yöntemleriyle toplumun sosyal hizmet ve sosyal hizmet uzmanı algısının tespit edilebilmesi üzerine yapıldığı görülmektedir. Sosyal hizmetin toplum tarafından bilinirliğini analiz edebilmek için bu çalışmaları analiz etmek faydalı olacaktır.

Bolgün (2016)'ün Manisa ilinde toplumun sosyal hizmet uzmanına ilişkin görüş ve düşüncelerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirdiği çalışmasında; araştırmaya katılanların %80,8'i sosyal hizmet uzmanı ile daha önce karşılaşmadığını ve %53'ü sosyal hizmet mesleğini daha önce duymadığını belirtmiştir. Yapılan bu çalışmada katılımcıların yarısından fazlasının sosyal hizmet mesleğini bilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadaki ilgi çekici diğer bir sonuç ise sosyal hizmeti duyan/ bilen katılımcıların sosyo- ekonomik durumu daha iyi olan katılımcılar olmasıdır. Görece ekonomik durumu daha kötü olan, ötekileştirilen ve yardıma ihtiyaç duyan bireylerin sosyal hizmeti bilme durumu daha fazla olması öngörülürken sonuç tam tersi çıkmıştır. Araştırmacı bu durumu sosyo- ekonomik durumu daha kötü olan bireylerin yardımlara ulaşılabilirliğinin de daha kısıtlı, bilgiye ulaşımın toplumun bu kesimi için daha zor olmasına bağlamaktadır. Bu nedenle de sosyal hizmetin toplum içinde ihtiyaç duyan bireylere ulaştırılması için sosyal hizmet uzmanlarının bu yönde çaba sarf etmesini önermektedir.

Sürsavur (2018)'un üniversite öğrencilerinin sosyal hizmete ilişkin farkındalığının değerlendirilmesi amacıyla ortaya koyduğu çalışma sonucunda; üniversite öğrencisi olan katılımcıların önemli bir çoğunluğunun sosyal hizmeti duymadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılanların %34,6'sı, sosyal hizmet mesleğini daha önce duymadığını ve %65,5'i daha önce bir sosyal çalışmacıyla karşılaşmadığını ifade etmiştir.

Aydemir ve arkadaşları (2022) İstanbul, Ankara, Sivas illerini kapsayan daha geniş bir evrende gerçekleştirdikleri çalışmasında; çalışmaya katılanların %17,7'si sosyal hizmeti daha önce hiç duymadığını belirtirken %42,2'si sosyal hizmet kuruluşlarının verdiği hizmetten haberdar olmadığını söylemiştir. Katılımcıların çoğunluğunun sosyal hizmeti bildiğini beyan etmesine karşın %43,3'ü sosyal hizmet uzmanının ne iş

yaptığını bilmediğini ifade etmiştir. Sosyal hizmetin en büyük problemlerinden biri mesleğin bilinmemesi ve sosyal hizmet uzmanlarının tanınmaması iken farkındalık oranının bu çalışmada yavaş yavaş arttığı görülmektedir. Bunun nedeni araştırmacılar tarafından; sosyal hizmet mezunlarının çoğalması ve Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı'nın faaliyetleri olarak düşünülmektedir. Çünkü yıllarca sosyal hizmete dair müstakil bir bakanlığın bulunmamasına ek olarak tek bir okuldan sosyal hizmet mezunu verilmekteydi.

Araştırmada katılımcıların sosyal hizmetten haberdar olmalarına karşın sosyal hizmet alanlarını ve sosyal hizmet uzmanlarının ne iş yaptığını bilmediği sonucu ortaya çıkmıştır (Aydemir ve diğ., 2022). Benzer bir sonuç Yıldırım ve arkadaşlarının (2019) yaptığı çalışmada da gözlenmektedir. Bu çalışmada katılımcıların %66,2'si sosyal hizmeti ve çalışma alanlarını, % 62,6'sı sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarını bilmediğini ifade etmiştir. Aynı şekilde Bolgün (2016)'ün çalışmasının ilginç olan bir sonucu da katılımcıların bazıları hizmet uzmanıyla karşılaşmış olmasına rağmen sosyal hizmeti bilmediğini ifade etmiştir. Bolgün bu durumun; sosyal hizmet uzmanından ve sosyal hizmet alanlarından bihaber olunmasıyla alakalı olduğunu düşünmektedir.

Yapılan tüm bu çalışmalarda, toplumun sosyal hizmet uzmanının ne iş yaptığını dair bilgisinin olmadığı görülmektedir. Sosyal hizmet eğitimi 1961 yılında başlanmış olmasına rağmen sosyal hizmetin bilinirliğinin bu kadar düşük olması da düşündürücüdür. Yıllarca sosyal hizmet mezunu veren tek bir üniversite olması bu durumun nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Ayrıca sosyal hizmet uzmanının yapması gerektiği işi başkalarının yapması, daha doğru bir ifadeyle sosyal hizmet uzmanlarına ayrılması gereken istihdamın diğer meslek gruplarıyla birlikte pay edilmesi de bu sonuca neden olmaktadır (Aydemir ve diğ., 2022). Bununla birlikte sosyal hizmet mesleğinin meslekleşme sürecinde de yaşadığı en büyük sorunlardan biri; sosyal hizmetin, sosyal yardımlaşma ve dayanışma esaslı olmasıdır. Bu durumun, mesleğin hayır işi gibi görünmesine neden olmasının yanı sıra tanınırlığı ve farkındalığı olumsuz etkilediği düşünülmektedir (Acar ve Duyan, 2003, s. 2; Bolgün ve diğ., 2017, s.17).

Akçın (2022)'in yüksek lisans çalışması da yukarıdaki sonuçları destekler niteliktedir. Akçın diğer çalışmaların aksine nitel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirdiği

çalışmasına; 20 sosyal hizmet öğrencisi ve 15 sosyal hizmet uzmanı olmak üzere 35 kişi katılmıştır. Sosyal hizmet mesleğinin prestij ve algısının görünümünü sosyal hizmet uzmanlarının gözünden ortaya koymak amacıyla katılımcılarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcılar; kariyer planlarında sosyal hizmet mesleğinin nadiren olduğunu ve sosyal hizmetle tesadüfen karşılaştıklarını belirtmiştir. Sosyal hizmet mesleğini ise sosyal çevrelerinin basite indirgediğini, mesleğin tanınırlığı ve prestijinin düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun nedeninin, tanınırlığın az olması veya mesleğin yanlış tanınması olduğu saptanmıştır. Ayrıca medya yönüyle de sosyal hizmetin temsilinin düşük olduğu ve sınırlı sayıda kişiler tarafından temsil edildiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Çalışmada sosyal hizmet öğrencileri ve sosyal hizmet uzmanları perspektifinden; halkın mesleği tanımadığı ve yanlış algıladığı ifade edilmiştir. Katılımcılar, halkın sosyal hizmet uzmanını; kömür dağıtan, makarna dağıtan, yaşlıya bakan ya da çocukları ailelerinden alan memurlar olarak gördüğünü ifade etmiştir. Bu durum sosyal hizmetin prestijli bir meslek olma yönündeki engellerden biridir. Araştırmacıya göre sosyal hizmet camiasına ise bu alanın profesyonel yönlerini, bilinmeyenlerini anlatma, mesleği doğru tanıtma konularında büyük görev düşmektedir (Akçın, 2022).

Araştırmamız öncesi yapılan ön çalışmada ise doğru veya yanlış ayrımı yapılmaksızın, sosyal hizmeti avukatların önemli bir bölümünün duyduğu veya bildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak avukatların önemli bir çoğunluğunun adli sosyal hizmeti bilmediği saptanmıştır. Çalışmaya katılan avukatların ise tamamı sosyal hizmeti duymuş olmakla birlikte; yarısı adli sosyal hizmeti görece biliyor olmanın yanı sıra adli sosyal hizmet uzmanıyla da karşılaşmış veya çalışmıştır. Katılımcıların yarısıysa adli sosyal hizmetin ve adalet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının varlığından haberdar değildir. Katılımcıların, özellikle de adli sosyal hizmet alanını bilenlerin büyük çoğunluğu tarafından adli sosyal hizmet alanının diğer adalet çalışanları tarafından bilinmediğini düşünülmektedir.

Bolgün (2016)'ün çalışmasında ulaşılan sonuçlar da araştırmamızın sonucunu desteklemektedir. Bolgün'ün ulaştığı sonuçlarda; katılımcılar, sosyal hizmeti çocuk, yaşlı, engelli gibi konularla daha çok ilişkili gördüğünü belirtmiş; görece daha yeni olan adli sosyal hizmet, bağımlılık, suç alanı gibi konuları içeren sosyal hizmet alanları ise meslekle daha az ilişkilendirilmiştir. Buna ek olarak Sürsavur (2018)'un ulaştığı

sonuçlar da Bolgün (2016)'n çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Çalışmaya katılım sağlayan niversite ğrencilerinin çok büyük bir kısmı sosyal hizmet mesleğini, geleneksel çalışma alanlarıyla, roller ve görevlerle daha fazla ilişkilendirmektedir.

Yurt dışında yapılan birçok araştırmada sosyal hizmetin tanınırlığında medya ve internetin katkısının önemli olduğu görülmektedir. Sosyal hizmetin bilinmeme nedenlerinin tespitinin amaçlandığı çalışmamızda; katılımcılar tarafından öncelikle ana akım medyada ve sosyal medyada, sosyal hizmetin reklamının ve tanıtımının yapılmadığı ifade edilmektedir. Zaten adli sosyal hizmete dair bilgisi olanların da mevcut bilgilerinin medya ve yayınlar kanalıyla olmadığı görülmektedir. Özellikle çokça izlenen televizyon dizileri, haber programları ve sosyal medya platformlarında sosyal hizmet oldukça az gündeme gelmektedir. Sonuçlarımıza paralel olarak Bolgün (2016) de yaptığı çalışmada, Türkiye'de internetin ve medyanın sosyal hizmet farkındalığı konusunda etkili kullanılmadığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamızda aynı durumun adli sosyal hizmet için de geçerli olduğu saptanmıştır.

Adli alanda yeterince sosyal çalışmacı bulunmaması ve sosyal hizmet faaliyetini yürütecek kurumların tanıtım ve yürütüm görevinde görece eksik kalması, bu alanda yaşanan sorunların idari eksiklik boyutunu oluşturmaktadır. Gerek adalet çalışanlarının mesleki ve insani etik mefhumlara gereken önemi göstermemesi gerekse de toplumun adalet duygusuna olan inancının ve bilgisinin az olması, bilinirliğin önündeki toplum ve adalet yapısının neden olduğu engelleri oluşturmaktadır. Son olarak ise sosyal hizmetin isim ve sınıflandırma sorunu, farkındalığı azaltmaktadır. Bolgün ve arkadaşlarının (2017) da belirttiği gibi sosyal hizmet mesleğini uygulayanlara verilecek isim tartışmaları dahi halen devam etmektedir. Nitekim sosyal hizmetin sadece belli alanlarla ve belli dezavantajlı gruplarla bağdaştırılması da bu soruna neden olmaktadır.

Çalışmamızda adli sosyal hizmet uzmanıyla çalışmış veya meslekleri gereği karşılaşmış olan katılımcıların izlenimleri aktarılmaktadır. Bu izlenimler değerlendirildiğinde adalet alanında sosyal hizmet uzmanlarının nicelik olarak az olduğu nitelik olarak ise görece alnında yetkin olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların özellikle iletişim konusunda övgüleri; sosyal hizmet uzmanını diğer personellere göre sabırlı, hoş grl ve anlayışlı olarak görmeleri bunun bir

göstergesidir. Ayrıca bu durum sosyal hizmet farkındalığına da olumlu bir katkı sunmaktadır.

Sosyal hizmet bilinirliğinin düşük olduğu bir toplumda, özellikle adli sosyal hizmet bilinirliğinin daha da düşük olduğu bir çalışma alanında sosyal hizmet uzmanlarına büyük görevler düşmektedir. Mevcut olumlu algının korunması ve geliştirilmesi için sosyal hizmet uzmanlarının kendini iyi yetiştirmesi ve meslek alanına hakim bir uzman olması elzemdir. Çünkü mevcut tanıtım eksikliğinden kaynaklı sosyal hizmetin en önemli reklam yüzü, yine sosyal hizmet uzmanlarının kendisidir. Aydemir ve arkadaşlarının (2022) da belirttiği gibi; bir mesleğin bilinirliği ve tercih edilmesi, meslek elemanlarının o mesleği nasıl yansıttığıyla da ilişkili bir durumdur (s. 318).

Sosyal hizmet uzmanları adli sistemde yer alan dezavantajlı grupların hak savunuculuğunu yapmaktadır. Soruşturma, kovuşturma evrelerinde araştırmalar ve değerlendirmeler yapıp vakaların yöneticilik görevini üstlenerek adli sisteme yardımcı olmaktadır. Özellikle aile ve çocuk mahkemelerinde görev alan sosyal hizmet uzmanları bu mahkemelerde bilirkişi sıfatıyla yer almakta, uzmanlık gerektiren sosyal inceleme raporlarını düzenleyerek davaların aydınlatılmasına yardımcı olmaktadır. Ceza ve tevkif evlerinde ve denetimli serbestlik müdürlüklerinde, mahkûm veya tutukluların ihtiyaçlarına göre diğer kurum ve kişiler arasında köprü görevi görüp aynı zamanda suçun tekrarının önlenmesi için de eğitim ve programlar geliştirmekte veya bu programlara destek olmaktadır. Çalışmamıza katılım sağlayan avukatların sosyal çalışmacıya duyduğu ihtiyaç bu şekilde özetlenmektedir.

Avukatlarla yapılan görüşmelerden sosyal çalışmacı ve avukatların hatta tüm adliye personelinin tam bir ekip çalışması sunmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunun en büyük nedeninin sistem olduğu düşünülmektedir. Yaşanılan ilişkilerdeki sorunlar özellikle de büyük oranda yaşanan iletişim eksikliği mevcut alanın ekip çalışmasına uygun olmadığını göstermektedir. Buna karşın avukatlar gün geçtikçe, meslek elemanları değiştikçe yaşanan olumsuz durumların azaldığını belirtmektedir. Bu da gelecek için umut vaat eden bir bulguyu oluşturmaktadır. Aynı zamanda katılımcılar, ortak noktanın adaletin tesisi olduğunu belirterek hayal ettikleri ortamın ekip bilinciyle hareket etmek olduğunu ifade etmektedir. En azından katılımcı avukatların ve onların perspektifinden mesleğe yeni başlayan adalet alanı çalışanlarının, ekip çalışmasına

eskiye nazaran daha ılımlı olduğu saptanmıştır. Ekip çalışmasının elzem olduğu adalet alanında bu dűřűnceler sosyal hizmet adına kıymetli durmaktadır.

İliřkilerde yařanan bu sorunlara karřın katılımcı avukatlar; saygı çerçevesinde iletiřim kurulup avukatlara deęer verilmesini, yeterince personel istihdam edilip ekip bilinciyle hareket ederek adalet çalıřanlarının rol ve sorumluluklarını yerine getirmesini istedięini ifade etmektedir. Ayrıca katılımcılar tarafından; adalet alanında iř yűkűnűn çok fazla olduđu ve yapılan iřin çeřitli nedenlerle strese neden olduđu, bunun sonucunda da insan psikolojisinin olumsuz etkilendięi belirtilmektedir. Bu nedenle tűm adalet çalıřanlarının eęitimle birlikte űzellikle psikososyal desteęe ihtiyaç duyduđu arařtırmanın bařka bir bulgusunu oluřturmaktadır.

Katılımcı avukatlar, aldıkları eęitimin yetkinlięini ve yeterlięini deęerlendirmiř; %20'si aldıęı eęitimin yeterli olduęunu dűřűnűrken %30'u yeterli olmadıęını ifade etmiřtir. Kısmen yeterli olduęunu dűřűnen katılımcılar aldıkları eęitimin kaliteli olduęunu ancak hızlı deęiřen dűnyanın ve bireysel eksikliklerin avukatların yetkinlięinde sorun oluřturduęunu belirtmiřtir. Eęitimde yařanan en bűyűk problem ise űęrenilen bilgilerle uygulamanın çatıřmasıdır. Teori-pratik atıřması mesleęin uygulanmasında ve adaletin saęlanması standartsızlıęa neden olmaktadır. Adli sosyal hizmet mesleęinde açıkça tanımlanmıř uygulama standartları olmadıęı sűrece de hem maliyetler artacak hem de adalet saęlanamayacaktır. Uygulama standartlarının bulunmaması mahkemelerin yanlıř kararına neden olabileceęi gibi daniřanlar ve uzmanların da zarara uęramasına yol açacaktır (Munson, 2011, s. 56).

Arařtırmamıza katılım saęlayan avukatlar, mezun oldukları hukuk fakűltesinde sosyal hizmete dair herhangi bir ders olmadıęını belirtmiřtir. Katılımcıların yalnızca %15'i sosyoloji ve psikoloji dersi gűrdűęűnű ifade etmiřtir. Bu sonuç adli sosyal hizmet farkındalıęı ve ekip çalıřmasının gerçekleřmesi adına eęitim alanımızın yetersiz kaldıęını kanıtlayan bir gűstergedir. Katılımcıların gűrűřlerine paralel olarak sosyal hizmet tarafında da durum pek farksız deęildir. Avukat, hakim, savcı, polis gibi meslekler; medya etkisi, tanınırlık, kűklű meslek geçmiři gibi nedenlerden biliniyor olsa da sosyal hizmet eęitiminde hukuk derslerinin yeteri kadar űnemsenmedięi ve űzellikle de uygulama yűnűyle eksik olduđu gűrűlmekte; nitekim bu durum hakimler tarafından da eleřtirilmektedir (Robbins ve dię., 2014, s. 172).

Katılımcıların büyük çoğunluğu hukuk fakültesini kendi isteğiyle seçtiğini beyan etmiştir. Bununla birlikte hukuk bölümünü araştırarak kendine uygun bir bölüm olduğu için tercih edenlerin oranı yalnızca %15'tir. Katılımcılar tarafından hukuk fakültesinin tercih edilmesinin en büyük nedeni bu bölümün üniversiteye giriş döneminde en yüksek puanlarla öğrenci alımı yapması olarak saptanmıştır. Benzer bir sonuç Akçın (2022)'ın çalışmasında da görülmektedir. Yapılan bu çalışmada sosyal hizmet mesleğinin kariyer planında olduğunu belirtenler de olmuştur. Sosyal hizmet mesleğini bilinçli bir şekilde seçenlerin tercih nedeni ise geçmiş yıllarda Türkiye'de sosyal hizmet bölümünün yüksek puanlarla öğrenci alması ve bu alanda mezun olan kişilerin alanda istihdamının kolay olması olarak bulunmuştur (s. 111).

Akçın (2022) bu nedenle sosyal hizmet mesleğinin bilinirliğinin ve prestijinin artması için sosyal hizmet bölümünün puanlarının yükseltilmesini ve istihdam alanlarının artırılmasını önermektedir. Sosyal hizmetin yüksek puanlı bir bölüm olması ve iş olanaklarının fazla olması; mesleğin prestijini ve tercih edilebilirliğini artıracaklarını düşünmektedir. Bu görüşe bir yönüyle katılmakla birlikte sadece yüksek puan ve maddi kaygılarla seçilecek bir mesleğin hem işin kalitesini düşüreceğini hem de o mesleği tercih edenlerin mesleki doyumunu olumsuz etkileyebileceği kanaatindeyiz. Çünkü sosyal hizmet mesleği veya avukatlık mesleği her insanın karakterine uygun olmayabilir ya da herkes bu meslekleri sevmeyebilir. Bu nedenle üniversite ve meslek tercihinde maddi olanakların yanında kişilik özelliklerinin de hesaba katılmasının daha doğru olacağını düşünmekteyiz. Esasında bu durum eğitim sisteminin problemi oluşturmakta; bu bağlamda ilköğretim, ortaöğretim lise kademelerindeki öğretmenlere ve ailelere büyük sorumluluklar düşmektedir.

Hukuk bölümünün saygın, statüsü yüksek, tercih edilebilir bir bölüm olmasının yanı sıra katılımcıların da büyük çoğunluğu isteyerek bu bölümü tercih etmiştir. Ancak buna karşın şu zamana kadar maddi, manevi beklentilerini karşılayamadıklarını ifade etmektedirler. Bu sonucu sosyal hizmetle kıyasladığımızda; Akçın (2022)'nın çalışmasına katılım sağlayan sosyal hizmet öğrencilerinin ve uzmanlarının ekseriyetinin, mesleğini sevdiği ve benimsediği saptanmıştır. Araştırmada katılımcıların çoğunluğunun sosyal hizmeti bilmeden veya çok az bilerek tercih etmesinin mesleği sevmeye ve benimsemede olumsuz bir sonuç oluşturmadığı ortaya çıkmıştır.

Tarafımızca bu sonucun iki nedeni olabileceği düşünülmektedir. Birincisi hukuk bölümünün yüksek puanlı bir bölüm olup mezun olmanın da çok meşakkatli olması, özellikle maddi beklentiyi artırmakta ve karşılaşılan olumsuz durumlarda çöküntüye neden olabilmektedir. Tam tersi sosyal hizmet bölümüne herhangi bir beklentisi olmadan giden öğrenciler, karşılaşılan durumları olumsuzluk olarak görememekte ve daha benimseyici bir tavır sergilemektedir. İkincisi ise sosyal hizmet bölümünün okumasının görece zevkli ve eğlenceli; mesleğe geçildiğinde çalışma alanlarının ve iş kollarının her insan karakterine göre çeşitliliğinin bulunması ve duygusal açıdan tatminin fazla olması olabilir. Ancak şu bir gerçek ki Akçın (2022) da ifade ettiği gibi; sosyal hizmetle tesadüfi veya görece isteksiz bir tanışıklığın bile sosyal hizmet mesleğini sevmeyi ve bu alanda çalışma isteğini azaltmadığı düşünüldüğünde; sosyal hizmet ile doğru şekilde tanışıldığında sosyal hizmetin daha fazla değer göreceği ve meslek elemanlarının bu alana daha fazla katkı vereceği de aşıkardır.

Adli sosyal hizmet ve modern hukuk uygulamalarının; onarıcı adalet, insan hakları, sosyal adalet, suçun tekrarının önlenmesi, insan onuru ve değeri gibi kavramların tesis ve muhafaza edilmesi gibi hedefleri bulunmaktadır. Katılımcı avukatların ifadeleri doğrultusunda mevcut hukuk uygulamalarının, bahsi geçen bu değerlere uzak olduğu saptanmaktadır. Kısacası denilebilir ki Türkiye’de adalet sisteminin sosyal hizmet zeminine uygun olmadığı görülmektedir. Ancak sosyal hizmet zaten insanların iyilik hallerini artırmayı amaç edinen, toplumsal sorunların çözümü için ortaya çıkmış bir meslektir. Bir başka deyişle hukuk alanının ismi zikredilen değerlere uzak olması, Türkiye’de adli sosyal hizmete ne kadar çok ihtiyaç olduğunun kanıtıdır.

8. ÖNERİLER

- Türkiye’de sosyal hizmet faaliyetlerinin önemli bir kısmı devlet eliyle yürütülmektedir. Avukatlar ile yapılan görüşmeler sonrasında sosyal hizmet bilinirliğini etkileyen en önemli faktörlerden birinin de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olduğu görülmüştür. Buradan yola çıkarak tüm ülkede farkındalığın ve bilincin oluşması için Bakanlığın daha aktif ve görünür olması büyük önem arz etmektedir.
- Adli sosyal hizmetin adalet alanında çalışanlar tarafından değil sadece aile, çocuk mahkemesi gibi sosyal hizmet uzmanlarının görev aldığı yerlerde çalışan adalet çalışanları tarafından bilinmektedir. Adli sosyal hizmetin bilinirliğinin artması için tüm adalet alanında uygulamaların artması gerekmektedir.
- Günümüzün iletişim çağı olduğu yadsınamayacak bir gerçektir. Herhangi bir şeyin bilinmesinde reklam ve tanıtımın çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Çalışmada sosyal hizmet bilgisinin kaynağı sorulduğunda bu alanda yapılan yayınlar cevabını veren yalnızca 2 kişi bulunmakla birlikte katılımcılar da reklam ve tanıtım eksikliğine değinmiştir. Türkiye’de sosyal hizmet faaliyetleri ve bu alandaki farkındalığın artırılması isteniyorsa yapılacak en önemli çalışma, tanıtıma yönelik çalışmalardır. Bu bağlamda ana akım medyada ve sosyal medyada bu alanda yapılacak çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.
- Sosyal hizmet alanının profesyonelleşmesi Türkiye’de oldukça yenidir. Bu nedenle de halen alanda isim ve sınıflandırma sorunu yaşanmaktadır. Bu sorunun çözümü için sosyal hizmet mesleğinde kamu alanında ve sivil alanda teşkilatlandırmanın artırılması gerekmektedir. Aynı zamanda bu alanda yapılacak akademik çalışmalara da ihtiyaç bulunmaktadır.
- Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre sosyal hizmetin tanıtımında ve bu alanda farkındalık oluşturulmasında en önemli faktör sosyal hizmet uzmanlarıdır. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanı eğitiminde sosyal hizmet bölümlerine ve öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Sosyal hizmet mesleğini benimseyen bu alanda görev yapmaya istekli, yetkin ve temsil gücü yüksek meslek elemanları yetiştirmek değerli öğretmenlerimizin önemli bir vazifesidir.

- Adalet alanı ekip bilinciyle hareketi gerektirmektedir. Bu nedenle tüm adalet çalışanları arasında bu farkındalığın oluşturulması gerekmektedir.
- Adli sosyal hizmet yalnızca mağdurlara ve suçlulara sağlanan bir hizmet değildir. Bu bağlamda iş yükü ve stresin yoğun olduğu adalet alanında çalışanlara psikososyal destek sunulması gerekmektedir.
- Yapılan görüşmelerde ve alanda daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde her mesleğin her insana uymadığı görülmektedir. Bu nedenle meslek seçimi oldukça önemlidir. İlkokul, ortaokul, lise döneminde alınan eğitim ve bu yıllarda alınan kararlar; ileriki yıllarda mesleki becerileri ve ortaya konulan işin kalitesini etkilemektedir. Bu konuda da ilkokuldan başlayarak eğitim sistemine büyük sorumluluk düşmektedir.
- Son olarak araştırmacının tecrübe eksikliği ve çalışmanın küçük bir kesit sunduğu göz önüne alındığında adli sosyal hizmet alanının tanınması ve bu alanda yaşanan sorunların aydınlatılması için bu alanda yapılacak başkaca çalışmalara da ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar, H. Ve G.Ç. Duyan. (2003). Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 14(1), 1-19.
- Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, (9 Nisan 2023). <https://magdur.adalet.gov.tr/>
- Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete, 31470, 30.04.2021.
- Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun, 4787 Sayılı. T.C. Resmi Gazete, 24997, 18.01.2003.
- Akgün, R. (2020). Kadın Suçluluğu. Rümeysa Akgün (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe* içinde (75-90). Ankara: Nika Yayınevi.
- Akgün, R. (2022). Cezaevi Sosyal Hizmeti. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (377-387). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akçın, M. E. (2022). *Sosyal Hizmet Mesleğinin Prestij ve Algısına İçeriden Bir Bakış: Sosyal Hizmet Uzmanları ve Öğrencilerinin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi.
- Aktan, M.C. (2014). Çocuk Adalet Sisteminde Bir İstismar unsuru olarak Çocuk Cezaevleri Sorunsalı. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (165-174). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Alsancak, N. (2014). Çocuk Adalet Sistemi ve Kollukta Sosyal Hizmet. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (234-248). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Altındağ, Ö. ve O. Zengin. (2022). Çocuk Adalet Sistemi ve Sosyal Hizmet. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (304-323). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Anayurdu Keskin, A. (2019). *Sosyal Hizmet ve Basın Etiği İkileminde Adli Vakaların Medyada Temsili: İzmir Örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Aslan, M.M. (2014). Denetimli Serbestlik Sisteminde Sosyal Hizmet Müdahalesi. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (582-589). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Aslantürk, H. (2014). Adli Sosyal Hizmet Alanında Yapılan Akademik Çalışmalar. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (560-570). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.

- Aydemir, İ. (2022). Denetimli Serbestlik ve Madde Bağımlılığında Sosyal Hizmet Müdahalesi. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (358-376). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydemir, İ., B. Öngören ve V. Ünal. (2022) Sosyal Hizmet Mesleğinin Toplum Tarafından Bilinirliği. *Sosyal ve İdari Bilimlerde Akademik Araştırmalar*.
- Barker, R.L. (1995). *The Social Work Dictionary*. Washington, D.C.: NASW Press.
- Barker, R.L. (2003). *The social work dictionary* (2nd ed.). Washington, DC: NASW Press
- Barker R.L. The social work dictionary, 3rd ed. United State of America, National Association of Social Workers, 2004: 115
- Baykara Acar, Y. (2014). Adli Sosyal Hizmet ve Türkiye’de Çocuk Adalet Sisteminin Tarihi. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (32-68). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Bayrı Mengilli, D. (2016). *Sosyal Hizmet Uzmanlarının Etik Değerlendirme ve Karar Alma Süreçleri Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi.
- Bilgiç, Ş. (2014). Değişen Suç Profilimiz ve Türkiye Gerçeği. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (268-276). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Bilgin, Ö. ve M. Kılıç (2018). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Birlikçilik Uygulamalarına Dair Bir Araştırma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 148-180.
- Birlikçilik Kanunu, 6754 sayılı. T.C. Resmi Gazete, 29898 24.11.2016.
- Bolgün, C. (2016). *Toplumun Sosyal Hizmet Uzmanına İlişkin Görüş ve Düşüncelerinin İncelenmesi: Manisa Örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi.
- Bolgün, C., F. Şahin ve H. Baydur. (2017). Manisa’da Toplumun Sosyal Hizmet Mesleğine İlişkin Farkındalığı ve Tutumu: Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(2), 27-49.
- Brodsky, S. ve J. Terrell. (2011). Testifying About Mitigation: When Social Workers and Other Mental Health Professionals Face Aggressive Cross-Examination. *Journal of Forensic Social Work*, 1(1), 73–81.
- Brownell P. ve A. Roberts. (2002). A century of social work in criminal justice and correctional settings. *Journal of Offender Rehabilitation*, 35 (2), 1–17.
- Butters, R. ve V. Vaughan-Eden. (2011). The Ethics of Practicing Forensic Social Work. *Journal of Forensic Social Work*, 1(1), 61–72.

- Bülbül, İ. (2020). Suça Sürüklenen Çocukla Adli Görüşme. Rümeyisa Akgün (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe* içinde (347-369). Ankara: Nika Yayınevi.
- Büyükbodur, A.Ç. ve D. Kayma. (2020). Suç Davranışına Yönelen Engelli Yetişkinler ve Sosyal Hizmet. Rümeyisa Akgün (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe* içinde (189-216). Ankara: Nika Yayınevi.
- Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 5275 Sayılı. T.C. Resmi Gazete, 25685, 29.12.2004.
- Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, 31083, 29.03.2020.
- Ceza ve Tevfik Evleri Genel Müdürlüğü, 9 Mart 2023. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/22>
- Cılga, İ. (2002). Aile mahkemeleri tasarısı üzerine bir değerlendirme. *Aile ve Toplum Dergisi*. 2(5).
- Cole, P. L. (2012). The Role of Perceptions in Collaborative Relationships: Implications for Forensic Social Work Practice. *Journal of Forensic Social Work*, 2(1), 3–24.
- Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. T.C. Resmi Gazete, 30474, 10.07.2018.
- Çetin, S., F.N. Turan ve M. Kiremitçi (2014). Denetimli Serbestlik Denetimli Mi? Arzu İçağasioğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (612-629). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Çocuk Koruma Kanunu, 5395 Sayılı. T.C. Resmi Gazete, 25876, 15.07.2005
- Çocuk Koruma Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, 26386, 24.12.2006.
- Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, 2253 Sayılı. T.C. Resmi Gazete, 16816, 21.01.2003.
- Çocuk İzlem Merkezleri Hakkında Genelge. T.C. Resmi Gazete, 28431, 04.10.2012.
- Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete, 24372, 13.04.2021.
- Çölgeçen, Y. (2018). *Psikiyatrik Sosyal Hizmet ve Hastane-Toplum Ruh Sağlığı Merkezi Uygulamaları (Manisa İl Örneği)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Yalova Üniversitesi.
- Çölgeçen, Y. Y.İ. Gezgini (2022). Türkiye’de ve Dünyada Koruyucu Aile Uygulamalarının Refah Devleti Modelleri Kapsamında Karşılaştırılması. Sümeyye Beyza Abay Alyüz (Ed.). *Sosyal Hizmet Yazıları* içinde (87-117). İstanbul: Eğitim Yayınevi.

- Danış, Z. (2006). Davranış Bilimlerinde Ekolojik Sistem Yaklaşımı. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(9), 45-53.
- Demir, B. (2020). *Adli Alanda Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarında İş Stresi ve İş Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Demir, E.N. (2023). *Ceza Adalet Sisteminde Sosyal Çalışmacının Rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Altınbaş Üniversitesi.
- Demir, G. (2020). Toplumun Değişmeyen Olgusu “Suç” ve Suç Teorileri. Rümeyisa Akgün (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe* içinde (11-32). Ankara: Nika Yayınevi.
- Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu, 5402 Sayılı. T.C. Resmi Gazete, 25881, 20.07.2005.
- Denetimli Serbestlik Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete. Sayı: 31655, 10.11.2021.
- Doğan, B.K. (2020). Anne ile Özgürlük Arasında: Çocuğun İyilik Hali, Üstün Yararı ve Suçun Şahsiliği Bağlamında Ceza İnfaz Kurumlarında Anneleri ile Kalan Çocukları Düşünmek. Rümeyisa Akgün (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe* içinde (285-321). Ankara: Nika Yayınevi.
- Doğangün, B. Ve Sara Evli Özhan. (2022) Cezai Sorumluluğun Değerlendirilmesi. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (171-183). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Duyan, Veli. (2013). Sosyal Hizmet Etiği. H. Acar-N. Negiz-E. Akman (Haz.). *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet* içinde (109-117). Ankara. Maya Akademi.
- Elitez, D. (2022). Ceza İnfaz Kurumları. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (41-62). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/ Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete, 24372, 13.04.2001.
- Encyclopedia Britannica, (21 Kasım 2023). *Family Court*. <https://www.britannica.com/topic/family-court>.
- Engel, G. L. (1981). The clinical application of the biopsychosocial model. *The Journal of medicine and philosophy*, 6(2), 101-124.
- Erbay, E. (2019). Güç ve Güçlendirme Kavramları Bağlamında Sosyal Hizmet Uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(42), 41-64.
- Filiz, O. (2011). Türkiye’de aile mahkemeleri uygulaması ve uygulamanın değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 25(25), 73-96.

- Friedman, M. B. (2010). *Social Work And Social Justice: The Challenge Of Political Pluralism*, Columbia University University School of Social Work Advocacy in Social Work: Spring.
- George, E. ve L. Engel (1980). The clinical application of the biopsychosocial model. *American journal of Psychiatry*, 137(5), 535-544.
- Giray Sözen, F. (2022). Kadın Suçluluğuna Güncel Bakış. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (161-170). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gökçearslan Çifci, E. (2014). *Adli Sosyal Hizmetin Tarihsel Gelişimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Gökçearslan Çifci, E. (2016). Adli Sosyal Hizmetin Tanımlanması ve Tarihsel Gelişimi. Hasan Hüseyin Taylan ve Semra Saruç (Ed.). *Sokak Sosyal Hizmeti ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (106-127). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Gönültaş, M.B. ve H. Coşkun (2020). Adli Sosyal Hizmette Süreçler ve Sosyal Hizmet Uzmanının Görevleri. Rümeysa Akgün (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe* içinde (133-168). Ankara: Nika Yayınevi.
- Gönültaş, M.B. (2022). Adli Sosyal Hizmet: Adalet Mekanizmasındaki Yeri ve Önemi. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (2-13). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Görgülü, T.(2016). *Denetimli Serbestlik Uygulamalarından Yararlanan Bireylerin Psikososyal Özelliklerinin İntihar Davranışına Etkileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Green, G., Thorpe, J., & Traupmann, M.A. (2005). The sprawling thicket: Knowledge and specialisation in forensic social work. *Australian Social Work*, 58, 142 - 153.
- Guin, C.C., Noble, D.N., & Merrill, T.S. (2003). From misery to mission: forensic social workers on multidisciplinary mitigation teams. *Social work*, 48 3, 362-71.
- Güldiker, O. ve Ç. Güngör. (2014). Adalet Sistemi İçerisinde Soruşturma Sürecinde İnsan Ticareti Mağduruna Ulaşma ve Desteklemede Sosyal Hizmet Uzmanının Önemi. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (600-611). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Gümüş, H. (2014). Cezaevlerinde Anne Yanında Kalan Çocuklar: Genelci Sosyal Hizmet. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (535-544). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Güneş, D.K., Oya Olungan. (2014). Aile ve Çocuk Mahkemelerinde Çalışan Uzmanların Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (217-233). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.

- Güney, İ. (2020). Cezaevlerinde Hükümlü ve Tutukluların İhtiyaçları. Rumeysa Akgün (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe* içinde (169-187). Ankara: Nika Yayınevi.
- Gürler, S. ve E.R. Gürbüz. (2020). Genel Olarak Suç Kavramı ve Türk Ceza Kanunu'na Göre Suçların Tasnifi. Rumeysa Akgün (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe* içinde (33-49). Ankara: Nika Yayınevi.
- Hopancı, S. (2022). *Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Altındaki Erken Yaşta Evlilik Mağdurlarına Yönelik Adli Sosyal Hizmet*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hitit Üniversitesi.
- Hughes, D. S. ve B. A. O'Neal, (1983). A Survey of Current Forensic Social Work. *Social Work*, 28(5), 393-394.
- Karataş, K. ve H. Ayaz (2014). Bilirkişi Sıfatıyla Tekrar Suç İşleyen Çocuklarda Sosyal İnceleme Raporu Düzenlemenin Güçlükleri. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye'de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (571-581). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Karataş, Z. (2018). Çocukların Cinsel İstismardan Korunmasında Çocuk Adalet Sisteminin Önleyici Fonksiyonu. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-20.
- Karataş, Z. (2022). Adli Sosyal Hizmet Müdahalesi: Yaklaşımlar ve Yöntemler. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (285-303). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, S. K. (2014). Türkiye'de Çocuk Hakları: Avrupa Birliği İlerleme Raporları Ne Diyor? Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye'de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (475-484). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Kırımsoy, E., H. Acar, H. Yokuş Sevik, H. Kaynak, M. Aydın, Ş. Antakyalıoğlu, U. Özdemir, Y. Mutlu, Y. Baykara Acar. (Ed.). (2013). *Çocuk Adalet Sistemi Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Kitabı*. Ankara: Çocuklar İçin Adalet Projesi Paydaşları.
- Koçak, O. ve Altun, S. (2010). Ceza İnfaz Kurumundaki Mesleki Eğitim Faaliyetlerinin Hükümlü İstihdamına Katkıları. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 1(1), 95-117.
- Koçak, Y. (2014). Denetimli Serbestlik Uygulanan Hayat Değişim Programının (Hayde) Hükümlülerin İyileşmesine Etkisinin İncelenmesi: Bursa Örneği. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye'de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (355-370). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Kolay, Ş. (2014). Artan İstatistikler: Türkiye'de Kadın Suçluluğu ve Kadın Cezaevine Yönelik Bir Değerlendirme. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye'de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (466-474). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.

- Kuçuradi, İ. (2003). 'İnsan hakları düşüncesinin ışığında insan hakları belgeleri. *Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 2, 6-11.
- Küçükkaraca, Nilgün. (2013). İnsan Hakları, Sosyal Adalet ve Sosyal Hizmet. H. Acar-N. Negiz-E. Akman (Haz.). *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet içinde* (83-96). Ankara. Maya Akademi.
- Kümbetoğlu, B. (2019). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Li, X., Taylor, J., Church II, W. T., Thomas, S. ve Wharton, T. (2011). Exploring the Potential for Racial and Gender Bias in Violations of Probation Petitions. *Journal of Forensic Social Work*, 1(2), 124-131.
- Madden, R. G. and R. H. Wayne. (2003). Social work and the law: A therapeutic jurisprudence perspective. *Social Work*, 48(3), 338-347.
- Madge, S., & Khair, K. (2000). Multidisciplinary Teams in the United Kingdom: Problems and Solutions. *Journal of Pediatric Nursing*, 15(2), 131-134.
- Mağdur Hakları İnceleme Raporu. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 12.06.2014.
- Mavili, A. Ve S. Daşbaş. (2022). Mağdur Hakları ve Sosyal Hizmet Yaklaşımı. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale içinde* (78-92). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Maschi, T. ve M. L. Killian Searles. (2011). The Evolution of Forensic Social Work in the United States: Implications for 21st Century Practice. *Journal of Forensic Social Work*, 1(1), 8–36.
- Mercier, A. (1982). *İnsan Haklarının Felsefi Temelleri*, Çev. Ayşe Özberki, Yay. Haz. İonna Kuçuradi, Ankara.
- Mccarter S. (2011). Disproportionate Minority Contact in the American Juvenile Justice System: Where are We after 20 Years, a Philosophy Shift, and Three Amendments? *Journal of Forensic Social Work*, 1(1), 96-107.
- Munson, C. (2011). Forensic Social Work Practice Standards: Definition and Specification. *Journal of Forensic Social Work*, 1(1), 37–60.
- Mutlu, Z. (2022). *Çocukluk Döneminde Suça Sürüklenmiş Bireylerin Çocuk Adalet Sistemine Yönelik Deneyimleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Müftüoğlu, D. (2009). *Denetimli Serbestlik Süreçlerindeki Hükümlülerin Uyumsal Süreçlerinin İncelenmesi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- National Organization of Forensic Social Work (5 Şubat 2023). *What is Forensic Social Work?* <https://www.nofsw.org/what-is-forensic-social-work-1>.

- Öntaş, Ö.C. (2008). Çocuk Adalet Sistemi ve Çocuk-Polis İlişkisi. *Toplum ve sosyal Hizmet Dergisi*, 19(2), 21-37.
- Özcan, E.I., C. Çalıcı ve N. Ziyalar. (2022). Adli Sosyal Hizmet ve Bilirkişilik. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (16-23). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özdemir, B., M. Göker ve T. Kayalar. (2014). Suçun Görünmez Mağdurları: Eşi Cezaevinde Olan Kadınlar Türkiye İçin Bir Model Önerisi. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (735-745). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Özdemir, P. (2020). Adli Sistem ve Adli Sosyal Hizmette Dönüşüm. Rümeysa Akgün (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe* içinde (91-112). Ankara: Nika Yayınevi.
- Özdemir, P. (2022). Mağdur Hakları Daire Başkanlığı ve Sosyal Hizmet Mesleğinin Rolü. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (340-357). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özden, S.A. ve Çoban, A.İ. (2014). Adalet Sisteminde Yeni Bir Yaklaşım: Onarıcı Adalet Uygulamaları. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (752-758). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Özsunay, E. (1979). *Medeni Hukuka Giriş*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.
- Öztek, Z. (2020). *Halk Sağlığı Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Bireklam Arısı.
- Purutçuoğlu, E. (2020). Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukluevlerinde Engelli Hükümlü-Tutuklu Olma Durumu. Rümeysa Akgün (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe* içinde (189-216). Ankara: Nika Yayınevi.
- Reamer, F. (2023). Ethical Challenges in Forensic Social Work: Best Practices. *Journal of Forensic Social Work*, 7(1), 32–43.
- Roberts, A.R., & Brownell, P. (1999). A century of forensic social work: bridging the past to the present. *Social work*, 44 4, 359-69 .
- Robbins, S. P., Vaughan-Eden, V. and Maschi, T. M. (2014). It's not CSI: The importance of forensics for social work education. *Journal of Forensic Social Work*, 4(3), 171-175.
- Saruç, S. (2014). Adli Sosyal Hizmetin Tanımlanması ve Adli Sosyal Hizmet Uygulamasında Etik İlkeler. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (196-205). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.

- Saruç, S. (2022). Onarıcı Adalet Uygulamaları ve Türkiye’de Arabuluculukta Sosyal Hizmetin Rolü. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (409-421). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Schoon, I. (2015). Let’s Work Together: Towards Interdisciplinary Collaboration. *Research in Human Development*, 350-355.
- Sever, M. ve O. Zengin. (2022). Suçun Önlenmesinde Sosyal Hizmet Mesleğinin Rolü. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (203-215). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sheafor, B. W. and Horejsi, C. J. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*, Çev. Editörü: Durdu Baran Çiftci,, Ankara, Nika Yayınevi.
- Sheehan, R. (2012). Forensic Social Work: A Distinctive Framework for Intervention. *Social Work in Mental Health*, 10, 409 - 425.
- Social Work License Map. (15 Mart 2023). <https://socialworklicensemap.com>.
- Solas, J. (2008). What Kind of Social Justice Does Social Work Seek? *International Social Work*, No. 51.
- Sözen, F.G. (2022). Kadın Suçluluğuna Güncel Bakış. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (161-170). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sülük, B. (2014). Avrupadaki Mağdur Hizmetleri: Türkiye İçin Yeni Bir Model Yapılandırması. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (388-403). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Sürsavur, L. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Hizmet Mesleğine ve Sosyal Çalışmacılara İlişkin Farkındalıklarının İncelenmesi: Ankara Üniversitesi Örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi.
- Şamar, B. (2019). Mağduriyet Bağlamında Adli Sosyal Hizmet ve Adli Görüşme Odaları: Eskişehir Adliyesi Örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi.
- Şimşek, İ. (2018). *Yaşanan Travmatik Olaya Bağlı Alkol/Madde Kullanımı Olan Tutuklu/Hükümlü Bireylerde Travma Sonrası Stres Belirtileri ile Travma Sonrası Bilişlerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi.
- Thompson, L. L., & Thompson, M. (2008). *Making the team: A guide for managers*.
- Tiryaki, M., Z. Erol. (2014). Türkiye’de Uyuşturucu Madde Kullanan Bireylerin Denetimli Serbestlik Sistemindeki Yeri ve Diğer Kurumların Bu Süreçteki Rolü. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (433-444). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.

TÜİK. (6 Haziran 2023). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Adrese%20Dayal%C4%B1%20N%C3%BCfus%20Kay%C4%B1t%20Sistemi,7'sini%20k%C4%B1z%20%C3%A7ocuklar%20olu%C5%9Fturdu.>

Türk Dil Kurumu, (3 Ocak 2023). <https://sozluk.gov.tr/>

Türkeri, S. ve Z. Mutlu. (2014). Sosyal Hizmetin Adli Sistemdeki Yeri ve Önemi. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (135-143). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.

Türkiye Barolar Birliği (11 Haziran 2023). <https://www.barobirlik.org.tr/>

Türksever, C. ve G. Oflaz (2014). Model Sosyal İnceleme Raporunun Uygulanmasının Örnek Vakalar Üzerinden Değerlendirilmesi. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (404-416). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.

Uluğtekin, S. (2014). *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). United Nations New York, 2006. Birleşmiş Milletler Onarıcı Adalet Programları El Kitabı, Ceza Adaleti El Kitapları Dizisi.

Vandervort, F. (2013). Protecting Child Witnesses on the Witness Stand: The Law and the Role of the Forensic Social Worker in Criminal Proceedings. *Journal of Forensic Social Work*, 3(2), 150–175.

van Wormer, K., Roberts, A., Springer, D. W., & Brownell, P. (2008). Forensic social work: Current and emerging developments. *Comprehensive handbook of social work and social welfare: The profession of social work*, 1, 315-342.

Whitaker, T., & Arrington, P. (2008). Social workers at work. National Association of Social Workers Membership Workforce Study. Washington, DC: National Association of Social Workers

Yaman, Ö.M ve B. Acar. (2014). Sosyal Hizmet Birikiminde Suç ve Adalet Çalışmaları (1923-2013). Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (331-340). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.

Yaman, Ö.M., F. Z. Şahin, Ü. Tugay ve D. Tan. (2014). Adli Sosyal Hizmetin Konusu Olarak Çocuk: Bibliyografik Bir Değerlendirme. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (161-164). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.

Yeşilırmak, A. (2019). *Hükümlülerde Saldırganlığın Yordayıcısı Olarak Öz Şefkat ve Öfke*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Ş. ve H. Baydur. (2022). Aile Mahkemeleri, Boşanma Sürecinde Sosyal Hizmet ve Aile Danışmanlığı. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (388-408). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yıldız, C. A. ve H. Yıldız. (2022). Adalet Mekanizmasında Sosyal Çalışma Görevlilerinin Roller ve Hukuki Statüsü. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (25-40). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yolcuoğlu İ.G. (2014). Sosyal Çalışmanın Temel Hedefi Olarak Sosyal Adaletin Felsefi Temelleri ve Yaşamsal Önemi. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (760-777). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Young, D. (2014). Social Workers’ Perspectives on Effective Practice in Criminal Justice Settings. *Journal of Forensic Social Work*, 4(2), 104–122.
- Yurtkulu, F. (2020). Adli Sosyal Hizmette Görüşme: Çocuk İzlem Merkezi Örneğinde Adli ve Aile Görüşmesi. Rümeyza Akgün (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe* içinde (239-258). Ankara: Nika Yayınevi.
- Yücel, M. T. (2014). Adli Sosyal Hizmet Anlayışında Gerçekçi Yaklaşım. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Seda Attepe Özden (Ed.). *Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet* içinde (15-31). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: Nika Yayın Evi.
- Zengin, O. (2011). Sosyal Hizmetin Sağlık Hizmetlerinin Sunumundaki Rolü, *Konuralp Tıp Dergisi*, 3(3), 29-34.
- Ziyalar, N. ve C. Çalıcı. (2022). Çocuklar Adli Görüşmenin Temel Prensipleri: Okul Öncesi Dönem. Didem Elitez ve M. Burak Gönültaş (Ed.). *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale* içinde (184-196). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

EKLER

EK-1.Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

İlk 11 soru katılımcıların demografik ve genel bilgilerini içermektedir. İlk 11 soru, 12., 13. ve 16. sorular (Sosyal hizmetin bilinirliğinin ölçülmesi amacıyla), 20., 21., 22. ve 23. sorular (Hukuk alanında ekip çalışmasının avukatlar gözünden yorumlanması amacıyla) tüm katılımcılara sorulacak olup diğer sorular görüşmenin gidişatına göre sorulacaktır. Soruların sorulma sırasındaki temel etken; sosyal hizmetin bilinirliği ve sosyal hizmet uzmanıyla çalışma/görüşme olarak belirlenmiştir.

1. Cinsiyet: Kadın () Erkek ()
2. Yaşınız: () 20-25 () 25-30 () 30-35 () +35
3. Mesleki Tecrübeniz: () 1-5 () 5-10 () 10-15
4. Hayatınızı en çok geçirdiğiniz yer? () Büyükşehir () Şehir () Köy
5. Medeni haliniz? () Evli () Bekâr () Eşinden ayrılmış () Eşi vefat etmiş
6. Sizin ve ailenizin ekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?
() Çok Kötü () Kötü () Orta () İyi () Çok İyi
7. Mezun olduğunuz okul ve Şehir:
→Mezun olduğunuz okulda Sosyal Hizmet Bölümü var mıydı? () Evet () Hayır
8. Eğitim Durumunuz? () Lisans () Y. Lisans () Doktora
Varsa uzmanlık alanınız:
9. Daha önce bir sivil toplum kuruluşunda çalıştınız mı? () Evet () Hayır
10. En çok çalıştığınız hukuk alanı nedir? () İcra ve İflas Hukuku () Aile Hukuku () Ceza Hukuku () İş Hukuku () Ticaret Hukuku
11. Daha önce mesleğiniz gereği Aile Mahkemesi, Çocuk Mahkemesi, Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, Ceza evlerinde çalıştınız mı / bulundunuz mu? () Evet () Hayır
Varsa belirtiniz:
12. Sosyal Hizmet bölümünü, bilimini, mesleğini daha önce duydunuz mu?
Bildiğinizi düşünüyor musunuz? Adli Sosyal Hizmeti daha önce duymuş muydunuz?
Adliyede sosyal hizmet uzmanları var mı?
13. Sosyal Hizmet denildiğinde aklınıza ilk gelen kelimeler nelerdir?
14. Sosyal Hizmete dair bilgiyi nereden edindiniz?
15. Sizce sosyal hizmet diğer adalet çalışanları tarafından biliniyor mu?
16. (Bilinmiyorsa) Sizce sosyal hizmetin bilinmeme nedenleri nelerdir?
17. Adliyede veya çalışma hayatınızda sosyal çalışmacı/sosyal hizmet uzmanı ile karşılaştınız mı?
→ Çalıştınız mı?

→ Yönlendirdiğiniz biri oldu mu?

18. Sosyal Çalışmacı/Sosyal Hizmet Uzmanına ilişkin izlenimleriniz nelerdir?

19. Çalışma hayatınızda veya genel olarak adalet alanında sosyal çalışmacıya/sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç var mıdır? Hangi konularda ihtiyaç vardır?

20. Adliyede diğer çalışanlarla ilişkiniz (savcı, hâkim, memur vb.) ne düzeydedir? Sizlere karşı tutum ve davranışlarını açıklar mısınız?

21. Nasıl olmasını hayal ederdiniz?

22. Adalet alanı konuşulduğunda bir hizmet sunulacaksa akla hep mağdur veya suç failleri gelir. Sizce kolluk kuvvetleri başta olmak üzere eğitime ve psikososyal desteğe ihtiyaç bulunmakta mıdır?

23. Sizce böyle bir eğitim nasıl bir fayda sağlar?

24. Hukuk eğitiminizi Yetkinlik ve Yeterlilik çerçevesinde değerlendirebilir misiniz? Lisans eğitiminizde sosyal hizmete dair herhangi bir ders aldınız mı?

25. Hukuk Bölümünü tercih etme nedeniniz nedir? Kendi İsteğinizle mi tercih ettiniz?

26. Şu ana kadar tercih ettiğinizdeki beklentileri karşılayabildiniz mi?

27. Mesleğinizi ve adalet uygulamalarını “Onarıcı adalet”, “İnsan Hakları”, “Sosyal Adalet”, “Suçun Tekrarının Önlenmesi”, “Kişinin Onuru ve Değeri” gibi kavramları göz önünde bulundurarak değerlendirebilir misiniz?

EK-2 Etik Kurul Raporu

EK-2 Etik Kurul Raporu

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

PROTOKOL NO: 2023/58

ARAŞTIRMA BAŞLIĞI	Hukuk Fakültesi Mezunlarının Adli Sosyal Hizmete Dair Algı ve Farkındalığının Değerlendirilmesi: Bursa Örneği
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	1- Nitel Araştırma – Tanımlayıcı Araştırma 2- Yüksek Lisans Tez Çalışması
ARAŞTIRMACILAR	1- Sorumlu Araştırmacı : Yusuf İsmail GEZGİN 2- Tez Danışmanı : Doç. Dr. Yasemin ÇOLGEÇEN
KARAR	Etik Yönden Onay Verilmiştir.

TARİH
13.03.2023

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

Gezgin, Y.İ. (2023). *Adli Sosyal Hizmet Perspektifinden Ekip Çalışmasının Önemi*, ASEAD 11. Uluslararası Sosyal Bilimler, Lozan- İsviçre.

